BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 3669

BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 3671

652
653
654
664
665
666

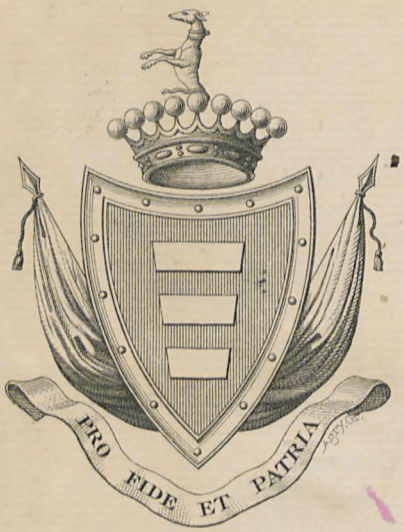

Ex Libris Com. Branicki
Sucha

665

664

APOLOGIÆ Confessionis Illustriss. Principis ac Domini, d. Christophori Du= cis Vuirtenber= gensis &c.

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH

ΠΕΡΙΚΟΠΗ ΠΡΩΤΗ.

AVTORE IOANNE BRENTIO.

FRANCOFORTI, M. D. LVI.
cudebat Petrus Brubachius, Anno

I. 456
450

AD LECTOREM SE-
bastianus Coccyus.

Si uolumus rebus ueras imponere uoces,
Sanat, non mordet, qui tibi uera refert.
Qui ueniente lupo dentes non exerit acres,
Degener hic canis est, nomen inertis habens.
Mendaces populi proceres, Satanęq; nepotes,
Ille uocat, quo nil mitius orbis habet.
At uox hæc in se crimen complectitur omne,
Si clausam uerbis hanc aperire uelis.
Melle tegit Satanas laqueorum mille figuras,
Fingere scit fraudes, pingere scitq; dolos.
Occidit miseras animas, secumq; trahendo,
Sulphureis mergit perditus hostis aquis.
Sunt & bella, fames, pestes, artesq; nocendi
Mille, quibus nobis insidiatur atrox.
Et quibus oppugnat scelerum pater impius ille
Artibus, his natos perdere quosq; iubet.
Ac nisi me cœlum, terræ, mare & omnia fallunt,
Fratribus ex illis unus Asotus erit.
Omnia namq; patri similis, uocemq; colorem,
Atq; ea, quæ casto dicere credo nefas.
Cuius dum placidus mendacia fortia profert
Brentius, haud mordet, sed pia corda monet.

Mimus Publij.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Pio Le-

XVI. Qu 3669

PIO LECTORI S. D.

VIsum est hanc Apologiam in tres πρωκοπὰς diuidere, quarum primam nunc exhibemus, post, Deo propicio, alias quoq; daturi. Etsi enim φλυαρίαν Asoti possunt paucioribus, quod ad harum disputationum principalem statum attinet, refutari, tamen quia hoc hominum genus sacram Scripturam suis interpretationibus mirificè depraua t, & obscurat, ratio susceptiperis exigere uidetur, ut quod est Sophisticis tenebris inuolutum, accuratius & copiosius euoluatur. Interea, optime Lector, fruere hac prima Apologiæ pericopa, donec reliquæ absoluantur, & bene ac fœliciter Vale.

APOLOGIA Confessionis Vuirtenbergensis.

BENE igitur uertat, aggrediamur ad principale institutum, & percurramus singula capita Cõfessionis, ut eluamus sordes, quibus eam Asotus fœdis & inquinatis suis manibus aspersit. Ac profecto, non omnino nullo periculo hãc Camerinam mouendam suscipio. Metuẽdum enim est, ne & ego tractatione eius aliqua ex parte commaculer, & nauseantem lectorem absterream. Sed dabo operam, quoad eius, diuina clementia, per me fieri potest, ut fœtorem Asoticarum sordium, incenso bono Christi thymiamate dissipiam, & Sanctuarium Domini expurgem.

De

De Deo, & tribus in una Diuinitate Personis.

ETSI Asotus testificatur ipse, q̄, nec in hoc, nec in duobus, quæ mox sequuntur, capitibus, nihil pugnans cum catholica ueritate contineatur, ea tamen est in homine scribendi libido, ut teneri non possit, quin suas utrinq; ineptias adiiciat.

Ac initio, Confessionem horum trium articulorum, ita in nobis probare uidetur Asotus, ut tamen interea significet, se existimare, q̄ hæc uerbis quidem confiteamur, reipsa autem negemus. Alioqui enim, quam nobis obstinationem obiiceret? aut ad quam cessionem nos uocaret?

Ineptus homo, putat tum demum hanc confessionem in nobis probandam, cum unà cum ipsa amplectamur etiam Sophisticas & Monasticas impietates, quas postea commemorabit.

Sed non agnoscimus, nec Asotum, nec Ecclesiam eius, nostrum Iudicem. Domino Deo nostro, Iudici uiuorum & mortuorum stamus aut cadimus. Et q̄d hîc de Deo Patre, filio & Spiritu sancto confitemur, nostra est propria, hoc est, uere Catholicæ, non Asoticę Ecclesiæ possessio. Nec quicquã moror uel testimonia uel Confessiones Asoticæ Ecclesiæ, de Diui-

nitate. Ethnici, Iudæi, & Turcæ uidentur de diuinitate aliquoties honestissime loqui. Sed quia non agnoscunt Deum, Patrem Domini nostri Iesu Christi, nullum habent Deum. Dæmones uociferãtur apud Lucam, Iesum esse Christũ, Sanctum Dei & filium Dei altissimi. Sed quia prosequuntur eum perpetuo et uirulento odio, iubentur obmutescere, & aliò se proripere.

Quid ergo de Confessione Asoticæ Ecclesiæ sentias? Hæc enim Ecclesia, & si uidetur aliquoties Christiana uerba loqui, tamen quia sequitur Ethnicas & Iudaicas impietates, & officiũ soli Christo filio Dei conueniens, & debitum, aut ad humana opera transfert, aut cum eis communicat, quemadmodum in πεπλεγμένοις indicauimus, & postea copiosius probabimus, non est, cur in confessione eius, quamuis speciosa, multum ponamus.

Deinde, cum Confessio Principis allegasset tria Symbola, Apostolicum, Nicęnum, & Athanasij, ibi statim colligit Asotus, etiam alias scripturas, præter Canonicam, recipiendas, seu, ut ipse loquitur, efficaces esse. Constare enim (inquit) ꝙ tria hæc symbola ad Canonem sacræ scripturæ non pertineant. Satin' sanum putas esse Asotum? Nam cum autoritate Pauli Apostoli, & aliorum piorum dicimus, omnem necessariam doctrinam de uero Deo, & æterna nostra salute cõtineri in scriptis Prophetiçis et Apostolicis,

seu

seu, ut alij loquũtur, in Canonicis libris ueteris & noui testamenti, nec extra hanc doctrinam, aliam agnoscendam esse, non loquimur de literis & syllabis. Refutamus enim Arianos, qui damnabant nomen homousij, q̃ hæ literæ & syllabæ nõ hoc ordine in scriptura contineantur. Refutamus etiam Anabaptistas, qui damnant baptismum infantium, q̃ hæ literæ & syllabæ, (Infantes sunt baptisandi) non hac continuatione in scriptura legantur. Sed loquimur de Sententia scripturæ: De ipsa, inquam, scripturæ Sententia & ueritate loquimur, ut hoc dicatur in scriptura cõprehendi, quod cum sententia & ueritate scripturæ cõueniat, siue hoc alia lingua, siue copiosiori aut breuiori sermone explicetur. Extra autem scripturã esse, quod a sententia & ueritate scripturæ abhorreat, & cum ea pugnet. Sicut enim Paulus de regno Dei scribit, q̃ non sit in sermone, Sed in uirtute: ita de Sacra scriptura dicendum est, q̃ non sit in literis et syllabis, sed in sententia. Non hoc dico, q̃ nullus sit literarũ & syllabarum usus, sed q̃ præcipue quæratur, quid per has literas & syllabas significetur. Nõ putemus, inquit Hieronymus, in uerbis scripturarum esse Euangelion, sed in sensu, Nõ in superficie, sed in medulla, Non in sermonum foliis, Sed in radice rationis. Nunc ergo uide mihi, aut ineptias, aut impietatem Asoti. Si enim sentit, hæc tria symbola idcirco non pertinere ad Canonem sacræ Scripturæ, quia literæ

& syllabæ horum symbolorum non hac notarum se rie contineantur in libris Canonicæ scripturæ, quid eo ineptius? aut qui cum pugnat? Quis unq̃ dixit aut scripsit hæc symbola tali uerborum ordine & continuatione in libris Sacræ scripturæ contineri? Si autẽ sentit, hæc Symbola ideirco non pertinere ad canonem Sacræ scripturæ, quia sententia eorum non contineatur in ea, nec ex ipsa probari queat, quis eo magis impius? Sciat enim Asotus, nos non ideo agnoscere hæc tria symbola, quia Prælati eius approbauerunt, Sed quia uidemus ea esse epitomen, in quam breuiter & perspicue a pijs nostris maioribus collatum sit, quid nobis uniuersa scriptura de Deo Patre, & unigenito filio eius Domino nostro Iesu Christo, ac de Spiritu sancto, & de æterna nostra salute sentiendum & credendum proponat, Itaq; siue de Symbolis, siue de Concilijs, siue de scriptis patrum sermo fuerit, censemus Sacram scripturã semper anteferendam, & non hanc illis, sed illa huic subijcienda.

Sed hîc uide mihi insignes Asoti ineptias. Cum enim suam Confessionem recitat, addit in scholijs: Prudens (inquiens) lector cognoscat alia etiam Concilia præter IIII. illa suscipiẽda esse. Et mox: Quod si illa, & reliqua omnia uniuersalia suscipi debẽt, quę in Ecclesia recepta sunt. Non possum satis mirari imprudentiam Asoti, q̃ statim ab initio libri sui tam ridiculas ineptias Lectori obtrudat. Quid enim recti,

quid

quid sani prudens Lector sibi in progressu libri pol liceretur, cum mox pene in uestibulo tam absurda ei ab Asoto obiciantur? Dicit enim: Si aliqua Concilia generalia suscipiuntur, omnia suscipiēda erunt. Quid uanius dici potest? Paulus Apostolus explicaturus in epistola ad Romanos, legem dilectionis, citat ex Deute. alteram partem Decalogi, Non adulterabis, Non occides &c. Dicemus ergo ad Paulum: Quid? Si agnoscis hanc partem legis Mosi, & imponis eam Christianis, necesse habebis uniuersam legem Mosi Christianis seruandam obtrudere. Ergo Christiani circumcidantur, Sabbatum obseruent, Sacrificent bo ues & oues, abstineant a carne suilla. Quid igitur ali às scribis: Si circūcidamini, Christus uobis nihil pro derit. Et, Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos?

Idem Apostolus utitur aliàs hemistichio Arati, & uersiculo Epimenidis poëtæ Cretensis, ac Iambico Menandri. Argumentabimur ergo ad modum Aso ti: Paulus agnoscit quædam dicta Ethnicorum poë tarum. Necesse igitur habebit omnes eorum fabu las, quas de diis suis nugati sunt, agnoscere. Tali acu mine digna est Asotica Ecclesia, ut qualem habet re ligionem, talem habeat etiam dialecticam. Nos, quod de Symbolis ante diximus, idem etiam sentimus de Conciliis, siue generalibus, siue specialibus, uidelicet, ℘ quemadmodum Paulus eatenus probat in Chri-

stianismo legē Mosi, quo ad Prophetę & Christus ē-am, post missionem Spiritus sancti seruandam docuerunt. Et usq; eo agnoscit scripta Ethnicorum poëtarum, dum cum lege naturali aut morali conueniunt: ita nos eatenus agnoscimus Concilia, quo ad dogmata & decreta sua testimonijs Sacræ scripturæ probauerint, refutaturi ea, si cum Sacra scriptura pugnauerint. Non ignoro quidem, Paulum de circumcisione sic argumētari: Contestor omnem hominem, qui circumciditur, q̄ debitor est totius legis seruandæ. Hoc autem de his loquitur, qui illustrato iam Christo recipiebant circumcisionem, sola legis autoritate. Quæ autem nos Concilia recipimus, non agnoscimus ea Conciliorum, sed sola Sacræ scripturæ autoritate, ut quę uera & pia definierunt Concilia, amplectamur, non propter ipsa Concilia, sed propter Sacram scripturam, cuius testimonio ea probantur. Quare ualde ridiculum est, q̄ Asotus obtrudat nobis omnia Concilia amplectenda, quia uidet nos nō-nulla amplecti. Nos enim, ne Angelorum quidem, nedum hominum Concilium agnoscimus, quod aliud nobis Euangelion adnunciat, præter q̄ quod Propheticis & Apostolicis scriptis continetur & probatur.

De

De Filio Dei,

IN hoc capite Confessio Principis utitur nomine Consubstantialis & Personæ. Quæ uocabula, cum non inueniantur in scriptura, arbitratur Asotus, multa extra scripturam, e Patrum definitionibus recipienda esse. Sed de uocabulo Consubstantialis, quædam in προλεγομένοις dicta sunt, & paulo ante ostensum est, cp cum dicimus, In doctrina de uero Deo, & æterna nostra salute, nihil extra et contra scripturam recipiendum esse, non loquamur de literis & syllabis, sed de Sententia & rebus ipsis Scripturæ. Tot extant apud Veteres, in Ariano dissidio, scripta, quibus comprobatur, non propterea sententiam, aut rem ipsam non contineri in scriptura, quia uocabulum in ea non contineatur, ut mirari non satis possim, qua fronte, aut qua inscitia, & stupore fraterculi nobis, prætextu nominis Consubstantialis & Personę, obiiciant, multa esse recipienda, quæ in scriptura non ponuntur. Probus Iudex, designatus Arbiter inter Athanasium & Arium: Hoc, inquit, contentionis uicio deputabitur, ut documentum nudi sermonis exigas, cui fidei sensum scripturis copiosius noueris redundare. Cyrillus ad Hermiam dicit: Nihil damni uerbum (homousn) secum affert, siquidem ueríssimum

fuerit, quod per id significatur. Augustinus de hoc ipso uocabulo dicit: Quid contentiosius, & ubi de re constat, certare de nomine? Et aliàs: Aduersus impietatem Arianorum hæreticorum, nouum nomen Patris homousion cõdiderunt, sed non rem nouam tali nomine signauerunt. Non igitur mouemus logomachiam, Sed sententiam uerborum, & ueritatem rerum inquirimus. Fingant & excogitent uel Patres, uel Monachi uocabula extra scripturam, quæ libet, & si periculum est, tamen, si seruent & sectentur uerã scripturæ sententiam, haud difficilis erit compositio.

Adhæc Confessio Principis in hoc capite dicit, Sãctos Patres exposuisse testimonijs Sacræ scripturæ in Concilijs, quid de filio Dei sit sentiendum. Ibi Asotus arripit uerbum Exponẽdi, & uocabula Patrum, atq; Conciliorum, & hinc argumẽtatur Scripturam esse dubiam & ambiguam, & Patres in Cõcilijs habere autoritatem exponendæ Scripturæ. Quis ad tantum Asoti acumen non obstupescat? Homo cæcutiens, uidit in Confessione Principis hæc uocabula, (Exposuerunt,) (Sancti Patres,) & (in Concilio,) non autem uidit additũ esse, (Testimonijs Sacræ scripturæ) Non enim ulla expositio uel Patrum, quamuis sanctorum, uel Conciliorum siue specialium, siue Generalium, agnoscenda est, nisi habeat Sacræ scripturę testimõia. Q; si hæc testimonia necessaria sunt expositioni, profecto nõ debent esse dubia, ambigua flexiloqua,

flexiloqua,& obscura,Sed certa,firma,perspicua & aperta. Quomodo enim incertum per incertum, obscurum per obscurum, aut probabis aut illustrabis? Sed de perspicuitate Sacræ scripturæ supra dictum est. Nam cum dicimus Scripturam esse perspicuam, Primum, non affirmamus eam esse perspicuam impijs,& Asoticis Prælatis,sed pijs, Inuocantibus Deum ex fide, Si adhuc,inquit Paulus, uelatum est Euangelion nostrum,in ijs,qui pereunt,uelatum est,in quibus Deus huius seculi excæcauit sensus incredulorum,ne illucesceret illis lumen Euãgelij,gloriæ Christi,qui est imago Dei. Et iterũ: Animalis homo non accipit ea,quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia siquidem illi sunt,nec potest cognoscere, ꝙ spiritualiter dijudicantur. Deinde,non dicimus, omnia loca Scripturæ esse nobis perspicua, Sed res ad ęternam nostram salutem cognitu necessarias habere in Sacris literis, certa,firma,perspicua & aperta testimonia, quibus tanta fides adhibenda est,ut ne angelo quidem aliud prædicanti credendum esset, quibus etiam alia,quæ uidentur obscura Scripturæ loca explicantur, & illustrantur. Nam si quid in ea reliquum est obscuritatis, hoc aut ignoratum non damnat, aut explicatum non plurimum iuuat. In Esaia fit sermo de Duma, & dicitur, Custos,quid de nocte, Custos, quid de nocte? Dixit custos, Venit mane,& nox. In hoc loco explicando torquentur interpretes, ignoratione par-

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH

tim phraseos, partim historiæ. Ac iucundum quidē esset, certam & genuinam huius loci sententiam cognoscere: Sed quia in cognitione eius nō est summa nostra salus posita, boni consulimus obscuritatem eius, nec idcirco sequitur, Scripturam esse obscuram. Quantū laborāt tam eruditi q̄ ineruditi interpretes, ut exponant primam uisionem Ezechielis? Et nonnulli afferunt ualde ueri similia & iucunda. Nec dubito, quin res per hāc uisionem significata sit alioqui pijs notissima, & in alijs Scripturæ locis aperte tradita, Sed quia ea, quæ nobis ad ueram salutem cognitu necessaria sunt, habent manifesta & perspicua testimonia scripturæ, non est uel is Ezechielis, uel alius locus tanti momenti, ut propter eum accusemus scripturā obscuritatis? Agimus Deo Patri Domini nostri Iesu Christi summas gratias, q̄ tradiderit nobis in scriptura per Spiritum sanctum suum, tam illustria, & tā aperta rerum necessariarum testimonia, ut uerbum Dei, quod in scriptura continetur, merito dicat lucerna pedibus nostris, & lumen semitis nostris.

Postremo, nec hoc impedit perspicuitatem Scripturæ, q̄ non cuiuis datum est donū interpretandæ scripturę, Etsi enim multi sunt rudes & indocti, tamē si uere sunt pij, non sunt ipsis ignota præcipua Christianæ doctrinæ capita, ad quæ uniuersa scriptura se se refert. Et si quid obscuræ quæstionis aut controuersiæ inciderit, Spiritus sanctus, qui non est ad

Asoticam

Asoticam Ecclesiam,& Ordinariam eius successionẽ alligatus, quemadmodum supra demonstrauimus, sed ueram Ecclesiam summo fauore complectitur, teneri non potest, quin excitet, quos uult, qui eam de rebus necessarijs e Sacra scriptura erudiant. Quo tempore Ahab rerum Israeliticarũ potiretur, iacebat Ecclesia eius regni tantis tenebris inuoluta, ut ne ab ipsis quidem Prophetis agnosceretur. Dereliquerunt, inquit Elias, pactum tuũ filij Israel. Altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio, Et derelictus sum ego solus. Nam cultum Baaliticum, qualis est & cultus Missaticus, non tm̃ approbabant, sed etiam tuebantur Rex, Regina, Principes,& maxima populi multitudo. Deus tamen non deseruit ueram Ecclesiam, sed excitauit Eliam & alios quosdam, qui donati Spiritu sancto explicabant ueram sententiam scripturæ, de uero cultu Dei,& retinebant septẽ millia, inter tot myriades, in officio, ut non curuarent genua sua ante Baal. Cum immineret Babylonica uastatio urbis Hierusalem, miserrima erat facies Ecclesiæ populi Dei,& grauissima uertebatur quæstio in regno Iudæ, de uero cultu Dei. Maxima pars populi, una cum Pontificibus, sacerdotibus, Regibus, et principibus. Contendebant sua Sacra, quæ maiores zelo quidem Dei, non autem secundum scientiam instituerant, esse uerum Dei cultum. Sed interea Spiritus sanctus excitat Hieremiã et nonnullos alios, qs ornat

dono interpretandæ scripturæ: & quanq̃ Reges, Principes, & populi contendunt Scripturam non a parte Hieremiæ, sed ab ipsorum parte stare, & coniici unt ueros scripturæ interpretes, tanq̃ hæreticos, in carceres, tamen uera Ecclesia conseruatur diuinitus, & Scriptura manet ei tam perspicua, & aperta, ut maluerit ab impijs Pontificibus ac satellitibus eorum discerpi, q̃ perspicuam & ueram Scripturæ sententiam abnegare, Cum Christus filius Dei nasceretur homo in hoc mundo, manifesta quidem erat scriptura de aduentu Christi, et de tempore aduentus eius. Manifestę etiam erant e scriptura circumstantiæ personę matris, Loci natiuitatis eius, quem etiam Pontifices ipsi ex Propheta Herodi indicant, & aliarum rerum necessariarę. Sed interea tãta erat cæcitas Pontificum & Pharisæorum, ac reliquorum Principum populi, ut non solum non agnoscerent uerum Christum, sed etiam persequerentur eum. Et tamen spiritus sanctus non deseruit ueram Ecclesiam, sed excitat præter paucos quosdam alios, etiam pastores, quibus sententia scripturæ magis perspicua erat q̃ uniuerso agmini Pontificum & sacrificulorum. In Concilio Constantiensi, maximus quidem fuit cœtus Põtificum, Principum, Monachorum, ac reliquorum hominum, sed qui fuerint tum uera membra Ecclesiæ, Deus nouit. Etsi aũt Sacra scriptura de usu uini in cœna Domini ea clarissima est, & maxime perspicua, tamẽ erat illis ita

ita obscura, ut & eum, qui diuinitus erat ad illustrandam hac in parte scripturam excitatus, igni traderēt, & maximam Christianorum partem secum tenebris inuoluerent. Quare, cum Asotus uociferatur de ambiguitate & obscuritate Sacræ scripturę, intelligamus eum respicere in suorum Prelatorum colluuiem, qui palpant in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, nō in ueram Ecclesiam Christi, quæ in rebus ad æternam salutem cognitu necessarijs, manifesta habet & perspicua testimonia Scripturæ, ideoq; sentiendū est, q̄ scriptura ei nec ambigua sit, nec obscura, & recte ac iucunde dixerit Gregorius: Scripturam esse Pelagus, in quo elephas natet, agnus autem peditet.

De spiritu sancto.

COnfessio Principis recitat in hoc capite ueram fidem de Spiritu sancto, & ut suam pijs Patribus honorificentiam deferat, laudat sententiam Concilij Constantinopolitani de Spiritus sancti diuinitate aduersus Macedoniū. Sed Asotus perpetuo eadem oberrans chorda, arguit non unum tantum & alterum Concilium, Sed & alia publica Conciliorum iudicia agnoscenda, nec licere alicui ijs contradicere. Paucis respondeo. Siquidem Asotus loquitur de ijs Conciliis, in quibus cōueniunt pij, & docent, quę docēda

sunt, & sacra scriptura recte intellecta, certe ea Cõcilia amplectẽda sunt, nec licet cuiq̃ ijs cõtradicere. Amplectẽda aũt sunt, nõ quia multitudo ita docet, sed qa ex autoritate sacrę scripturę ita docet. Si uero Asotus loquit de Concilijs suorũ prælatorũ, qui putant se in mitris suis episcopalibus habere Spũm sanctũ captiuũ, & cum nec pietate, nec etiam aliquoties eruditione sacrarũ literarũ sint ornati, sentiunt sibi licere quiduis, quãtumuis a scriptura abhorrens statuere, ac Ecclesię seruãdum obtrudere, pasim & ingenue fateor, qp decreta talium Conciliorũ non solum non sint agnoscẽda, uerũetiã ipsis, quoquomodo fieri põt & licet, seueriter contradicẽdum. Quare qp Arius, Nestorius, Eutyches, & Macedonius contradixerint pijs Concilijs decretis, impiũ est, non quia contradixerunt Concilijs, Sed quia cõtradixerunt Testimonijs scripturę, quibus ea Concilia ad confirmanda sua decreta, uere ac synceriter utebant. Qz aũt Hieremias cap. 26. contradixit Concilio Sacerdotum, Prophetarũ & totius populi, qui aduersus eum in domo Dñi congregati fuerunt. Et Ioseph ac Nicodemus, & nonnulli alij cõtradixerunt Cõcilio Caiphæ, & aliorũ Pontificũ ac Seniorũ qui cõuenerũt aduersus Christum: Et Paphnutius Concilio Nicęno de cõiugio sacerdotum, & Ioãnes Hussus Cõcilio Constantinensi de sumẽdo integro sacramento in cœna Dominica, pium est, et sanctum, ac diuinitus approbatũ, quia qui cõtradicebãt,

habuerunt

habuerũt ā parte ſua ſacrā ſcripturā, hoc eſt, oraculũ ſpũs ſancti, cui nõ hoies tm̃, uerꝝ etiã angeli cedere debent. Quod aũt Aſotus addit, Cõtrouerſias de fide terminandas eſſe publico & cõmuni iudicio Eccleſię, Sciat, eas oẽs iam eſſe, diuina clemẽtia, terminatas, deciſas, & definitas uno eoꝙ certiſsimo Concilio Prophetarũ & Apoſtolorꝝ, quorꝝ decreta & ſtatuta collata ſunt in libros Sacræ & Canonicæ ſcripturæ. De quo Concilio Petrus ita concionatur: Hunc (Ieſum) Deus ſuſcitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifeſtus fieret, non toti populo, Sed teſtibus prius ad hoc delectis a Deo, nimirum nobis, qui comedimus & bibimus unâ cum illo, poſteaq̃ reſurrexit a mortuis. Et præcepit nobis, ut prædicaremus populo, ac teſtificaremur, qꝙ ipſe ſit ille, qui cõſtitutus erat a Deo iudex uiuorum & mortuorum. Huic OMNES Prophetæ teſtimonium ferunt, qꝙ remiſsionem peccatorum accipiat per nomen eius, quiſquis crediderit in eum. Habes Concilium Prophetarum & Apoſtolorꝝ. De quo Concilio Paulus quoꝙ ſcribit. Non eſtis, inquiens, hoſpites & incolæ, ſed conciues ſanctorum ac domeſtici Dei, ſuperſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorꝝ ac Prophetarũ, ſummo angulari lapide ipſo Ieſu Chriſto. Quid, qꝙ etiã duarꝝ mulierculārꝝ, Elizabethę et Marię uirginis cõciliũ, q̃d Lu. ca. 1. deſcribit, multo certius terminauit et definiuit cõtrouerſias de fide, qꝙ omnia Aſotica concilia. Quare ualeat Aſotus

cum ſuis Concilijs & Eccleſijs, nos, quæ uere ſunt ſalutaria habemus iam, diuina clemẽtia, ſufficienter definita, ac rogamus Deũ patrem Dñi noſtri Ieſu Chriſti, ut ſpiritu ſancto ſuo per ea mentẽ noſtrã illuſtret ac gubernet, & nos in ijs conſeruet ac tueatur.

Sed & hoc addit Aſotus, In Concilio Cõſtantinopolitano nihil de proceſsione Spiritus ſancti a Patre & filio definitum, ideoq; recipienda & alia Concilia, & nouas Eccleſiæ definitiones, cum de nouo cœperit aliquid in dubium reuocari. Scilicet, in epitoma piæ doctrinæ, in qua hoc præcipue agitur, ut articuli, de quibus controuertitur, breuiter & ſummatim cõmemorentur, omnia poſſunt aut debent nominatim referri. An non, n. omnia pia Concilior; decreta probãtur, cum autoritas Sacrę ſcripturæ agnoſcitur? Nam, quod ad ꝓceſsionẽ Spiritus ſancti attinet, Scriptura aperte teſtificatur, Spũm ſanctũ procedere a Patre, & mitti a filio. Nunc ergo, ſiue dicatur Spũm ſanctũ ex Patre per filiũ, quod Grę ci, ſiue ex Patre filioq; procedere, quod Latini cõtenderunt, non puto ſalutem Eccleſiæ periclitaturam, tantũmodo uere credamus Spũm ſanctũ uerę ab ęterno Deũ, unius eiuſdẽq; maieſtatis cũ Patre et filio. Certe cum lego controuerſiã, quæ fuit ea de re inter Grę cos & Latinos, plus inuenio ibi contentionis q̃ ędificationis. Et non eſt obſcurum, q̃ deridendos ſeſe illi, exteris etiam gentibus propinauerint, q̃ ob duas, ut ipſi loquebantur, mini-

minimas uoculas,(Ex,& Per,) uniuersum Christianum orbem perturbarent. Nam q̃ Aſotus exiſtimat, In nouis controuerſijs,neceſſarias eſſe nouas Ecclesiæ definitiones, ne iſtud clementiſsimus Deus ſinat,ut nouum aliquod dogma de æterna noſtra ſalute in Eccleſiã inducatur. Etſi.n.falſa dogmata reprehendenda, & damnanda ſunt,non tñ ſunt damnanda nouis,Sed tantum ueteribus dogmatis, quæ in ueteri,ac uera Scriptura ſacra continentur. Recte Tertullianus:Aduerſus (inquit) uniuerſas hæreſes iam hinc præiudicatum ſit, id eſſe uerum, quodcunque primum, id eſſe adulterum, quodcunq̃ poſterius. Faceſſant igitur noua ſeu poſteriora,nos prima et uetera iam olim cœleſtibus miraculis confirmata,agnoſcimus,ex quibus,quicquid eſt poſterius & recentius,iudicandum & definiendum cenſemus.

De Peccato.

HActenus confeſsi ſumus,etiam teſte ipſo Aſoto, pia,orthodoxa,& Catholica.Nunc autem, rem infauſtam,poſtq̃ inſtituitur ſermo de Peccato, incipimus & nos Aſoto peccare, & nonnulla hæreticorũ more,proh nephas,diſsimulare.Sed bene habet.Aliud enim eſt ab Aſotica Eccleſia erroris & hæreſeos

accusari,aliud uere coram uera Dei ecclesia erroris & hæreseos conuinci. Audiamus igitur Asoticam accusationem, ut depulsio eius rectius cognoscatur.

Confessio Principis affirmat hominem initio cõditũ esse a Deo iustum, sapientẽ, libero arbitrio prędi tum, Spiritu sancto ornatum, ac fœlicem. Ac ad prio ra quidem uerba Asotus cõniuet, posteriora aũt illa, (Spiritu sancto ornatum, ac fœlicem) arripit, et ad ea ἀσωτίαν suam allinit. Hoc, inquiens, nec in scriptura sa cra alicubi aperte dicit, neq; colligit aliqua necessaria ratiocinatiõe, nec est per Ecclesiã unq̃ certo definitũ. Et mox addit: Multo minus dici proprie potest, fœ licem creatum hominem, cum tam breui ceciderit. Hæc est Asoti subtilitas. Ac, pfecto habes Asote, hac in parte confitentem reum, q̃ hæc uerba (Adam fuit initio Spiritu sancto ornatus, & fœlix creatus,) nõ cõ tineantur hac literarum & syllabarum serie in Sacra scriptura, sed q̃ nõ colligãt necessaria ratiocinatiõe e scriptura, & ueritas huius rei non contineatur in Scri ptura, hæ demum meræ sunt nugæ. Adam enim ini tio conditus est ad imaginem & similitudinem Dei. Hoc cum late pateat, tum eo etiam respicit, q̃ Adam sit a Deo conditus, Iustus & sanctus. Iusticia enim & sanctitate fuit Adam Deo similis, iuxta quidem crea turæ mẽsuram. Quid ergo dicemus? Potest ne quis quam hominum esse iustus & sanctus absq; Spiritu sancto? An non Iusticia & sanctitas dona sunt Spũs?

Cum

Cum igitur fatemur Adamum esse initio iustum & sanctum a Deo conditum, mox fateamur, necesse est, eum donis Spiritus sancti ornatum. Cum mulier cõdita esset e costa Adæ dormientis, & adstaret ex improuiso euigilanti, confestim erupit Adam in hanc uocem, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc uocabitur Virgo, quoniã de uiro sumpta est. Quamobrẽ relinquet homo Patrẽ suũ & matrẽ, etc. Hęc uerba, quę liber Geneseos adscribit Adamo, tribuit Christus Deo, uidelicet hoc significans, ꝙ sint uerba Dei per Adamum loquentis. An non legistis, inquit, ꝙ is, qui fecit ab initio, masculum & fœminã fecit eos. Et dixit: Propterea deseret homo patrem & matrẽ &c. Cum igitur Deus sit locutus per Adamũ adhuc iustũ & sanctum, certe necessaria ratiocinatione sequitur, Adamum fuisse tũc Spiritu sancto ornatum, nisi forte Spiritus sanctus non est uerus Deus. Asoto. Paulus Apostolus ad Ephesios scribens, facit ex Adamo Prophetam, & Euangelistam de Christo & Ecclesia eius. Membra, inquit, sumus eiusdem corporis, ex carne eius, & ex ossibus eius. Huius rei gratia relinquet homo patrem ac matrem, & adiungetur uxori suę, atꝙ e duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnũ est, uerum ego loquor de Christo & de Ecclesia. Paulus affirmat uerbũ Adami esse magnũ mysteriũ, et ꝓphetare de Christo et ecclesia. Et Asotus audet affirmare, nõ posse necessaria ratiocinatione e scri

ptura colligi, q̃ Adam fuerit ornatus Spiritu sancto? Quid est stupida impudentia, si hæc non est? Confitetur ipse Asotus, Adamum in tanta rectitudine atq; integritate animi & corporis creatum a Deo, ut inferiores omnes uires, rationi, quãdiu illa Deo subdita esset, obedirent. Potest ne esse aliqua animi rectitudo et integritas absq; Spiritu sancto? Et quid? An Adam non uere cognouit Deum? Nõ obediuit Deo, priusq̃ peccauit? Potest autem esse uera Dei cognitio & obedientia, absq; Spiritu sancto?

Non ignoro Augustinum, quem ab Asoto in testimonium non esse hoc loco citatum miror, negare, q̃ Adam recens creatus habuerit Spiritum sanctum, & uocare Paulum Apostolum in testem, qui scribit: Factus est primus Adam, in animam uiuentem, extremus Adam, in Spiritum uiuificantem. Et mox: Primus homo de terra, terrenus. Secundus homo ipse Dominus de cœlo. Sed hæc sententia Augustini in eorum pertinet catalogum, quæ in tanto heroe dissimulanda magis q̃ exagitanda sunt. Nec obscurum esse potest presbytio intuenti, q̃ testimonio Pauli ad suum institutum abutatur. Nam si Adam idcirco non fuit ornatus Spiritu sancto, quia scriptũ est: Factus est in animam uiuentem, certe eadem argumentandi ratione sequitur Christum non habere corpus terrenum, quia dicitur, q̃ factus sit in Spiritum uiuificantem. Sed sicut Paulus non negat Christum habere

habere ſuam carnem, etiamſi dicatur eum factum in Spiritum uiuificantem: ita non negat Adamum habuiſſe Spiritum ſanctum, etiamſi Adam dicatur factus eſſe in animam uiuẽtem. Hoc autem docet Paulus, ꝙ Adam initio creatus ſit e terra, ut quãdiu in hac terra uitam ageret, exerceret opera terrenæ & animalis uitæ, hoc eſt, ederet, biberet, dormiret, uigilaret, ambularet, & id genus reliqua: quæ & exercuiſſet, etiamſi non peccaſſet, donec translatus eſſet in ſpiritualem ac cœleſtem uitam. Chriſtus autem miſſus ſit in Spiritum uiuificantem, ut regeneraret homines, ac excitaret eos a morte, nec amplius exercerent opera animalis & terrenæ uitæ, Sed haberent & corpora & opera Spiritualia. Vides igitur hunc Pauli locum non patrocinari ſententiæ Auguſtini. Ac ſiquidem humana autoritate utẽdum eſt, oppono Auguſtino Cyrillum, qui clare affirmat, Adamum initio Spiritu ſancto ornatum fuiſſe.

Cyrillus.

Vbi Deo conditore animal hoc ſuæ naturæ rationibus abſolutum eſt, accepit ſtatim ſimilitudinem ad illum. Inſculpta eſt enim ei diuinę naturæ imago, inſpirato ſancto Spiritu. Ipſe enim eſt Spiritus uitæ, quandoquidem uita ſecũdum naturam eſt Deus.

Et iterum.

Quod conditum eſt, ineffabili uirtute animabatur, donoꝙ Spiritus ſtatim ornabatur.

Oppono & Hieronymum,
qui ita scribit.

Primus homo,& primus uates Adã,hoc de Christo et Ecclesia PROPHETAVIT,ꝙ reliquerit Dominus noster atqꝫ Saluator Patrem suum Deum & matrem suam cœlestem Hierusalem,& uenerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam &c. Si Adam fuit primus Propheta,& prophetauit de Christo & Ecclesia,ut & supra ostendimus, fieri non potest,ut caruerit Spiritu sancto.

Audiamus & Ioannem Damascenum.

Fecit,(inquit) Deus hominẽ purum, prauitatẽqꝫ carentem,rectum,fortem,iucundum, securum, omni Virtute decorum,bonis omnibus ornatum,uelut quendam secundum mundum,in magno quidem mundo paruum,angelum alterum,adoratorem mixtum,inspectorem uisibilis creaturæ, discipulum intellectualis,eorum quæ in terra sunt regem, rectum desuper,terrenum simul & cœlestẽ, temporalem & immortalem, uisibilem et intelligibilem,mediũ magnitudine & humilitate, eundem spiritũ & carnem, Spiritum propter gratiã,carnẽ propter elationẽ &c.

Sed fortasis dicet Asotus hæc patrum dicta per Prælatos suos reiecta esse. Sinamus igitur eum suo sterquilinio frui,& sibi inter suas arũdines,quas prolibidine fingit ac refingit, blandiri.

Sed nec hoc potest Asotus surda aure præterire,ꝙ

Cop-

Confessio dicit hominem initio a Deo conditum esse Fœlicem. Multo minus, inquit Asotus, dici proprie potest fœlicem creatum hominẽ, cum tam breui ceciderit. Discamus igitur ab hoc Theologiæ professore non tantum nouam Theologiam, uerum etiã nouam Grãmaticam, ut pro breui intelligamus (improprie.) Adam breui fuit fœlix. Ergo improprie dicitur fœlix. Pergamus igitur eodem tenore. Adã breui fuit in Paradiso. Ergo improprie dicitur fuisse in Paradiso. Christus breui transformatus est coram tribus discipulis in monte. Dicitur ergo improprie esse transformatus. Christus breui fuit in cruce, & fortasis uix tanto tempore, quanto Adam in Paradiso. Dicendum igitur erit Christum minus proprie fuisse in cruce. Itaq; minus proprie diceẽ nostra peccata expiasse, & nos a morte redemisse. Vide, quæso, in quãtas absurditates libido contradicendi uanum hoiem conijciat. Sed non libet nobis tales fraterculi φλυαρίας pluribus persequi. Quis. n. tãdem esset scribẽdi finis?

Hic uero grauiter aduersum nos insurgit Asotus, q̃ non fecerimus apertam mentionem Liberi arbitrij post peccatum. Hic & Lutherus in medium producitur, quem dicit, libertatem (proh nefarium scelus,) arbitrij aperte negasse. Hic nos quoq; hæreticorum more dissimulamus, quæ erant simpliciter fatenda, Ac docet etiam nos ex altera parte, quo modo nobis loquendum fuisset: Dicatur, in

quiens, ut posit sese naturalibus uiribus absq; diuinæ gratiæ dono &c.

Primum igitur non ita mihi sordet Lutherus, ut tam odiosus mihi sit, q̃ odiosam eius mentionem facit uirulentus hypocrita. Agnosco Lutherum ut preceptorem, & memoria eius apud me, ut tu hoc scias Asote, sacrosancta est, nec dubito, quin sit diuinitus excitatus, ut autoritate cœlestis doctrinæ, quam ministerio suo illustrauit, Monasticæ uestræ & Pontificiq impietates per ipsum prosternantur & cõculcentur. Deinde non ita obnoxij sumus Asoto, ut necesse habeamus eo loqui modo, quem ipse aut sodalicium eius præscribit.

Nos certe, breuiter quidem, sed perspicue de hoc loco sumus locuti, nec quicquã malo dolo dissimulamus. Sed Sophistæ tanta spiritus uertigine exagitantur, ut quid de libero arbitrio affirment, prorsus nescire uideantur.

Nam si loquendum est de libero hominis arbitrio ante lapsum, non est dubium, quin homo diuina creatione tantas habuerit uires, ut potuisset, si uoluisset, mandatum Dei seruare.

Si autem sermo est de homine post lapsum, manifestum est, q̃ uires hominis per peccatum ita sint fractæ & contritæ, ut & si retinuerunt quandam libertatem, ac, ut ita dicam; possibilitatem, in administratione externarum rerum, quæ sunt homini subiectæ; tamen

men nec uelint, nec posſint per ſe uere bonum corã Deo facere. Amiſſa enim eſt per peccatum libertas, bona & ſalutaria coram Deo faciendi, & retenta eſt tantum uoluntas mala, & damnabilia faciendi. Itaq;, ſi proprie & uere uoluerimus loqui, homini poſt lapſum, non eſt relictum liberum, ſed ſeruum & captiuum arbitrium. Cuius rei perſpicua teſtimonia recitata ſunt in Confeſsione Principis. Nec pigebit hic ex Auguſtino alia addere.

Auguſti. De Spiritu & Litera. cap. 3.

Neq; liberum arbitrium quicq̃ niſi ad peccandũ ualet, ſi lateat ueritatis uia.

Et contra duas epiſtolas Pelagia. lib. 1.

Datur ergo poteſtas ut filij Dei fiant, qui credunt in eum, cum hoc ipſum datur, ut credãt in eum. Quę poteſtas niſi detur a Deo, nulla poteſt eſſe ex libero arbitrio, quia nec LIBERVM in bono erit, quod liberator non liberauerit, ſed in malo liberum habet arbitrium &c.

Et mox.

Sed hæc uoluntas, quæ libera eſt in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis non eſt, quia liberata non eſt.

Et lib. 3. cap. 8.

Liberum arbitrium captiuatum, non niſi ad pec-

catum ualet, Ad iusticiam uero, nisi diuinitus liberatum, adiutumq; non ualet.

Et De uerbis Apostoli,

Ser. 53.

Non est sic adiutorium Dei, non sic est adiutorium Christi, non sic est adiutorium Spiritus sancti. Prorsus, si defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adiuuante, libera uoluntate, sed male. Ad hoc idonea est uoluntas tua, quæ uocatur libera, et male agendo fit damnabilis ancilla. Cum dico tibi, Sine adiutorio nihil agas, nihil boni dico. Nam ad male agendum habes sine adiutorio Dei liberam uoluntatem, quanq; illa NON EST LIBERA. A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Et omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Et: Si uos filius liberauerit, tunc uere liberi eritis.

Et contra Iulianum

lib. 2.

Hic uultis hominem perfici, atq; utinam Dei dono, & non libero, uel potius SERVO propriæ uoluntatis arbitrio, &c.

Habes quibus epithetis ornet Augustinus liberũ arbitrium in homine post lapsum. Dicit, non ualere nisi ad peccandum, Non esse liberum in bono, Esse captiuatum, Esse damnabilem Ancillam, Et esse Seruum. Etsi aũt relinquit ei nomen liberi arbitrij, tamẽ manifestũ est, q̃ illis epithetis auferat ei rem ipsam, si quidem

quidē ſermo fuerit de bene agendo. Ad male, inquit, agendum, habes ſine adiutorio Dei liberam uoluntatem. Quanq; ILLA NON EST LIBERA.

Deinde, in præſentia non quęritur, quid ualeat liberum arbitrium, cum gratia, uel adiutorio Dei, Sed qd poſt lapſum, natura ſua, abſq; gratia regenerationis ualeat. Quis enim negaret efficaciam diuinæ gratię? Quis non tribueret humano arbitrio libertatem recte agendi, ſi fuerit diuino Spiritu regeneratum? Si uos filius (inquit) liberauerit, uere liberi eritis. Tanta eſt diuinæ gratię potentia, ut quicquid, quantumuis per ſe ineptum, incommodū, abſonum, et abſurdū, arripuerit, neceſſe habeat id efficere, ad quod efficiendū fuerit ordinatū. Quàm ineptū eſt lutū e ſputo factū, ad illuſtrandos oculos cæcos? tamen cum hoc arriperet ex gratia ſua filius Dei, factū eſt malagma efficaciſsimum. Quomodo quinq; panes poſſunt cibare quinq; millia uirorum? Sed cum filius Dei benediceret eos ſua gratia, intantum aucti ſunt, ut non ſolum cibarent tot millia hominū, uerumetiam implerent duodecim cophinos de fragmentis. Vulgo dici ſolet, Si Deus uoluerit, Securis glocitat ſub ſcamno. Q; ſi ineptiſsima quæq;, fiunt, accedente Dei gratia & uoluntate, tam efficacia, quid fieret de aptis & idoneis? Non igitur nunc eſt ſermo, quantū ualeat hoīs arbitriū per gratiā Dei, ut gloſſema Aſoti, q̄ inſtituis hac in parte Confeſsionē Principis, uel explicare, uel

emendare, plane sit non solũ ἀπρόσδουλον, et superuacaneum, uerumetiam intempestiuum & ineptum.

Sed est nobis sermo de uiribus liberi arbitrij, absque Dei gratia, quãtum uidelicet ualeat liberum hominis arbitrium, post lapsum, si homo nondum fuerit renatus, aut si relapsus fuerit in peccatum uastans conscientiam. Hic clare, perspicue, et sine ulla dissimulatione fatemur, q̃ arbitrium hominis sit seruum, captiuum, & mancipium Satanæ, nec uelit, nec possit sese sua ipsius uirtute ad fidem & inuocationem Dei conuertere. Iuxta illud Christi: Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Et illud Augustini: Nemo se palpet: de suo, Satanas est: de Dei, beatus.

Quid autem Asotici? Non solum tribuunt arbitrio hominis post lapsum, nomen, sed etiam rem ipsam libertatis. Etsi enim uerbis iactant, & requirunt gratiam Dei, tamen si doctrinam eorum propius intuearis, uerbis quidem cum Pelagianis pugnãt, sententia aũt conueniunt. Hæc enim sunt ἀξιώματα eorũ.

Præstantibus, quod in ipsis situm est, nunc̃ deest, nec̃ defuit, nec̃ defutura est diuina gratia.

Voluntas ex suis naturalibus potest se disponere, faciendo quod in se est, ad gratiæ susceptionem.

Liberum arbitrium ex suis naturalibus, sine dono gratiæ, potest quodlibet pc̃tm̃ mortale nouũ cauere.

Homo per liberum arbitrium ex suis naturalibus põt diuina præcepta q̃ ad actus substantiã implere.

His

His addit Asotus ipse, qd in capite, De Ieiunio scribit: Peccatores, inquiens, Ieiunãtes, aut alia, ex suo genere, bona opera facientes, etiam sine uera pœnitẽtia, modo non peruersa intentione, non parum promouent eo ieiunio. Implent. n. præceptũ, atq; ad pia opera promptiores fiunt, & nonnihil se disponunt. Itaq; fatemur ieiunium sine pœnitentia, eius scilicet, qui est in pctõ, non esse dignum remuneratiõe uitæ ẽternę, non tñ est pctm̃, nec oĩo ingratum Deo etc. Hactenus Asotus. Nũc mihi, quęso te, optime Lector, expẽde, quæ sit Asoticorum Sophistarũ uertigo. Affirmãt, liberum arbitrium ita esse attenuatũ, ut nullus, nisi gratia & clemẽtia diuina eum præuenerit, possit aliquid, quod bonum sit propter Deum operari. Interea aũt affirmant & hoc, q; uolũtas ex suis naturalibus, possit se, faciendo quod in se est, ad gratiæ susceptionem disponere. An sese ad susceptionem gratię disponere, non est bonum opus? Paulus dicit: Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Asotici dicunt, liberum arbitrium posse sine dono gratiæ, quodlibet peccatũ mortale nouum cauere. Et Ieiunium sine uera pœnitentia, quæ certe exigit fidem, non esse peccatum, nec Deo displicere. Paulus dicit: Affectus carnis inimicitia est aduersus Deum. Nam legi Dei nõ subditur, siquidem ne potest quidem. Asotici autem dicunt, q; homo possit per liberum arbitrium, ex suis naturalibus, (quæ certe nõ sunt spiritus, sed caro) diuina præ-

cepta, quo ad actus substãtiam, implere. Extat autẽ diuinum præceptum: Diliges Deum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

Et substantia actus, qui in hoc præcepto exigitur, est Dilectio Dei ex toto corde. Sentiunt igitur Asotici, hominem posse absq; gratia Dei, e suis naturalibus Deum ex toto corde diligere. Quid potest furiosius dici? Etsi enim addunt, hanc legis impletionem non fieri ad intentionem præcipientis, Sic enim loquuntur, tamen hæ sunt meræ præstigiæ, quas impietati suæ ad perstringendos oculos imperitorum prætexunt. Quæ enim est alia præcipientis Dei intentio, quod aliud eius institutum, q̃ ut substantia actus iuxta Legem suam perficiatur? Quare fieri non potest, quin si uere impleueris Legem, quo ad substantiam actus, impleas eam etiam ad intentionem præcipiẽtis, nisi forte in lege de Diligendo Deo, nõ requiratur ad substantiam actus Dilectio ex toto corde. Et in lege, de non committendo adulterio, non requiratur ad substantiam actus, ut ne concupiscas quidem alienam mulierem.

Sed pergo.

Augustinus dicit. Nõ in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo. Quod autem habes EX TE, displicet Deo. Et iterum. Cum homo secundum se uiuit, non secundum Deum, similis est Diabolo. Asotici autẽ dicunt, Si feceris quod in te est, dispones te ad

ad susceptionẽ gratiæ. Et si ieiunaueris sine uera pœnitentia, imples præceptum, & places Deo. Quare si quis similis fuerit Diabolo, qualis est iuxta Augustini sententiam, qui secũdum se, & ex se uiuit, disponit se ad gratiam Dei, implet præceptum, & placet Deo. Tam prodigiosas sententias debemus Asoticis.

Augustinus dicit, Liberum arbitrium captiuatum, non ualere nisi ad peccandum. Asotici autem dicunt, tale arbitrium ualere ad dispositionem gratiæ, ad cauenda noua peccata mortalia, & ad implenda præcepta Dei quo ad substantiam actus. Quis ad tanta portenta non obstupescat? Sed hæc hactenus.

Dicet autem quispiam. Si post lapsum, nihil uirium relinquitur libero arbitrio, nisi ad peccandum, et si liberum arbitrium ex se non est nisi seruum, captiuum, & mancipium Satanæ, quod, obsecro, discrimẽ est inter hominem & saxum, aut truncum? An sicut truncus arboris, in conficienda statua, nihil agit, sed tantum patitur, ita & liberum arbitrium habet se ad consequẽdam ueram salutem, mere, ut ita dicam, passiue? Nihil certe minus. Non habet quidem liberum arbitrium ex se ipso, quo se ad accipiendam salutem præparet, aut quo salutem mereatur, habet autẽ quo beneficia Dei excipiat.

Postq̃ enim homo lapsus est in pctm̃, & factus est seruus peccati, tanta opprimit tyrannide, ut nec uelit, nec possit se suis uiribus e seruitute peccati & Satanæ

uindicare, & ad libertatem iusticiæ conferre. Nec est inter uoluntates hominum, si naturam eorum corruptam consideraueris, ullum discrimen. Vna est uniuersi humani generis massa, unum omnium hominum ingenium, ut secundum electionem, propositum Dei maneat. Sicut Esau, nõ habet in se, ex sua natura, quo se ipse cõuertat uel præparet ad Deũ, ita nec Iacob habet. Ambo in peccato concipiunt, ambo sunt tyrannidi Satanę obnoxij. Ambo declinauerunt, hoc est, in Adam mortui sunt, et facti sunt inutiles. Quod autem Deus odio habuit Esau, & dilexit Iacob, non est ex præparatione Iacob, multo minus ex merito eius, sed tantum ex gratuita Dei electione. Et tamen Iacob non habuit se ad electionem Dei sicut trũcus, aut saxum. Neq; enim trũcus in hoc est a Deo ordinatus, ut sit capax diuinæ electionis ad uerã & æternam salutem: nec in trunco est arbitrium, quod ad accipienda dona Spiritus sancti conuerti ordinaria Dei dispẽsatione queat. Iacob autem & Esau, sunt homines ad imaginem & similitudinem Dei creati, ut sint donorum Spiritus sancti, & æternæ salutis capaces. Et est in unoquoq; arbitrium, quod & si per peccatum factum est mancipium Satanę, tamen retinuit aptitudinem, qua potest per Spiritum sanctum ad libertatem iusticiæ flecti. Hæc arbitrij aptitudo facit discrimẽ inter Iacob & truncũ, nõ facit aũt discrimẽ inter Iacob & Esau. Vterq; n. hanc habet aptitudinem, & uterq;

corrupta

corrupta ſua natura ſeruituti pcti obnoxius eſt. Sed q̄ alter eligitur, & donatur Spiritu ſancto, ut & uelit & poſsit uocationi Dei obſequi, ac æternam ſalutem aſſequi, gratuita eſt clementia Dei: q̄ autem alter relinquitur in ſeruitute peccati, nec donatur Spiritu ſancto, iuſtum eſt iudicium Dei, qui cuius uult, miſeretur, quem uult indurat. Quid enim Iacobo deberetur, agnoſcimus in Eſau, qui non liberatur. Et habet Iacobus, propter quod gratias agat Deo, non habet Eſau, cur de iniuſticia Dei conqueratur. Itaq̄ ſi in humano arbitrio poſt lapſum conſideraueris uim agendi, non eſt, niſi ſeruum, & captiuum Satanæ. Si autem conſideraueris in eo aptitudinem, nō eſt ſaxum aut truncus, ſed eſt in hoc diuinitus conditum, ut ſit capax cœleſtiū donorū Spiritus ſancti. Et ſiquidē Veteres ſcriptores, cum arbitriū poſt hominis lapſum, uocant liberum, intelligunt nomine libertatis hanc aptitudinem, de qua nunc diximus, non eſt, cur de uocabulo rixemur. Sicut enim libenter utimur nomine liberi arbitrij, ſi per liberum intelligatur aptū ſeu uertibile, ita non dubitamus, quin qui ex ueteribus ſcriptoribus pie de libero arbitrio ſenſerunt, hāc de uocabulo libertatis ſententiam habuerint. Vnde erudite dixit Bernhardus: Tolle liberum arbitrium, non erit quod ſaluetur. Tolle gratiam, non erit unde ſaluetur. Vocat Bernhardus liberum arbitrium, non quod ſaluet, ſed quod ſaluetur. Hoc quid aliud eſt, q̄

si diceret, Liberum arbitrium post lapsum hominis, non in hoc liberum est, ut se ipsum ad gratiam prępa ret, & pręcepta Dei, quo ad actus substantiã impleat, sed ut a gratia præparet, & per Spũm sanctum reno uet, quo sicut antea seruiuit captiuum Iniusticiæ, nũc liberatum seruiat Iusticiæ. Si aũt Asotici Sophistæ cõ tendunt & cogũt ueteres scriptores hoc de libero ar bitrio sentire, quod supra in Axiomatis eorum com memorauimus, & si uicem maiorum nostrorum, qui de Ecclesia filij Dei optime meriti sunt, dolemus, ꝙ scripta eorũ tam misere a uanissimis hominibus de prauentur & sordidẽtur, ac si quo modo licet nobis, ut gloriam nominis eorum ab iniuria uindicemus, non deerit eis opera nostra, tamen quia suus debet es se modus rixarum, & Pater e cœlis clamauit, non de Hieronymo, non de Augustino, non de Bernhar do, non de Cõcilio Aransicano, sed de filio suo Do mino nostro Iesu Christo: HVNC AVDI TE, non debet nobis fraudi esse, si autoritati homi num præferamus autoritatem filij Dei, qui dixit, Quod natum est carne, caro est. Et, Omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati. Ac iterum: Si filius uos li berauerit, uere liberi estis. Ergo si non liberauerit, non habetis arbitrium liberum, Sed seruum & captiuum.

Nam, ꝙ Asotus in fine scholiorum huius capitis, arguit e testimonijs, quæ Confessio Principis ex

Au-

Augustino, Ambrosio, & Bernhardo recitauit, hos scriptores idoneos testes esse ad probandum consensum Ecclesiæ, & tum credendum esse eis, cum referunt non suam, sed Ecclesiæ sententiam, Sciat & hoc addendum, ꝙ tum sint testes consensus Ecclesiæ, cum quæ dicunt & docent, habeant uera testimonia Sacræ scripturæ, & tum referant sententiam Ecclesiæ, cum sequuntur sententiam Spiritus sancti, quam ipse in Sacra scriptura patefecit.

Verus enim consensus ueræ Ecclesiæ non constat in uno, & altero, & tertio, adde etiam centesimo Scriptore, Sed in sacra ipsa scriptura, a qua qui recedunt, dubium non est, quin a uero Ecclesiæ consensu recedant, etiamsi alijs sexcentis testibus non hominibus tantum, uerumetiam Angelis comitati, accedant. Sed de autoritate Sacræ scripturæ, & de uera Catholica Ecclesia, supra copiose.

De Iustificatione.

ME miserum, in quantas mihi præstigias, in quàm tetras & horribiles tenebras, quas clarissimæ luci huius loci Asotus offundit, ingrediendum est. Confessio Principis commemorat breuiter & perspicue ueram & Apostolicam

ſententiam de Iuſtificatione peccatoris coram Deo, & probat eam teſtimonijs tam Sacræ ſcripturæ, q̃ ueterum ſcriptorum. Aſotus autem uno impetu in ſcholijs & Confeſsione ſua euomit, quicquid eſt non ſolum monaſticarum impietatum, uerumetiam Ethnicæ Idolomaniæ, ut ſatis mirari non poſsim, qua homo ille ſit uel impudentia uel confidentia, q̃ audeat tam horrendas blaſphemias nomini Catholicę Eccleſiæ adſcribere. Cũ. n. ſententiã ſuam de Iuſtificatione impij recenſet, & facit mentionem fidei, ſpei, caritatis, ac reliquarum rerum, quas Sophiſtica cæcitas ſine ullo pio ſenſu coaceruare ſolet, addit:

1. Propter has uirtutes intrepide Catholica fides hominem iuſtum eſſe coram Deo confitetur.

2. Et earum meritis ſibi eſſe fidendum.

3. Sentit etiam uera fides Catholica hominem ita iuſtificatum, non reputatione tantum, ſed ueritate etiam coram Deo iuſtum eſſe, & gratia Dei continuo egere &c.

4. Qua ſimul cum libero arbitrio opera fidei, ſpei & caritatis exercet, quibus coram Deo proficit in Iuſticia, & HIS MERITIS in iudicio Dei ſibi VERACITER FIDENDVM ESSE.

Habes manifeſtam impietatem Aſoti, q̃ cum coram tribunali Dei, in ſeueriſsimo Dei iudicio, in quo non poteſt conſtare, niſi perfectiſsima, & abſolutiſsima iuſticia, confidendum tantum ſit ſolo & unico

Mediatore

Mediatore Dei & hominum, Domino nostro Iesu Christo, palàm doceat non solo Christo, sed etiã Virtutibus, quæ in nobis sunt, confidendum esse. Itaq; tot facit mediatores, quot sunt uirtutes, quas nos seueritati diuini iudicij opponere iubet.

Sed addit hypocrita præstigias quasdam, quibus sperat se impietatem celaturum. Nam cum Cõfessio Principis dicit, hominem fieri Deo acceptum, & reputari coram eo iustũ, propter solum filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, addit Asotus, Solum, (inquiens) cum dicimus, excluditur quicquid aut contrarium, aut alienum est a Christo. Propter solũ ipsum iustificamur, non aliquo contrario, uel alieno ab ipso. At uero uirtutes hæ ab ipso sunt, neq; eis fidimus nisi propter ipsum. Ipsi, ut causæ, atq; ita prius, Illis, ut effectibus, et posterius. Habes uerba Asoti.

Et mox.

Paulus dicit, Spe saluati sumus. Christus in Euangelio, Fides tua te saluam fecit. Et Petrus, Caritas, inquit, operit multitudinem peccatorum. Cur non fidendum illis, quibus saluamur, quibus cooperiũtur peccata? Sed solo, inquiunt, merito Christi. Fatemur. Hoc est, nullo quod non ex eius merito in nobis sit.

Et iterum.

Fides sola, quia nihil sine illa. Et mox. Fides sola. Quæ ergo ante fidem sunt, aut ab illa aliena, illa excluduntur a Iustificatione, non fidei opera, non illa,

quę Paulus dicit Sanctos per fidem uiciſſe, inter quę & caritas, & cæterarum uirtutum opera ſunt.

Habes nunc præſtigias Aſoti, quibus tamen tantum abeſt, ut impietatem ſuam tegat, ut cum antea audiuerimus manifeſtum Sophiſtam, nunc audiamus execrabilem Ethnicum, & Idolatram. Quare, & ſi hic locus de Iuſtificatione impij extat aliàs ſcriptis noſtrorum perſpicue illuſtratus, & non ſpero me explicatione eius ullum operæprecium in Aſoto & maxima parte ſodalicij eius facturum, propterea q̃ uelamen in lectione Sacræ ſcripturæ impoſitum ſit cordibus eorum, & ſenſus ipſorum ſint obcæcati, tamen ſuſcipiam & ipſe, diuina gratia adiutus, quædam dicenda, ut rationem uerę fidei noſtræ coram uniuerſa Eccleſia filij Dei exponam, & teſtificer, quæ neceſsitas coegerit nos deſerere non Catholicam Eccleſiam, ut calumniantur Aſotici, ſed Sophiſticã & Monaſticam impietatem. Aſotus enim de Iuſtificatione impij e commentarijs ſuorum ita differit, ut haud obſcure appareat, eum nondum unq̃ ante tribunal Dei conſtitiſſe & de ſeueritate diuini iudicij uel ſaltem leuiter deguſtaſſe. Alioqui. n. fieri nõ potuiſſet, ut tam frigide, imo tam Philoſophice, imo tam Ethnice de Iuſtificatione diceret.

Cum igitur differendum nobis ſit de Iuſtificatione, primum omnium exponemus uſum huius uocabuli, ne ambiguitas eius aliquid obſcuritatis afferat.

Hoc

Hoc enim uocabulum, Iustificare, solet aliquoties usurpari Hebræo more, pro Iudicare, ut in tribunalibus Iudicum fieri solet. Et quia illic homines aut absoluuntur aut condemnantur, idcirco Iustificare nūc significat hominem absoluere, nunc etiam condemnare. Apud Matthæum & Lucam dicit Christus: Iustificata est sapientia a filijs suis. Hic per Iustificari, intelligitur Iudicari aut Condemnari. Sed hoc rarius, Illud alterum significatum, pro Absoluere, frequentius est in Sacra scriptura, præsertim ubi apud Paulum agitur de Iustificatione hominis corā Deo.

Acto. decimotertio, dicit Paulus. Per hunc (Christum) adnunciatur uobis remissio peccatorum, & ab omnibus, a quibus non potuistis in lege Mosi Iustificari. Hic (Iustificari) est Absolui, liberari, & Remissionem seu condonationem peccatorum consequi.

Et mox, In hoc, omnis qui credit, Iustificatur, hoc est, Absoluitur a peccatis, & consequitur remissionem peccatorum.

Rom. 8. Quis est, qui accusat? Deus est, qui iustificat, hoc est, Absoluit, liberat ab accusatione, remittit peccata, & imputat iusticiam Christi.

Esa. 5. Vę qui iustificatis impiū pro muneribus, hoc est, Absoluitis impium ab accusatione propter munera.

Lu. 7. Publicani iustificabant Deum. Non faciebant ipsi Deum iustum, Sed iudicabant & pronūciabant eum iustum.

Aliquoties usurpari solet Latino more, pro facere Iustum, hoc est, renouare iniustū, & donare ei Spiritum sanctum, qui excitet eum ad facienda opera iusticiæ, & efficiat, ut ambulet in lege Domini obedienter.

Apoca. 22. Qui iustus est, Iustificetur adhuc, & qui sanctus est, sanctificetur adhuc, hoc est, Qui per fidem reputatur Iustus propter Christum, Iustificetur & sanctificetur adhuc, renouetur per Spiritū sanctum, ut pergat subinde magis ac magis ambulare in operibus Iusticiæ.

Quod cum de uocabulo Iustificationis ita se habet, uideamus nunc uerā & Apostolicam sententiam de Iustificatione hominis coram Deo.

Homo ēm corrupta sua natura impius est, & sub peccatum uenditus. Postq̄ autem Deus ex gratuita sua clementia, uertit ad eum oculos misericordiæ suę, ut liberet ipsum a peccatis, & seruet eum perpetua salute, solet hoc Iustificandi modo uti, uidelicet, q̄ patefaciat homini Christum filium suum, per Euangelion, & aperiat ei aures mentis, ut Euangelion fide excipiat, & in Iesum Christum credat. Cum igitur homo credit in Christum, tunc Iustificatur duplici ratione. Vna, iuxta alterum, ac Hebræum significatum Iustificationis, q̄ absoluitur a peccatis, & consequitur remissionem peccatorum, ac imputatur ei Iusticia Christi, adeoque adoptatur in filium Dei, & hæredem

hæredem æternæ salutis, idq; tantum propter Christum, quem fide accepit. Cum enim Deus proprio filio non pepercerit, quemadmodum Paulus loquit, sed pro nobis omnibus tradiderit eum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quare quicunq; accipit per fidem Christū a Deo Patre donatum, is simul etiam accipit remissionem seu condonationem peccatorum, Iusticiam Christi, & ius adoptionis filiorum Dei, ac cœlestis hæreditatis. Hæc est una ratio iustificādi, qua uidelicet Iustificamur coram Deo, hoc est, absoluimur a peccatis, & pronūciamur liberi ab æterna morte propter iusticiam Christi, quę nobis ex gratuita Dei clemētia per fidem imputatur. Et hæc ratio Iustificandi, ut natura prior est, ita durat per omnem hanc uitam, quamdiu uitam in hac carne agimus.

Altera ratio est iuxta alterum, & Latinum significatum Iustificationis, cp cum credimus in Christum, donamur Spiritu sancto, qui renouat nos, & efficit in nobis opera Iusticiæ, ut mortificetur caro, & non ambulemus secundū carnem, sed secundum Spiritū.

Hæc iustificandi ratio priori ita coniuncta est, ut ab ea non recedat. Quicūcp enim per fidem in Christum Iustificatur, pro hebræa loquendi consuetudine, hoc est, absoluitur coram tribunali Dei a peccatis, & adoptatur in filium Dei, propter Christum, is etiā statim iustificat, pro Latina loquendi consuetudine,

hoc est, excitatur a Spiritu sancto, ut non solum detestetur opera carnis, & fugiat peccata, uerum etiam faciat opera iusticię, & ambulet in lège Domini obediẽter. Quæ Iusticia & obedientia, & si fit in homine per Spiritum sanctum, tamen in hac carne non est perfecta, ideoq; semper respiciẽdum est ad priorem illam Iustificationem, qua condonantur nobis peccata gratis per fidem, propter Christum. Hæc est paucis uera & Apostolica sentẽtia de Iustificatione, sicut eam exposuit & illustrauit Paulus in epistolis ad Romanos & ad Galatas.

Nunc igitur conferamus huc Sophisticam & Asoticam doctrinam de Iustificatione. Primum enim dicunt, q̃ homo utens ratione præparet sese uiribus liberi arbitrij ad promerendum fauorem Dei, si non de condigno, certe de cõgruo, & ad accipiendam gratiã eius. Deinde q̃ Deus infundat homini suam gratiam, hoc est, dona sua, quę sunt fides, spes & caritas.

Hæc dona in homine, tanti faciunt, ut affirment, q̃ homo propter ipsa fiat uere coram Deo Iustus, & q̃ debeat his in Iudicio Dei confidere. Sentiunt. n. hominem, postq̃ hæc dona a Deo accepit, non amplius esse & manere iniustum, nec tãtum reputari iustum, sed etiam uere esse coram Deo iustum, tantaq; iusticia præditum, ut possit ac debeat fiduciam æternæ suæ salutis in ea collocare.

In hac doctrina de Iustificatione hominis utun-

tur

tur quidem Sophistæ nominibus uirtutum, Fidei, Spei & Caritatis, quas apud Paulum legerunt, Sed sententia eorum est Ethica, & Ethnica. Principio enim, quod dicunt de præparatione ad suscipiendam gratiam Dei per uires liberi arbitrij, Supra demonstratum est, liberum arbitrium in ijs, qui nondum sunt per fidem renati, ualere tantum ad peccandum. Nisi igitur peccare sit sese ad suscipiendam gratiam Dei præparare, fieri non potest, ut liberum arbitriũ præparet sese ad gratiam Dei. Deinde, &si hæ tres uirtutes, Fides, Spes et Caritas, sint dona Spiritus sancti in homine, tamen homo non est propter eas corã Deo Iustus, multo minus potest ijs coram tribunali Dei confidere.

Quòd homo propter

suas uirtutes, non sit coram Deo Iustus.

INitio, ne quis ambiguitate uocabulorum deceptus, aliud intelligat, cũ institutum sit, nomine nostrarum uirtutum, non intelligimus hoc loco, eas uirtutes quas homo, natura suæ rationis, uel liberi arbitrij absq; singulari Spũs sancti dono habet, quales multas & insignes habuerũt etiã Ethnici, Etsi. n. tales uirtu

tes ſuam habent laudem, & commendationem corã hominibus, ſua quoq; habent prẽmia, in hac corporali uita, tamen tantum abeſt, ut homines ſint propter eas iuſti coram diuino iudicio, in quo de æterna ſalute agitur, ut ne quidem ijs, ad accipiendam iuſticiam, cuius Deus ad conferendam ueram ſalutem, rationẽ habeat, præparentur, quemadmodum ſupra dictum eſt. Et Auguſtinus clare dicit: Si Gentilis nudum operuerit, Nunquid, quia non eſt ex fide, peccatũ eſt? Prorſus, inquantum non eſt ex fide, peccatum eſt, nõ quia per ſe ipſum factum, quod eſt, nudum operire, peccatum ſit, Sed de tali opere non in Domino gloriari, ſolus impius negat eſſe peccatum. Et mox. Stulta & noxia uoluntas, nullo Chriſtiano dubitante, arbor eſt mala, quæ facere non poteſt, niſi fructus malos, hoc eſt, ſola peccata. Omne enim, uelis, nolis, q̃d nõ eſt ex fide, peccatũ eſt. Non eſt igitur nobis nunc ſermo de uirtutibus Impiorum, propter quas manifeſtum eſt, quod homo non ſit iuſtus coram Deo. Sed loquimur de uirtutibus piorum, qui ſunt per Spiritum ſanctum renati, & quas uirtutes in ipſis Spiritus ſanctus operatur. De his ſine ulla uerborum obſcuritate dicimus, q̃ homo non ſit propter eas, coram tribunali Dei uere in hac mortali carne iuſtus.

Etſi enim Spiritus ſanctus operatur in homine, fidem, ſpem, caritatem, & reliquas uirtutes, tamen hæ nõdum ſunt in homine, propter carnem eius, quam

adhuc

adhuc in hac uita gestat, integræ, & perfectæ. Neq; enim tantum fiduciæ, tantum spei in Deum habemus, neq; tantum diligimus, neq; tanta sumus castitate & sobrietate, quantum debemus, & quantum diuina lex, quæ est perpetua & immota Dei uoluntas, a nobis exigit.

Psal. 51. Tibi tantum peccaui, & malum coram te feci, ut Iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris. Hic loquitur Dauid, non solum de adulterio & homicidio suo, quod fortasis Asotici obijcient, Sed utitur iuxta hebræam consuetudinem præterito pro præsenti, Peccaui pro PECCO, & Feci, pro facio, ac loquitur de uniuersis suis operibus, quorum & si quædam bona uidentur, tamen infecta, & sordidata peccato originali, non sunt perfecte bona, ideoq; & ipsa in peccatorum catalogo recensentur. Vnde mox sequitur: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Itaque cum Dauid dicit, TIBI tantum pecco, & malũ coram te facio, hæc est sententia. Quicquid facio, peccatum est. Aut enim prohibitum est lege Domini, & manifestum est peccatum, sicut adulterium, & homicidium. Aut mandatum est lege Domini, & minus atq; corrupte facio, quod facio. Itaq; etiam in bonis operibus pecco, hoc est, minus facio, q̃ debeo, nec impleo legem seu uoluntatem Domini ea perfectione & integritate, quæ a me exigitur.

Psalm. 130. Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Loquitur autem non de ijs tantum iniquitatibus, quæ sunt aperte in malis operibus, sed etiam quæ sunt occulte, in bonis operibus, ac sentit, ꝙ nulla prorsus sint hominum merita, quæ possint obijci diuino iudicio, & quæ sufferre aut placare queant diuinam indignationem.

Luc. 17. Cum omnia feceritis, quæ præcepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus. Quod debuimus facere, fecimus. Non docet Christus suos discipulos mendacem hypocrisim, sed ingenuam ueritatem. Cum ergo iubet eos fateri, se inutiles esse Seruos, certe ueritas sit, necesse est. Nō essent autem inutiles Serui, si quæ præcepta sunt, & debuerūt facere, fecissent integre, perfecte, & sine omni uicio. Manifeste igitur significat Christus hoc dicto, ꝙ obedientia suorum Sanctorum, sit mutila, manca & imperfecta, nec possit seuero Dei iudicio opponi, ut cum dicere iubet: Quod debuimus facere, fecimus, hæc sit sententia. Quod fecimus, debuimus facere, sed non fecimus omnia, nec fecimus perfecte, quæ debuimus facere, Ideoꝙ fatemur nos inutiles esse seruos.

Roman. septimo. Non quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Et mox. Reperio per legem uolenti mihi facere bonum, quòd mihi malum adiunctum sit. Ac iterum. Video aliam legem in membris meis rebellantem legi mentis

tis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis. Non loquitur Paulus de externis & crassis peccatis, quæ manifeste pugnant cũ lege Dei, qualia sunt adulterium, homicidium, & id genus alia. Neque enim hæc mala faciebat Paulus, externis operibus, postq̃ conuersus est ad Christum: Sed loquitur de interno & originali malo, quod cuiuis bono operi adiunctum est, & quod efficit, ut nullum bonum opus, etiam in Sanctis, & a Sãcto spiritu excitatum, sit integre & perfecte bonum.

Gala. quinto. Caro cõcupiscit aduersus Spiritum, Spiritus autem aduersus carnem. Hæc autem inter se mutuo aduersantur, ut non quæcunq̃ uolueritis, eadem faciatis. Loquitur Paulus non de impijs, qui nõ sunt renati, & qui carent Spiritu sancto, Sed de pijs, qui ornati spiritu sancto, faciunt bona opera. Et dicit q̃ etsi pij per Spiritum sanctum uellent libẽter omni uitio carere, tamen non faciant perfecte bonum, propterea q̃ caro, quæ nondum est omnino mortificata, pugnet in ipsis cum spiritu, & inficiat bonũ, quod agunt.

1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed in hoc non sum iustificatus. Certe Paulus credebat, Sperabat, & diligebat, quantum quilibet alius pius, imo plus quàm multi alij. Ego (inquit) non solum uinciri, sed & mori paratus sum, p noĩe Dñi Iesu. Et, Optarim esse anathema a Christo, p fratrib. meis, cognatis meis

secundum carnem. Et tamen non audet profiteri, se propter uirtutes suas esse coram Deo iustificatum.

Et cum Psalmus dicat, Pro hac (impietate) orabit ad te omnis Sanctus, Ac iubeamur orare: Remitte nobis debita nostra, manifestum est, q̃ bona opera, quæ faciunt pĩj, non sint perfecta coram Deo iustitia, sed indigeant remissione debitorum.

Huc referenda sunt etiam Testimonia Veterum piorum patrum, quæ p̃rspicue docent Iusticiam nostrorum operum, eorum uidelicet, quæ Spiritus sanctus in nobis operatur, imbecilliorem, et imperfectiorem esse, q̃ ut propter eam coram Deo iusti simus.

Augusti. In Psal. 70.

Domine memorabor Iusticiæ tuæ SOLIVS. O Solius. Quid addidit, Solius, rogo uos? Sufficeret memorabor Iusticiæ tuę. Solius (inquit) prorsus, ubi meam non cogito. Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Iusticia tua SOLA liberat me. Mea SOLA, non sunt nisi peccata.

Hic uociferabitur fortassis Asotus, Augustinum loqui non de Iusticia, quam Deus ipse in se habet, & quæ est bonitas, clemẽtia, ac misericordia, qua Deus hominem propter Christum filium suum complecti tur, Sed de Iusticia, quam in nobis operatur, hoc est, de uirtutibus quas Deus nobis infundit, ut hæc sit iuxta Asotum sententia Augustini, quod

Dauid

Dauid fateatur se sola suarum uirtutum, quas accepit, iusticia liberari. Sed huic expositioni oppono aliud dictum Augustini, ex Psal. 42.

Augusti.

Spera in Domino, quoniam confitebor illi. Quę dam sanat presens allocutio, reliqua purget fidelis cõfessio. Plane TIME, si iustum te dicis, si non habes illam uocem ex alio Psalmo, Non intres in Iudicium cum seruo tuo. Quare, ne intres in iudicium cum seruo tuo? Misericordia tua mihi opus est. Nam si iudiciũ exhibueris sine misericordia, quo ibo? Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Ergo si non iustificabit in conspectu tuo omnis uiuens, quia quicũqꝫ hic uiuit, quantumlibet iuste uiuat, Væ illi, si cũ illo in iudicium intrauerit Deus. Nã ex alio Prophe ta arrogãtes & superbos identidem sic obiurgat: Vt quid uultis mecum iudicio contendere? Omnes dereliquistis me dicit Dominus. Noli ergo iudicio cõtendere. Da operam esse Iustus, & QVANTVMCVNQVE FVERIS, CONFITERE TE PECCATOREM. Semper spera misericordiã &c.

Et aliâs.

Ipsa nostra Iusticia, quamuis uera sit, propter ueri boni finem, ad quem refertur, tñ tanta est, in hac uita, ut potius REMISSIONE PECCATORVM

cõstet, q̃ PERFECTIONE VIRTVTVM. Talis est oratio totius ciuitatis Dei, quę peregrinatur in terris: Dimitte nobis debita nostra.

Huc pertinẽt etiam, quod Cõfessio Principis, postea in cap. De lege, ex Augusti. in Epistola ad Hieronym. recensetur. Plenissima, (caritas) quæ iam non potest augeri, quamdiu hic homo uiuit est in nemine. Quãdiu autem augeri potest, profecto illud quod minus est, ex uitio est. Ex quo uitio, non est iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet &c.

Hæc & alia id genus scripta publicum testimonium ferunt Augustino, q̃ sentiat Iusticiam nostram, hoc est, eas uirtutes, quas Spiritus sanctus in renatis operatur, esse corruptas, deprauatas, & imperfectas. Q̃ si Asotus, uel alius quispiã opponat quędam alia dicta Augustini, & uociferetur, Augustinum diuersa sentire, non pugnabo quidem cõtumeliose pro humana autoritate, retinebo autem sententiam Spiritus sancti, quam mihi testimonia sacræ Scripturæ, quæ paulo ante commemoraui, tradunt, nec dubito quin pius quisq̃, si dicta Augustini recte expendat, iudicaturus sit eum hoc uere sentire, quod antea recensuimus. Audiamus & testimonium Bernhardi.

Bernhard. In Cantica Canticorum, Homilia. 68.

Nam & de meritis, quid sollicita sit, cui de proposito Dei firmior supperit, securiorq̃ gloriandi ratio.

Non

Non potest seipsum negare Deus, neq; non facere, quæ iam fecit.

Ac mox.

Sufficit ad meritum, Scire, q̄ non sufficiant merita, Sed ut ad meritum satis est, de meritis non præsumere, sic carere meritis satis est ad Iudicium.

Porro infantium renatorum neminem carere meritis, Sed Christi habere merita. Quibus se tamen indignos reddunt, si sua iungere nō nequiuerint, sed neglexerint. Merita proinde habere cures habita, data noueris. Fructum speraueris Dei misericordiam, & omne periculum euasisti, &c.

Hic iubet quidē Bernhardus, ad merita Christi, etiam nostra merita addere. Sed qua fuit pietate, intelligit more ueterum scriptorum, per Merita, non dignitatem & perfectionem bonorum operū, Sed ipsa bona opera, quæ unusquisq; ex fide facere debet, & nisi ea fecerit, non habet ueram & uiuam fidem. Extat & aliās dictum Thomę Aquinatis, q̄ ita scribit: Quidam perueniunt ad salutem, nō merito proprio, Sed alieno, sicut pueri & stulti baptisati. Quicunq; aūt habent usum liberi arbitrij, tenent ad meritū Christi, et meritū propriū addere. Si ergo Bernhardus & Thomas, per merita ppria intelligunt simpliciter opera, q̄ ex fide facere debemus, iuxta mandata Dei, recte quidem sentiunt, obscure aūt & κατα χρησικῶς loquuntur. Si uero per propria merita intelligunt tantam no-

strorum operum perfectionem & integritatem, ut propter ipsa simus coram Deo iusti, faciant hoc suo periculo. Ego enim nõ sum in uerba eorum iuratus. Certe de Bernhardo melius spero, qui aliâs perspicue concionatur de immundicia nostræ iusticiæ, qua immundicia fit, ut non possint esse ulla nostra merita, propter quæ simus coram Deo Iusti.

Bernhard. Serm. 5. de dedicatione Ecclesiæ.

Quid modo necesse est singulas eius (animę) miserias numerare, q̃ sit onerata peccatis, obfusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentijs, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in uitium omne procliuis, postremo totius confusionis & ignominiæ impleta. Nimirum, Si ipsæ quoq; Iusticiæ nostræ OMNES ad lumen ueritatis inspectæ, uelut pannus menstruatæ inueniuntur, Iniusticiæ deinceps quales reputabuntur? Si lumen, quod in nobis est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ, quantę erunt? Bernhardus aperte dicit, q̃ OMNES nostræ Iusticiæ, (Loquitur autem de Renatis) inueniantur uelut pannus menstruatæ, & uocat eas tenebras: quomodo ergo non sentiret eas esse corruptas, & imperfectas, ac nomine meriti indignas?

Grego. In cap. 9. Iob.

Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. Quæ beatus Iob opera exercuit, sa-

cræ huius hiſtoriæ textus oſtendit. Holocauſtis quippe multiplicibus autorē placare ſtuduit. Et mox. Caſtitatis mundiciam in corde cuſtodiuit, qui obteſtando ſe aperit dicens: Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere. Humilitatis culmen medullitus tenuit. Ac iterum: Inter hæc ad uirtutum cumulum, per excellentiorem uiam caritatis, & inimicos dilexit, qui ait: Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat. Et non dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam eius. Quia ergo uir ſanctus ſua opera uerebatur, qui illa ſemper exhibuit, ex quibus placari Deus & erga iniquitates ſolet. Quid ergo eſt, q̄ mira opera faciens, hæc ipſa etiā ueretur patiens, cum dicit uerebar opera mea, niſi q̄ in Sancti uiri actibus, uerbisq̄ colligimus, ut ſi placere Deo ueraciter cupimus, poſtq̄ peruerſa ſubigimus, ipſa in nobis etiam BENE GESTA timeamus. Duo quippe ſunt, quæ in bonis operibus neceſſe eſt, ut ſtudioſe formidentur, deſidia uidelicet, & fraus &c.

Recenſuimus teſtimonia tam Sacræ ſcripturæ, q̄ ueterum quorundam patrum, ex quibus manifeſte probatur, q̄ uirtutes hominum p r Spiritum ſanctum renatorum ſint ſordidæ, inc natæ, & imperfectæ. Etſi enim Spiritus ſanctus ipſe perfectus eſt operator, tamen homo per carnem ita imbecillis & imperfectus eſt, ut quod Spiritus ſanctus per eum ut uicioſum organon in hac carne operatur, fiat & ipſum

imbecille ac imperfectum. Fieri autem nõ potest, ut cum imperfecta & sordida iustitia non constet coram tribunali Dei, simus propter eam coram Deo Iusti. Tribunal enim Dei non est contentum externa tantum & speciosa coram hominibus iustitia, Sed exigit perfectissimam, absolutissimam, & quæ omni uitio careat. Diliges, inquit, Dominum Deum tuũ ex TOTO corde tuo, ex TOTA anima tua, et ex TOTA fortitudine tua. Requirit non partem cordis & animæ, Sed TOTVM cor, & TOTAM animam. Maledictus autem, qui nõ permanet in omnibus sermonibus legis huius, nec eos opere perficit.

Et Paulus, Lex (inquit) Spiritualis est, ego aũt sum carnalis, uenditus sub peccatum. Si Lex est Spiritualis, certe exigit iustitiam tanta Spiritus sancti perfectione integram & absolutã, ut prorsus nihil carnis, nihil uitij adhæreat. Nos autem quãuis e Spiritu renati, adhuc tamen gestamus carnem, præ qua omnis nostra Iustitia est imbecillis, & sordidata. Lex, inquit Paulus, imbecillis est per carnem. Et, Affectus carnis inimicitia est aduersus Deum. Nam legi nõ Dei subditur. Siquidem ne potest quidem.

Psal. 143. Non intres in iudicium cum Seruo tuo, quia non Iustificatur in conspectu tuo omnis uiuẽs. Hic loquitur Dauid, non de eo, qui nõdum renatus est, sed de seipso iam renato, Cũ Seruo, inqt, TVO. Mox complectitur generaliter Vniuersum humanũ genus,

genus,siue impios,siue pios.Non Iustificatur, inquiens,in conspectu tuo OMNIS VIVENS. Quomodo ergo hoc intelligendū est? An nullus Viuens, ne quidem propter Christum, per fidem,in conspectu Dei iustificat? Absit.Hæc enim est præcipua Euangelij doctrina,q̄ Iustificemur,hoc est, recipiamur propter Christum,in quem credimus,in gratiā Dei, absoluamur a peccatis,adoptemur in filios Dei, donemur Spiritu sancto, expurgemus reliquias peccati,uincamus mortē,adeoq̄ ornemur æterna Iusticia & fœlicitate.Sed quod Psalmus dicit,intelligendum est, iuxta Interpretationem Pauli, qui ad Romanos & Galatas scribens,Non iustificatur,inquit,ex operibus Legis omnis caro . Quod Psalmus simpliciter dicit:Non iustificatur omnis uiuens,hoc Paulus explicat, Non iustificatur , uidelicet, EX OPERIBVS LEGIS. Ecquæ, obsecro, sunt illa Legis opera,ex quibus nullus hominum in conspectu Dei,coram tribunali Dei Iustificatur ? Num sunt opera solius legis Cerimonialis? Sic quidem sentiunt nonnulli,Sed huic sententiæ Paulus ipse manifeste obsistit.Loquitur enim de ea lege, per quam est agnitio peccati , & quæ iram operatur, quemadmodum Roman. capite tertio & quarto scriptum est. Nulla autem pars Legis magis nos in agnitionem peccati ducit,et iram operatur,q̄ Moralis,cuius epitome est Decalogus . Et aliàs Paulus de Lege scribens,

adducit nominatim in exemplum hanc legem e Decalogo. Non concupiscas. Peccatum, inquiēs, non cognoui, nisi per Legem. Nam & concupiscentiā non nouissem, nisi Lex dixisset, Non concupiscas. Hoc idem scribit Hieronymus, Ex operibus, inquiens, Legis non iustificabitur omnis caro. Quod ne de Lege Mosi tantum dictum putes, & non de omnibus mandatis, quæ uno legis nomine continentur, idem Apostolus scribit, dicens. Cōsentio legi Dei, iuxta interiorem hominem. Video aūt aliam legem in membris meis &c. Et Augustinus. Ex operibus, inquit, legis nō iustificabitur omnis caro. Non solum autem illa opera legis, quę sunt in ueteribus Sacramentis, & nunc reuelato testamento nouo non obseruantur a Christianis, sicuti est Circumcisio prępucij, & Sabbati carnalis uacatio, & a quibusdam escis abstinentia, & pecorum in sacrificijs immolatio, & neomenia, & azymum, & cætera huiusmodi, uerumetiam illud, quod in lege dictum est, Nō concupiscas, quod utiq; & Christianus nullus ambigit esse dicendum, Non iustificat hominem, nisi per fidem Iesu Christi, et gratiam per Iesum Christum Dominum nostrum.

Et iterum. Quamuis illos, quibus Circūcisio persuadebatur ita corripere atq; corrigere uideatur Apostolus, ut legis nomine eādem circumcisionem appellet, cęteras q; eiusmodi legis obseruationes, quas tā q; umbras futuri iam nunc respuunt Christiani, id te-

nentes,

nentes, quod per illas umbras figurate promitteba-
tur, tamen LEGEM, ex qua neminem dicit Iustifica
ri, non tantum in illis Sacramentis, quæ habuerunt
promissiuas figuras, uerumetiã in illis operibus uult
intelligi, quę quisquis fecerit, iuste uiuit, Vbi est il-
lud Non concupisces &c.

Habes, ꝙ cum Paulus dicat nullum Iustificari ex
operibus legis, intelligat per opera legis nõ opera tã-
tum Cerimonialia, Sed etiam Moralia, & quę in De
calogo continentur.

Videamus ergo nunc de Fide, spe & caritate, pro
pter quas uirtutes Asotus intrepide (ut ipse loquit)
ut autem res ipsa testatur, impudenter & peruicaci-
ter confitetur, hominem iustum esse coram Deo.
Quid igitur? Num hæ uirtutes non continent, non
mandantur in Decalogo? Certe, cum dicitur, Nõ ha
bebis deos alienos coram me, exigitur & fides in De
um, & Spes de bonitate Dei, & caritas erga Deum.
Sicut & Spiritus sanctus ipse interpretatur, cum di-
cit. Diliges DOMINVM Deum tuum ex TO
TO corde. Quid est ex toto corde diligere Deum,
nisi totam fiduciam in Deo collocare, totam Spem
suam in clementiam Dei referre, toto dilectionis af-
fectu Deum complecti? Q; si uero sermo est de Ca-
ritate in proximum, continetur & hæc in Decalogo
multis præceptis, & summatim in hoc uno, Dili-
ges proximum tuum, sicut teipsum, proponitur.

Cum igitur Dauid et Paulus dicant, Nullum hominem Iustificari ex operibus legis, & hæ tres uirtutes, Fides, Spes & Caritas, contineantur inter opera Legis, & præcipiantur a lege, quemadmodum nunc demonstrauimus, reliquum est, ꝙ propter has uirtutes nullus hominum sit in conspectu Dei, testimonio Dauidis & Pauli, Iustus. Nam, quod Paulus scribat nos Fide iustificari, & spe saluari, & Salomon ac Petrus dicant multitudinem peccatorum Caritate operiri, suo loco satis perspicue, propicio Deo, explicabitur. Nunc in instituto pergemus. Ecquid enim causæ est, cur homo non Iustificetur ex operibus Legis? Num, quia lex non satis iusta, & perfecte bona opera præcipit? Nihil minus. Lex Dei exigit perfectam fidem, integram spem, & absolutam caritatem, exigit omnes uirtutes sanctissimas, & nulla ex parte uiciatas. Homines autem, quamuis renati, non possunt præ imbecillitate, adeoq; corruptione carnis suæ hanc perfectissimam Legis iusticiam integre præstare. Lex, inquit Paulus, sancta quidem est, & præceptum sanctum, ac iustum & bonum. Ego autem carnalis sum, uenditus sub peccatum. Et mox. Velle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio.

Manifestum igitur est, ꝙ cum iusticia operum seu uirtutum, quas Lex Dei mandat, & Spiritus sanctus in renatis operatur, sit in hominibus imperfecta, & carne sordidata, nec satisfaciat diuinæ Legi,

fieri

fieri non queat, ut homo sit propter eam coram tribunali Dei Iustus.

Postq; autem ostendimus, q̃ homo non sit propter suas uirtutes coram Deo, ueritate seu reipsa Iustus, quemadmodum Asotus impie nugatur, ostendendum nunc erit, priusq; alteram impietatem, quã Asotus de fiducia in uirtutibus & meritis earum collocanda euomit, refellamus, hominem esse Iustum imputatione. Nam quibus κενοφωνίαις uanus homo priora allatrat, suo loco refutabuntur.

Quòd homo iustifice

tur coram Deo Imputatione Iusticiæ Christi.

CVM dicimus hominem Iustificari imputatione Iusticiæ Christi, non hoc sentimus, q̃ non debeamus bona opera facere, & iusticiam fidei exercere, ac uocationi Dei obedire, quemadmodum mendaces Sycophantæ nos coram Regibus & Principibus, & uniuerso mundo calumniantur, Sed quòd cœlestis Pater donauerit nobis unigenitum filium suum DOMINVM nostrum Iesum Christũ, unà cũ omnibus suis bonis, ut cũ Iusti

cia nostra in hac carne sit impura, nec constet meritis nostrorum operum, aut perfectione nostrarum uirtutum, confidamus tantum in conspectu Dei iusticia & meritis Domini nostri Iesu Christi, propter quem Deus nobis reconciliatus est, & remittit peccata nostra, & adoptat nos in suos filios, ac renouat nos per Spiritum sanctum, ut uocationi eius obediamus. Cõfidendum autem erit, tantum meritis Christi, ꝙ propter ipsa simus Deo accepti, & habeamus remissionẽ peccatorum, non solum initio nostræ regenerationis, uerumetiam per omnem uitam nostram. Tametsi enim sumus per Spiritum sanctum renati, & facimus uirtute eius bona opera, tamen semper necessaria est nobis Remissio peccatorũ propter solum Christum, & semper nobis sub uenia, sicut Augustinus loquitur, uiuendum est, propterea ꝙ etiã ipsa bona opera indigeant peccatorum remissione propter Christum, quemadmodum paulo ante ostendimus, & postea, si res ita ferat, quędam addent. Nũc, quod de Imputatione Iusticię Christi instituimus, prosequemur.

Rom. v. Quemadmodum per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi, ita per Obedientiam unius, iusti constituentur multi.

Et mox. Quemadmodum regnauerat peccatum in mortem, sic & gratia regnaret per Iusticiam ad uitam æternam, per Iesum Christum. Quod antea dixit, Obedientiam Christi, nunc uocat Iusticiam eius,

& docet, q; ſicut propter inobedientiam & iniuſticiã Adæ conſtituamur omnes peccatores, per propagationem, ita propter Obedientiam & Iuſticiam Chriſti conſtituamur Iuſti, per fidem. Nam quemadmodum ei, qui naſcitur ab Adamo, imputatur præuaricatio Adæ, ex qua ſequitur carentia Spiritus ſancti, et dominatio ſpiritus maligni, qui infert in hominem omne malum, etiamſi homo non peccauerit ad ſimilitudinem tranſgreſsionis Adæ, ſicut Paulus loquitur: ita ei, qui renaſcit in Chriſto, hoc eſt, Credit in Chriſtum, imputatur obediẽtia & Iuſticia Chriſti, ex qua ſequitur donatio Spiritus ſancti, qui incipit in homine mortificare carnẽ. Et quanq̃ hæc mortificatio non completur perfecte in hac uita, nec ſatisfacit perfecte legi Dei, tamẽ homo eſt acceptus Deo, propter Chriſtum & Iuſticiam eius, quam Fide ſua complectitur.

Ro. 8. Qui proprio filio ſuo non pepercit, Sed, p nobis omnibus tradidit illum, quomodo fieri poteſt, ut non & cum eodem omnia nobis donet? Chriſtus aũt habet perfecta Iuſticiã, imo ipſe eſt uera, perfecta et abſoluta iuſticia. Cũ igit̃ per fidem accipimus Chriſtum a Patre donatum, accipimus etiã Iuſticiã eius, ut ea in conſpectu Dei ita confidere poſsimus, perinde ac ſi nos ipſi eam præſtitiſſemus.

Rom. quarto. Non ſcriptum eſt propter illum tãtum, imputatum fuiſſe illi, ſed etiã propter nos, quibus imputabitur credentibus in eum, qui excitauit Ie-

sum Dominum nostrum a mortuis, qui traditus fuit propter peccata nostra, & resurrexit propter Iustificationem nostri. Hic perspicue docet Paulus, ꝙ cū credimus in Christū, tunc imputat nobis & mors & Resurrectio eius, ut habeamus remissionem pctōrꝝ propter Mortē eius, & uiuificemur uera ac æterna iustitia, & fœlicitate propter Resurrectionem eius.

Gala. 3. Quicūqꝫ in Christū baptisati estis, Christū induistis. Si totum Christū in baptismo per fidem induimus, cōsequens est, ꝙ induamur etiam iusticia eius, quæ sic nobis imputatur, ut eam possimus, nostro noīe, Iudicio Dei opponere. 1. Cor. 1. Christus factus est nobis a Deo Sapiētia, Iusticia, sanctificatio & redēptio. 2. Cor. 5. Eū, qui non nouit pctm̄, fecit pro nobis peccatum, ut nos efficeremur Iusticia Dei per illum. Dicimur aūt effici Iusticia Dei per Christum, non ꝙ mutemur in Deum, sed ꝙ Christus impetrauerit sua hostia pro peccatis, ut propter ipsum absolueremur a peccatis, & iudicaremur coram Deo Iusti.

Bernhard. In Canti. Cātico. Sermo. 43. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Et ego fratres ab ineunte mea conuersione pro aceruo meritorum, quæ mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculū colligere, & inter ubera mea collocare curaui, collectum ex omnibus anxieratibus & amaritudinibus Dñi mei, primū uidelicet infantiliū illarꝝ necessitatū. Deinde laborꝝ, quos pertulit in p̄dicando

dicãdo, fatigationũ in diſcurrẽdo, uigiliarũ in orãdo, tentationũ in ieiunando, lacrymarũ in cõpatiendo, infidiarũ in colloquendo, poſtremo periculorũ in falſis fratribus, conuiciorũ, ſputorũ, colaphorũ, ſubſannationũ, exprobationũ, clauorũ, horũq; ſimiliũ, q̃ in ſalutẽ noſtri generis ſylua Euãgelica copioſiſsime noſcitur ptuliſſe. Vbi ſane inter tot odoriferæ myrrhæ huius ramaſculos minime prętermittendã putaui, etiã illã myrrhã, qua in cruce potatus eſt: ſed neq; illã qua unctus eſt in ſepultura. Quarũ in prima applicuit ſibi amaritudinẽ meorũ pc̃torũ. In ſecunda futurã incorruptionem mei corporis dedicauit. Memoriã abundantiæ ſuauitatis horũ eructabo quoad uixero. Inęternũ non obliuiſcar miſerationes iſtas, quia in ipſis uiuificatus ſum. Et mox.

Mihi hic ſalutaris faſciculus ſeruatus eſt, Nemo tollet eũ a me. Hęc meditari dixi ſapientiã. In his IVSTICIAE mihi PERFECTIONEM conſtitui, in his plenitudinem ſcientiæ, in his diuitias ſalutis, in his COPIAS MERITORVM. Et Sermo. 61. Quid non boni in petra? In petra exaltatus, in petra ſecurus, in petra firmiter ſto. Securus ab hoſte, fortis a caſu, et hoc q̃m exaltatus a terra. Anceps eſt. n. & caducum terrenum omne. Conuerſatio noſtra in cœlis ſit, & nec cadere nec deiici formidamus. In cœlis petra, In illa firmitas atq; ſecuritas eſt. Petra refugiũ erinacijs. Et reuera, ubi tuta firmaq; infirmis ſecuri-

tas& requies,nisi in VVLNERIBVS Saluatoris? Tanto illic securior habito,quanto ille potentior ad saluandum.Fremit mundus,premit corpus,Diabolus insidiatur,nō cado.Firmatus cum sum supra firmam petram.Peccaui peccatum grande,turbatur cō scientia,Sed non perturbabitur, quoniam VVLNERVM DOMINI recordabor. Quid tam ad mortem,quod non Christi morte saluetur?

Et statim.

Ego uero fidenter, quod ex me mihi deest,usurpo mihi ex Visceribus Domini,quoniam misericordia affluunt,nec desunt foramina, per quæ effluant. Foderunt manus & pedes,latusq; lancea foraverunt, & per has rimas licet mihi sugere mel de petra,oleumq; de saxo durissimo,id est, gustare & uidere q̄ suauis est Dominus. Ac iterum.

Maiorem misérationem nemo habet,q̄ ut animā suam ponat quis pro addictis morti & damnatis.Meum proinde meritum,miseratio Domini.Non sum plane meritiinops,quamdiu ille miserationum non fuerit.Q; si misericordiæ Domini multæ, multus nihilominus ego in meritis sum.Quid enim si multorū sim mihi conscius delictorum?Nempe ubi abundauit delictum,superabundauit & gratia.Et si misericordiæ Domini ab æterno & ineternum, ego quoq; misericordias Domini inæternum cantabo.Nunquid Iustitias meas? Domine memorabor Iustitiæ

tuæ

tuæ SOLIVS. Ipsa est enim MEA. Nempe factus es mihi tu iustícia a Deo. Nunquid mihi uerendum est, ne non una ambobus sufficiat. Non est pallium breue, quod secundum Prophetam non possit operire duos. Iustícia tua, iustícia in æternum. Quid longius æternitate? Et te pariter & me operiet largiter, larga & æterna iustícia. Hactenus Bernhardus. Quid autem potest de Iustícia filij Dei, & de meritis eius, quæ nobis imputantur, magis pie & perspicue dici? Ego certe, quoties hanc Bernhardi homiliam, et similia eius dicta lego, non solum gratulor mihi magna animi alacritate meam ipsius salutem in uulneribus filij Dei, uerumetiam rapior in singularem amorem Bernhardi, & iudico eum fuisse uirum ingenti pietate præditum, ac nunc cum Christo fœliciter uiuere. Etsi enim aliâs in scriptis eius hoc dictum lego, (Nam & ego interdum abstineo, Sed abstinentia mea, satisfactio est pro peccatis) & alia quædam incõmoda dicta, ac uideo in ipso nõ cucullam tantum, uerumetiam mores quosdam monasticos, tamen ea omnia cõfero ad illa eius dicta, quæ paulo ante recitaui, & quæ uideo eum excelsissimo animo, & summa fidei magnitudine protulisse, præsertim cum aliàs q̃q̃ dicat, fateor, non sum dignus ego, nec proprijs possum meritis regnum obtinere cœlorum. Cæterum duplici iure illud obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet patris, & merito passionis, altero ipse con-

tentus alterum mihi donat. Et celebratur hoc quoq; dictum eius. Vapulem sane, quatenus miserearis afflicto, qui nō reperis in me bonum, quod remuneres. Tempus meum perdidi, quia Perdite uixi, pro quo, quid agam non habeo, nisi q; cor contritum & humiliatum non despicies. Quanq; igitur uideo adhuc in Bernhardo speciē hypocriticæ uitæ, & apparet eum alicubi Asoticis opinionibus patrocinari, tamen cum confero hæc ad ista, quę liber a monasticis affectibus & in ueris tentationibus protulit, intelligo eum corā Deo, coram Deo (inquam) oēm Monasticam cucullā & hypocrisim abiecisse, & Solo Christo filio Dei indutum incedere. Quòd si nunc ἄσωτος quispiam abutitur ad stabiliendam impiam suam sententiam, auctoritate Bernhardi, et obtrudit nobis quædā dicta eius, quæ uidēt approbare merita Iusticiæ nobis inhærētis, & operum monasticorum, non concedam quidē, Bernhardum uel sic sensisse, uel ad extremum in ea sententia perstitisse. Sed si Asotus pergat cōtentiosius urgere, nihil dissimulabo, malo periclitari salutem unius hominis, (etsi ego de Bernhardo spem nō abiicio) q; uniuersæ Ecclesiæ, quæ ex autoritate Propheticæ & Apostolicæ doctrinæ credit, se non propter merita uirtutum, quas a Deo accepit & habet, Sed propter solum DOMINVM nostrum Iesum Christum, quem per fidem possidet, & in quo omnem suam fiduciam collocat, coram Deo Iustificari.

Accedamus

Accedamus autem nunc, ad alteram impietatem Asoti refutandam, cum affirmat, q̃ debeamus uirtutibus nostris & meritis earum coram Iudicio Dei ueraciter confidere.

Non est uirtutibus,

quas accepimus, & meritis earum, coram Deo confidendum.

DOlendum, ac non fictis lachrymis deplorandum est, rem Christianismi in eam fortunam deuenisse, q̃ in populo Dei non solum impune liceat docere fiduciam coram seuero tribunali Dei, in uirtutes nobis inhærentes, & adscribere hanc doctrinam uniuersæ Ecclesiæ Dei, uerumetiam necessarium sit, ut ea doctrina pluribus refutetur. Quid enim in Ecclesia Dei notius, quid certius, quid firmius esse debet, quàm quòd ad consequendam ueram & æternam salutem, in solum unum Deum, Patrem, omnipotentem, creatorem cœli & terræ, & in Iesum CHRISTVM filium eius unigenitum, ac in Spiritum sanctum, credendum sit, & confidendum? Nunc autem cum in ea tempora incidimus, in quibus exigitur, ut homines non uno tantum Deo creatore, Sed etiam creaturis eius,

hoc est, uirtutibus, quæ sunt creaturæ, confidant, & pugnandum nobis est, non tam cum Ethnicismo, q̃ cum Antichristianismo, agitedum faciamus nostrũ officium, & explicemus coram Ecclesia uere Catholica Asoticam impietatẽ, ne ijs, qui sunt sanabiles, nostra opera defuisse uideamur. Solet quidem Asotus, cum dicit, fidendum esse uirtutibus & meritis earum, addere pronomẽ (SIBI): Earum, inquiens, meritis, SIBI esse fidendum. Et mox: His meritis in Iudicio Dei SIBI ueraciter fidendum esse: et uidet, q̃ hoc pronomen (SIBI) referat Deum, Sed si hæc locutio resoluatur, non minus apparebit impietas, q̃ si simpliciter diceretur, Fidendum esse meritis uirtutum. Cum enim dicitur, Fidendum est Deo, meritis uirtutum, nihil aliud (nisi sit absurdissima locutio) intelligi potest, q̃ si diceretur, Fidendum esse Deo propter uirtutes, & propter merita uirtutum. Et hanc esse Asoti sententiam, ex eo etiam manifestum est, q̃ oppugnet hanc partem Confessionis Principis, in qua dicitur, q̃ non sit cõfidendum meritis uirtutum in Iudicio Dei. Quare siue addatur pronomen (SIBI) siue non addatur, eadem est impietas, dignissima quæ grauiter refutetur.

Exod. uigesimo: Non habebis alienos deos coram me. Hic nobis diligenter considerandum est, qui sint Dij alieni. Nomine enim alienorum deorũ, non intelligendi sunt tm̃ Dæmones, quos Ethnica

impietas

impietas coluisse dicit, Sed etiam omnes bonæ Dei creaturæ, ex quibus homines solent diuinos cultus, absq; uerbo Dei instituere, & ipsis honorem ac maiestatem Dei tribuere.

In Exod. cap. trigesimo secundo, dicunt Israelitæ ad Aheronem: Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant. Et postea, instituto uitulo, acclamauerunt: Hi sunt dij tui, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Quid igitur dicemus? Num Israelitæ tam insani, tam uecordes fuerũt, ut senserint Aheronem posse ipsis uerum Deum architectari, & aureum uitulum, quem Aheron instituerat, eduxisse ipsos, & liberasse a seruitute Aegyptiaca? Hoc ne per somnium quidem potuit ipsis in mentem uenire. Sciebant enim uitulum tunc minime conflatum, cum ex Aegypto educerentur, Sed intelligunt nomine Deorum, cultum diuinum, cuius merito consequantur gratiã Dei, & conseruentur diuinitus inter tot discrimina, quæ in deserto sunt subeunda. Cum enim dicũt, Fac nobis Deos, qui nos præcedant, hoc uolunt dicere: Institue nobis Sacra, et cultus diuinos, quos faciamus ad placandum Deum, ad promerendam gratiam Dei, ut nos ex hoc horribili deserto incolumes educat. Et cum uociferantur: Hi sunt dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti, hoc sentiunt: Ista sunt uere pia & diuina Sacra, quorum merito Deus noster, qui nos eduxit e terra Aegypti, ita nobis placatur, ut & deinceps nos sit de-

fensurus. Vnde & cum Aheron hũc nouum Dei cultum dedicaturus esset, nõ iubet præconem clamare: Cras erit solennitas Vituli, Sed solennitas Domini, hoc est, ueri Dei Israelis, quippe cp hic aureus uitulus in honorem ueri Dei, ut ipsi quidem iudicauerunt, instituebatur.

In. 3. Reg. 12. instituit Ierobeam duos aureos uitulos, & dixit ad suos Israelitas: Nolite ultra ascendere in Hierusalem. Ecce Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Aegypti. Quid? Fuit ne Rex prudẽtissimus tanto mentis furore, ut cogitaret hos uitulos esse uerum illum Deum, qui liberauerat Israelitas ex Aegypto? Fuerunt ne Israelitæ tam deploratæ impietatis, ut agnoscerent hos uitulos, iam primum a Rege suo architectatos, uerum, cœlestem & æternum esse Deum? Nihil certe minus. Non iudicauerunt ipsos uitulos esse uerum Deum, Sed institutionem eorum, esse cultum uero Deo, qui ipsos ex Aegypto eduxerat, tam gratum, tam acceptum, ut propter ipsum stabiliat & conseruet regnum eorum. Si enim placet Deo, iuxta legem Mosi, oblatio uitulorum carneorum, qui uiliori precio habentur, cur non placeret ei institutio uitulorum aureorum, qui magno sumptu constant? præsertim cum institutione huius cultus non intermittatur oblatio uitulorum carneorum, sed potius coram uitulis aureis frequentissime celebretur.

Quid

Quid ergo est, q̃ hi uituli aurei uocentur Dij alie ni? & cultores eorum, Idolatræ? Exprobratur enim Ierobeamo, q̃ fecerit sibi deos Alienos, & cõflatiles, Vt me, inquit Dominus, ad iracundiam prouocares. An non aurum, ex quo uituli conflati erant, fuit bona Dei creatura? Certe nec ipsa uitulinæ formæ sculptura per se impia est. Et instituebantur uituli, non in honorem Dæmonum, sed ueri Dei Israelis. Quid ergo deest, aut potius adest eis, propter quod sint dij alieni, & cultores eorum habeantur Idolatræ? Primum, Instituebantur in diuinum cultum absq̃ uerbo Dei. Vbi autem non est uerbum Dei, ibi non potest esse uera fides. Fides enim ex auditu est. Et auditus per uerbum Dei. Quod autem non est ex fide, peccatum est, etiamsi habeatur alioqui pro diuinissimo cultu. Deinde Israelitæ confidebant se merito huius cultus consequi gratiam Dei, & impetrare a Deo omnia genera beneficiorum. Vadam, inquiunt apud Prophetam, post amatores meos, qui dant mihi panes, & aquas meas, & lanam meam, linum meum, oleum meum, & potũ meũ. Hoc aũt est transferre maiestatẽ, q̃ soli creatori filio Dei, benedicto semini Abrahæ, hoc est, Domino nostro Iesu Christo, debetur, in opus manuum nostrarũ, & adorare creaturã. Quicquid. n. benedictionis siue spiritualis, siue etiã corporalis promissum erat Israelitis, hoc promissum erat non propter ipsorum Sacra, sed propter Semen

Abrahæ,hoc eſt,propter filium Dei,ex ſemine Abrahæ naſciturum. Quare,& ſi Iſraelitæ putauerunt ſe celebrare uitulinum cultum in honorem ueri Dei, tamen quia pollicebantur ſibi merito huius cultus benedictionem Dei, idcirco & cultus ipſe eſt Alienus Deus,& cultores ſunt Idolatræ.

In.3.Reg.16.inſtituit rex Ahab cultum Baal. Inſtituit autem eum,non in honorem alicuius dæmonis, ſed in honorem ueri Dei Iſraelis. Erant enim cerimoniæ colendi Dei a Gentibus mutuatæ, quibus obſeruandis Rex ſperabat ſe uero Deo Iſraelis præſtare cultum gratiſsimum. Vnde & apud Prophetam: In die illo,dicit Dominus, uocabis me,Mi uir, & non amplius uocabis me Baali,hoc eſt,coles me,ueris cultibus,non fictitijs. Et tamen cultus Baaliticus, manifeſte uocatur tam Deus alienus,q̃ Idolatria.

Multa eſt mentio Excelſorum in libris Regum, παλλακευομένων, & Prophetarum, in quibus fiebant ab Iſraelitis ſacrificia, & adolebantur Thymiamata, idque nõ in honorem Diaboli, ſed in honorem & cultum ueri Dei Iſraelis. In 4.Reg.18. Rabſaces uociferatur ad Legatos Ezechię. Q̃ ſi (inquiens) dixeritis mihi,In Domino Deo noſtro habemus fiduciam,nõne iſte eſt,cuius abſtulit Ezechias Excelſa & Altaria, & præcepit Iudæ & Hieruſalem,Ante altare hoc adorabitis in Hieruſalẽ? Et 2.Paralip.33. Adhuc (inquit) populus immolabat in Excelſis Domino Deo ſuo.

Habes

Habes perspicua testimonia Scripturæ, q̃ Israelitæ immolauerint in Excelsis, nõ Diabolo, sed uero Deo Israelis. Et tamen hic cultus uocatur a Prophetis Fornicatio, hoc est, Idolatria. Quid ita? An non Sacrificia & incẽsa Thymiamatum commendabantur diuina lege? Recte, Sed suo loco, hoc est, in tabernaculo, aut templo, coram arca propiciatorij, Et ad adumbrandum sacrificium filij Dei, non ad confidendum meritis illorum sacrorum, q̃ Deus propter ipsa esset propicius, condonaret peccata, & conferret omnia genera beneficiorum. Hoc enim est Creaturæ, bonæ quidem per se, Sed non in hunc impietatis abusum diuinitus ordinatæ, tribuere, quod est Solius Creatoris, filij Dei, Domini nostri Iesu Christi.

Descendamus autem ab Excelsis ad templum ipsum Hierosolymitanum, & ad Sacrificia eius, quæ diuinitus erant instituta, & uidebimus ea quoq̃ in conspectu Dei esse abominanda, & in Idolatriam cõuersa, si homines ijs coram tribunali Dei confidant. Nolite, inquit Hieremias, Confidere in uerbis mendacij, dicentes: Templum Dñi, templũ Dñi, Templũ Dñi. Cum aũt facit mẽtionem Templi, intelligit omnes cultus & omnia Sacra, quæ in templo iuxta legem peragebantur. Hæc idcirco reijciuntur, quia hypocritæ ijs confidebant. Vnde & paulo post dicitur: Holocautomata uestra, (dicit Dominus) addite uictimis uestris & comedite carnes, quia non sum locu

tus cũ Patribus uestris,& non præcepi eis in die, quã eduxi eos de terra Aegypti de uerbo holocautomatũ & uictimarum. Ac profecto præceperat Dñs & instituerat Sacrificia, quemadmodum testantur libri Mosi. Non aũt instituerat, ut sacrifices ijs coram Deo confiderent, sed ut admonerẽtur de sacrificio filij Dei, & confiderent se Deo gratos esse propter solũ filij Dei sacrificiũ, atq; ex hac fide, in uocatiõe Dei ambularẽt.

Esaias cap. ij. uaticinatur, non de captiuitate Babylonica, ut nonnulli sentiunt, sed de abiectione Iudæorum, post aduentum Christi, & recenset aliquot causas diuinæ seueritatis erga Iudæos. Inter eas causas, & hæc una est, Repleta est, (inquit) terra eius Idolis, opus manuum suarùm adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. Manifestum autem est, q; ijs temporibus Iudæi uehementer abominati sint externa simulacra, ac restiterint, quoquomodo potuerunt, ne ea aut in templo, aut in ciuitate instituerentur. Quæ ergo fuerunt tunc Idola eorum, & quæ illa manuum opera, quæ adorauerunt? Non solum sunt idola aut simulacra, quæ ex auro & argento, aut lapide & ligno fiunt, Sed omnia ea opera, uel ab homine excogitata, uel a Deo præcepta, quorũ meritis confidis te expiare peccata, & consequi benedictionem Dei. Nam hæc maiestas competit soli Sacrificio Christi filij Dei, cui etiam soli acceptum ferendum est omne meritum benedictionis. Non est autem obscurũ,

q;

q̄ Scribæ & Phariſæi tribuerint hanc maieſtatem ſuis operibus, non tantum ijs, quæ iuxta præcepta Dei faciebant, ſed etiam illis, quæ ipſi excogitauerant.

Apud Lucam aſcendit Phariſeus in templum, & orat: Deus, inquiens, gratias ago tibi, q̄ non ſim ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, uelut etiam hic publicanus: Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium, quæ poſſideo: Quid hic audis, quod uideatur reprehenſione dignum? Agit Deo gratias, q̄ non ſit homo ſceleratus, ſicut cęteri homines. Hoc certe pium eſt, referre Deo acceptum donū iuſticiæ. Honeſtum eſt, non eſſe raptorem, & adulterum. Et non dubium eſt, quin Phariſæus nec fuerit raptor nec adulter coram humano Iudicio. Honeſtum etiam eſt, non imitari turpes mores publicanorum. Honeſtum item eſt, ſobriam uitam ducere, & dare unicuiq̄ quod ſuū eſt. Quid ergo deeſt Phariſæo ad iuſticiam? Hoc nimirum ei deeſt, q̄ e ſua iuſticia faciebat idolum, & adorabat opus manuū ſuarum, hoc eſt, ut Chriſtus dicit, q̄ ſua iuſticia confidebat, ac alios præ ſe faſtidiebat. Quare & ſi temporibus Chriſti & Apoſtolorum, Iudæi non habuerunt externa idola, aut externos deos alienos, tamen quia confidebant ſua iuſticia, & ſuis uirtutibus, terra eorum repleta fuit idolis, & adorauerunt opera uirtutum ſuarum, ideoq̄ iuſte ſunt a Deo, tanq̄ idolatræ, exhæredati.

Transeamus a Iudæis, ad Gentes. Non enim sentiendum est de Gentibus, præsertim Philosophis, ac alijs sana mente præditis, q̃ existimauerint ligna, aut lapides, aut bestias, aut alias creaturas, quas coluerunt, esse ueros & æternos Deos. Deus ipse, inquit Cicero, qui intelligitur a nobis, non potest alio modo intelligi, nisi mens soluta quædã, & libera, segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & mouens, ipsaq̃ prædita motu sempiterno. Ac rursus: Ex tot generibus nullum est animal præter hominem, quod habeat noticiam aliquam Dei, ipsisq̃ in hominibus, nulla gens est, neq̃ tam immansueta, neq̃ tam fera, quę non, etiamsi ignoret qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat. Et iterũ: Esse præstantem aliquam, æternamq̃ naturam, & eam suspiciendam, admirandamq̃ hominum generi, pulcritudo mũdi, ordoq̃ rerum cœlestium cogit confiteri. Sed rectius Apostolus: Quod de Deo cognosci potest, manifestũ est in illis (gẽtibus) Deus enim illis patefecit. Siquidem, quæ sunt inuisibilia illius, cognoscuntur ex creatione mundi, ipsaq̃ æterna eius potentia & diuinitas per opera intelliguntur. Et Tertullianus, Anima, inquit, licet carcere corporis pressa, licet institutionibus prauis circumscripta, licet libidinibus & concupiscentijs euigorata, licet falsis dijs exancillata, cum tñ resipiscit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua ualetudine, & sanitatem suam patitur, &

Deum

Deũ nominat solum, quia proprie uerus hic unus Deus, bonus & magnus, et q; Deus dederit, omnium uox est. Iudices quoq;, cum testatur, Illum Deus uidet, & Deo commendo. Et, Deus mihi reddet. O testimoniũ animæ naturaliter Christianę. Deniq; pronunciãs hęc, nõ ad Capitoliũ, sed ad cœlũ respicit etc.

Cum igitur Ethnici habuerint diuinitus πρόληψιν quandam de Deo, non est existimandum, q; admoniti senserint, simulacra sua, quæ uiderunt formari, & destrui, aut bestias, quas uiderũt nasci & interire, esse ipsum uerum æternum Deum, quo autore, bona quæq; accipiant.

Quæ ergo fuit impietas, quæ Idolatria eorum? Hoc Paulus ipse perspicue exponit. Detinent, inquiens, ueritatem in mendacio. Et, Cum Deum cognouerunt, non ut Deũ glorificauerunt. Ac mox: Mutauerunt gloriam immortalis Dei per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinem efficiam, uerumetiam uolatilium, quadrupedum & reptilium. Nam quemadmodum Israelitæ, cum in deserto instituerẽt aureum uitulum, dicuntur in Psalmo mutasse gloriam suam (quę erat Deus ipse) in similitudinem uituli comedentis fœnum, non q; senserint uitulum esse uerum æternum Deum, sed q; iuxta opinionem ipsorũ uerus ille & æternus Deus, qui ipsos ex Aegypto eduxerat, hoc cultu delectaretur, & placaret, sicut supra expositũ est; ita Ethnici dicunt mutasse gloriã

immortalis Dei in imaginem hominis aut bestiæ, aut alterius creaturæ, non q̃ crediderint statuam Iouis, aut canem, aut felem, aut crocodilū, aut accipitrem, quæ Aegyptij coluerunt, esse uerum illum & æternum Deum, cuius informationem in animo diuinitus habebant, Sed q̃ senserint hunc Deum communicasse illis rebus suam uirtutem, aut per eas sese colendum & adorandum proponere, & hunc cultum uisibilibus illis rebus exhibitum tantopere placere uero Deo, ut propter ipsum cultoribus faueat, & omnia benedictionis genera in eos effundat. Etsi enim apud Esaiam Ethnici dicunt cõflatili, Vos dij nostri, Et curuantur ante sculptile, & dicũt: Libera me, quia Deus meus es tu, tamen Spiritus sanctus solet in describenda Idolatrarũ impietate magis recitare ea uerba, quæ ipse audit in recessibus cordium impiorum, q̃ quæ impij uel suo sensu cogitant, uel ore proferũt. Apud Mosen dicunt: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei. Impij autem non fatentur, se prauitatem, Sed potius pietatem sequi. Apud Esaiam dicunt: Posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. Hæc sunt uerba impiorũ, non quæ ipsi cogitare uidentur, sed quæ Spiritus sanctus in latebris cordium eorum audit. Apud Hieremiam dicunt: Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, & unusquisq; prauitatem cordis sui mali faciemus. Quid? putas ne Impios tam perfricta esse fronte,

frõtẽ,ut fateãtur se facturos prauitatem mãli sui cordis,& non potius contendant,se summãm sectari pietatem,& cultum facere Deo gratissimum? Recitat ergo Spiritus sanctus,non quæ impĩj ore fatentur, nec quæ sibi cogitare in corde uidentur, Sed quæ impietas ipsa coram Deo,altissimo clamore uociferatur.Sic & Prophetæ affirmant Ethnicos adorare ligna & lapides, & dicere, Liberate nos, Vos estis dĩj nostri, non ꝙ Ethnici sentiant hæc ipsa esse uerum & æternum Deum,sed ꝙ hoc cultu confidant, & polliceantẽ sibi uerum Deũ,cuius anticipationem quandã naturaliter, diuino beneficio,ut Paulus testatur,habent,liberaturum ipsos ex omnibus afflictionibus,& daturum ipsis uaria genera beneficiorum. An nõ & Israelitæ ipsi,Reges,Principes,sacerdotes & Prophetæ eorum, dicunt apud Hieremiam, ligno: Pater meus es.Et lapidi,Tu me genuisti? Et tamen nunc̃ꝙ fuerunt tam deplorata impietate,ut tale quid ante ligneum aut lapideum idolum procumbentes, uerbis oris sui faterentur,aut per somnium ipsis in mentem ueniret, Sed Spiritus sanctus commemorat talia uerba,qualia facta eorum coram Deo sonant. Paulus quoque de Impijs dicit: Quorum Deus Venter est, Et uocat Auarum,Idolatram.Quis autem uncꝫ procubuit ante uentrem & pecuniam suam,& dixit: Tu es Deus meus? Et tamen opera eorum uociferantur hæc uerba in auribus ueri Domini Dei nostri. Reli-

quum igitur est, cp cum præceptum Dei mandat, ne habeamus alienos deos, coram uero Deo, non prohibeat uel solem & lunam aspicere, uel aurum, argentum, lapides & ligna habere, uel imaginem ex his bonis Dei creaturis architectatam in prospectu collocare, uel uirtutibus operam dare, Vt enim hoc est necessarium, ita illa per se non sunt impia, Sed nomine alienorꝝ deorꝝ intelligat cultus diuinos, & sacra, quę uel absq; uerbo Dei, uel contra ueram uerbi Dei sententiã instituunt & obseruant, idq; nõ in honorem Dæmonis, Sed ueri Dei, ut propter merita eorum Deus sit propicius, & conferat in cultores omne genus beneficiorum. Quod cum ita se habeat, manifesta nunc est Asotica impietas, quæ docet, cp homo sit coram Deo propter uirtutes iustus, & cp meritis uirtutum sit in iudicio Dei ueraciter sibi fidendum.

Dominus enim Deus noster, cœlestis Pater, misertus humanæ internecionis, ex gratuita tantum clementia sua, proposuit nobis, non ullam creaturam, quantumuis illustrem, ac ne Angelicam quidem, Sed tantum unigenitum Filium suum ab æterno ab ipso genitum, ac ipsi consubstantialem, eademcp cum ipso natura, gloria & maiestate præditum, qui assumpto in eandem personam homine, contereret caput Serpentis, conferret benedictionem ad omnes gentes, expiaret peccata humani generis, placaret iram DEI, impetraret hominibus

Ius

ius adoptionis filiorum Dei, & aboleret per mortem suam, sicut epistola ad Hebr. loquitur, eum, qui mortis haberet imperium, hoc est, diabolum, ac liberos redderet eos, quicunq; metu mortis per omnem uitã obnoxij erant seruituti.

Nec proposuit nobis hunc unigenitum suum filium, ut eum quasi per transennam tantum inspiciamus, Sed ut hoc solo coram tribunali Dei, in iudicio eius confidamus, propterea q̃ propter hunc solum uelit nobis esse propicius, et peccata condonare, ac ueram & perpetuam salutem conferre.

Esa. 42. Ego Dominus, hoc est nomen meum. Gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus. Non est obscurum, q̃ in eo loco Deus Pater concionetur de filio suo, & commemoret maiestatem ac officium eius, ut inuitet auditores ad fidem. Docet igitur, q̃ hæc gloria & maiestas, uidelicet, esse uerum ab æterno Deum, esse fœdus populi, esse lucem gentium, & aperire oculos cæcorum, ac educere uinctum de cõclusione, & sedentes in tenebris de domo carceris, in nullam creaturam, ac ne in angelicam quidem, Sed in solum unigenitum filium suum Dominum nostrum Iesum Christum, conueniat.

Ioannis tertio, Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit filio, habet uitam ęternam. Qui uero non credit filio, non uidebit uitam, Sed ira Dei manet super eum.

Ioan.v. Pater non iudicat quenq̃, sed omne Iudicium dedit filio, ut omnes honorent filium, sicut honorant Patrem. In Solum autem Patrem credendũ, & Sola misericordia Dei confidendum. Quare etiam in solum Christum est credendum, & sola expiatione peccatorum per ipsam facta confidendum, ut sicut Pater honoratur, & ipse honoretur.

Acto.iiij. Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Non est (inquit) datum nomen ALIVD. Ergo impietas & Idolatria est, in quacunq; re, quocunq; nomine uocetur, quæ non est Christus ipse, fiduciam suam coram tribunali Dei, ubi agitur de æterna salute, collocare.

Acto.10. Huic omnes Prophetæ testimonium ferũt, q; remissionẽ peccatorũ accipiat per NOMEN eius, quisquis crediderit in eum. Quare tantum detrahitur nomini Christi, quantum remissionis peccatorum alteri nomini tribuitur.

I. Timot.ij. Vnus Deus, Vnus etiam conciliator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum PRECIVM Redemptionis pro omnibus.

Nunc ergo cõferamus huc Asoticã impietatem. Dicit Asotus, q; homo sit Iustus coram Deo, propter has uirtutes, Fidem, Spem & Caritatem, & q; meritis operum harum uirtutũ sit in iudicio Dei ueraciter,

(Sic

(Sic enim loquitur) libi fidendum. Quæramus igitur primum, Num hæ uirtutes sint in hominibus in hac uita perfectæ, an habeant adhuc aliquid sordium admixtum? Non est dubium, quin quæcunq; sunt piorum opera, in hac terra, sua adhuc habeant uicia, quemadmodum supra copiose demonstratum est. Nec est dubium, quin nulla Iustitia possit in seuero Dei iudicio consistere, nisi sit ex omni parte perfecta. Quomodo igitur fieri potest, q̃ homo propter has aut alias uirtutes coram DEO iustus esset?

Deinde quæramus, num hæ Virtutes sint Christus ipse, Creator, an sint Creaturæ eius? Credo Asotum, ne in ipsa quidem febri sic furere, ut dicat eas esse Christum ipsum creatorem, sed esse eius creaturas. Cum ergo iubet nos his uirtutibus confidere, an non manifeste iubet nos Creaturis, idque in negocio ad æternam nostram salutem pertinenti, confidere? Hæ uirtutes, sunt quidem bonæ Dei creaturæ in nobis, & habent suum usum, quemadmodum aliâs copiose explicatum est, Sed docere, ipsis coram iudicio Dei, ubi agitur de æterna nostra salute, confidendum, hoc demum est ex donis, donatorem DEVM, ex Creaturis, Creatorem, quantum est in impijs, facere, adeoque coram Deo alienos deos habere. Quid igitur detestamur Ethnicos, qui sicut Honori, Quieti,

Virtuti, Victoriæ, Fœlicitati, ita & Fidei, Spei, quam uocarunt Veniliam, & Caritati, quam dixerunt, Concordiam, ſua templa, ſuaq; ſacrificia inſtituerũt? Cur nos ceſſamus, & uirtutibus, quibus & quarum meritis iubet nos Aſotus confidere, non & ſua delubra excitamus? Quo enim eſt confidendum, hoc etiã eſt inuocandũ. Fidei enim opus eſt Inuocatio. Quod autem eſt inuocandum, hoc etiam eſt Adorandum. Intremus igitur delubra Virtutum, inſtituamus ſuas ſingulis uirtutibus ſtatuas, procumbamus ante eas in genua noſtra, eleuemus manus noſtras, & augeamus litaniam, dicentes: O ſancta Fides, o ueneranda Spes, o adoranda caritas, o inuiolata caſtitas, o triduanum ieiunium, o ſacra cuculla ora pro nobis, aut potius defende nos, ne abripiat nos Diabolus ad æternum ignem. Rides ne, Lector? Nunc uero non eſt locus ridendi, ſed iraſcendi, & tantam impietatem deteſtandi, q̃ ea ſit & impudentia & licentia fraterculorum, ut audeant nobis prætextu Chriſtianorum nominum Ethnicam impietatem & Idolatriam amplectendam obtrudere. Ac fortaſsis aliquo modo tolerabile uideri poſſet, ſi tantum nominibus fidei, ſpei, & caritatis, quæ ſunt uirtutes nobis neceſſariæ, ad ſuam impietatem abuterentur, Sed hoc demum modis omnibus deteſtandum eſt, q̃ in ſuas Contritiones, Virginitates, cœlibatus, paupertates, uota, cucullas, Ieiunia, horas Canonicas, & infinita id genus alia, transferant

transferant gloriam & maiestatem Soli filio Dei debitam, ac doceant ea esse satisfactionem, (recito enim uerba Asoti) maximam, & meritum æternæ uitæ.

Sed habet Asotus suas præstigias, quibus sperat se mentes hominum ita fascinaturum, ut existimẽt Fraterculorum impietatem esse ueram pietatem. Cum enim confessio Principis dicat hominem reputari coram Deo Iustum, propter SOLVM filiũ Dei, Dominum nostrũ Iesum Christum, per fidem. Hîc Asotus addit talem corruptelã, Solum cum dicimus (inquiens) excluditur, quicquid aut contrarium, aut alienum est a Christo. Propter Solũ ipsum Iustificamur, non aliquo cõtrario, uel alieno ab ipso. At uero Virtutes hæ ab ipso sunt, neq; eis fidimus nisi propter ipsum. Ipsi ut causæ, atq; ita prius. Illis ut effectibus, & posterius. Hactenus Asotus. Expendamus igitur singula ex ordine.

Cum dicimus (inquit) Solum, excluditur quicqd aut contrarium aut alienũ est a Christo. Ita ne metuẽdum fuit, ne sentiamus nos propter Diabolũ, qui est cõtrarius & alienus a Christo Iustificemur? Sed agitedum, sequamur hanc interpretatiõis normã, & ubi Spiritus sanctus adscribit aliquid SOLI Deo, intelligamus more Asotico, pro eo quod non est contrariũ aut alienum a Deo: uideamusq; q̃ tandem ducamur.

Deut. vi. Dominum Deum tuũ timebis, et illi SOLI, hoc est, iuxta Asotum, nulli contrario & alieno a

Deo seruies. Ergo seruiendũ etiã est Angelis, SOLI, LVNAE, STELLis, Cœlo & terræ, qa hę sunt bonę Dei creaturę, & nõ sunt cõtrariæ Deo, nec alienæ ab eo. Seruiendũ etiã erit Igni, niui, glaciei, & spiritui ꝓcellarum. Hæc. n. intantũ nõ sunt Deo contraria, ut etiã faciant, iuxta Psalmũ, uerbum seu uoluntatẽ eius.

I. Reg. x. Hodie proiecistis Dñm Deum uestrę, qui SOLVS, hoc est, iuxta Asotũ, nihil contrarium, aut alienum a Deo, saluauit uos ꝺe uniuersis malis & tribulationibus uestris. Ligna autem & lapides non sunt contraria aut aliena a Deo, quia sunt bona Dei creatura. Imo ne Diabolus quidem, quatenus est creatura Dei, est alienum quiddam & contrarium Deo. Quare non tantum uerus Deus, iuxta Asotum, sed etiam ligna, lapides & Diabolus saluauerunt Israelitas.

ij. Paralip. vi. Tu SOLVS (hoc est, nihil contrarium et alienum a te) nosti corda filiorum hominum. Cum autem anseres & gallinæ non sint quiddam cõtrarium aut alienum a Deo, sequitur iuxta Asotum, ꝙ sint cordium humanorum scrutatores.

Iob. ix. Qui extendit cœlos SOLVS, hoc est, iuxta Asotum, nihil contrarium & alienum a Deo. Volatilia autem cœli & pisces maris, non sunt contraria seu aliena a Deo. Reliquum igitur est, ꝙ unâ cum Deo extendant cœlos. Deus quidem, ut prius, Volatilia autem, & pisces maris, ut posterius. Quis ad

tam

tam absurda & horrenda non obstupescat?

Sed redeamus ad Iustificationem. Solum cum dicimus, (inquit Asotus) excluditur quicquid aut contrarium, aut alienũ est a Christo. Ergo iuxta Asotũ, quicquid non est contrarium aut alienum a Christo, includitur in ratione Iustificationis, & dicendum est nos propter illud Iustificari. Immane, quanta est multitudo illarum rerum, propter quas coram Deo Iustificamur. Nam & propter equos & asinos Iustificabimur. Hæ enim bestiæ non sunt contrariæ aut alienæ a Christo, cum sint per ipsum creatæ. Ac profecto, si propter ullam rem, quæ non sit contraria aut aliena a Christo, iustificamur, maxime omnium, propter Asinum Iustificabimur. Vide.n. mihi bonitates & utilitates Asini. Asinus est bona Dei creatura. Asinus confert utilem operam in gestandis saccis & lignis. Asinus portauit quondam ligna, cum immolandus esset Isaac. Super asinum imposuit Moses uxorem & liberos, cum rediret in Aegyptum. Per asinũ Deus quondam locutus est. Asino uectus est Christus filius Dei, in Hierusalem. Et quod mirandum est, scribunt nonnulli Hebræi, hunc ipsum esse asinum, tanto tempore diuinitus nescio quo in loco, fortasis in antro Trophonij, conseruatum, qui antea portauerat ligna ad holocaustum Isaaci, & gestauerat uxorem ac liberos Mosi. Accedit & hoc, quod non est oscitanter considerandum, q̃ Asinus ge-

ſtet in tergo figuram crucis, ut & ipſi Aſotici ſcriptores admirentur, quî fiat, ꝙ cum Chriſtus turpiter ſit affectus in cruce, & tamen homines uenerentur crucem, in aſino autem inſidens, magno ſit honore affectus, & tamen Aſinū, quantumuis cruce ſignatū, non uenerentur. Habes bonitatem & utilitatem, ac ſi libet, maieſtatem Aſini, quam certe non habet a ſeipſo, ſed diuino beneficio. Cum igitur tantum abeſt, ut ſit animal contrarium, & alienum a Chriſto, ut etiam Chriſto in maximis honoribus ſeruierit, & adhuc figuram crucis eius geſtet, nō uidetur aliud ſentiendū, q̄ ut propter hoc inſigne animal coram Deo Iuſtificemur. Q̄ ſi Aſotus dicat ſe de uirtutibus tantū, quæ in nobis ſunt, non de alijs creaturis, quæ ſunt extra nos, loqui, & ſi habeo, quod reſpondeam, tamen libet in præſentia, ad poteſtatem potius Pontificum confugere, q̄ alia refutatione uti. Nam ſi adhuc aliquid defuerit aſino, quo minus propter eum Iuſtificemur, facile compenſabunt hoc Pontifices, ſi ſaltem uoluerint. Poſſunt enim recitata benedictione quadam, aſinum ſic conſecrare, ut ſi quis non crediderit, nos propter eum Iuſtificari, ſit anathema. Ne quis autem exiſtimet me Pontificibus plus tribuere, q̄ ſibi ipſi ſumant, operæpretium iudicaui hic commemorare, quid in libro eorum cui Titulum fecerunt, Pontificale, hiſce diebus legerimus, Præſertim cum hæc nonnihil ad inſtitutum noſtrum faciant. Nam cum

Pontifices

Pontifices instituunt nouam crucem consecrare, recitant hanc orationem.

Oramus te Domine Sancte Pater omnipotens sempiterne Deus, ut digneris bene ✠ dicere hoc lignum crucis tuæ, ut sit Remedium salutare generi humano, sit Soliditas fidei, bonorum operum profectus, & redemptio animarum, Sit Solamen & protectio, ac tutela contra sæua iacula inimicorum, per Dominum nostrum &c.

Habes consecrationem ligni crucis. Si autem Pōtifices possunt lignum e proxima sylua acceptum, cōsecrare, ut sit remedium salutare humano generi (libet enim iterum uerba eorum recitare. Δὸς καὶ ϝὶς τὰκα λά), soliditas fidei, bonorum operum profectus, Redemptio animarum, Solamen & protectio, ac tutela contra sæua iacula inimicorum, quomodo non possent etiam asinum ita consecrare, ut propter ipsum coram Deo Iustificaremur? præsertim cum asinus, quippe ꝙ animatus, longe præstantior sit ligno inanimato. Bone Deus, quanta est Pontificij regni impietas. Quid enim in medio Ethnicismo, magis Ethnicōs, quid in medio Magismo, plus magicæs fieri potest, q̄ꝫ ꝙ lignum alicunde ex proxima sylua aduectum, consecretur, ut sit Redemptio animarum, & protectio ac tutela contra sæua iacula inimicorum? An hoc non est cōsecrare lignū, ut dicatur ad ipsum, Pater meus es tu, & Deus meus? Et tamē tanta est ua-

nissimorum istorũ hominum impudentia, ut non solum hæc Ecclesiæ Christi credenda obtrudant, uerũ etiam, nisi quis ea approbet, exosculetur & adoret, diro eum anathemate deuoueant? Sed pergamus.

Consecrauimus Asinum, & collocauimus eum in throno maiestatis Christi. Nunc collocemus in eodẽ Throno alias quoq; creaturas. Existimo.n. ipsum satis amplum & spaciosum esse, ut possit, præter Asinũ, etiam alias creaturas capere.

Dicit Asotus. Propter solũ ipsum iustificamur, nõ aliquo contrario uel alieno ab ipso. At uero uirtutes hę ab ipso sunt. Hactenus Asotus. Si ergo idcirco iustificamur, ppter has uirtutes, q̃ sint ab ipso Christo, reliquũ est, q̃ non tm̃ Iustificemur coram Deo, propter has tres uirtutes, Fidem, Spem, & Caritatẽ, uerũ etiam propter oẽs alias uirtutes, imo propter omnes creaturas, siue in cœlo, siue in terra. Omnes. n. sunt a Deo. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est. Nunc demum incipio metuere, ne Thronus maiestatis Christi nimis angustus fiat, cum oẽs creaturæ, quæ sunt innumerabiles, in eo sint collocandæ. Sed maneamus in choro harum triũ uirtutum, de quibus præcipue agitur. Manifestũ quidem est, q̃ hæ uirtutes sint in pijs hominibus dona Dei, & q̃ earũ autor sit Spiritus sanctus, nũ uero idcirco propter eas coram Deo Iustificamur? Etsi enim Deus operatur has uirtutes in hominibus, tamẽ nõ dum

dum sunt in hac quidem carne perfectę. Deus perfectissimus quidem artifex est,& autor rerū absolutissimus,homo autem,organon artificij Dei, peccato ita corruptus est,ut quas in ipso uirtutes Deus operatur, corrumpantur & ipsæ. Infunde optimum uinum in uasculum acetosum,statim acescit & uinum.Da industrium citharistam,sed si habuerit citharā parum aptam,non admodum concinne pulsabit. Qz si uirtutes,quas Deus in homine operatur, idcirco perfectæ sunt,ꝙ sint a Deo , quid est quod Paulus ait:Idē ego mente quidem seruio legi Dei,carne uero legi peccati.Et iterum:Caro concupiscit aduersus Spiritum, Et Spiritus aduersus carnem.Hæc aūt inter se mutuo aduersantur,ut non quęcūcz uolueritis,eadem faciatis? Quid est & illud, ꝙ Dauid exclamat: Si iniquitates obseruaueris Domine,Domine quis sustinebit? Et, Non intres in Iudicium,cum seruo tuo,quia non Iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens? An Dauid non habebat fidem,spem & caritatem? An nō hę uirtutes erant in Dauide ex Deo? Quid ergo est, ꝙ non audeat ijs corā Iudicio Dei confidere,sed potius Iudicium Dei deprecatur, & exclamat:Miserere mei Deus secundum Magnam misericordiam tuam?

At enim Asotus affirmat se non fidere ijs uirtutibus,nisi propter CHRISTVM ipsum. Ipsi ut causæ, atque ita prius:illis,ut effectibus, & posterius. Quid est, obsecro, uanitas, quid sunt præsti-

giæ, si hæc non sunt? Quam enim idolomaniam hoc prætextu non excusabis? Extat quorundam Sophista rum conclusio, q̃ Imagines rerum adorandarum, eadem specie adorationis, adorandę sint, qua res ipsæ significatæ, Vt si res adorantur latria, adorabuntur etiam imagines latria: si dulia, dulia: si hyperdulia, hyperdulia. Hæc idolatria nunc autore Asoto, recte excusabitur. Adorabit idolatra statuam ligneam ad effigiem filij Dei formatam, & dicet, Nō adoro lignum nisi propter Deum. Psalmus dicit: Nolite confidere in Principibus, nec̃ in filijs hominum, in quibus non est Salus: Sed respondebit Asoticus quispiam, non confido Principibus, aut filijs hominum, nisi propter Deum. Hieremias ait: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Asoticus autem dicet: Non confido in homine, nec pono carnem brachium meum, nisi propter Deum. Paulus scribit Auarum esse Idolatram. Respondebit autem auarus, Se non colere pecuniam, nisi propter Deum, cuius dono eam possideat. Ergo ne ab Idolatria excusabitur? Quin potius, si pie sentiendum & loquendum est, inuertas, necesse erit. Tãtum enim abest, ut propter Deum, confidendum sit uel Principibus, uel filijs hominum, uel opibus, uel uirtutibus, ut ijs propter Deum haudquaq̃ sit confidendum. Deus enim uetuit, ne in conspectu suo, ulla creatura, Sed solo ipso, Solo, inquam ipso, Sola ipsius

ꝑſius bonitate, Clementia & miſericordia confidamus. Nunquid non, (inquit) ego DOMINVS, & non eſt ultra Deus abſq; me. Deus Iuſtus & ſaluans non eſt præter me. Et: Mihi, MIHI, inquit, curuabitur omne genu.

Hic uero uociferabitur fortaſsis alius quiſpiam: Quid? Si non eſt ulla creatura in conſpectu Dei, ubi agit de æterna noſtra ſalute, confidendum, quid eſt, q̃ neceſſe habeamus Chriſto, qui certe non eſt tantum Deus æternus, & omnipotens rerum creator, uerum etiam homo, & eatenus quoque creatura, confidere? An non eſt nobis Paſsione, Sanguine & Morte eius, (quæ ſunt creaturæ,) coram Iudicio Dei fidendum? Profecto, his maxime omnium fidendum eſt. Hic enim homo non eſt ſimplex homo, ſed etiam uerus ab æterno Deus. Et Paſsio, Sanguis ac Mors eius, non ſunt ſolius creaturæ hominis, ſed etiam Creatoris Dei. Iudæi non hominem tantum, ſed etiam Dominum gloriæ crucifixerunt. Et Paulus: Poſuit uos (inquit) Spiritus ſanctus epiſcopos ad regendam Eccleſiam DEI, quam acquiſiuit Sanguine ſuo. Dicit DEVM acquiſiuiſſe ſibi Eccleſiam Sanguine ſuo. Sanguis igitur Chriſti, non eſt hominis tantum, ſed etiam DEI ipſius, (qui cum homine in unitate perſonæ coniunctus erat) Sanguis. Et de hoc Sanguine recte ac pie dicitur, q̃ eo propter Deum confidamus.

Augustinus super illud Psalmi, Adorate scabellū pedum eius, ita cōcionatur: Videte, fratres, quid nos iubeat adorare. Alio loco scriptura dicit: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergo terrā nos iubet adorare, quia dixit alio loco, ꝙ sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terrā, cū dicat aperte scriptura: Dñm Deū tuū adorabis. Et hic dicit: Adorate scabellū pedū eius. Exponēs aūt mihi, quid sit scabellum pedum eius, dicit, Terra aūt scabellū pedū meorꝝ. Anceps factus sum. Timeo adorare terrā, ne dānet me, qui fecit cœlum & terrā. Rursus, Timeo non adorare scabellū pedū Dñi mei, quia Psalmus mihi dicit: Adorate scabellū pedū eius. Quęro ꝙd sit scabellū pedū eius, et scriptura mihi dicit, Terra scabellū pedū meorꝝ. Fuctuās cōuerto me ad Christū, quia ipsum q̄ro hic, & inuenio, quō sine impietate adoret Terra, sine impietate adoret scabellū pedū eius. Suscepit.n. de terra, terrā, ꝙa caro de terra est, & de carne Marię carnē accepit. Et quia in ipsa carne hîc ambulauit, et ipsam carnē nobis manducandā ad salutē dedit, nemo aūt illā carnē manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est quēadmodum adoretur tale scabellum pedū Dñi, & non solū non peccemus Adorando, sed peccemus Non adorando.

Et iterꝝ in alio loco. Quid ꝙ carnē eius, quā creaturā esse non negas, simul cū diuinitate adoras, atꝙ ei non minus, q̄ diuinitati deseruis? Ego Dominicā carnem,

carnem, imo perfectã in Christo humanitatem, propterea adoro, q̃ a diuinitate suscepta, atq; deitati unita est, ut non alium atq; alium, sed unũ eundemq; Deum & hominem Dei filium confitear. Deniq; si hominẽ separaueris a Deo, ut Photinus, uel Paulus Samosatenus, illi ego nunc̃q; credo nec seruio. Veluti si quis nostrum aut purpuram aut diadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? Cum uero ea rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, si ea simul cum rege quis adorare contempserit. Ita etiam in Christo Domino, humanitatem non solam aut nudam, sed diuinitati suæ unitam, unũ Dei filium, Deum uerum & hominem uerum, qui adorare contempserit, æternæ mortis pœnam patietur. Hactenus Augustinus. Agitedum igitur, doceant Sophistæ, Virtutes non tantum esse a Christo, sed etiam esse Christum ipsum, hoc est, assumptas esse a Deo in unitatem personæ, nulla erit mora, quin eas adoremus, & ipsis confidamus. Sed hoc suscipere, uel cogitandum, quæ esset impietas? Reliquum igitur est, q̃ non sit confidendum uirtutibus propter Christum, Sed potius propter Christum non sit eis confidẽdum, ut soli Christo maneat uera gloria atq; maiestas conferendæ in nos æternæ salutis.

Sed ne Asotus ordinẽ cõfidendi cõfundat, [illegible] nat Christo confidendũ esse, ut causę, atq; ita pr[illegible] tibus aũt ut effectibus, et posterius. Agnoscimus ergo

Synodum Platonicorum deorum, in qua summus rerū opifex ὁ τόδε θ' ἅπαν γεννήσας, reliquos deos ita alloquitur: θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργὸς, πατήρ τε ἔργων.

Sed enim, non quæritur hoc loco de ordine confidendi, sed de fiducia ipsa. Nō quæritur, prius ne an posterius sit uirtutibus fidendum, sed, Num eis sit fidēdum, siue id posterius siue prius fiat. Hæc enim est uera catholicæ Ecclesiæ doctrina, ꝙ in solum Deum Patrem, filium & Spiritū sanctum sit credēdum, idq; tam prius, q̄ posterius. Ego enim sum, inquit, alpha & ω, primus & nouissimus. Et: Ex illo, per illū, & in illum omnia, & ꝙ coram tribunali Dei, ubi agitur de ęterna nostra salute, Solo Christo filio Dei, mediatore Dei & hominum sit confidendum, quemadmodū supra copiose explicatum est. Nunc autem, cum Asotus scribit, confidendum esse uirtutibus ac meritis earum, & si addit posterius, et ut effectibus, tamen facit, quantum in ipso est, ex eis deos, posteriores quidem, & minorum gentium, ut quondam loquebantur, attamen Deos. Fiducia enim æternæ nostræ salutis collocanda est in Solo Domino Deo nostro, ac eo homine, qui non tantum homo est, sed & uerus ac ęternus Deus. In quacūq; igit̄ re fiduciā salutis æternę collocaueris, eam pro Domino Deo tuo cōstituis, & quantum fidei posueris in meritis tuarum uirtutū, tantū abstrahis a Domino nostro Iesu Christo, sicut pie dixit Bernhardus: Deest gratiæ, quicquid meritis deputas.

Ac

Ac profecto Asotus prodit ipse haud obscure suã idolatrian. Dicit se confidere uirtutibus ut effectibus. Effectus autem, non sunt creator ipse, sed Creatura. Quid ergo confidere effectibus aliud est, q̃ confidere creaturis? Maledictus autem, qui gloriam immortalis Dei in creaturas mutat, & de æterna sua salute creaturis confidit. Ex quo, quid de Asoto sequatur, secum ipse expendat. Q̃ si uero Asotus adhuc pergat suam sententiam tueri, & habeat suos Prælatos suffragatores, reliquum est, ut quemadmodum superioribus diebus legimus mutatum Dauidis Psalterium, & quod Spiritus sanctus de Domino Deo nostro cecinit, hoc Marialatra quispiam transtulit ad Mariam uirginem.

Domina mea in te speraui, de inimicis meis libera me.

Cõfitebor tibi Domina in toto corde meo, & narrabo in populis laudem & gloriam tuam.

In Domina confido, propter dulcedinem misericordiæ nominis tui.

Conserua me Domina, quoniam speraui in te.

Exaudi Domina iusticiam meam, & amoue a me tribulationem meam.

Ad te Domina clamabo, & exaudies me.

Dixit Dominus dominæ meæ, Sede mater mea a dextris meis.

Cantemus Dominæ gloriosæ Virgini Mariæ,

in hymnis & confeſsionibus benedicamus eam. Domina noſtra OMNIPOTENS poſt Deum, nomen eius, currus Pharaonis & exercitum eius, pie cit in mare, Et multa id genus alia, quæ cum libellus publice extet, ſuperuacaneū eſt hoc loco pluribus enumerare: quin et hęc uel pauca recitās, cohorreſco, ita neceſſarium fuerit, idem Pſalteriū denuo iuxta Aſoticam formam emendare, ad hunc prope modum.

In Domino confido, ut cauſæ, In uirtutibus autē, ut effectibus: quomodo dicitis animæ meæ, tranſmigra in montem ſicut paſſer?

Ad te Domine, prius quidem, ad uirtutes autem poſterius, leuaui animam meā. In te, ut cauſam, in uirtutes autem, ut effectus, confido, non erubeſcam.

In te Domine prius, In uirtutes autem poſterius, ſperaui, non confundar in ęternum, In Iuſticia nō tua tantum, ſed etiam mearum uirtutum libera me.

Miſerere mei Deus, non tantum ſecundum magnam miſericordiam tuam, ſed etiam ſecundum merita mearum uirtutum. Et ſecundum multitudinē nō ſolū miſerationū tuarum, ſed etiam meritorū meorū.

Deus non tantum in nomine tuo, ſed etiam in nomine mearum uirtutum ſaluum me fac, & in uirtute tam tua, q̄ meorum meritorum iudica me.

Exiſtimas fortaſsis, optime lector, me abuti ocio, & recitare hæc ludendi gratia, Sed profecto res maxime ſeria agitur. Omnino enim Angelus Satanæ producendus

ducẽdus est in lucem, ut agnoscatur, & uitari queat. Non enim dubium est, quin si Asotica doctrina constiterit, horribiles istę, ac multo plures & detestabiliores blasphemiæ sequantur.

Fingamus autem merita uirtutum, iuxta Asoticã doctrinam, non hoc, quod recensui, inferre, patet tamen Prælatis alia uia, qua ex meritis uirtutum faciant Christum, & collocent ea uel in ipso Throno Christi, uel ad scabellum pedum eius. Nam cum suscipiunt Salem benedicendum, ita eum exorcisant, ut sit in Salutem credentium, sit omnibus sumentibus sanitas corporis & animæ, ac effugiat, (Recito enim uerba eorum) & discedat ab eo loco, in quo asperlus fuerit, omnis phãtasia et nequitia, ac uersutia Diaboli cæ fraudis, omnisq; spiritus immũdus. Q; si tãta est Pontificum potestas, ut queant exorcismo suo, ex sale facere remedium ad salutem corporis & animæ, & ad effugandos dæmonas, inuocet saltem Asotus Pontifices, ut exorcisent etiam merita uirtutum, in æqualitatem & maiestatem Christi. Ita fiet, ut Asotus possit nobis medium digitum ostendere, & nos conuincere, q; etiamsi impietas sit, meritis suaꝝ uirtutũ in cõ spectu Dei confidere, tñ exorcismo suoꝝ pontificum summa fiat pietas, & perpetua corporis & aiæ salus.

Priusq; autem pergam ad refutanda alia, quæ Asotus hoc loco nugat, uisum est huc referre q̃d in cap. De Inuocatiõe Sanctoꝝ, de Solo & Solitario scribit,

Omnino enim conuenit ei argumento, quod hic de fiducia in merita uirtutum recitatur.

Confessio Principis dicit, Omnis Spes salutis nostræ collocanda est, non in Sanctis, sed in solo Domino Deo nostro etc. ibi Asotus addit has scorias, SOLO, in quã, sed nõ Solitario. Nulli fidimus, quę salutis nostrę sunt, nisi Deo, & ijs, quæ ab eo uirtutẽ cooperãdi salutem nostrã habent &c. Hactenus Asotus.

Metuit forte, ne ex Deo faciamus Monachum. Quod.n. nobis est Solitarius, hoc græcis est μοναχός. Nisi autẽ Asotus aliam habeat Latinam Grammaticam, cꝫ usitatam, non uideo quod sit tantum in significato discrimen in Solum & Solitarium, ut alterum Christo sit tribuẽdum, alterum ipsi adimendũ. Alterum quidem ab altero deriuatur. Sed si expendas significata eorum, certe nomine Solitarij maior solitudo, & quiddam ab alijs remotius, cꝫ nomine Solius significatur, ut si ita liceret, magis adimendum esset Christo nomen Solitarij, cꝙ Solius. Non ignoramus quidem Christum non esse Solitarium, sed esse cum Patre & Spiritu sancto, & habere Angelos ministros, milia miliũ, decies milies centena milia, ut est apud Danielem, ac possidere cœlum & terram & omnia quæ in eis sunt. Sed in procuranda & tribuẽda nobis uera & æterna Salute, non est agnoscendus ullus alius autor, præter solum & Solitarium Dominum Deum nostrum, Patrem, filium & Spiritũ sanctum.

ctum. Quid autem sibi Asotus hoc discrimine, hoc est, uanitate uelit, non dissimulat ipse. Nulli, inquiens, fidimus, quæ salutis nostræ sunt, nisi Deo, & ijs, quæ ab eo uirtutem cooperandi salutem nostram habent. Reuertitur ergo Asotus ad ordinem Platonicū, & ponit unum Summum rerum opificem, qui cōdiderit sibi cooperarios, & dederit eis aut infuderit diuinā suam uirtutem, qua unà cum ipso homines saluent. Hæc est Asotica de Deo Theologia. Nos uero edocti diuina Scriptura per Spiritum sanctum, credimus Vnum tantum & Solum, ac solitarium Deum Patrem, filium & Spiritū sanctum esse nostrum uerę & ęternum Saluatorem, & hunc Deum nulli creaturæ tribuere diuinā suam uirtutem Saluandi, nisi uni illi homini, quē filius Dei in unitate personæ assumpsit, Domino nostro Iesu Christo. Gloriam meā, inquit, alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus. Gloria aūt & laus, quæ proprie soli Deo cōpetit, est Virtus æterna salute saluādi. Ego, inquit, Dñs Deus tuus, Sanctus Israel, saluator tuus. Et mox: Ego sum, EGO sum Dñs, & nō est absq; me Saluator. Et aliàs: Ego Dñs Deus tuus ex terra Aegypti, & Deū absq; me nescies. Et, Saluator non est præter me. Quid est, Non est pręter me Saluator, nisi, ego sum Solus & solitarius tuus Saluator, in quo solo et Solitario omnis spes salutis nostræ collocanda est?

Esa. 43.

Ose. 13.

Non est obscurę, q; scriptura tribuat etiā homini-

bus ac præsertim heroibus, in libro Iudicum, nomen Saluatoris, ꝙ liberauerint Israelitas e tyrãnide hostium suorum, nos aũt loquimur nunc non de externa & temporali, ac mundana, Sed de uera, æterna ac cœlesti salute.

Ac manifestum quidem est, ꝙ Deus ad adnunciãdam, & conferendam hanc cœlestem salutem utatur tãꝯ organis, creaturis suis, Angelis, Prophetis, Apostolis, Ministerio p̃dicandi uerbi Dei, & Sacramẽtis, his aũt nõ sic utitur, ut in ipsa suam saluandi uirtutẽ, hoc est, maiestatem sibi soli propriã, trãsfundat. Hæc em̃ maiestas Soli inter creaturas filio hominis, Christo Dño nostro, qui est & filius Dei, contigit, Sed ita eis utitur, ut per ipsa, per (inquam) ipsa tanꝯ organa uirtutem suam ad saluandos homines exerceat. Neꝙ enim Deus assumpsit in unitatem personę, uel Angelos, uel Prophetas, uel Apostolos, uel Sacramẽta, sed tantum Semen Abrahæ, Dñm nostrum Iesum Christum. Ideoꝙ in hunc solum contulit uirtutem Saluãdi. Pater (inquit) diligit filium, & oĩa dedit illi in manus. Et, Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. Quare, si quis dixerit, Deũ dare alteri inter filios hominum aut alias creaturas, prꝛterꝯ uni, soli & Solitario Dño nostro Iesu Christo uirtutem saluãdi homines æterna salute, anathema sit, propterea ꝙ nobis tot Christos, quibus cõfidamus, obtrudat, quot Creaturis datam esse a Deo saluandi uirtutem affirmat.

Paulus

Paulus ad Corinthios scribēs, uocat se & collegas suos, Cooperarios Dei. Ne quis aūt existimet, datam ipsis saluandi uirtutem, Sed ipsos tantum esse eius diuinę uirtutis organa, addit, Dei agricolatio, Dei ædificatio estis. Et paulo ante: Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, Sed qui dat incremētum, Deus.

Apud Matthæum dat Christus Apostolis potestatem aduersus immundos spiritus ut eiicerent eos, & sanarēt quemuis morbū. Nō transfundit in Apostolos suam potestatem et uirtutem, quam habet diuina maiestate contra Satanam, alioqui fecisset ex ipsis Christos, hoc est, deos & homines in unitate personę, Sed utitur eis, tanq; organis, per quę diuinam suā uirtutem & potestatem exerceat. Vnde & cum hanc sibi uirtutem adscribere inciperent, non potuerunt dæmonium eiicere.

In Actis Apostolicis, ꝓmittit, eos accepturos uirtutem, adueniente super eos Spū sancto. Non ꝓmittit eos habituros uirtutē Saluandi, ꝙs uelint, sed accepturos admirāda dona Spūs sancti, ut loquant uariis linguis, & testificent miraculis ueritatē Euangelij in toto orbe terrarū. In Numeris, instituitur Serpens æneus, ut qui percussus, aspexerit eū, uiuat. An putas in talem Serpētem collatam diuinam uirtutē conseruandi ueneno affectos, in uita? Nihil certe minus, sed Deus usus est eo tāq; organo, & ut scriptura ipsa dicit, signo, ꝙ suā, quam sibi ipse reseruauit, uirtutē exerce-

ret. Vnde & Ezechias contriuit eum, quippe q̃ extra ſuum uſum, ad quem in deſerto diuinitus ordinatus fuerat, non erat niſi æs, ad conferendam uitæ incolumitatem nihilo conducibilius, q̃ putridum lignum.

Apud Matthæum, & alios Euangeliſtas mulier hæmorrhouſa tangit fimbriam ueſtimenti Chriſti, & ſanatur. Non erat uirtus ſanandi in fimbria. Non enim fimbria erat Chriſtus ipſe, Sed uirtus erat in Chriſto, qui eam per fimbriam, pro bona ſua uoluntate, erga miſeram mulierculam exercebat.

In Actis Apoſtolicis ſanantur infirmi per umbrã Petri, & per Sudaria Pauli. Nunquid diuina uirtus ſanandi collata & transfuſa erat in umbram, & Sudaria? Hoc certe fuiſſet ex umbra & Sudarijs facere Deum umbraticum, & ut ita dicam, Sudariatum. Sed uiſum eſt Deo ijs temporibus ſuam diuinã uirtutem, quam ſibi retinebat, per hæc externa organa, ſeu ut Paulus loquitur, uaſa aut inſtrumenta, teſtificari.

Sciat igitur uniuerſa turba Aſotica, q̃ nihil in tota rerum natura ſit, quod habeat Virtutem ſaluandi homines æterna ſalute, præter ſolum & Solitarium DOMINVM noſtrum Ieſum Chriſtum, unigenitum filium Dei, nec ſit in ullã alia re, quocunq̃ nomine inter creaturas uocetur, Spes ueræ & æternæ ſalutis noſtræ collocanda.

Sed habet Aſotus teſtimonia Scripturæ, quibus uidetur

uidetur sibi probare, uirtutibus fidendum? Paulus, (inquit) dicit: Spe salui facti summus. Christus in Euangelio: Fides tua te saluam fecit. Et Petrus: Caritas cooperit multitudinem peccatorum. Cur non fidendum illis quibus Saluamur, quibus cooperiuntur peccata? Hactenus Asoti uerba. Quæso autem te, suauissime mi Lector, num hæc Asotica legens teneri potes, ut non uel stulticiam huius hominis rideas, uel insciti am eius deplores? Cur, (inquit) non fidendum illis, quibus Saluamur? Paulus autem ad Corinthios scribens: Omnibus, inquit, omnia factus sum, ut omnes facerem Saluos. Ergo ne Paulo tanq; Saluatore nostro confidendum erit? Quid ergo est, q; unà cum Barnaba insilit in turbam Lycaonum, qui uolebant ipsis sacrificare, & exclamat: Viri cur facitis ista? Nos quoq; ijsdē, quibus uos, obnoxij mali sumus homines, adnunciantes, ut ab istis uanis conuertamini ad Deum uiuum? Agnoscimus quidem Paulum insignem filij Dei Apostolum, & electum organon. Sed cum sciat maledictum esse hominem, qui confidit in hominem, cohorresceret ipse ad eius uocem, qui diceret se fiduciam æternæ suæ salutis in ipso collocare.

Quis est, inquit, Paulus? Quis Apollo? nisi ministri, per quos credidistis, et ut cuiq; Dominus dedit? Et iterum. Num Paulus crucifixus est pro uobis? aut in nomine Pauli baptisati estis?

Scribit Paulus aliâs ad suum Timotheum. Attende tibi & doctrinæ. Insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum Saluum facies, & eos qui te audiunt. Hortabimur ergo, iuxta Asoticam dialecticam, Timotheum, ut fiduciam æternę salutis, in seipso collocet, hortabimur & auditores eius, ut salutis suæ æternæ fiduciam collocent in Timotheo, quia Paulus scribit ad eum, Hoc faciens, teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt? Vides, q̄ horribilibus tenebris inuoluuntur hi, qui obfirmata fronte aduersus piam doctrinã incurrunt.

Nam, quod Christus sæpe repetit, Fides tua te saluum fecit. Et Paulus, Fides imputatur ad Iusticiã, non est intelligendum, q̄ uel merito, uel dignitati fidei in hominibus, tribuatur iusticia aut Salus. Opus enim fidei, ut est in homine, nunq̄ est in hac uita tantæ perfectionis, ut respondeat diuinę iusticiæ. Sed etsi est uirtus sua commendatione dignissima, & ad Iusticiam atq̄ salutem consequendam necessaria, tamen quia est imperfectum in homine opus, non potest dignitate suæ actionis coram iudicio Dei consistere, & necessarium est, ut imperfectum eius non imputet. Sicut prę clare Augustinus dicit, nostrã Iusticiã constare in hac uita, remissione potius pctõrũ, q̄ perfectione uirtutum. Q̃ autem fides dicatur hominem Iustificare aut saluum facere, referendum est ad Christum filium Dei, qui fide accipitur, & per fidem,

dem̃,ut Paulus inquit, in nobis inhabitat. Fides em̃ saluum facit credentem,non propter fidem, quæ, ut dixi,imperfectior est, q̃ ut possit perfectæ iusticiæ Dei respondere,Sed dicitur credentem saluum facere,propterea q̃ per eam Christus, qui Solus est salus nostra,accipitur.Itaq̃ non est fidendum huic uirtuti ut Asotus nugatur,Sed soli Christo filioDei, qui per fidem se ita nobis donat, ut Iusticiam seu Obedientiam eius possimus opponere Iudicio Dei,& ab æterna morte seruari.

Idem dicendum est de Spe.Spes enim excellentissima est uirtus,& Beatus uir,cuius est nomen Domini Spes eius. Hæc autem uirtus, non eo commendatur,q̃ uel sit perfecta in̄ homine, uel afferat merito suæ actionis homini salutem & beatitudinem, Sed q̃ retineat in homine diuturnis & grauibus aduersis perculso,Christum filium Dei, quem per fidem accepimus,ut fiamus salui Spe, non propter Spem, quippe q̃ sit imbecillior in homine,q̃ ut mereatur salutem,Sed propter Christum, Spe inter uaria certamina & pericula retentum. Neque q̃ confidendum si Spei, Sicut Asotus hallucinatur, sed q̃ confidendum sit Soli Christo,qui,&si Spes non est perfecta in nobis, perfectus tamen est ipse,& facit nos omnium bonorum suorum participes. Si enim Deus tradidit pro nobis filium suũ,& donauit eum nobis, quî fieri posset,ut & non cũ eodẽ donaret nobis oia?

Quod autem de Caritate ex Petro citatur, Caritas operit multitudinem peccatorum, non ignoro, q̃ nonnulli ueterum abutãtur hoc dicto, ad probandã expiationẽ peccatorum, per merita operum caritatis in hominibus, Sed uera ſententia huius dicti petẽda eſt ex Prouer. Salomonis, cap. x. unde Petrus hoc mutuatus eſt. Sic enim dicit Salomon. Odium ſuſcitat rixas, & uniuerſa delicta operit caritas. Hic opponunt inter ſe Odium & Caritas. Ac odium quidem autor eſt multarũ rixarũ, multorũq̃ delictorum. Inter hos enim, qui ſe inuicem hoſtili animo inſectantur, odiũ excitat nunc lites & rixas, nũc maledicta & detractiones, nũc pugnas, bella atq̃ homicidia. Caritas aũt efficit, ut multa delicta euitentur. Inter hos enim, qui ſeſe mutua caritate complectuntur, non ſunt rixæ, nõ execrationes, non bella, aut homicidia. Caritas, inquit Paulus, patiens eſt, benigna eſt: Caritas non inuidet, non eſt procax, non inflatur, non eſt faſtidioſa, non quærit quæ ſua ſunt: non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniuſticia, ſed congaudet ueritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Hoc uere eſt operire multitudinem peccatorum, nõ q̃ caritas expiet multa peccata coram Deo, Sed q̃ præcaueat & prouideat, ne multa peccata inter homines deſignentur. Hæc eſt uera Sententia dicti Salomonis, quam cognouiſſet Aſotus, ſi ſaltem uel Lyram dignatus fuiſſet inſpicere. Sic enim ſcribit Lyra.

ta: Vniuersa delicta operit caritas, quia sicut odium per rixas manifestat defectus aliorum, Sic caritas celat, nisi quantum correctio fraterna requirit. In hanc sententiam citat & Petrus hoc dictum: Ante omnia (inquiens) caritatem inter uos uehementem habentes. Nam caritas operiet multitudinem peccatorum, hoc est, si caritas fuerit inter uos uehemens & ardens, efficiet, ut non solum alter alterius peccata nõ diuulget odiose, uerũetiam multa euitentur, ne committantur. Bernhardus uidetur hoc dictum interpretari de Caritate, quæ est Deus ipse, ut sit sensus, Deus ex immensa sua caritate condonat hominibus multa ipsorũ delicta. Iuxta illud Ioannis: In hoc est caritas, non q̃ nos dilexerimus Deum, Sed q̃ ipse dilexerit nos, & misit filium suum propiciationrm pro peccatis nostris. Bona quidem sententia, sed quæ non est apta interpretatio dicti Salomonis & Petri.

Nunc ergo considera mihi, q̃ industrie Asotus probet Caritati confidendum esse. Si enim per caritatem intelligit caritatẽ Dei, quę Deus ipse est, sicut Ioãnes dicit, & qua Deus condonat nobis nostra delicta propter Christum, recte quidem loquitur. Sed quocum pugnat? Omnino em̃ hac Dei caritate confidendum est, & hoc uolumus, hoc spectamus, ut omnem fiduciam salutis nostrę in gratuita Dei clementia seu caritate collocemus.

Si autem intelligit caritatem, quæ in nobis est, uel

erga Deum, uel erga proximum, & sentit eam caritatem expiare peccata nostra coram Deo, ideoq; ea in iudicio Dei confidendum esse, non iam simpliciter est impius, sed etiam contumelioſus in Christum filium Dei, q̃ caritati tribuit, quæ Soli filio Dei tribuenda sunt.

Ibi uero Asotus grauiter in nos assurgit, & succẽſet, q̃ separemus Christum a uirtutibus, & uirtutes a Christo. Cum enim dicimus nos solo merito Christi saluari, addit Asotus, Fatemur (inquiẽs) hoc est, nullo, quod non ex eius merito in nobis sit. Nec meritum Christi excludit uirtutes, nec uirtutes meritum Christi, Sed coniuncta sunt. Paulus Romano. v. de Christo: Per quem (inquit) habemus accessum per fidem in gratiam istam. Semper coniungit Christum, & fidem, & fidei caritatem. Quare uos ista separatis? Hactenus Asotus. Miserrimam Pauli, tanti Apostoli, et tam insignis Gentium doctoris conditionem, q̃ testimonio suo necesse habeat Sophisticæ impietati patrocinari. Nam cum ad Roman. scribit: Per Christum habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, docet Ecclesiam, q̃ Christus morte ac resurrectione sua meruerit & impetrauerit nobis, ut si in eum credimus, recipiamur a Deo in gratiam, cõ donentur nobis peccata, adoptemur in filios, consequamur pacem conscientiæ, & gloriemur de cœlesti gloria, quam certo nos propter Christum assecutu-

ros ſperamus. Hæc eſt propria Pauli in hoc loco ſentẽtia, cõſolatione pleniſsima. Aſotus aũt dictum Pauli eò torquet, perinde ac ſi Paulus doceret, q̃ Chriſtus meritus eſſet, ut infunderentur nobis hæ tres uirtutes, Fides, Spes, & Caritas: Et poſtea nos his uirtutibus expiemus peccata noſtra, & mereamur æternã uitam. Hæc eſt uetus Sophiſtarum doctrina, & impietatis iamdudum perſpicue conuicta.

Obſcurum quidem nõ eſt, q̃ hæ uirtutes ſint Dona Dei, & q̃ Chriſtus impetrauerit, ut his clementer a Domino Deo noſtro donemur. Quid enim habes, quod non accepiſti? Sed hoc impium eſt, ſentire, q̃ Chriſtus tradat, infundat & cõmunicet cum his uirtutibus ſuam ipſius maieſtatem ac dignitatem, ut & ipſæ expient peccata hominum coram Deo, & mereantur poſſeſſoribus ſuis æternam uitam ac fœlicitatẽ: Expiare enim peccata coram Deo, Placare iram Dei in Iudicio eius, & Mereri æternam fœlicitatem, maieſtas eſt, & dignitas & officiũ, quod ſoli iſti perſonæ, quæ eſt Deus & homo, competit. Nec poteſt in alteram rem, quocunq̃ nomine uocetur, transferri, niſi furore quodam fingantur aliæ res, quæ ſint in unitate perſonæ, Deus & homo. Nihil quidem certius, nihil firmius ac uerius eſt, q̃ q̃ homines fiant per fidem participes beneficiorum Chriſti, & capiant fructum meriti Chriſti, & expiationis peccati, quæ per Chriſtum facta eſt. Ei enim, qui in Chriſtum credit,

non amplius imputantur peccata, propter Chri-
ſtum. Et ſi quid adhuc uicij hæret in uirtutibus cre-
dentis, condonatur ei, propter merita Chriſti. Ita que
tantum abeſt, ut homo & uirtutes eius expient pecca
ta coram Deo, ut tam ille, q̃ hæ peccatorum expiatio
tione, quæ per Chriſtum facta eſt, indigeant, & fru-
ctus eius participes fieri neceſſe habeant.

Sed dicere, q̃ homo ipſe, aut uirtutes eius accipi-
ant ex merito Chriſti, uirtutem expiandi peccata co-
ram Deo, & promerendi æternam uitam, hoc perin-
de eſt, ac ſi quis diceret, Chriſtum meritum eſſe, ut
homines aut uirtutes eorum, fiant Deus & homo in
unitate perſonæ, ſicut eſt Chriſtus ipſe.

Accipimus quidem ex Chriſti merito Spiritum
adoptionis filiorum Dei, non autem accipimus, ut
perſona illa, quæ eſt Chriſtus, fiamus, & ut ea, quæ
huius perſonæ peculiaria ſunt, quod genus ſunt, Ex-
piare peccata, & mereri æternam uitam, coram Deo
pergamus. In hunc.n. uſum peculiaris ordo Sacerdo
talis inter Iſraelitas inſtitutus eſt, & peculiaria ſacrifi
cia definita fuerant, ut cum nec alteri, niſi legitimo ſa
cerdoti, ſacrificare Deo pro peccatis licuerit, nec a-
lia Sacrificia, præter certa & definita pro peccatis of-
ferre permiſſum fuerit, palàm ſignificetur, q̃ offici-
um expiandi peccata corã Deo, pertineat nõ ad ullũ
aliũ hoiem, preterq̃ ad perſonã Chriſti, q̃ Abrahę, p-
miſſus

missus erat. Omnis quidem sacerdos, (inquit epistola ad Hebr.) assistit quotidie Sacra peragens, & eadē sæpius offerēs hostias, quę nunq̄ auferre possint peccata. Hic uero una pro peccatis oblata uictima, perpetuo sedet ad dexterā Dei, id quod superest expectans, donec reddantur inimici eius scabellum pedum eius. Vnica enim oblatione perfectos effecit inæternum eos, qui sanctificantur.

Et apud Esaiam cap. xliij. dicit filius Dei: Ego sum, Ego SVM IPSE, qui deleo iniquitates tuas propter Me, & peccatorum tuorum non recordabor. Et cap. lxiij. Torcular calcaui SOLVS, & de gentibus non est uir mecū. Vnde & in Passione sua desertus fuit ab omnibus hominibus, tā senioribus q̄ iunioribus, ac Solus sustinuit crucem, non inter innocentes, sed inter sceleratos latrōes, ne quis gloriari posset, se fuisse socium Christi, in expiandis peccatis humani generis. Et Paulus: Vnus, inquit, Deus, Vnus etiā mediator Dei & hominū, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum ἀντίλυτρον, hoc est, precium redemptionis pro omnibus. Et Christus ipse, Venit, (inquit) filius hominis, ut daret animam suam, λύτρον, redemptionis precium pro multis. Quare, quisquis affirmat Christum communicare dignitatem suam redimendi hominis, & expiādi pctā, cū homine ac uirtutibus eius, fateat, necesse est, q̄ cōmunicet cum ipsis suā ipsius animā, hoc est, faciat ex ipsis personā Christi. Quo qd.

absurdius dici potest? Etsi enim Sophistæ nihil tale uerbis suis fatentur, tamē impium eorum dogma talia in auribus Dñi Dei nostri, & ueræ Ecclesiæ eius haud obscure sonat. Ac uidentur quidem aliquoties non absurde loqui, Sed si sententiam eorum expenderis, nihil magis absurdum inuenies, Sicut & Irenæus dicit, hæreticos ὅμοια μὲν λαλεῖν, ἀνόμοια δὲ φρονεῖν. Dicunt enim, ꝙ fides iustificet & Saluet propter Christum. Idem & nos dicimus. Sed illi sentiunt, fidem ideo saluare propter Christum, ꝙ Christus conferendo homini fidem, conferat uirtuti fidei unà cum Spe & caritate dignitatem expiandi peccata coram Deo, & promerendi æternam uitam. Hæc sententia contumeliosa est in maiestatem Christi, sicut supra ostendimus. Nos autem intelligimus tale dictum iuxta sententiam Spiritus sancti, uidelicet, ꝙ Solus Christus expiauerit peccata nostra, & placauerit nobis iram cœlestis Patris. Cum igitur credimus in Christum, tunc Deus Pater non amplius imputat nobis peccata, Sed condonat ea nobis propter Christū, quē per fidē apprehendimus, & donat etiam nos propter eum Spiritu sancto, ut reliquias carnis expurgemus, & bona opera faciamus, non ut horum meritis peccata nostra expiemus, Hæc enim iam per Christum expiata, & nobis propter Christum cōdonata sunt, Sed ut ueritatem fidei exerceamus. & gratitudinem ac obedientiā Domino Deo nostro pro beneficijs suis,

quali

quali possumus officio, in hac uita probemus atq; testificemur. Habes igitur eiusdem dicti diuersissimas sententias, & hanc quidem piam, illam autem impiã, & cum Euangelio Christi pugnantem.

Nam, q; Asotus affirmat Paulum semper coniungere Christum & fidem, ac fidei caritatem, nos autem ea separare, facit nobis luculentam iniuriam. Fatemur quidẽ, q; nõ coniungamus & confundamus ea, sicut Asotici ea coniungunt, & confundunt. Sed coniungimus ea, ac etiam disiungimus, Sicut res ipsa est, & sicut Paulus ea coniungit ac disiungit. Coniungit, quia docet Christum Solum esse expiatorem peccatorum nostrorum. Et qui per fidem apprehenderit Christum, eum capere fructum huius expiationis, & donari Spiritu sancto, ut renouetur, et faciat ex fide opera caritatis. Vos, (inquit) in libertatem uocati fuistis, fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carni, sed per Caritatem seruite uobis inuicem. Et paulo ante: In Christo Iesu, neq; circũcisio quicq; ualet, neq; prępucium, sed Fides per dilectionem operans. Sic coniungit Paulus Christum, fidem & caritatẽ, uidelicet q; Christus Solus sit expiator peccatorũ, & redemptor noster. Fides aũt una manu apprehẽdat Christũ, & credat, q; propter ipsum solũ condonentur nobis pcta coram Deo, alterã aũt manum extẽdat ad facienda opera caritatis, quibus Deo gratitudinẽ suã declaret. Sic et nos coniungimus ea,

& omnino ita coniungenda esse docemus.

Disiungit autem & separat ea Paulus, cum significat, ꝙ alia res sit Christus, alia fides, alia Caritas, & ꝙ non habeamus remissionem peccatorum propter opera legis, inter quæ sunt etiam fides, spes & caritas, sicut supra ostendimus, Sed tantum propter Christū filium Dei, quem per Fidē accipimus, per Spem retinemus, & cui per caritatem grata officia exhibemus. Aliud enim est officium Christi, aliud fidei, aliud Spei, aliud Caritatis. Cum igitur sint officijs distincta, habent suum inter se discrimen, ut si, quod alterius est, alteri tribueris, omnem eorꝝ fructum amittas.

Qꝛ autem interea addit Asotus: Nec meritū Christi excludere uirtutes, nec uirtutes excludere meritū Christi, diuinandū erit, quid sibi hæc uerborum obscuritas uelit. Aut enim sentit, ꝙ commendatione meriti Christi, non damnentur aut reijciantur uirtutes, ut non fiant: recte quidem sentit, Sed quomodo hæc huic loco conueniunt? & quo cum pugnat Asotus? Nos enim non simpliciter docemus, sed etiam urgemus, ut postꝙ Christus meritus sit nobis condonationem peccatorum, summam demus operā, ne peccatum amplius in nobis regnet, Sed ut omne nostrū studium in sectādis honestis uirtutibus collocemus. Aut sentit, ꝙ nec commendatione meriti Christi adimatur suum uirtutibus meritum: nec commendatione meriti uirtutum adimatur quicꝙ merito Christi,

sti, hoc quidem fortiter ab Asoto asseueratur, sed nõ probatur, Et supra perspicue est refutatum. Tantum enim merito Christi detrahitur, quantum meriti uirtutibus tribuitur, & sua Christo filio Dei maiestas sacrosancta atq; inuiolata relinquenda est, ut uirtutes fruantur quidem merito Christi, hoc est, ut imperfectio earum non imputetur propter Christum, non autem habeant partem meriti Christi, & expient peccata coram Deo. Hæc enim maiestas & dignitas, expiare uidelicet peccatum, est Solius Christi, unici inter Deum & hominem mediatoris.

Iam, Asotus etiam hoc reprehensione dignum putat, q̃ Confessio Principis dicit, Meritum Christi fieri nostrum per fidem, ac existimat congruentius, iuxta illud Ioannis, De plenitudine eius accepimus, dicendum, participari a nobis, & communicari. Sed haud obscure significat, se nec uerba confessionis, nec dictum Ioannis Euangelistæ intelligere. Cum enim dicimus Meritum Christi fieri nostrum per fidem, mutuatum est ex Paulo, qui dicit, Si Deus proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quî fieri potest, ut non & cum eodem omnia nobis donet? Nam si Deus donauit nobis Christum filium suum, quem per fidem accipimus, certe donauit etiam nobis unà cum ipso, meritum eius. Donauit autem nobis, non q̃ Christus ipse partem sibi retineat, & partem cum uirtutibus communicet,

quemadmodum Asotus & reliqua Sophistarum colluuies impie nugantur, sed ut nos merito eius fruamur, hoc est, ut propter meritum eius condonentur nobis peccata non solum malorum, sed etiam bonorum operum. Nam q̃ bona opera nostra, & uirtutes non sint in nobis perfectæ, & indigeant peccatorum remissione, pluribus antea demonstratum est. Quod autem Ioannes scribit: De plenitudine, (non plenitudinem) eius accepimus, Asotus ita intelligere uidetur, q̃ Christus habeat plenitudinem meritorum, Sed partem huius plenitudinis communicet cum uirtutibus, ut & uirtutes expient peccata, & mereantur hominibus æternam uitam. Hæc autem est impia expositio. De plenitudine enim meritorum Christi, non tam crasse cogitandum est, ut pars eius in alterum transfundatur, quemadmodum ex uase uini pleno solet pars uini in alterũ transfundi: Quantum enim in alterum transfuderis, tantum alteri abstuleris, Sed q̃ Christus semper suam sibi plenitudinem perfectam retineat, communicet autem nobis cũ fructum eius plenitudinis, uidelicet, q̃ ipse plene ac perfecte expiauerit peccata nostra, non autem communicet partem huius expiationis cum hominibus aut uirtutibus, ut & hæ expient peccata, Sed communicet usum seu fructum eius cum ijs, qui credunt in ipsum, ut condonẽt eis peccata propter Christũ. Cũ uero hunc locũ Ioãnis aliàs copiosius explicuerimus,

& uerã eius ſententiã oſtenderimus, nõ erimus nunc longiores. Cęteręq, quas aſpergines deinceps huic loco de Iuſtificatiõe affundit Aſotus, partim antea ſunt refutatę, partim tam manifeſtę ſunt φλυαρίαι, ut refutatione uideantur indignę. Nam, cp ſubinde inculcat, ubi Paulus de Fide differit, & Cõfeſsio Principis teſtimonia de Iuſtificatiõe fidei recenſet, ibi intelligẽdam eſſe eam fidem, quę per dilectionẽ operatur, exiſtimat, credo, bonus uir, nos non tã firma eſſe memoria, ut recogitare poſsimus, quid Paulus de fide ſcribat, & nos oblitos eſſe, quid Eccius, Cochleus & alij φενακισταί τινες de fide per caritatem operante, uſq; ad rauim ſint uociferati. Et cur non adſcribit huc omnia fidei encomia, quæ in Sacris literis extant? Sed quid ea in præſentiarum ad inſtitutum faciũt? Cum enim uel Paulus ſcribit, uel nos ex Paulo docemus, cp Iuſtificemur gratis per fidem, nõ loquimur de nulla, ſed de uera fide, Non loquimur de Ethnica aut Diabolica, cuius Iacobus facit mentionem, Sed de Chriſtiana fide, quæ eſt, non ſolum credere, cp unus ſit Deus, Sicut & Diaboli credunt, ac contremiſcunt, ſed etiam credere, cp Ieſus ſit uerus Chriſtus, & cp hic Chriſtus ſolus ſit expiator peccatorum noſtrorum, & ut Paulus loquit, Sapientia, Iuſticia, Sanctificatio & Redemptio noſtra. Et hæc Fides, nõ ſolum apprehendit ac poſsidet Chriſtũ, uerũ etiam efficax eſt per caritatẽ, & diffundit ſe per oĩa genera uirtutũ. Quid aũt hinc

sequitur? Num quia Paulus dicit, ꝙ fides operetur per caritatem, idcirco sentiendum est, ꝙ fides Iustificet propter Caritatem? Nihil certe minus. Arbitramur, inquit aliâs Paulus, hominẽ Iustificari fide absque operibus legis, hoc est, absq; caritate, quæ & ipsa est opus legis, quemadmodum supra copiosè demõstratum est. Q; si Caritas idcirco iustificat, ꝙ Paulus dicat fidem operari per caritatem, certe iustificauit Saram uxorem Abrahę conceptio & retentio Seminis, propterea ꝙ Apostolus dicat Saram per Fidem accepisse uim ad concipiendum & retinendum semen, ac peperisse filium præter ætatis rationem. Hoc enim est fidem operari per conceptionem & retentionem seminis. Iustificauit etiam Israelitas casus murorum Ieriho, quia idem Apostolus scribit, muros Ieriho cõcidisse per fidem. Hoc enim est fidem operari per casum murorum. Quid autẽ potest absurdius dici? Fides enim, de qua nunc loquimur, habet duplices, ut ita explicandi gratia dicam, manus. Vnam, quam extendit sursum, & apprehendit Christum unà cum omnibus beneficijs suis. Et hac parte dicimus: Nos Iustificari, hoc est, consequi remissionem peccatorum & Spiritum sanctum, per Fidem, non quidem propter meritum huius actionis, sed propter Christum, qui Fide, quamuis imbecilli, accipitur. Alteram quã protendit deorsum ad exercẽda opera caritatis, ac reliquarum uirtutum. Et hac parte testificamur quidẽ

ueritatem

fidei,& p̄obamus gratitudinem nostrā erga Deum,ac exercemus fructus fidei, non autem iustificamur,non consequimur remissionem peccatorum,& recõciliationem cum Deo propter hos fidei fructus. Quare cum Paulus scribit, q̄ fides operetur per caritatem,non est sentiendum, q̄ hoc dicto pugnet cum reliqua uniuersa sua doctrina de fide: Non enim dicit, Fides Iustificat propter caritatem, sicut uaniloqui interpretantur,Sed q̄ doceat,cuius ingenij sit uera fides qua apprehendimus Christum,& consequimur remissionem peccatorum, uidelicet, q̄ ea fides non sit ociosa, sed uiua, & efficax, nec possit teneri, quin postq̄ appræhendit Christum,propter quem solum remittuntur nobis peccata, declaret sese per opera Caritatis.

In explicandis testimonijs, quæ Confessio Principis ex Ambrosio citat,uidetur sibi Asotus non solum uictoriam ex deuictis hostibus reportare, uerū etiam in sublimi curru uehi,& triumphare. In altero enim testimonio docet Ambrosium loqui de operibus legis Cerimonialis,de circumcisiõe, lotionibus, neomenijs aut ueneratione Sabbati. In altero arguit nos apertæ aut malitiæ aut ignorantiæ: affirmat nos peruertere sensum Patrum, & decipere simplices. Ita q̄ nos miseri homunciones traducimur captiui & confusi,ob oculos omnium ciuiū,ante triumphalem tanti herois currum,ut ne quenq̄ quidem e Spectato

ribus intueri audeamus. Sed bene habet. Asotus decreuit sibi ipse absq; legitimo Senatusconsulto, triumphum. Quare, si paulisper commorati fuerimus, uidebimus eum, etiam a pueris luto conspersum, e foro discessurum. Primum enim, non erat Ambrosius nobis tam ignotus, ut cum in Confessione Principis recitanda essent testimonia, q; coram Deo Iustificaremur Sola fide, non potuerimus alia, ac pene illustriora dicta ex Ambrosio commemorare, quibus hanc propositionem confirmaremus. Quid enim illud, quod Ambrosius ad Irenæum scribit? Quia per legem, inquiēs, peccatum cognoscitur, Sed culpa nō relaxatur. Videbatur Lex nocuisse, quæ omnes fecerat peccatores: Sed ueniēs Dominus Iesus, peccatum omnibus, quod nemo poterat euitare, donauit, & chirographum nostrum sui sanguinis effusione deleuit. Hoc est quod ait, Superabundauit peccatum per legem, Superabūdauit autem gratia per Iesum, quia postq̄ totus mundus subditus factus est, totius mundi peccatum abstulit. Sicut testificatus est Ioannes dicens: Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi. Et ideo nemo gloriet̄ ex operibus, quia nemo factis suis iustificat̄: Sed qui iustus est, donatū habet, quia per lauacrum Iustificatus est. Fides ergo est, quæ liberat per Sanguinem Christi, quia beatus ille cui peccatum remittit̄, & uenia donatur.

Et illud de Latrone: Fides est, quæ peccata coo-

peris,

perit, quæ uincit crimina, quæ facit de latronibus innocentes. Ac mox. Sicut sufficit Iudæ ad scelera, deseruisse Christum, ita illi (latroni) sufficit ad innocentiã, Dño credidisse. Hactenus Ambrosius. Quid aũt est aliud, Nemo glorietur ex operib. quia nemo factis suis iustificatur. Et, Sufficit latroni ad innocẽtiam, Dño credidisse, ꝯ si quis dicat, latro, aut etiam quiuis alius homo iustificatur per solam fidem?

Sed uisum nobis est, hæc, quæ in Cõfessione Principis extant dicta Ambrosij, recitare, nõ tam propter sententiam, de qua uel absq; Ambrosio, ex Paulo certi sumus, ꝯ propter formam locutionis. Non enim est obscurum, quantis conuicijs Sycophantæ flagellent in nostra doctrina hanc uocem, SOLA, cum dicimus, nos Sola fide coram Deo Iustificari, & quãtis calumnijs eam apud imperitos exagitent. Voluimus igitur dictis ueterum publice testificari, nos hãc loquendi formam non excogitasse recens, sed eam apud Veteres quoq; usitatam fuisse. Quare, cum Ambrosius in explicatione epistolæ ad Romanos, utatur hac uoce in eodem argumento, non semel sed iterum atq; iterum, nihil alienum ab instituto nostro fecimus, etiamsi Ambrosius excludat opera legis cerimonialis, & interpretetur tantum de baptismo.

Deinde nõ ignoramus Ambrosiũ, & alios quosdã ueteres scriptores, p̃ opera legis, apud Paulũ, cũ dicit, Arbitramur hoiem iustificari per fidẽ absq; operi

bus legis, intelligere, opera tantum legis cerimonialis, ut sunt circumcisio, Lotiones, Neomeniæ, Sabbata, & id genus alia. Sed hic quæritur, num hæc expositio sit uera, & conueniat cum sententia Pauli? Nos autem supra copiose demonstrauimus, testimonijs non tantum Pauli ipsius, sed etiam Hieronymi & Augustini, q̃ cum apud Paulum dicitur, hominem iustificari per fidem absq; operibus legis, intelligenda sint per opera legis, non tantum opera legis Cerimonialis, Sed etiam moralis aut naturalis. Hîc ergo considera mihi, q̃ prudenter Asotus autoritatem ueterum scriptorum, ad quos tamen nos remittere solet, tueatur. Recenset expositionem Ambrosij, qua per opera legis apud Paulum intelliguntur opera legis cerimonialis. Manifestum autem est, q̃ Hieronymus & Augustinus intelligant per opera legis non tantum opera legis cerimonialis, sed etiam legis Moralis, seu Decalogi. Quo igitur nos uertemus? Ad Ambrosium ne, an ad Hierònymum & Augustinum? De hac re solliciti sint Asotici. Nos enim habemus, diuina clementia lucernam, cui dum attendimus, a recta uia non aberrabimus.

Sed hîc demum gloriæ nominis Ambrosij insigniter succurrit Asotus, cum docet Ambrosium uerba Psalmi, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, &c. nec de pœnitentibus, nec de martyribus, sed tantum de baptismo, exponere. Hîc nos aperte aut mali

sumus,

sumus, aut ignorantes, qui & sensum patrum peruertamus, & simplices decipiamus. Itaq; Asotus non solum uindicat Ambrosium ab iniuria, quam putat ipsi illatam, uerumetiam dimittit nos grauibus contumelijs probe laceratos. Ac de ignorantia quidem, non est, quod respondeam. Fateor ipse ingenue, me plurima ignorare, & in eorum esse catalogo, quibus in gratia, ut Petrus loquitur, & cognitione Domini nostri & Seruatoris Iesu Christi, crescendum est: Sed q; in recensendo testimonio Ambrosij accusemur maliciæ aut impostura, hæc demum luculenta est iniuria. Confessio Principis simpliciter recitat ueram sententiam de nostri iustificatione, uidelicet, q; coram tribunali Dei nullus plane sit locus meritis hominum, sed tantum misericordiæ Dei, & meritis solius Domini nostri Iesu Christi, qui fide a nobis accipitur. Et addit: Idcirco sentimus Veteres ac maiores nostros recte dixisse, Nos coram Deo SOLA fide Iustificari. Hactenus Confessio. Mox igitur duo suscipimus probanda. Alterum, q; in Iudicio Dei, ubi agitur de æterna nostra Salute, Solum meritum Christi ualeat. Alterum, q; Veteres recte usi sint hac forma loquendi, Sola fide Iustificamur. Ac significamus, q; cum hæc locutio in Veteribus non sit damnata, non debeat in nobis damnari, præsertim cum per eam non abijciamus obedientiam, quam præceptis et uocationi Dei debemus. Sed intelligamus, q; in iu-

dicio Dei solo merito Christi, quod sit nostrum per fidem, constare possimus. Hæc sententia ut est pia, ita habet sua firma testimonia, tam Sacræ scripturæ, q̃ Veterum scriptorum, quemadmodum & Confessio Principis recitauit, & supra copiose ostendimus. Quod igitur est nostrum peccatum? quæ malicia? quæ impostura? Suscipimus probandum, q̃ Veteres recte dixerint, nos coram Deo Sola fide iustificari. Et ut probemus eos hac locutione usos, recitamus testimonium Hilarij, & Ambrosij: Hæccine est malicia, aut impostura? An hoc falsum est, q̃ sint hac locutione usi? Sed alio, (inquies,) sensu, q̃ uos uti soletis. Primum, recitauimus dicta Ambrosij, non tam propter sensum, sicut paulo ante dixi, q̃ propter loquendi formam, ut autoritate ueterum probaremus, eam loquendi formam, quam Sycophantæ in nobis iam multis annis flagellarunt, non esse impiam, si sententia non fuerit impia. Deinde, quia credimus Ambrosium fuisse hominem pium, & nunc in CHRISTO fœliciter quiescere, credimus etiam, q̃ cum adductus sit ad seuerum tribunal Dei, non confisus fuerit suis uirtutibus, Sed solo merito Domini nostri Iesu Christi. Etsi enim exciderunt ei aliquoties, cum hic uitam ageret, nonnulla uerba, quæ uidentur humanas uirtutes opponere Seuero Iudicio Dei, tamen extant in eo non obscu-

rã uestigia rectæ fidei, qua Solum meritum Christi iudicio Dei, in ueris tentationibus opponitur. An non hæc est insignis commendatio fidei, quod supra recitauimus: Sufficit Latroni ad innocentiam, DOMINO credidisse? Quare, cum lego, quod in commentarijs ad Romanos scribit, Manifeste beati sunt, quibus sine labore uel operæ aliquo remittuntur iniquitates & peccata teguntur, &c. non possum, nec debeo, iuxta caritatis regulam, cogitare eum aliter sentire, ꝙ quod uera doctrina Euangelij continet, uidelicet, nos assequi beatitudinẽ nullo nostræ iusticiæ merito, Sed Solo merito DOMINI nostri Iesu Christi, per quem fidem apprehendimus.

Sed Ambrosius, (inquis) loquitur de baptismo, non de pœnitentibus, aut Martyribus. Quid, obsecro, hoc ad institutum? Si uerum est, ꝙ hi qui baptismum suscipiunt, sola fide Iustificentur, hoc est, (sicut Ambrosius loquitur) beati sint, nulla ab ipsis pœnitentię opera requisita, nisi tantum ut credant: quid in tali testimonio recitando accusamur maliciæ aut impostura? Fingamus enim non esse generaliter uerum, certe si in aliquo saltem casu uerum est, non sumus uel mendacij, uel maliciæ damnandi. Et non potest institutum nostrum Asoto ignotum esse. Cũ enim recitamus Veterum testimonia, non eò recitamus, ꝙ omnia ipsorum dicta indiscriminatim probe

mus, Sed, q̄ ea, quæ uidentur cum uera ſententia Sacræ ſcripturæ conuenire, ſeligamus, reliqua autem ſuis autoribus relinquamus. Non enim obſcurum eſt, q̄ in Eccleſiaſticis ſcriptoribus diſsimiles ſententiæ reperiantur, ut niſi cum iudicio legeris, non habeas aliquoties, quo te uertas. Quare, quæ dicta in Ambroſio probauimus, ea uiſum fuit recitare. Quæ autem non uidebantur probanda, iudicauimus nos honeſtius facere, ſi ea ſilentio tegeremus, q̄ ſi pluribus exagitaremus.

Nunc autem quid faciamus? Poſtq̄ enim Aſotus hoc dictum Ambroſij, quod fuerat diſsimulandum, non ſolum in lucem producit, uerum etiam nobis tanq̄ precioſiſsimam gemmam, intuēdum obtrudit, eò ne ceſsitatis nos adigit, ut aut officium ſit deſerendum, aut cum Ambroſio, uiro de Eccleſia filij Dei optime merito pugnandum, quorū alterum hominis eſt impij, alterū uidetur ingrati. Ego certe agnoſco in Ambroſio multa inſignia dona Dei, & amo eum plurimum, ac deteſtor eam uirulentiam, qua eum inſectatus eſt Hieronymus, ſi modo uera ſunt, quæ de hac re commemorat Ruffinus. Sed Aſotus odio dignus eſt, qui in Ambroſio denudat, quod fuiſſet ſingulari ſtudio contegendum. Cum igitur iecerit aleam, agitedum, ſuſcipiamus dictū Ambroſij expendendū, nō certe, ut Ambroſium flagellemus, ſed ut importunitatem Aſoti refutemus. Nam Ambroſius ipſe, ea

eſt

destia & ingenuitate, ut permittat pijs liberũ de scriptis suis iudicium, nec exigat tyrannicũs, ut quæuis dicta sua, pro Sacrosanctis Dei oraculis habeamus. Ego raptus, inquit, de tribunalibus, atq; administrationis infulis, ad sacerdotium, docere uos cœpi, quod ipse non didici. Itaq; factum est, ut prius docere inciperem, q̃ discere. Discendum igitur mihi simul & docendum est, quoniam non uacaui ante discere. Et quantumlibet quisq; profecerit, nemo est, qui doceri non egeat, dum uiuit. Hæc est insignis modestia Ambrosij, qua æquo animo feret, ut alicubi de dictis suis uel pie dubitemus uel amice conferamus.

In expositione igitur huius Psalmi, Beati quorum remissæ sunt iniquitates &c. cuius testimonio Paulus ad Rom. utitur, sic scribit Ambrosius. Quomodo autem ad pœnitentium personam potest pertinere cum dicit, Beati quorum tecta sunt peccata, cum cõstet pœnitentes labore & gemitu remissionem peccatorum acquirere? Aut quomodo martyrio congruit, quod dicit: Beatus uir cui non imputabit Dominus peccatum, cum sciamus gloriam martyrij passionibus & pressuris acquiri? Propheta autem tempus fœlix præuidens in Saluatoris aduentu beatos nuncupat, quibus sine labore uel aliquo opere PER LAVACRVM remittuntur & teguntur, & non imputantur peccata. Hactenus Ambrosius. Quid igitur dicemus? Negari non potest, si libere & seueriter iu-

dicare uolueris, quin Ambrosius referat illud Psalmi, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, ad eos tantum, qui baptisantur. Sed hic quæritur, num hæc sententia constet, & cum Psalmo uere conueniat: Primum enim, quæramus, quis sit huius Psalmi autor, & quo tempore traditus sit Ecclesiæ DOMINI. Scimus præcipuum eius autorem esse Spiritum sanctum. Nunc autem quærimus de organo, aut homine, quo primum Spiritus sanctus ad hunc Psalmum dictandum usus est. Manifestum igitur est, & publico consensu approbatum, ꝙ autor eius sit Dauid ille rex Israelis, qui ætatem in his terris egit, mille, circiter, annos, priusq; institutus fuit baptismus. Nec recitat in eo Psalmo Prophetiam tantum, quid futurum sit temporibus aduentus Christi, Sed proponit Ecclesiæ omnium temporum generalem doctrinam, ut cognoscamus, quomodo contingat hominibus beatitudo. Etsi enim tunc primum, cum Christus aduenit, & passus est pro peccatis nostris mortem, impleta est peccatorum expiatio, & patefacta per prædicationem Apostolorum, in orbe terrarum, tamen usus ac fructus eius nõ pertinet tantum ad eos, qui post reuelationem Euãgelij baptisantur, uerum etiam diffusus est ad illos, qui ab initio mundi crediderũt in semen mulieris, Abrahę, & Dauidis, hoc est, in Iesum Christum Dñm nostrũ. Quotquot enim credũt in Christum, siue fuerint ar-

te

te aduentum eius, siue post, ijs remittunt & teguntur iniquitates, & non imputãtur peccata, propter Christum. Q2 si perrexeris reliqua huius Psalmi legere, haud obscure uidebis, q9 Dauid suo ipsius singulari exemplo inferat, sicut & aliâs solet, doctrinam Ecclesię uniuersalem. Sequitur enim in Psalmo. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniusticiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniusticiam meam DOMINO, & tu REMISISTI IMPIETATEM PECCATI MEI. Hæc certe Dauid de sua persona loquitur. Quid ergo? num Soli ipsi remittitur impietas peccati, eo q9 agnoscit peccatum, & credit in uenturum Christum. Absit. Sed quemadmodum aliàs suo exemplo hortatur uniuersos ad fidem & inuocationem: Ipse, inquiens, pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eũ, & ex omnibus tribulatiõibus eius saluauit eum: Accedite ergo ad eũ, & illuminamini, & facies uestræ nõ confundẽtur. Ita & hoc loco docet suo exemplo, quomodo reliquis omnibus contingat beatitudo. Tu, inquit, remittis impietatem peccati mei. Hæc est mea beatitudo. Beati igitur omnes, quorum remittuntur & teguntur iniquitates, & quibus non imputantur peccata. Vnde & additur: Pro hac (impietate) orabit ad te oĩs Sanctus in tempore opportuno. Oẽm sanctum, non se tm̃, dicit orare pro peccati impietate, ut non imputetur, quocunq9 fuerit tempore. Sed & Ambrosius

ipſe, in libello, cui titulū fecit, De Apologia Dauid, haud obſcure ſignificat, Dauidem hunc Pſalmum, non de futuris tantum hominibus, ſed etiam de ſe ipſo iam præſente intelligere. Texit igitur, (inquiēs) peccata ſua an non? Sed quis hoc neget, cum hic ipſe docuerit Propheta, ꝙ remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur a Domino? Peccatum remiſſum ſibi eſſe docuit, Sicut ſcriptum eſt, Delictū meum agnoſco, & iniuſticiam meam non operui etc. Etſi enim Ambroſius in eo quoꝙ loco meminit lauacri, & addit alia quædam incommodiora, de quibus nunc non eſt dicendi locus, tamen manifeſte docet, ꝙ Dauid, qui ætate ſua non peruenerat ad tempus inſtitutionis externi baptiſmi, loquatur in eo Pſalmo, etiam de ſeipſo, & affirmet ſe plane idem remiſſionis peccatorum beneficium accepiſſe, quod poſtea per baptiſmum erat diſpenſandum. Quare non eſt ſentiēdum, ꝙ Pſalmus uaticinetur tantum de ijs, qui accipiunt remiſsionem peccatorum per baptiſmum, Sed ꝙ contineat generalem doctrinam, qua erudimur, interprete Paulo, beatitudinem uniuerſæ Eccleſiæ, ſiue illius ante aduentum Chriſti, ſiue iſtius, quæ eſt poſt aduentum Chriſti, in hoc conſiſtere, ꝙ propter Chriſtum habeat remiſsionem peccatorum, & non imputentur, ſed tegantur ei peccata.

Deinde, ꝙ dicitur hunc Pſalmum non pertinere ad pœnitētes, nec cōgruere martyrio, cōſidera mihi, quæſo,

quæso, quid hinc absurdi sequatur. Nam, si non pertinet ad pœnitentes, certe non pertinet etiam ad eos, qui baptisantur. Quid enim hi aliud sunt, si modo uere baptismum accipiunt, q̄ pœnitentes? Vetus quidem Ecclesia non requisiuit a catechumenis baptismum accepturis, publicum & solennem ritum pœnitentiæ, qui ritus, & si suo fortasis tempore, aliquo modo utilis fuit, tamen non est ad salutem coram Deo necessarius, requirenda autem fuit semper uera pœnitentia. An enim hi, qui baptismum petebant, non debuerunt peccata sua agnoscere ac detestari, & credere q̄ ea remittantur propter Christum, & sese tradere in obsequium uocationis Dei? Hoc autem uere est agere pœnitētiam, etiamsi id nullo externo, & aliquandiu usitato ritu profitearis. Hunc enim ritum, etiam impij hypocritæ fingere potuerunt, uerā autem pœnitentiam coram Deo agere, dum manent hypocritæ, non possunt. An impœnitētes sunt baptisandi? An non Baptismus, pœnitentiæ Sacramētum est? Baptisabat, (inquit Marcus) Ioannes in deserto prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum. Et Petrus, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptisetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi in remissionē peccatorum. Q̄z si is Psalmus non pertinet ad pœnitentes, quid est, q̄ hactenus suum locum habuerit inter eos Psalmos, quos uocarūt pœnitentiales?

Progrediamur ad Martyres. Si hic Psalmus non congruit martyribus, non habebūt martyres remissionem iniquitatum, non tegentur eis peccata, sed imputabuntur, ideoq; non erunt beati. Si martyribus non congruit, martyres non orabunt: Remitte nobis debita nostra, nec orabunt pro peccati sui impietate, sed dicent, peccatum non habemus. Et quis enumerare posset omnia absurda, quæ sequuntur, si dixerimus hunc Psalmum nec ad pœnitētes, nec ad Martyres pertinere? Certe Augustinus haud obscure significat eū ad uniuersam Ecclesiā pertinere. Iam olim, inquiens, contra superbos clamatum est: Beatus cui nō imputauit Dominus peccatum. Non enim imputat his, qui fideliter ei dicūt: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris &c. Hæc autem est precatio uniuersæ Ecclesiæ. Manifestum igitur est, q; hic Psalmus nō ad unum tm̄ hominū genus in Ecclesia, nec ad unum tantum tempus, sed ad uniuersam omnium temporum Ecclesiam pertineat. Nam q; pœnitentes laborent & ingemiscant, & martyres passiones ac pressuras sustineāt, significat quidē in pœnitentibus debere esse agnitionē peccatorū, & probat martyres in sustinendis pressuris obedire uocationi Dei, non aūt probat diuersas esse uias, quibus accipientes baptismum, Pœnitentes, & Martyres remissionem peccatorū & beatitudinē consequanť. Nō alia uia latro in cruce, alia Stephanus, alia Ioānes Euā

gelista

gelista saluaꝛ. Alius aliã quidẽ habet uocationem in his terris, alius aliud uitę genus sectaꝛ, alius alio mortis genere ex hac uita excedit. Vna autem omniũ uia est ad ueram & æternam salutẽ ac beatitudinẽ perueniendi, Iesus Christus Dominus noster, qui Solus expiauit peccata, tam latronis, q̃ Stephani, & Ioannis Euangelistæ. Vna quoq; est fides, qua tam hi, q̃ ille remissionem peccatorum, & ętternam uitam accipiãt, uidelicet, ut credant se habere Deũ propiciũ, & Deo esse acceptos, non propter suas seu actiones seu passiones, sed propter solum Iesum Christum, propter solã Iesu Christi actionẽ & passionem, obedientiã & mortem. Non. n. aliud nomen est sub cœlo datũ inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Quid ergo de dicto Ambrosij sentiendũ sit, perspicuũ est. Quid autem de nobis & de fructu nostri Euangelij sit sentiendum, non recuso ipse quoq;, bonoꝝ uirorum iudicium subire. Nec dubito, quin hi iudicaturi sint, q̃ Asotus multo rectius (ut primum de Ambrosio dicam) honori nominis Ambrosij consuluisset, si nostro exemplo dictũ eius, quod nunc importunitate Asoti coactus fui dijudicare, silentio prętermisset, q̃ q̃ uerẽda tam uenerãdi patris non solũ denudauerit, uerumetiã p̃ honestissima corporis parte omnibus intuenda obtruserit. Ac uenia quidem dignus est Ambrosius, q̃ ea fuerit pietate, ut ueri simile sit, eum uerba sua emẽdaturũ fuisse, si ab amico esset admonitus.

Asotus autem graui reprehensione dignus est, ꝙ in tanta luce Euangelij non solum ipse in tenebris maneat, uerumetiam Ambrosium, & alios ueteres scriptores ad se in tenebras pertrahere conetur, ac in eos, qui impio ipsius conatui obsistunt, grauissimis contumelijs inuehatur. Nam qualis sit fructus nostri Euangelij, crede mihi Asote, omnes æqui & boni uiri, quos tu ad huius rei dijudicationem uocas, recte iudicabunt, & Christus ipse suo tempore ita patefaciet, ut commoueatur terra, & contremiscant columnæ cœli. Non ignoro, quosdam esse, qui gloriantur quidem nomine Euangelij, non respondent autem ei ullo fructu. Sed iniquissimū est, a quorūdam moribus, de toto doctrinæ genere pronunciare: nec tuipse æquo animo ferres, si ego de uniuersis fratribus tui ordinis (& si hic ager, ut est natura sterilis, ita quantum in ipso est, non profert, nisi zizania) ex eorum moribus qui ante aliquot annos, Bernæ Eluetiorum, propter impias suas præstigias & impostu ras, Vulcano sunt cōsecrati, iudicarem, qui te quoq; admonere debuissent, quod sit illud genus hominū, a quo & sensus Patrum, ut tu loqueris, peruerti, & simplices decipi soleant. Ac profecto ridiculum est, ꝙ scribis nos commemoratione dicti Ambrosiani cogitasse decipere simplices. Quæ enim scripsimus, hoc consilio scripsimus, non ut statim uulgarentur, Sed ut Patribus Synodi Tridentinæ exhiberentur, quo esset

Acta, de qua cum bonis uiris conferremus: Et sunt quoq; exhibita, priusq; essent uulgata. Quid ergo? Num putas nos tam amentes fuisse, ut existimaremus Patres eius Synodi, quorum multi ibi conuenerant, eruditione & sapientia insignes, tam facile a nobis decipi posse? Egregiam uero laudem tribuis illis Patribus, q; eos tam stultæ simplicitatis insimulas, ut non potuissent absq; te imposturam istorum nouatorum & hæreticorum deprehendere. Papæ, quanta tua est industria, qua tantam operam, in obseruandis hæreticorum imposturis, Ecclesiæ nauasti, ut dignus sis Cardinalitio galero, & Patres ingratissimi sint, si non primo quoq; tempore te ea dignitate ornârint.

Sed pergamus in nostro instituto. Recitat Asotus etiam loca quædam scripturæ, quibus somniat se refutare nostrã piam sententiã de Iustificatione impij.

Lu. vij. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Existimat ergo Asotus, q; testimonio huius dicti homines sint corã Deo Iusti propter Dilectionem, & q; meritis eius sit in Iudicio Dei uerace ter fidendum. Odiosum hominum genus, q̃d ex integra oratione excerpit unum & alterũ uerbum, quod exagitet, & quo uerum eius orationis statum depraue t. Non docet Christus, q; remissio peccatorum sequatur dilectionem, & q; dilectio mereatur pc̃õrũ remissionem, Sed potius docet, q; dilectio sequatur re

missionem peccatorum, et ꝙ beneficium remissionis peccatorum excitet dilectionem. Dicit enim in parabola. Duo debitores erant cuidã creditori. Vnus debebat denarios quingentos, alter quinquaginta. Cũ aũt illi non essent soluendo, condonauit utrisq;.

Porro, per debitorem quingentorũ denariorũ intelligit Christus mulierem peccatricem. Quare, cum addit, Debitores nõ fuisse soluendo, sed utrisq; debita cõdonata, haud obscure significat, ꝙ mulier peccatrix nõ expiauerit peccata sua meritis suorũ operum, ac ne quidem potuerit ea suis meritis expiare, Sed ꝙ necessariũ fuerit, ut pcta condonarentur ipsi ex mera & gratuita Dei clementia. Deinde, Christus ex Pharisæo quærit: Dic, uter horũ plus diliget? Hac interrogatione perspicue significat, ꝙ dilectio sequat̃ beneficium remissionis peccatorum, non remissio dilectionẽ. Si aũt sequitur, quomodo mereret eam? Hanc eãdem sententiam testificatur Christus, cũ postea addit: Cui minus remittit̃, is minus diligit. Quo dicto Christus iterum significat, ꝙ dilectio nõ præcedat remissionem pctõrum, tanꝙ meritum, sed sequatur, tanꝙ fructus. Postremo, Christus in fine dicit. FIDES tua te Saluam fecit. Cum ergo tribuit FIDEI remissionẽ pctõrũ & salutem, nõ est dubiũ, quin auferat eam ab omnium operũ meritis, & adscribat eam gratuitæ tm clementiæ Dei per Iesum Christũ. Vbi. n. prædicatur Fides, qua apprehendit̃ Christus, qui solus est expia-

tor

tor pc̃tor̃, ibi opponit̃ ea omniũ oper̃ meritis, & significat̃, q̃ remissio pc̃tor̃ contingat nobis gratuita tm̃ clemẽtia Dei propter Christũ, nõ propter ulla nostror̃ oper̃ merita. Ei, qui operat̃, inqt Paulus, merces non imputat̃ secundũ gratiam (hoc est) gratuitam Dei clementiã, sed secundũ debitũ. Ei aũt qui nõ operat̃ (hoc est) nõ cõfidit meritis oper̃, sed credit in eũ, qui Iustificat impiũ, imputat̃ fides sua ad iusticiã. Et iterũ: Israel, qui sectabat̃ legem iusticię, ad legem Iusticiæ non peruenit: propter quid? Quia nõ ex fide, sed tanq̃ ex operibus legis, hoc est, non quærebant Israelitæ remissionem peccatorum in Christo, per fidem, sed in meritis suorum operum. Cum igit̃ FIDES ponatur meritis operum, & Christus dicat ad mulierem peccatricẽ: Fides tua te saluam fecit, manifeste significat, q̃ mulier consequatur salutem, hoc est, remissionem peccatorum, non propter meritum dilectionis, sed tantum gratuita clementia propter Christum. Quod ergo dicit, Remittuntur peccata eius multa, quoniam dilexit multum, ut conueniat cum totius parabolæ statu, ac reliquis dictis, adeoque cum uniuersa Euangelij doctrina, sumitur dictio, (Quoniam) κατα χρησικῶς, pro (idcirco) ut sic exponatur. Remittuntur peccata eius multa, Idcirco diligit multum. Nam ut sic intelligamus, cogunt tum alia, quæ iam recensuimus, tum & ea uerba, quæ mox sequuntur. Cui minus remittitur, is minus diligit.

Scribit & Ambrosius, q̃ dilectio sequatur Fidẽ. Qui diligit (inquiẽs) utiq̃ credit, & credendo unusquisq̃ diligere incipit. Deniq̃ Abraham credidit, & sic diligere cœpit. Manet igitur adhuc firmũ & fixũ, q̃ habeamus remissionem peccatorum, (hoc est,) simus. Iusti coram Deo, non propter dilectionem nostram, Sed propter dilectionem Christi, quam per fidem agnoscimus, & qua Deo tam accepti sumus, ut adoptet nos in filios, & unigeniti filij sui cohæredes.

Quæ loca ex Ezechiele, & Actis Apostolicis de pœnitentia allegantur, probant quidem pœnitentiam esse agendam, id quod & nos non solum probamus, uerumetiam diligenter urgemus, non autẽ probant, quod Asotus instituit. Somniat enim, sicut postea sequitur, tres Sophisticas pœnitentiæ partes, Cõtritionem, Cõfessionem, & Satisfactionem, & homines propter merita horum operum esse coram Deo Iustos, & debere ijs coram Iudicio Dei ueraciter confidere. Sed hæc impietas paulo ante perspicuis argumentis refutata est. Et illę partes pœnitentiæ, quas Sophistæ enumerant, non sunt partes ueræ, sed fictæ, & hypocriticæ pœnitentiæ. Vera enim pœnitentia constat primum Agnitione peccati, non q̃ hæc expl et peccatum coram Deo, aut propter ipsam remittatur peccatum, Sed ut per hanc excitetur peccator ad quærendam peccati remissionem in Christo. Deinde constat FIDE. Cum autem dico fidem, non intel-

ligo

ligo imaginariam illam fidem, quam & impœniten tes habere possunt, nec intelligo historicam tantum, quam & impij, ac etiam dæmones habent, Sed intel ligo ueram & Christianam, quo nomine statim reij ciuntur omnia nostrarum uirtutum merita. Vera.n. & Christiana fides est, collocare fiduciam æternæ suę salutis in Solo Dño nostro Iesu Christo, et in sola ipsi us obedientia, qua placauit nobis patrem, & impetra uit nobis ius cœlestis hæreditatis. Sicut Moses (in quit) exaltauit Serpẽtem in deserto, ita exaltari opor tet filiũ hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pe reat, Sed habeat uitam æternam. Quare, cum dico Fi dem, adimitur humanis uirtutibus omne æternæ sa lutis meritum, & tribuitur tantum Mediatori inter Deum & hominẽ, qui est Dñs noster Iesus Christus.

Postremo uera pœnitentia constat etiam fructi bus fidei, seu bonis operibus, quæ debent agnitionẽ peccati, & fidem sequi. Constat autem his fructibus, non ꝙ meritis horum expientur peccata, sed ut testi ficemur ueritatem pœnitentiæ, & probemus nostrã gratitudinem, quam debemus Domino, pro tantis beneficijs quæ Christus nobis immeritis impetra uit, & nos per fidem agnoscimus. Qui ergo hoc mo do egerit pœnitentiam, custodierit præcepta Dei, & fecerit iudicium & iusticiam, uita uiuet, nec ultra re cordabitur Dominus iniquitatum eius, Sicut uere dicit Ezechiel, & delebuntur peccata eius, sicut pie

concionatur Petrus. Non autem delebuntur, propter merita nostrarum seu actionum, seu passionum, sed tantum propter meritum DOMINI nostri Iesu Christi, quem fide amplectimur. Sed de uera pœnitentia postea, suo loco, uolente DEO pluribus.

Producitur & Iacobus in medium, & cogitur impietatem fraterculorum approbare. Miror autem Asotum in tanta luce nondum uidere, & quid de Epistola Iacobi, & quid de his dictis, quæ ex ea de Iustificatione factorum recitari solent, sentiendum sit. De Epistola eius scribit Hieronymus. Etiam ipsa, inquiens, epistola Iacobi ab alio quodam sub nomine eius ædita asseritur, licet paulatim tempore procedēte obtinuerit autoritatem. Et Eusebius: Iacobi, inquiens, dicitur esse epistola, quæ inter Catholicas prima est. Sciendum autem est, eam esse adulterinam. Non enim multi ex ueteribus mentionem eius faciunt, sicut nec eius, quæ Iudæ inscribitur. Et iterū: Quibus (scripturis) contradicitur, tam & si multis sint cognita, sunt hæc. Epistola, quæ Iacobo tribuitur, & epistola Iudæ &c. Habes ueterum testimonia, q̄ epistola Iacobi, & si habet quandam autoritatem ex antiquitate, tamen apud ueteres non est habita eo loco, quo γνήσια Apostolorum scripta habentur. Ac profecto Veteres uidentur grauibus causis moti, cur iudicauerint hanc Epistolam non esse Apostolici Spiritus. Con-

tinet

tinet enim quędam incommode dicta, quæ nisi interpretatione mitigentur, non conueniunt cum uera Apostolica doctrina. Dicit hominem Iustificari ex factis. Et addit: Quemadmodum corpus absq; spiritu mortuum est, ita & fides absq; factis mortua est. Confer fidem cum corpore, seu trũco. Opera autem cum Spiritu. Hoc manifeste pugnat cum Paulo, qui dicit: Quicquid ex fide non est, peccatum est. Et Epistola ad Hebr. Sine fide (inquit) impossibile est Deo placere. Hæc dicta testificantur, cp in collatione fidei & operum, cum Spiritu & corpore seu trunco, fides sit uelut Spiritus, Opera autem uelut Corpus. Opera enim absque fide, uere sunt tanq; mortuum corpus, quod habet quidem speciem hominis, nihil autem habet ex se uitæ humanæ, nisi accesserit Spiritus seu Anima. Vide mihi præcipuum opus, & maximam uirtutem, Caritatem. Hæc, si non accesserit Fides, si non fuerit ex fide, tantum abest, ut sit uirtus, quæ faciat hominem iustum coram Deo, ut etiam reputetur in peccatum. Extant apud Ethnicos Scriptores exempla eorum, qui tanta caritate sese mutuo prosecuti sunt, ut alter non dubitauerit pro altero mortem subire. Magna caritas sit, necesse est, quæ ponit animam suam, pro amico. Et tamẽ quia hęc Ethnicorum caritas fuit absq; fide, quid aliud erat coram Deo, q; mortuum corpus? Pro-

pheta dicit: Iustus e sua fide uiuit. Iusti uitam seu ani/mam ait esse fidem, quomodo igitur epistola, quæ inscribitur Iacobo, audet fidem cum mortuo corpore conferre, cum potius opera sint mortuū corpus, nisi uiuificentur Fide?

Omnis arbor bona, inquit Christus, facit bonos fructus. Sicut ergo fructus non facit bonam arborē, sed bona arbor facit fructus bonos, ita nec opera, quæ sunt fructus fidei, faciūt fidem bonam, sed fides bona, facit opera bona. Quę cum ita se habent, dubiū non est, quin hoc dictum epistolæ, quæ inscribitur Iacobo, pugnet cum Prophęta, cum Apostolo, & cū Christo ipso Domino nostro.

Sed agite dum, demus hāc epistolam esse Apostolicam, & recte dici, hominem Iustificari ex factis, debuisset certe Asotus, uel ex ipso Augustino admoneri, quomodo hoc dictum commode possit intelligi. Quoniam Paulus Apostolus, (inquit Augustinus) prædicans Iustificari hominem per fidem sine operibus, non bene intellectus est ab eis, qui sic acceperunt dictū, ut putarēt, cum semel in Christū credidissent, etiamsi male operarentur, & facinorose flagitioseq; uiuerēt, saluos se esse posse per Fidem, locus iste huius epistolæ eundem sensum Pauli Apostoli, quō sit intelligendus, exponit. Ideoq; magis Abrahæ utitur exemplo, uacuam esse fidem, si non bene operetur, quoniam Abrahæ exemplo etiam Paulus usus est, ut

probaret

probaret, hominem Iustificari sine operibus legis. Cum enim bona opera commemorat Abrahæ, quæ eius fidem comitata sunt, satis ostēdit Paulum Apostolum non ita per Abraham docere Iustificari hominem per fidē sine operibus, ut si quis crediderit, non ad eum pertineat bene operari, Sed ad hoc potius, ut nemo meritis priorum bonorum operum arbitretur se peruenire ad donum Iustificationis, quæ est in fide. Et mox. Vnde manifestum est, quod Paulus Apostolus dicit, Arbitramur hominem Iustificari per fidem sine operibus. Non tamen ita intelligendū est, ut accepta fide, si uixerit dicamus eum iustum, etiamsi male uixerit. Ideo exemplo Abrahę & Apostolus Paulus utitur, quia sine operibus legis, quam nō acceperat, per fidem Iustificatus est. Et Iacobus, quia Fide ipsius Abrahæ opera bona consecuta esse demōstrat, ostendens quemadmodum intelligendum sit, quod Paulus Apostolus prædicauit. Et aliàs: Credidit Abraham Deo & reputatum est illi ad iusticiam. Ergo ex fide iustificatus est Abraham. Iam qui audit, non ex operibus, sed ex fide, obseruet illam uoraginem, de qua locutus sum. Vides ergo quia nō ex operibus, sed ex fide Iustificatus est Abraham: Faciam ergo quicquid uolo, quia & si bona opera nō habuero, & tantum credidero in Deum, deputabitur mihi ad Iusticiā. Si dixit & decreuit, lapsus dimersus est. Si adhuc cogitat, & fluctuat, periclitatur. Scriptura autem

Dei uerusq; intellectus, non solum periclitantē ā pe riculo liberat, sed & dimersum a profundo eleuat. Re spondeo ergo tanq; contra Apostolum, & dico de i/ pso Abraham, q; inuenimus etiā in epistola alterius Apostoli, qui uolebat corrigere homines qui male in tellexerant istum Apostolum. Iacobus enim in epi/ stola sua contra eos, qui nolebant bene operari, de so/ la fide præsumentes, ipsius Abrahæ opera commen/ dauit, cuius Paulus fidem: et non sunt sibi aduersi A/ postoli. Dicunt autem opus omnibus notum. Abra/ ham filium suum immolandum Deo obtulit. Ma/ gnum opus, sed ex Fide. Laudo superædificationem operis, Sed uideo fidei fundamentum. Laudo fru/ ctum boni operis, Sed in fide agnosco radicem: si e/ nim hoc præter fidem rectam faceret Abraham, ni/ hil illud esset, qualecunq; illud opus esset. Rursum, si sic teneret fidem Abraham, ut cum ei Deus impera/ ret offerre sibi immolandum filium suum, diceret apud semetipsum, non facio, & tamen credo, quia me etiam contemnentem iussa sua liberat Deus, fides sine operibus mortua esset. Hactenus Augustinus. Sed quanto rectius interpretatur Iacobum, q; Aso/ tus? Hic enim suscipit ex Iacobi uerbis docendum, q; propter facta simus coram Deo Iusti, & q; meri/ tis factorum, seu operum sit in Iudicio Dei ueraciter fidendum. Hæc si fuerit sententia Iacobi, quam ei Asotus affingit, nihil dissimulo, adduci non

possum

possum, ut credam, hunc esse eum Iacobum, qui in Synodo Hierosolymitana dixit de uocatione gentium sententiam plenam Prophetici Spiritus,& cuius pietatem Ecclesiastica scripta magnis sermonibus celebrant. Augustinus autem interpretatur Iacobum uerecundius, ac tolerabilius. Non dicit eum hoc agere, ut confidamus in iudicio Dei meritis factorum, Sed dicit eum reprehendere illos, qui somniarunt, q̄ post cr̄ crediderint in CHRISTVM, existiment ad se non pertinere, bene operari. Non dicit eum docere, nos coram Deo Iustos esse propter facta, Sed dicit, eum reijcere illorum sententiam, qui putant, se, si semel crediderint, posse per fidem saluos esse, etiamsi facinorose, flagicioseq; uiuerent. Commendauit (inquit) Abrahæ opera, contra eos, qui de sola fide præsumentes, nolebant bene operari, qui ad iussa Dei, apud semetipsos dicebant, Non facimus,& tamen credimus, quia nos etiam contemnentes iussa sua liberat Deus &c. At hos, ne nos quidem probamus, sed grauissime reprehēdimus. Cum eñ in doctrina ueræ Iustificatiōis, de fide loquimur, quemadmodū paulo ante indicaui, nō loquimur de mortua, seu nulla, sed de uera, uiua & Christiana fide, quę, ut complectitur solum Christum pro expiatore pc̄tōrę,& redemptore, ita teneri non potest, quin se exponat ad faciēda opera caritatis,& omnia genera uirtutū. Q̄ si inter auditores nostros porci fuerint,

qui ad nutrienda,& tuenda scelera sua arripiunt no/
men fidei,& existimant se suo officio defunctos,si sal
tem cogitauerint se credere,etiamsi interea omne fla/
giciorum genus sectẽtur, non est in tanta hominum
corruptione mirandum,cum ne Paulus quidem ca/
uere potuerit,ne multi prædicatione Euãgelij de gra
tuita Dei misericordia per Christum,abuterentur ad
licentiam carnis.Et extat apud Matthęum parabola,
in qua,optimi seminis pauciſsima pars in terram bo
nam cecidit.Simile quoq; est regnum cœlorum, hoc
est,prædicatio Euangelij,uerriculo iacto in mari, &
contrahenti ex omni genere,pisces,tam malos,q̃ bo/
nos. Quod Augustinus de sua domo, hoc de nostra
quoq; dicere possumus.Quantumlibet, inquiens,ui
gilet disciplina domus meæ,homo sum, & inter ho/
mines uiuo,nec mihi arrogare audeo,ut domus mea
melior sit,q̃ Arca Noë,ubi tamen inter octo homi/
nes,reprobus unus inuentus est.Aut melior sit,q̃ do
mus Abrahæ,ubi dictũ est,Eiȝce ancillã & filiũ eius.
Aut melior sit,q̃ domus ipsius Iacob, ubi lectum pa
tris filius incestauit.Aut melior sit q̃ domus Dauid,
ubi filius eius cum sorore concubuit &c.Quid ergo?
inquiẽt Asotici.Si agnoscitis etiam inter uos,multos
esse malos,cur propter malos,nobis admixtos, a no/
bis recessistis? Respondeo. Non recessimus a uobis
propter malos uobis admixtos, ac speramus mult?
esse milia hominum in uestra plebe,qui non curuan?
genu.

genua sua ante Baal. Sed recessimus, partim quia uos expulistis nos omni genere crudelitatis, partim, quia cum impia docetis, & impiam doctrinam tyrannicõs defenditis, non agnoscimus uos pastores, Sed potius lupos, non ædificatores, sed destructores Ecclesiæ, ac plane eos, quos Christus fugere & cauere iussit. De hoc autem argumento aliàs opportunius. Nunc a πρόγμα ad ἔργον reuertamur. Augustinus ergo, interpretans Iacobi dictum: Homo Iustificatur ex factis, non dicit hanc esse Iacobi sententiam, ꝙ debeamus factis in iudicio Dei confidere, sed ꝙ debeamus benefacta sectari, & bona opera facere, ut quod dicitur: Homo Iustificatur ex factis, sit Augustino idem ac si dicetur, Homo debet iusta opera facere, idq; ex fide. Dicit enim Augustinus: Abraham filium suum immolandum Deo obtulit. Magnum opus, sed ex fide. Laudo superædificationem operis, sed uideo fidei fundamentum. Laudo fructum boni operis, sed in fide agnosco radicem, Si enim hoc præter fidem rectã faceret Abraham, nihil illud esset, qualecunq; illud opus esset. Quid ergo est Iusta opera ex fide facere? Num est credere, ꝙ propter opera simus coram Deo Iusti, & meritis eorum sit coram iudicio Dei ueraciter fidendum? At hæc non est uera & recta fides, sed detestanda incredulitas, & impietas, sicut supra copiose demonstratum est. Num est credere, ꝙ unus tantum sit Deus? Hoc quidem credendum est, Sed

nondum satis est dictum aut explicatum, de eo, quod exigitur, ut iusta opera faciamus ex FIDE. Quæ est ergo illa Fides, de qua nunc quæritur? Hæc nimirum, ut credamus, ꝙ Solus filius Dei DOMINVS noster Iesus Christus expiauerit peccata nostra, & reconciliauerit nobis cœlestem Patrem: Et ꝙ cœlestis Pater adoptauerit nos in filios suos, non propter nostram iusticiam, Sed tantum gratuita sua clementia propter Iusticiam & obedientiam solius DOMINI nostri Iesu Christi. Si autem ex hac fide Iusta opera facienda sunt, quid, quæso, aliud consequitur, q̃ꝫ ꝙ faciendo iusta opera, non debeamus horum operum meritis, sed tantum meritis CHRISTI DOMINI nostri confidere? Itaq; Iusta opera ex fide facere, prorsus pugnat cum eo, quod Fraterculi docent, Iustis operibus fidendum esse, & homines propter Iusta opera coram DEO esse Iustos.

Q̃ congruenter autem Asotus citat ad tuendam suam impietatem, scriptum Iacobi, tam congruenter citat etiam dicta Pauli de Iudicio Dei iuxta opera nostra, & de factoribus Legis. Ac Paulus, recte quidem scribit: Non auditores Legis iusti sunt apud Deum, sed factores Legis iustificabuntur: mirãdum autem est, tantum esse Sophistarum λήθαργον, ꝙ quæ dicta Pauli manifeste pugnant cũ ipsorum sententia, ea impudenter soleãt ad defendendã suam sententiam citare.

re. Asotus. n. allegat hoc dictum Pauli, ut probet nos propter nostra facta coram Deo iustos esse, & meritis factorum coram Iudicio Dei confidendum: Paulus autem docet eo loco & dicto prorsus cõtrarium. Docet enim non Gentes tantum, sed etiam Iudæos esse peccato obnoxios, propterea q̃ coram Deo iustificentur, non qui audiunt tantum legem, & externis factis eam sectantur, sed qui Legem factis perfecte exprimunt, & eam uere, sine omni uicio implent. Nullus autem Iudæus Legem unq̃ ita fecit & implevit, ut nullum in ipso uicium esset. Quare nullus Iudæus iustificatur coram Deo propter facta Legis, nec potest meritis factorum Legis coram iudicio Dei confidere. Si enim de factis seu operibus Legis ἀληκτικῶς dicendum est, duplex est consideratio. Aliàs enim considerantur facta Legis, secundum q̃ a Lege exiguntur. Hoc autem modo considerata, sunt perfectissima, & absolutissima. Lex enim non exigit tantum externam speciem factorum, Sed exigit facta, ex omni parte perfecta. Diliges, inquit, DEVM ex TOTO Corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Quid potest perfectius & absolutius dici? Vult Lex, ut diligamus DEVM, non uerbis tantum, non manibus tantum, non leui tantum cordis cogitatu, sed totis uiribus nostris. Nihil sit in tota anima, in toto homine, in omnibus uel cogitationi-

bus,uel locutionibus,uel actionibus hominis, quod pugnet cum Deo. Q; si quis hoc modo facta legis præstaret,negari non potest, quin iustificaretur coram Deo ex factis suis. Nullus autem in uniuerso humano genere,quod ab Adamo iuxta seminalem propagationem descendit, unq; uel fuit,uel est, uel erit, qui hoc modo legem impleuerit,aut in hac uita implere queat. Solus Iesus Christus,æternus filius Dei, & suo tempore,de Semine quidem Abrahæ descendens,de Spiritu sancto autem conceptus, & ex uirgine homo natus,impleuit legem Dei factis suis tanta perfectione,ut peccatum nunq; fecerit,nec inuentus sit dolus in ore eius. Quare solus ipse hanc laudem reportat,q; absq; ullo confusionis & pudefactionis metu,ad Deum Patrem dicere potuerit: Me propter innocentiam meam suscepisti & confirmasti me in cõspectu tuo inæternum. Et Paulus recte scripserit: Quẽadmodum per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi,ita per OBEDIENTIAM unius iusti constituentur multi. Aliâs cõsiderantur facta legis,non secundum q; a lege præcipiuntur & exiguntur, sed secundũ q; ab hominibus quantumuis pijs,in hac corrupta natura fiunt. Hoc autem modo considerata, tanta sunt imperfectione, ut pro condonanda impietate,quæ adhuc in ipsis reliqua est,necesse habeat orare omnis sanctus,& exclamare: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non

non iustificabitur in cõspectu tuo omnis uiuẽns. Et: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Nam si Paulus, cum dicit, Factores legis iustificabunt, sentiret homines hoc modo, quem nũc recensuimus, ex factis seu operibus legis Iustificari, quomodo paulo post diceret, Arbitramur hominem Iustificari fide absq; operibus legis. Et ad Galat. Qui cunq; ex operbus legis sunt, sub maledicto sunt? Et Augustinus, Sic (inquit) intelligendum est, Factores Legis iustificabuntur, ut sciamus aliter eos non esse factores legis, nisi iustificentur, ut non Iustificatio factoribus accedat, sed factores legis, iustificatio præcedat. Vides igitur Asotum cum ex dicto Pauli suscipit probandum homines esse iustos propter facta legis, & meritis horum factorum coram iudicio Dei confidendum, non solum cum uera sententia Pauli, uerumetiam cum interpretatione Augustini, quem fortasis Sodalicium Asoti non postponit Dominico suo, sicut Paulum, pugnare.

Idem sentiendum est de reliquis dictis Pauli: Reddet unicuiq; secundum opera sua. Et, Ira, indignatio, & tribulatio in omnem animam hominis operantis malum &c. Et: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; propria corporis, prout gesit siue bonum siue malum. Quid ergo? Nũ quia Deus reddet unicuiq; secundũ opera sua, & prout gesit siue bonum siue malum, idcirco sumus

iusti coram Deo propter opera nostra, & confiden-
dum est meritis eorum coram iudicio Dei? Quid i-
gitur est, quod Paulus ex Propheta scribit: Qui glo-
riatur, in Domino glorietur? Nunc enim, autore A-
soto, non tantum in Domino, sed etiam in operibus
nostris gloriandum est. Et imputanda est nobis mer-
ces, non secundum gratiam, sed secundum debitum:
aut quia nostra opera sunt dona Dei, imputanda erit
nobis merces, partim secundum gratiam, partim se-
cundum debitum. In Deuteronomio dicitur ad Israe
litas: Ne dicas in corde tuo, cum deleuerit gentes Do
minus Deus tuus in conspectu tuo, propter Iustici-
am meam introduxit me Dominus, ut terram hanc
possiderem. Non potest ferre Deus, ut Israelitæ con-
fidant sua iusticia, & glorientur se in regnum terræ
Canaan introductos propter suam ipsorum Iusticiã,
et ferret, ut quod Asotus docet, gloriaremur nos pro
pter nostram Iusticiam introduci in regnum cœle-
ste? Daniel precaturus liberationem e captiuitate Ba-
bylonica, & restitutionem in terram Israel: Non in
iustificationibus nostris (inquit) prosternimus pre-
ces ante faciem tuam, Sed in miserationibus tuis mul
tis. Et Asotus concionatur nobis, ꝙ accessuri ad hor-
rendum iudicium Dei, debeamus confidere meritis
nostrarum iustificationum, sic uidelicet dicturi: Acce
dimus ad Iudicium tuum, non tantum in miseratio-
nibus tuis multis, sed etiam in Iustificationibus no-
stris

stris mãgnis. Dauid exclamat, Non intres in Iudicium cum seruo tuo, hoc est, cum operibus & meritis serui tui. Et Asotus exigere audet: Intres in Iudicium cum seruo tuo, quia propter mea opera sum coram te Iustus, & audeo tibi propter merita eorum medium digitum ostendere.

Augustinus dicit: Væ hominum uitæ, quamuis laudabili, si remota misericordia discutias eam. Asotus autem si non uerbis, certe sensu cordis dicit, Bene, imo optime laudabili hominum uitæ, q̃ nõ tantum misericordia Dei, sed etiam seueritate iudicij eius constet. Alioqui enim cur diceret, meritis operum corã iudicio Dei ueraciter confidendum? Miserrimum, et conclamatæ cæcitatis hominem, qui uel cogitare audeat, se fiducia suorum factorum, ad tam horrẽdum Dei tribunal accessurũ. Siue enim hæc dicta, quę de ferenda sententia in iudicio Dei secundũ opera nostra concionant, referas ad legem, siue ad Euãgelion, fieri non potest, ut meritis eorum confidas. Nã si hoc aut id genus aliud dictũ (Reddet unicuiq̃ secundũ opera sua) uox legis est, certe, cum Paulus dicat, q̃ lex irã operetur, & occidat, manifestum est, q̃ & illud dictũ, operetur iram, & occidat. Quis enim hominum est, qui operibus suis legem Domini perfecte impleuit? Quis potest dicere, mundũ est cor meũ? Oẽs, inquit, declinauerũt, simul inutiles facti sunt, nõ est qui faciat bonũ, nõ est usq̃ ad unũ. Maledictus aũt oĩs, q̃ nõ

permanserit in oĩbus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quare, cum dicitur, q̃ Dominus reddat unicuiq; in iudicio suo secundum opera sua, & opera nostra sint corrupta, nec satisfaciant legi Domini, nihil aliud reliquum est, q̃ q̃ ex hoc dicto iram Dei & sententiam æternæ mortis ac damnationis aduersum nos cognoscamus. Christus ad glorioſum adolescentem dicit: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Ergo si non seruaueris mandata Dei, non ingredieris in uitam. Nullus autem hominum seruauit, ac ne seruando quidem seruat. Quicunq; enim, inquit Paulus, ex operib. legis sunt, sub maledicto sunt. Cũ igitur Dominus ferat sentẽtiam suam iuxta opera nostra, quæ tamen mandata Dei non implent, nihil aliud nobis expectandum erit, præter æternam maledictionem. Vbi ergo manet operum nostrorum gloriatio? ubi iusticiæ factorum nostrorum fiducia? Si autem hoc, aut aliud id genus dictum (Reddet unicuiq; secundum opera sua) retuleris ad Euãgelion Christi, ibi ne sic quidem licebit fiducia nostrorum operũ ad tribunal Dei accedere. Iudicabitur enim coram Deo secundum opera nostra, non quæuis, sed secũdum ea, quę fecimus ex Fide Domini nostri Iesu Christi; sine enim fide impossibile est Deo placere. Et, Quicquid non est ex fide, peccatum est. Fides aũt in Christũ nõ permittit, ut confidas meritis tuorum operum, sed ut confidas tantum meritis Christi. Quare cum dicitur,

Iudicium Dei fieri secũdum opera, quæ ex fide Christi fecimus, adimitur eo ipso omne meritum nostris operibus, & tribuitur tantum Christo mediatori nostro, ut quantum credimus in Christum, tantum meritis nostrorum operũ diffidamus. Quid plura? Scriptura, inquit Paulus, concluſit OMNIA (uidelicet tam mala q̃ bona opera hominum) ſub peccatum, ut promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Hæc.n. unica noſtra Salus, & unicum noſtrum aſylũ eſt, q̃ cum credimus in Chriſtum, & cõfidimus ſolo mediatore Chriſto, Deus non recordetur amplius in iudicio ſuo peccatorum noſtrorũ, nec faciat nobis ſecundum peccata noſtra, nec retribuat nobis ſecundũ iniquitates noſtras, quæ adhuc reliquæ ſunt etiam in ipſis bonis operib. noſtris, ſed corroboret ſuper nos miſericordiam ſuam, ſecundũ altitudinem cœli a terra, et tam longe faciat a nobis iniquitates noſtras, quãtum diſtat ortus ab occidẽte, idq̃ non propter opera iuſticię, quę nos fecimus, ſed tm̃ propter Ieſum Chriſtum filiũ ſuũ, quẽ propoſuit reconciliatorem, ut oĩs qui in ipſum credit, nõ pereat, ſed habeãt ęterñ uitã.

Quod Aſotus ex Hilario in Matthæũ adducit, uidet ipſe durius dici, q̃ beatã illã æternitatẽ de noſtro promereamur, & prę̃ſtandũ ſit aliquid ex proprio ut bonũ uelimus, malũ omne uitemus. Quare conat̃ uerba Hilarij ſua gloſſa mitigare. Ex proprio, (inquiẽs) & Noſtro, cum dicit, nõ putes q̃ gratiã excludat, ſed

quia nostra etiam sunt, q̃ gratię. Facit. n. gratia, ut nos faciamus &c. Hactenus Asoticũ pharmacon. Sed aut Hilarius aspernat̃ ac respuit tale pharmacon, aut si ad miserit, locus eius nihil patrocinatur Sophisticæ impietati, quę docet meritis nostrorum operũ in iudicio Dei confidendũ. In eo. n. loco Hilarius manifeste opponit gratiæ, seu dono Dei, nostrum & propriũ. Etiam nunc, inquieus, pseudoprophetarũ fraudulentiã, & hypocritarũ simulamenta condemnat, qui gloriã sibi ex uerbi uirtute prę sumunt, in doctrinæ prophetia, & dęmoniorum fuga, & istiusmodi operũ uirtutibus. Atq; hinc sibi regnum cœlorũ pollicent̃, quasi uero eorũ aliquid propriũ sit, quę loquunt̃ & faciũt, & non omnia uirtus Dei inuocata perficiat, cum doctrinæ scientiã, lectio afferat, dęmonia Christi nomẽ exagitet. Hactenus Hilarij uerba, quibus reprehendit pseudoprophetas, & hypocritas, q; polliceantur sibi regnũ cœlorũ, propter dona Dei. Quasi uero, inquiens, eorum aliquid proprium sit, quæ loquuntur & faciunt, & non omnia uirtus Dei inuocata perficiat. Et mox addit, quod Asotus recitat. De nostro igit̃ est beata illa ęternitas promerenda, prę standumq; est aliquid ex PROPRIO. Ergo iuxta Hilariũ, si quis uerba eius censoria seueritate expendat, hypocritæ non assequunt̃ regnum cœleste propter dona sua, propterea q; ea dona non sint ipsorum propria, sed Dei. Si uoluerimus autem regnum cœleste assequi, necesse habeamus

habeamus illud nõ de donis seu uirtutibus Dei in nobis, sed de nostris ipsorum proprijs uirtutibus promereri. Quomodo igitur non excludit gratiam Dei, qui gratiæ seu donis Dei opponit, quod est nostrum & proprium? Q; si nostra sunt, quæ gratiæ, sicut Asotus loquitur, an non etiam gratia faciebat in Pseudoprophetis & hypocritis, quod ipsi in ẽjciẽdis dæmonibus, & prẽstandis alijs uirtutibus faciebant? Si nostræ proprium est q̃d gratia in nobis facit, quomodo donum ejciendorum dæmonũ, non erat Pseudoprophetarum & hypocritarum proprium, cum non potuerint id absque singulari Dei dono, seu gratia præstare? Nam quod Sophistæ de gratia gratis data, & gratia gratum faciente garriunt, nescíunt quid loquantur. Si enim per gratiam Dei intelligamus fauorem seu beneuolentiam, quæ est in Deo erga nos, sicut Scriptura magna ex parte utitur nomine gratiæ in hoc significato, manifestum est, eã beneuolentiam esse gratuitam, ac nullis humanis meritis impetratam. Non q̃ nos, inquit Ioannes, dilexerimus Deum, sed q̃ ipse dilexerit nos. Si autem gratiam acceperis pro donis Dei quæ in nos conferuntur, ut omnia sunt gratuita, ita non est nisi unum Donum, quod nos Deo gratos & acceptos faciat, Iesus Christus DOMINVS noster. Propter hunc enim solum Deus fauet hominibus, & quotquot credunt in eum, fiunt propter ipsum Deo tam grati &

tam accepti, ut remittat eis omnia peccata, & adoptet eos in filios & hæredes suos. Quare, quocunq; modo nomen gratiæ sumatur, certe si nostrum propriũ est, quod gratia Dei in nobis facit, erit & donum eiiciendorum dæmonum hypocritis proprium, q̃ non poterant id uel habere uel exercere, nisi ex fauore & gratia Dei. Hilarius aũt distinguit NOSTRVM, & PROPRIVM, a gratia, seu dono, & uirtute Dei in nobis. Videtur igitur in eo quod dicit, De NOSTRO est beata illa æternitas promerenda, præstandumq; est aliquid ex PROPRIO, gratiã Dei manifeste excludere. Ego quidem existimo Hilarium multo commodius sensisse, c̃q; locutum esse, nec tribuo ei illam impietatem, q̃ senserit nos ad consequendum regnum cœleste non indigere gratia Dei. Sed uisum est uerba eius paulo seuerius expẽdere, ut manifestum fiat, c̃q; apte, c̃q; congruenter Asotus testimonium eius adducat, & duriciem uerborum eius mitigare conetur.

Ponamus autem Hilarium non respuere, Sed admittere pharmacon Asoti, uidelicet promerendam esse æternam uitam de NOSTRO & PROPRIO, quod ex gratia Dei habemus. Quid ergo? Num idcirco confidendum est in iudicio Dei nostris proprijs operibus? Si habemus ea ex gratia, seu gratuita clementia Dei, non habemus ea ex nostro merito: nec habemus ea in hoc corruptissimo carnis nostræ statu

ſtatu, perfecta. Etſi enim Deus operatur ea in nobis Spiritu ſancto ſuo, tamen quia caro pugnat cum Spiritu, quamdiu in hoc ſeculo uitam agimus, fieri non poteſt, ut ea opera ſint in nobis perfecta, quemadmodum ſupra copioſe expoſuimus. Non eſt igitur operibus aut meritis eorum, ſed tantum gratuita Dei clementia, ex qua opera in nobis fiunt, confidendum. Itaq; cum primum addideris operibus gratiam Dei, aufers ab ipſis omnem fiduciam, & iubes eam in ſola gratuita Dei beneuolentia collocare. Q; ſi per gratiam, inquit Paulus, non iam ex operibus, quandoquidem gratia, iam non eſt gratia. Sin ex operibus, iam non eſt gratia. Niſi forte Aſotus ſentiat partem fiduciæ æternæ noſtræ ſalutis in gratuita Dei clementia, partem in meritis noſtrorum operum eſſe collocandam. Sed iam ſupra oſtendimus tantum adimi gratiæ Dei, quantum noſtris meritis tribuitur, & idolomaniam eſſe, fiduciam æternæ ſalutis, in creatura & non in ſolo Deo creatore & Seruatore collocare.

Sed de his hactenus. Equidem de Hilario & alijs uetuſtioribus Eccleſiæ ſcriptoribus ita ſentio, q; labor eorum non fuerit in Eccleſia filij Dei inanis, & ſpero, q; cum Chriſto, cui miniſterio ſuo ſeruierunt, fœliciter uiuant. Nec offendor in ipſorum lectione, etiamſi uerbo promerendi ſæpe ac multum utantur. Cum enim exhortantur ad faciendà bona opera, & adducendam uitam pio dignam, ſolent liberrimis

uerbis uti, & ita urgere, perinde ac si bene ope-
rari, & honeste ac pie uiuere totum esset situm in no-
strarum uirium potestate, & mereremur nostra ipso
rum honestate ac pietate cœleste regnum ac eternam
uitam. Id autem non faciunt hoc consilio, ut doceant
Ecclesiam, nostram naturam tam integrã esse, ut pos-
sit suis uiribus opera Deo grata facere, & meritis eo-
rum consequi eternam uitam, sed quia loquuntur cũ
renatis, qui sunt Spiritu sancto donati, utunt̃ his for-
mulis loquendi, ut excitent ignaũos e ueterno suo, &
inflamment cohortatione suã cessantes, ad testifican-
dum bonis operibus, quod uerbis profitentur, & ad
q̃d dono Spiritus, quem acceperũt per fidem, uocan-
tur atq; ducuntur. Nam quemadmodum parens, cũ
iubet filium suum cessatorem bonam operam in stu-
dio literarum nauare, aut uineam, seu agrum diligen
ter colere, solet ei non uestem tantum insignem, sed e-
tiam domum, agros, et quicquid est bonorum pater-
norum promittere. Hæc omnia, inquiens, tibi relin-
quam, tua erunt, & tui laboris prẽmia, si monitioni-
bus & præceptis meis obedieris. Quid igit̃? An non
filius, eo ipso quo natus est filius, habet ius paternæ
hæreditatis? Nec meretur eam ullo labore, sed acci-
pit eam iure natiuitatis, quod habebat iã inde ab ini-
tio cum in lucem ederetur, & cũ adhuc uagitu suo in
cunis nonnunq̃ parenti molestus esset? Et tamen au-
dit a parente labores, audit studia, audit dona, audit

me

merita. Hîc si nunc importunus Sophista institueret disputationem & contenderet, ꝙ filius non acciperet hæreditatem patris gratuito iure natiuitatis, sed meritis laborum & studiorum, an non iudicaretur ab utroꝙ, tam parente ꝙ filio, insanus? Da enim Seruum, da mercenarium. Is etiamsi sexcenties plus in domo patrisfamilias laboraret & studeret, q̃ filius, tamen non caperet eam, quæ debetur filio, hæreditatem. Nihilo saniores sunt Fraterculi, ꝙ cum legunt scripta Ecclesiasticorum patrũ, quibus exhortant ad bona opera eos, qui sunt renati, & quibus iam debet iure renascentię, ad quã gratuita Dei clementia peruenerunt, cœleste regnum, contendant ex uerbo promerendi, hæreditatem cœlestem contingere nobis nostrorum operum meritis, nõ sola gratuita Dei misericordia per Iesum Christum Dominum nostrum. Si enim diligenter expendas uerbum promerendi in pijs patribus, magis eo significant, quid bona opera nostra ex clementia Dei comitetur, ꝙ quid ijs coram Deo mereamur. Verum enim est, ꝙ fidem in Christum, & bona opera ex fide comitetur æterna uita & cœleste regnum, non est autem uerum, si proprie de merito siue illo congruo siue condigno loquaris, ꝙ cœleste regnum operibus nostris coram Deo mereamur, & ꝙ meritis operũ nostrorũ, in iudicio Dei sit confidendum. Quare pij Patres, ex una quidem parte uehementer urgent, & instant, ut bona opera fa-

ciamus, quasi & ex nobis ipsis ea facere possimus, & propter ipsa regnum cœleste mereamur: ex altera autẽ parte diligenter docent, q̃ bona opera, quæ Deo placent, non sint nostra, sed dona Dei. Quo cauere uolunt, ne operibus nostris aut meritis eorum in conspectu Dei confidamus. Augustinus dicit: Da operã esse iustus, & quantumcunq̃ fueris, confitere te peccatorem esse, & semper spera misericordiam. Ac iterum. Dona sua coronat Deus, non merita tua. Bernardus dicit. Merita habere cures, habita data noueris, fructum speraueris Dei misericordiam, & omne periculum euasisti, paupertatis, ingratitudinis, & præsumptionis. Quid hoc aliud est, q̃ si dicerent apertis uerbis, Iubemus quidem te summum studium in faciendis bonis operibus ponere, interea autem iubemus etiam te, ne meritis horum operũ, sed Sola gratuita Dei clementia propter Iesum Christum, in iudicio Dei confidas? Si enim Deus sua dona, non merita nostra coronat, & si fructum meritorum sperare debes Dei misericordiam, reliquum est, q̃ fiducia æternæ nostræ salutis non in donis Dei, Sed in donatore ipso Deo, & non in meritis nostris, sed in misericordia Dei sit collocanda.

Quod cum ita se habeat, manifestum est, q̃ odiosum hominum genus sint Sophistæ, q̃ quæ pij patres scribunt ad exhortationem tantum bonorum operum, illi ad commendanda operum merita, & ad obscurandam

obscurandam gratiam Dei excerpant, & quæ Patres docent ad tollendam fiduciam operum, ea illi ad stabiliendam ipsam in medium producant.

Recitat etiam Asotus expositionem Ambrosij in illud Pauli ad Galatas: Fides per dilectionem operans, Sed quomodo hoc dictum Pauli uere sit intelligendum supra demonstratum est. Quare si Ambrosius sua expositione hoc uult, quod Paulus & Christus, uidelicet eam fidem, quæ accipit remissionem peccatorum in Christo, nec esse, nec debere esse mortuam, sed uiuam, & efficacem, diffundentem sese, tam ad caritatem, q̄ ad omnia alia uirtutum genera, ut ex ea fide ambulemus in uocatione Dei, & incipiamus Deum diligere ex toto corde, & proximum sicut nos ipsos, recte & pie sentit, & habet nos obsequentes discipulos. Si autem hoc uult, quod Asotus ex ipso colligere conatur, uidelicet, q̄ contingat nobis Remissio peccatorum & uita æterna per fidem, PROPTER Caritatem, & q̄ simus coram Deo Propter uirtutem caritatis Iusti, ac debeamus meritis eius in iudicio Dei confidere, Suo id periculo faciat. Nobis necessum est, ut summum doctorem, Spiritum sanctum audiamus, qui docet, q̄ habeamus remissionem peccatorum, propter solum Christum filium Dei, & q̄ collocanda sit fiducia salutis nostræ tantum in meritis Christi, qui solus est precium redēptionis pro peccatis nostris.

De loco Ambrosij, quem locum Asotus ex cõmẽtarijs eius in epistolã ad Ro. adducit, supra satis dictũ est. Itaq; concludit tandem: Possunt, inquiẽs, innumẽra loca ex Prophetis & Apostolis atq; antiquioribus Patribus afferri, quibus aperte doceẽt (recito aũt uerba Asoti) ita nobis soli gratuitæ Dei clementiæ semper fidendũ esse, ut tñ nouerimus, iudicandos nos fore coram tribunali suo ex operibus. Nec unq̃ Paulus uel Ecclesiastici autores, Sola fide nos Iustificari dicẽtes, caritatem, pœnitentiam, & alia negarunt.

Quorsum, obsecro, Asote, quorsum? Quo te proripis? Amphora cœpit Institui, currente rota, cur urceus exit? Vide mihi, quæso, detestãdam hominis tergiuersationem. Initio huius loci de Iustificatiõe instituit confiteri, & probare, hominem propter uirtutes esse coram Deo Iustum, & harum meritis in iudicio Dei ueraciter fidendum. Quod ut est impium, ita spero me perspicuis ac firmis argumẽtis refutasse. Nũc autem in epilogo, uel oblitus, uel pœnitens instituti sui, concionatur nobis, iudicandos nos coram Deo ex operibus, Et cum dicitur, Sola fide nos iustificari, non negandam esse caritatem, pœnitentiam, & alia. Quis, quæso, illud non confitetur, quis hæc negat? Non hoc agitur nunc, bone uir, utrum ne Deus Iudicaturus sit, & redditurus unicuique secundum opera sua. De hoc enim non est controuersia, & quale sit, paulo ante exposuimus, Nec hoc agitur, Vtrum

trum ne, caritas,& pœnitentia negentur, cum dici-
mus,nos Sola fide Iustificari. Tantum enim abest,
ut hæc negemus, ut qua possumus seueritate ea exi-
gamus. Exigimus autem, non q̃ Deus Iustificet
nos, hoc est, Remittat nobis peccata,& suscipiat nos
in suam gratiam, propter merita caritatis,& pœni-
tentiæ nostræ,Sed q̃ ad consequendam Iustificatio-
nem,seu peccati condonationem, necessarium sit, ut
peccatum agnoscamus,quo excitemur ad quærendã
peccati remissionem in Christo, ac postquàm credi-
mus,nos habere peccati remissionem,propter solum
Iesum Christum DOMINVM nostrum, ne-
cessariũ sit,ut Deo simus grati, & prosequamur eum
quanta possumus dilectione, ac iuuemus quoque
ex mandato eius, proximum nostrum, quibus li-
cet officijs. Itaque non iam quæritur, num opera ca-
ritatis & aliarum uirtutum sint præstanda: Profi-
temur enim ea multis de causis, quæ aliâs pluribus
enumerantur, necessario facienda, Sed quæritur,
num propter hæc opera simus coram Deo iusti,&
num meritis eorum sit coram iudicio Dei ueraci-
ter fidendum. Hæc susceptt Asotus probanda.
Hæc nos susceptimus refutãda,& spero uanitatem eo
rum a nobis, diuina clementia adiutis, ita patefa-
ctam,ut apud pios quosq̃ nullum dubium relinqua
tur, quin in Iudicio Dei Solis meritis DOMI-
NI nostri Iesu Christi sit confidendum,& Sola Fide

in Christum Iustificemur, & condonationem peccatorum, atq; cœlestem hæreditatem consequamur.

Hic nunc nemo, spero, arguet me inuerecundiæ & impudentiæ, si appellem Prælatos illos, quos Asotus Catholicæ Ecclesię presidere uociferatur, ut tandem aperte & perspicue Sententiam suam de hoc Asoti scripto exponant. Affirmat enim se in eo respondere de Fide, non singulariter sua, sed catholicæ Ecclesiæ. Et Catholicam fidem intrepide confiteri, hominem esse coram Deo iustum propter uirtutes, & earum meritis sibi esse fidendum. Quare si hæc scribit uestro mandato & assensu, & hæc stat uobis sententia, quid, quæso, frustra tot laboris, & impensæ sumitur, ut aliquando fiat aliquis controuersiarum modus, & in doctrina religionis conueniamus? Quam enim fidem Asotus nomine Catholicæ suæ ecclesiæ profitetur, ea est, quam ab initio orbis terræ inspirauit Satan impijs, & propter quam impij pios semper sunt crudeliter persecuti. Hæc illa fides seu religio est, propter quam Cain occidit Abelem, Ismael cogitauit opprimere Isaacum, Esau meditatus est necem fratri suo Iacob, Gentes abominatæ sunt posteritatem Abrahæ, Iudæi interfecerunt Prophetas, Regnum Samariæ insidiatum est regno Iudæ, Scribæ & Pharisei morti tradiderunt Christum filium Dei, & persecuti sunt Apostolos eius. Hæc illa fides, seu religio est, propter quam Ethnici sæuierunt quon-

dam

dam tam immaniter aduersus Christianos, & propter quam hisce temporibus coram Iudæis & Turcis, nihil est nomine Christiano detestabilius. Etsi enim alia gens aliis utitur nominibus, & ritibus, alioque prętextu suam causam agere uidetur, tamen summa impietatis omnium in hoc consistit, q̄ non agnoscant Christum filium Dei, & uerum eius officium, sed obtrudant seipsos Deo, pro Christo, hoc est, confidant se placare iram Dei meritis suarum uirtutum, & esse coram Deo iustos propter suas, quas uel sibi ipsis parauerunt, uel a Deo acceperunt, uirtutes. Hæc est illa superbia & arrogantia, ad quam Satan parentes nostros, initio conditi orbis, instigauit, cum diceret: Eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Hæc deinceps propagata est in uniuersum humanum genus, nec quisq̄ ex ea suopte ingenio liberari potest, nisi diuinitus seruetur, & per Euangelion ueri Christi, filij Dei, renascatur. Reliqui autem & numero & potentia atque autoritate superiores, manent semper excæcati, & opinione suæ diuinitatis inebriati. Nec unquam committet Satan, quin quamdiu est Princeps huius mundi, & deus huius seculi, excaturus sit suos illos Christos, qui omni crudelitatis genere pios in uero Christo renatos persequantur. Sicut enim in cœlo cœpit uerum CHRISTVM unigenitum filium Dei ab initio oppugnare, ita nunc deiectus, teneri non potest, quin in hac terra,

non ſolum inſidietur ipſi, uerumetiã in homines, in quibus ipſum per fidem inuenit, immaniter graſſetur, ut nulla ſit uel tolerabilis tranquillitas in his terris ſperanda, niſi dum Cain occiderit Abelem, aut Eſau in exilium eiecerit Iacobum, aut ſi ita DOMINO uiſum eſt, Iſmael cum matre e domo Abrahæ in deſertum ablegatus fuerit, aut tandem ueniat dies ille omnibus quidem impijs horrendus, nobis autem, qui in uerum CHRISTVM credimus, exoptatiſsimus, quo maieſtas Chriſti ita illuſtrabitur, ut iam nemo impietatem ſuam uerbis defendere & colorare queat, ſed factis dependere cogatur. Quare, ſi uos Prælati, quorum nomine Aſotus dicit ſe hanc de noſtrorum meritorum fiducia Confeſsionem intrepide recitare, approbatis eam ueſtra aſſenſione, & cogitatis eam, quoquo modo poteſtis, tueri, nihil iam aliud reliquum eſt, niſi quòd quicquid uel pactorum ineatur, uel Conciliorum, aut Colloquiorum inſtituatur, impleturi ſitis Patrum ueſtrorum menſuram. Et ſi uobis diuina clementia adempta fuerit facultas, nunq̃ tamen uobis deerit uoluntas.

Q̃ ſi autem Aſotus ſcripſit hæc priuata ſua temeritate, ac nullo ueſtro uel mandato uel aſſenſu, ut equidem libenter credo, & ſpero bonam ueſtram partem, non eô proceſsiſſe, ut cogitetis fiducia ueſtrarum uirtutum, & non potius ſolis meritis DOMINI

MINI nostri Iesu Christi, ad tribunal Dei, & ad thronum maiestatis eius accedere, ac non magis cum Dauide orare, Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam, q̄ cum Asoto impudenter dicere, Iudica me Domine secundum merita operum meorum, quibus ego intrepide confido: Si hæc, inquam, scripsit Asotus suo priuato arbitrio, certe cõ pescenda erit fraterculi impudentia, et frenũ temeritati eius injiciendũ, q̄ quæ sua ipsius ac suorũ fratercul orũ & oĩm alior hypocritar impietas est propria, eam Catholicæ ecclesię tam inuerecũde adscribere audeat. Ego quidẽ, in hoc meo scripto nõ sum mihi cõscius alicuius falsæ opiniõis, nec dubito, quin eam doctrinã sequar, quæ est consentanea Propheticæ & Apostolicę scripturæ, & eam impietatem refutem, quã Ecclesia uere Catholica detestatur: ne aũt Asotus prætexat meũ exemplum suo peccato, testatum hîc apud omnes relinquo, me hæc nullo, neq; Illustriss. Principis ac domini, D. Christophori ducis Vuirtenbergẽsis &c. domini mei clementissimi, cuius Confessionẽ defendendã suscepi, neq; meorum collegarum, neq; cuiusuis alterius hominis, sed meo solius periculo scribere. Nam q̄ scribam, uisus mihi sum, optima officij mei ratione excitatus. De qua re in præsentia plura non dicam. Asotus uiderit, quo consilio, & quo euentu id uniuersæ Catholicæ Ecclesiæ, & Ecclesiasticis Prælatis tribuat, quod est proprium

Fraterculorum, Sophistarum & omnium hypocritarum. In lege Mosi, qui falso infamasset uirginem, ꝙ cum ipsi in uxorem esset tradita, non inuenisset eam uirginem, uerberatur, & præterea aliquot argenti Siclis condemnatur. Asotus autem Ecclesiam Christi, quæ est castissima uirgo, tot stupris infamat, quot operum meritis eam in conspectu Dei confidere affirmat. Quanto igitur ipse supplicio dignus est? In libro Iudicum instituit Gideon Ephod, ex aureis torquibus architectatum, & cum in eo fornicaretur omnis Israel, factum est (inquit Scriptura) Gideoni & omni domui eius in ruinam. Quanta ergo ruina manet Asotum & Sodalicium eius, ꝙ non solum ipse fornicatur cum operibus suis, in quorum meritis fiduciam salutis suę collocat, uerumetiã nisi alij hoc impudicitiæ exemplum probent & sectentur, dignos iudicat, qui ferro et igni exterminentur? Non optârim (Deus nouit) uel leuem afflictiunculam Asoto: optârim potius, ut ueram agat pœnitentiam, & omnes afflictiones effugiat. Hoc autem non est ferendum, ꝙ in Catholiam Ecclesiam congerat ueterem & naturalem omnium hominum, qui non sunt in Christo renati, idolomaniam, nisi forte de sua tantum Ecclesia loquatur, quæ iam olim huic furori ita assueta & inflammata est, ut teneri non possit, quin ardore eius absumatur. Sed tempus est, ut & alia quæ sequuntur capita Confessionis perstringamus.

DE

De Lege.

AIVNT alicubi portorium ad pontem fluuij institutum fuisse, ut qui illac transiret, tot numos daret, quot uicijs corpore inquinatus esset. Venit q̃spiam maculis scabiei in facie notatus. Exigitur ab eo numus, sed cum recusat dare, portitor detrahit ei pileum. Ibi cum in capite appareret alopecia, Ergo numerabis nunc, inquit portitor, duos. Iterum repugnat uiator, & eò tandem iurgiorum procedunt, ut congrediantur & luctentur. In qua lucta uiator deprehenditur hernioſus. Itaq; qui initio unum recusabat numum, necesse habuit tres numerare. Quam nobis, inquies, fabulam, in re tam seria narras? Nihil est periculi, amicissime mi Lector, si modo libeat Asoto, & Pontificibus eius, huic rei opem ferre. Nam si possunt putrescibile lignum consecrare & benedicere, ut fiat Redemptio animarum, ac tutela contra sæua iacula inimicorum, quemadmodum supra ostendimus, certe non minus poterunt mendacium consecrare, ut fiat ueritas. Et si licet ipsis, cum libet, e Sacra scriptura facere Fabulas Aesopi, quomodo non econtra liceret eis e fabulis Aesopi facere Sacram scripturam? Sed ad rem. Quod in fabula recitauimus, hoc plane accidit Asoto. Paulo ante, in loco

iustificationis non uoluit fateri uiciũ impietatis suæ, qua dicitur, Meritis uirtutum nostrarum esse coram iudicio Dei confidendum, Sed potius suscepit ostentandum & defendendum. Nunc autem dum pergit repugnare & luctari, apparet aliud eius uicium, q̃ affirmet, Legem Dei non exigere a nobis in hac uita eam perfectionem, quam simpliciter præcipit. Ac tolerabile quidem esset, si uno tantum & altero uicio laboraret. Nunc autem hoc abominandum est, q̃ in toto fere corpore non sit mica sanitatis. Nam, quod Maiores eius hactenus dixerũt, Legem Dei, sicut recitatur tum aliàs, tum etiam apud Matthæum capite quinto, sexto & septimo, esse nimis oneratiuã, ideoq; distinxerunt eam in præcepta & consilia, hoc Asotus, nouo quidem colore, sed ueteri impietate dicit, Legem Dei aliud exigere pro statu huius uitæ, aliud simpliciter.

Cum enim Confessio Principis recenset ueram rationem diuinæ Legis, q̃ exigat a nobis tam sancta, tam perfecta opera, ut si ipsa præstaremus tanta perfectione & integritate, quantam Lex Dei requirit, reputaremur propter ea coram Deo iusti, & consequeremur meritis eorum Salutem, hîc Asotus addit hanc, si Deo placet, interpretationem. Ea (inquiens) perfectione, quam Lex exigit pro statu huius uitæ, & non solum, quam simpliciter exigit. Itaque perspicue significat, se sentire, q̃ Lex Dei non exi-

gat

gat in hac uita, eam perfectionem, quæ in beatis futura est in cœlesti regno, ut quod Lex dicit, Deum esse diligendum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine, & apud Matthæum, ne quidem fratri irascendum, nec concupiscendam alienam uxorem, nec resistendum malo, sed obuertendam percussori alteram maxillam, ac inimico quoque benefaciendum, & id genus reliqua, pertineat non ad hoc præsens, sed ad futurum seculum. In hoc enim præsenti seculo parum referat, etiamsi non bene credas in Deum, & sis corde inuido ac uirulento in proximum, & habeas animum cogitationibus fœdissimarum sordium inflammatum, modo non consentias, & gestes cucullam, ac dicas Horas beatæ Mariæ uirginis. Hoc fundamento posito extruit deinceps Asotus reliquum ædificium, uidelicet, hominem adiutum gratia diuina, (quæ tamen appendix qualis sit, postea explicabitur) non solum posse legem Dei in hac uita implere, uerumetiam opera supererogare, & pluspiam præceptum sit præstare. Hæc est magna Fraterculorum cæcitas & impietas. Et quanquam iam antea scriptis nostrorum sit perspicue & sufficienter refutata, tamen recitabimus & nos quædam, ut Asoticæ sordes, a Confessione Principis abluantur, & ipsa pristino suo nitori restituatur.

Detestandum enim & seueriter damnandum est,

q̃ Asotus sententiam Legis ita distinguat, ut doceat aliam dictam & datam pro statu huius uitæ, aliam pro statu futuræ uitæ. Non enim obscurum est, q̃ ea sit simpliciter sententia diuinæ Legis, seu Decalogi, (Epitomes uidelicet Legis) quæ & a Mose ac Prophetis traditur, & quæ a Christo & Apostolis eius explicatur, nimirum, q̃ non exigat tantum externa opera, & uulgares affectus cordis, sed exigat perfectissimam in toto homine, & in uniuersis uiribus eius, sanctitatem, quemadmodum aliâs dictum est. Quid enim maius, quid perfectius præcipi potest, q̃ quod in his duobus mandatis, si modo recte iuxta sententiam Spiritus sancti explicueris, continetur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, et proximum sicut teipsum? Si autem Legis impletio, non exigitur ab hominibus in hac uita, iuxta eam sententiam, quæ est simpliciter Legis sententia, Vide mihi, quæso, quanta contumelia afficias Legis autorem, Dominum Deum nostrum? Primum enim, si Deus non serio exigit Legis suæ impletionem ab hominibus in hac terra, iuxta simplicem, ueram, rectam, spiritualem, & æternam eius sententiam, quid est, q̃ ferat & promulget eã tot horrẽdis tonitruis, tam micantibus fulguribus, tãtaq̃ maiestate, ut auditores Israelitæ ad uocẽ eius nõ aliter cõtremuerint, q̃ si gladius ceruici eorũ immineret? Cur moriemur, inquit, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si audierimus ultra uocẽ

Domini

Domini Dei nostri moriemur. Næ tu ridiculum mihi legislatorem facis, qui sic grauiter cum auditoribus suis tumultuetur, & tamẽ ueram & ex omni parte perfectam legis suæ implẽtionem, in hac uita non requirat ser o. Metitur fortasis Asotus Dominum Deum nostrum, e quorundam ingenio, qui cum fraterculis suis prohibeãt scortationem, subintelligunt, si non caste. Nam quid addi soleat, non puto Asoticis esse ignotum. Hic est honor quo hypocritæ diuinam Maiestatem afficiunt.

Deinde Paulus de Lege dicit: Per legem agnitio peccati, Per legem peccatum fit maiorem in modum peccans, Lex iram efficit, & Lex occidit. Si autem nõ exigit in hac uita tantam perfectionem, quantam pij habebũt in regno cœlesti, quomodo duceret in agnitionem peccati? quomodo faceret peccatum peccantius? quomodo efficeret iram? quomodo perterrefaceret conscientiã, quomodo hominem ęternis maledictionibus obnoxiũ redderet? quomodo occideret? Nãsi in hac uita & in hac carne, nihil maius, nihilq; perfectius per legem requiritur, q̃ quod in ea, accedẽte & adiuuante ordinaria Dei gratia, præstari potest, nec quicq̃ amplius Deo ex lege eius debet, certe per legem non est agnitio peccati, sed agnitio iusticiæ: & Lex non efficit iram, sed trãquillitatem, nec perterrefacit, sed consolatur, nec occidit, sed uiuificat. Necesse igit est, ut Paulus concionẽ suam, quã de lege habuit,

recantet,& non dicat: Peccatum occasiõe accepta per præceptum,genuit in me omnem concupiscentiã,sed dicat,Peccatũ,occasione accepta per præceptũ,genuit in me omnẽ iusticiã.Ibi.n. nõ loquit Paulus de se ad huc impio,sed iã pio,& a grãtia Dei adiuto. Q; si Deus nõ exigit serio impletionem suę legis,in hac carne, secundum eam sententiã,quam lex simpliciter habet, quid,obsecro,est,q; Moses tanta seueritate exigit obseruationẽ eius,ut dicat,sicut Paulus recitat, Maledictus Omnis,qui nõ manserit in OMNIBVS, quæ scripta sunt in libro legis huius,ut faciat ea? Nam inter ea,quę scripta sunt,etiã hoc cõtinet:Diliges Dñm Deum tuũ,ex toto corde,ex tota anima,& ex tota fortitudine tua.Et,Nõ oderis fratrẽ tuum in corde tuo. Quid,q; Christus ipse,cum apud Matthæũ exponeret aliquot præcepta Legis,iuxta simplicem & uerã eorum sententiam,addit:Quisquis dixerit,Fatue, obnoxius erit gehennæ incendio.Et,Omnis, qui audit a me sermones hos,& non facit eos, assimilabit uiro fatuo,qui ædificauit domum suã super arenã? Si lex nõ serio requirit perfectã & nulla ex parte uiciosam sui impletionẽ,cur ædificat domũ suam super arenã, & obnoxius est gehennę incendio,qui eam nõ præstat? Tanta est Seueritas diuinæ legis,quæ est æterna Dei uoluntas,& tãta est corruptio humanę naturę,ut nisi Sãguis unigeniti filij Dei intercessisset,nulla unq; potuisset,iuxta propositũ Dei,recõciliatio inter Deũ

&

& humanũ genus fieri. Et hypocrita audet legẽ Dei tantæ leuitatis infamare, ut dicat eam non exigere perfectionem illã, quæ simplici eius sententia continet. Itaq; nõ est tm̃ in legem Dei, uerumetiã in sanguinẽ Christi contumelioſus. Et quid? Existimat ne hypocrita Dominum Deum nostrum tulisse legem suam, nõ tm̃ pro hominibus in hoc seculo, sed etiã pro beatis in futuro & cœlesti regno? Atqui Paulus dicit: Iusto Lex non est posita, sed iniustis & inobsequentib. Cum igitur beati in cœlesti regno non sint amplius iniusti & inobsequentes, non est data Lex, quę ipsis, sed quæ nobis in hac carne uiuentibus, quid faciendum aut omittendum sit prescribat. Et Augustinus, cum alicubi dixisset, carnem subiici nobis in Resurrectione, & nos nulla aduersitate quati, quo minus Legem & præcepta diuina seruemus, postea hæc uerba diligentius expendens, interpretatur ea paulo clarius, ne quis sentiat, Legem Dei hominibus in hac terra promulgatam, etiam post resurrectionem docendam. Non est ita (inquiens) accipiendum, tanq; & in illo Dei regno, ubi incorruptibile & immortale corpus habebimus, de Scripturis diuinis Lex & præcepta sumenda sint, sed quia perfectissime ibi lex æterna seruabitur, & illa duo præcepta de diligendo Deo & proximo, non in LECTIONE, sed in ipsa perfecta & sempiterna DILECTIONE tenebimus. Hactenus Augustinus. Quę est igit̃ simplex, uera,

ſpiritualis & æterna ſententia legis, ea & ſi in hac uita, propter imbecillitatem carnis, perfecte impleri non poteſt, tamen tãta ſeueritate ab omnibus hominibus obſeruanda & implẽda exigitur, ut niſi cuſtodierint, æternis maledictionibus obnoxij ſiant, in quibus etiam perpetuo pereundum eſt, niſi ſi quis ad Chriſtum conuertatur, & in ipſo benedictionem per fidem conſequatur.

Sed ut fœcundus eſt error, & alter alterum parere ſolet, ita poſtq; Aſotus fecit ex Deo ridiculum legislatorem, qui tulerit legem, cuius exactam obſeruationem & impletionem non requirat ſerio in hac uita, texit nunc ex hoc uno alios duos horribiles errores. Alter eſt: Lex, inquiens, per gratiam Dei, quam per Chriſtum habemus, impletur ea integritate, quã exigit ab hominibus in hac uita. Et mox: Lex impletur per gratiam, quantum pro huius uitæ modulo a Deo exigitur. Alter eſt. Habet, inquit, uera fides iuxta Propheticam & Apoſtolicam doctrinam quædã iubere uel prohibere, præceptis, quibus non obedire, peccatum eſt: quædam uero proponere ſub conſilio, cui non parere nullum peccatũ eſt, ſed minus bonum, Obedientia uero illorum gratior, per quam uidelicet SVPEREROGAMVS nonnihil his, ad quæ ex neceſsitate tenemur. Habes uerba Aſoti, q̃rum quædam mutuatus eſt ex Auguſtino: ſed quæ Auguſtinus tolerabiliter dixit, ea Aſotus impijs appendicibus

pẽndicibus & ſententijs deprauat. Ac uidetur quidem in priori illo de Impletione Legis nonnihil dicere, cum adiungit, impleri eam per gratiam Dei. Fatemur enim & nos, q̃ Lex impleatur per Dei gratiam, quam habemus per Chriſtum: ſed quod nos uera & pia, hoc Aſotus falſa et impia ſententia affirmat. Lex enim Dei exigit ab homine tantam perfectionẽ, quantam nullus unq̃ in hac uita præſtitit, aut præſtare poſsit, quemadmodum ſupra explicatum eſt. Et tamen, niſi quis eam in hac uita omni perfectione impleuerit, non habebit partem cœleſtis regni. Maledictus (inquit) omnis, qui non permãſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea. Quomodo igitur cõſulitur noſtræ ſaluti? Hîc proponitur nobis ex gratia, ſeu clementia Dei, Chriſtus Dominus noſter, qui Legem perfectiſsime, faciendo & patiendo, abſq̃ ullo uicio, ita impleuit, ut cum ueniſſet princeps huius mundi, non haberet in ipſo quicq̃, quod coram Deo accuſaret. Deus ergo obediẽtia Chriſti filij ſui ita delectatur, ut omnibus, qui fiduciam ueræ & æternæ ſalutis ſuæ in ipſo collocãt, non ſolum condonet peccata ſua, uerumetiam imputet eis obediẽtiam, qua Chriſtus legem impleuit, ut ea coram tribunali Dei perinde confidant, ac ſi ipſi Legem ſuis ipſorum factis præſtitiſſent. Sic enim Paulus ſcribit: Quẽadmodum, inquiens, per inobediẽtiam unius hominis, peccatores conſtituti fuimus multi, ita per Obedien

tiam unius, iusti constituentur multi. Et iterum: Deus proprio filio nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quî fieri potest, ut non & cum eodem omnia nobis donet? Inter hæc autem Omnia, quæ Deus nobis cum Christo filio suo donat, præcipuum locum obtinet Obedientia eius, qua Legem impleuit. Cum igitur hanc donatam Obedientiam & Iusticiam in Christo habemus, manifestum est, q̃ habeamus etiam in Christo donatam nobis ueram & perfectam Legis impletionem. Qui autem hoc dono diuinitus ornatur, is etiam donatur & ornatur Spiritu sancto, ut deinceps ducat uitam non secundum carnem, sed secundum Spiritum, & ambulet in uocatione Dei obedienter, non q̃ ea opera, quę ex hac fide facimus, sint perfecta Legis impletio: Caro enim in hac uita, nunq̃ non concupiscit aduersus Spiritum, nec subditur Legi Dei: Itaq̃ non sinit opera nostra, quamuis a Spiritu sancto excitata, perfecta esse, & absoluta, Sed q̃ Spiritus fidei teneri non possit, quin declaret, quoquo modo in hac carne fieri potest, suam præsentiam & ueritatem. Quare, cum dicimus, Nos implere Legem Dei per gratiam quam habemus per CHRISTVM, intelligimus iuxta Apostolicam doctrinam, q̃ Deus complectatur nos sua gratia & fauore propter Christum, in quem credimus, & imputet nobis impletionem Legis, quam Christus perfecte præstitit, ut

cum

cum accusamur uiolatæ Legis coram tribunali Dei, possimus opponere eam Legis impletionem, quam filius Dei præstitit. Sic enim dicit Ioannes. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum Iustum. Et Paulus: Quis intentabit crimina aduersus electos Dei? Deus est qui iustificat, (hoc est) remittit & condonat iniusticiam. Quis ille, qui condemnet? Christus est, qui mortuus est, imo qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexteram Dei, qui & intercedit pro nobis. Hæc est uera & pia sentētia de nostra legis impletione, quemadmodum aliâs copiose demonstratur.

Asotus autem, cum dicit, Homines implere Legē per gratiam Dei, ea integritate, quam exigit ab ipsis in hac uita, Primum si utitur, ut sunt haud obscura argumenta, nomine gratiæ iuxta morem Fraterculorum, intelligit per eam, nō fauorem illum, & gratuitam clementiā, quę est in Deo erga homines propter Christum, sed intelligit Tres, quas uocāt, Theologicas uirtutes, Fidem, Spem & Caritatem, quæ nobis a Deo dantur, & sunt in nobis. Etsi autem nomē gratię usurpat alicubi, pro donis, quæ diuinitus in nos conferuntur, tamen cum dicitur legem impleri per gratiam Dei, nō potest hęc gratię significatio huc cōgruere, propterea q̄ lex Dei non impleat nostris uirtutibus, sed impletio eius, quæ per Christum facta est, imputat nobis tm̄ per fidem, ex gratuita Dei clemen

tia, propter Christum, sicut antea copiose explicatum est. Deinde sentit, q̃ Lex Dei exigat ab hominibus in hac uita tam leuia, tam possibilia, tam facilia, ut si quis donatus fuerit tribus illis Theologicis uirtutibus, possit non tantum Legem implere, sed etiam plura, maiora ac Deo gratiora facere, q̃ Lex ab homine in hac uita exigat. Hæc est extrema cæcitas, & detestanda impietas. Etsi enim facile concessero, si de absoluta Dei omnipotentia sermo est, Deum posse hominem uirtutibus ita renouare, ut nihil amplius sit in eo carnalis uicij, tamen huius potentiæ exemplum nullum prorsus in uniuerso humano genere, quod secundum seminalem, ut ueteres locuti sunt, rationem ab Adamo propagatum est, extat, & nobis intuendum est in ordinariam eius potentiam, qua intelligimus, quid Deus facere & uelit & soleat. Itaq; si de hac ordinaria Dei potentia sermo fuerit, fieri non potest, ut homo, quamuis Spiritu sancto, & ut fraterculorum uerbis utar, Theologicis uirtutibus donatus, impleat operibus suis Legem Dei absq; omni uicio, tantum abest, ut queat plura, maiora & gratiora Deo præstare, q̃ lege Dei in hac uita sint præcepta. Nam si hoc uerum esset, cur, obsecro, Dauid exclamaret: Nõ intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens? Cur Ioannes scriberet: Si dixerimus, nõ peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis?

bis? Et quid singulis momentis orandum esset, Remitte nobis debita nostra? Vbi petit remissio debitorũ, quomodo ibi potest esse impletio Legis? quomodo supererogatio? Augustinus alicubi ait: Multum nobis in hac carne tribueremus, nisi usq; ad eius depositionem sub uenia uiueremus. Qui necesse habent sub uenia usque ad mortem uiuere, quomodo plus satisfacerent legi, q̃ deberent? Et iterum: Nunc satis, inquit, bene uiuitur, sine crimine. Sine peccato autem qui se uiuere existimat, non id agit, ut peccatum non habeat, sed ut ueniam non accipiat. Affirmare autem se legem Dei ita implere, ut non solum faciat, quæ Lex ab ipso requirit, uerumetiam plura et maiora faciat, an nõ hoc est palam gloriari, se sine peccato uiuere? Reliquum igitur est, q̃ fraterculi, qui iactant se legi Dei intantum satisfacere, ut etiam meliora supererogent, non id agant (iuxta sententiam Augustini) ut peccatum non habeant, sed ut ueniam non accipiant, quo nihil horribilius, nihil pernicioſius, nihil damnabilius fieri potest.

Sed quia hæc Asotica impietas sæpe iam ac multum refutata est, accedamus nũc ad eluendas sordes, quibus Asotus cõmaculat testimonia Sacræ scripturæ, quæ Confessio Principis in hoc loco adducit, ut deinceps & ea, quæ Asotus in sua, si Deo placet, Confessione citat, a deprauationibus uindicemus.

Roman. tertio: Per Legem agnitio peccati.

Hîc addit fraterculus: Sed per gratiam impletio. Recte, non autem eo modo, quo Asotus & sodalicium eius intelligunt Gratiam, & Impletionem, sed quo paulo ante clare & perspicue demonstratum est. De Augustino & Paulo in suis locis dicemus. Nam ꝙ ait, Paulum non dicere, Per legem sola cognitio peccati, quid hoc ad institutum? Certe Paulus ea uerba simpliciter scribit, quæ Confessio Principis recitat. Nec ignoramus alium quoꝙ usum esse diuinæ Legis. Si autem de præcipuo & Spirituali usu Legis in homine peccatore dicendū est, quemadmodū in hoc præsenti instituto usurpatur, certe non est alius usus Legis, cꝙ ut ducet nos in agnitionem peccati, & occidat: quo etiam manifeste probatur Asotica impietas, qua affirmatur, Legem Dei nō exigere plura uel maiora ab hominibus in hac uita, cꝙ quæ uirtutibus suis præstare possunt: & mandata Prælatorum posse prestantiora seu gratiora opera præcipere, cꝙ Lex diuina præcepit, hoc est, Prælatos esse Deo ipso Sapientiores.

Rom. vij. Lex Spiritualis est, Ego autem carnalis sum. Sed mox, (inquit Asotus), ibidem inquiens, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? respōdet, Gratia Dei per Iesum Christum. Etsi non nego, quin Paulus sentiat se gratia Dei liberari a corpore mortis huius, tamen uerus textus Pauli non sic habet, quemadmodum Asotus recitat.

Sed

Sed hæc est uera eius lectio: Gratias ago Deo per Iesum Christum DOMINVM nostrum. Deinde Paulus in hac uita non sic liberatur a peccato per gratiam, ut Legi Dei perfecte satisfaciat, & nullum amplius uicium habeat, sed ut condonetur quidem peccatum, & ipse Spiritu sancto excitetur ad obedientiã, retineat autem peccatum in carne usq; ad mortem. Vnde & mox addit ea uerba, quæ Asotus omisit, quia uidebantur a sententia eius dissentire. Itaque idem ego, (inquit Paulus) mente quidem seruio Legi Dei, carne uero Legi peccati. Quid potest aduersus fraterculorum impietatem clarius dici?

Paulus & si seruit mente Legi Dei, hoc est, agnoscit Legem Dei, sanctam, & delectatur ea, (sicut paulo ante exposuit) ac renatus per Spiritum sanctũ ambulat etiam aliquo modo in uocatione eius, tamen ille idem Paulus, carne seruit Legi peccati. Quomodo autem, qui uel aliqua ex parte seruit Legi peccati, nõ solum impleret Legem Dei perfecte, uerum etiã maiora & præstantiora faceret, q̃ quæ lex Dei exigit?

Roma. viij. Affectus carnis, Inimicitia est aduersus Deum. Nam Legi Dei non subditur, siquidem ne potest quidem. Hîc iterum addit Asotus, Sed statim, inquiens, ibi dicitur, Vos aũt in carne non estis, sed in spiritu, si tamẽ spiritus Dei habitat in uobis. Quid ergo? Num quia in Paulo sequitur: Vos autem non estis in carne, Sed in Spiritu, priora illa

uerba Pauli uana sunt & falsa? Certe utrumque uerissime dicitur, & Romanos, ad quos scribit Paulus, non esse in carne, quia renati erant in Christo, & affectum carnis esse inimicitiam aduersus Deum, ac legi Dei ne posse quidem subdi. Aliud enim apud Paulum est, Esse in carne, aliud habere carnem. Omnes Sancti in hac uita habent adhuc carnem, non solum iuxta corpoream substantiam, uerumetiam iuxta corruptionem naturæ. In renascentia enim caro Sanctorum non mutatur in Spiritum; sed sicut Sancti retinent substantiam carnalem, ita retinent etiam, quamdiu in hac terra uitam agunt, corruptionem carnalem. Si enim non retinent carnem, seu corruptionem carnis, quomodo Paulus diceret: Video aliam Legē in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis? Et iterum: Caro concupiscit aduersus spiritum, Spiritus autem aduersus carnem. Hæc inter se mutuo aduersantur, ut non quæcunq; uolueritis, eadem faciatis. Et ex hac pugna intelligimus affectum carnis, qui adhuc reliquus est in omnibus Sanctis in hac uita, esse inimicitiam aduersus Deum, ac ne posse quidē legi Dei subijci, donec prorsus in morte abolea̅t, ac resurgat noua et spiritualis caro, sicut Paulus ad Corinthios docet. In carne autem esse, est Spiritū sanctum repellere, et affectui carnis obsequi. Dauid cum uideret e solario domus suæ Batsabeam Vriæ uxorem,

rem,ac non solum sollicitaretur ad adulterium, uerumetiam reijceret Spiritum sanctum aliò uocãtem, & obsequeretur affectui carnis, profecto, etiamsi nõ dum contaminauerat alienam uxorem,nec procurauerat cędem mariti eius,tamen fuit tantisper in carne, dum admonitus a Propheta resipiscceret, ac iterũ affectui spiritus obsequeretur. Cum uero apprẹhenderet oram chlamydis Saulis, & sollicitaret ad uindictam,& ad inferẽdam mortem Sauli,habuit & sensit manifeste affectum carnis,sed quia resistebat huic affectui,Spiritu,& compescebat motum carnis, non erat in carne. Petrus,cum in atrio Pontificis tanto metu contremiscceret,ut affectui carnis morẽ gereret, & Christum negaret,erat in carne,donec agnito peccato,ad Christum conuerteretur. Cum uero audiret uarias sententias hominum de Christo, & uideret in eo hũmiliorem & abiectiorem speciem,q̃ quæ respõderet tantis Prophetarum promissis de Messia,haud dubie sollicitatus fuit a carne, ut cogitaret hunc non esse uerum Messiã, sed quia restitit affectui carnis, & obsecutus est affectui spiritus,erumpens in hanc insignem confessionem, Tu es Christus filius Dei uiui, non erat in carne,sed in spiritu. Et tamen utercꝫ tam Dauid q̃ꝫ Petrus,tunc,cum non essent in carne, habebant adhuc carnem,non solum corporea substantia, uerumetiam naturali corruptione, propter quã ille exclamabat;Si iniquitates obseruaueris Domine,Do.

ne q̄s ſuſtinebit? Et: pro hac impietate orabit ad te oīs ſanctus. De hoc aūt dicit: Cū ſenueris, extēdes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, q̄ non uis. Erat. n. Petrus propter cōfeſsionem Chriſti crucifigendus. Cū ergo dicit, q̄ ducendus ſit, q̄ non uelit, ſignificat, obediuiſſe quidē eū uocationi Dei in ſubeunda cruce, habuiſſe aūt affectū carnis huic uocationi inimicū. Quare, etſi Paulus dicit Renatos nō eſſe in carne, tñ cum affirmat ſe facere, quod non uelit, & uidere aliā legē in membris ſuis, rebellantem legi mentis ſuę, & captiuum ducentem ſe legi peccati, affirmat etiam renatos habere adhuc carnem, præ qua non impleant legem Domini perfecte, tantum abeſt, ut excellentiora faciant opera, q̄ꝑ lex Domini exigit.

Galat. iij. Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus &c. Hīc iterū addit Aſotus. At ibi ſtatim, (inquiens) Chriſtus uos redemit de maledicto legis. Et rurſum: Iam non ſumus ſub pædagogo, Oēs enim filij Dei eſtis, per fidem quę eſt in Chriſto Ieſu. Miror, quomodo Aſotus potuerit animo ſuo imperare, ut hęc Pauli uerba recitaret. Nō enim dubito, quin ſint ſudes in oculis omniū hypocritarū, Nec poſſunt ſplendorem eorū rectis oculis ferre, niſi ea uaniſsimis ſuis ſomnijs commaculent.

Quid ergo eſt, q̄ Paulus, præter illa uerba, quæ Confeſsio Principis recitat, addit & ea, quæ Aſotus adducit? Nū quia Chriſtus redemit nos de maledi-

ctione

ctione legis, idcirco homines possunt legi Dei non solum perfecte satisfacere uerȝ etiam nonnihil supererogare, & gratiora facere opera, q̄ lex in hac uita exigit? Hoc enim in præsentia agitur. Sed hoc ipso Asotus haud obscure significat, cp̄ in Paulo plane sit ὁν ϑ πρὸς λύραν. Prorsus enim contrarium ex Paulo sequitur. Si em̄ necesse est ut Christus redimat nos de maledictione legis, perspicuum erit, cp̄ nos intantum non possimus aliquid supererogare legi, ut ne satisfacere quidē ei queamus. Etsi autem hoc scriptum Pauli, tanta luce per nostros illustratum est, ut si Asotici dedignantur ea legere, cæcitate sua dignissimi sint, tamen quia hęc scribo, non Asoto, sed sanabilibus, non pigebit pauca quædam, (Nā copiosior explicatio ex alijs nostrorum scriptis petenda erit,) de uera sententia eius loci apud Paulum, commemorare. Paulus enim probaturus cp̄ consequamur benedictionē Abrahæ promissam, hoc est, Remissionem peccatorum, adoptionē in filios Dei, & regnum cœleste, non propter opera legis seu propter merita bonorum operum, sic argumentatur: Quicunqȝ sunt ex operibus legis, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Sententia autem huius argumenti hæc est.

Omnis, qui non permanserit in omnibus quę scripta sunt in lege, maledictus est.

Sed omnis qui est ex operibus legis seu facit opera legis, non permanet in omnibus quæ scripta sunt in lege. Faciendo enim legem, non facit legem, quia nõ implet eam perfecte.

Omnis igitur qui est ex operibus legis, seu facit opera legis, maledictus est.

Nihil hic est ambigui. Propositio est Mosi in Deuter. cap. xxvij. Assumptionem autem, & si Paulus in Galatis non ponit, probat tamen eam copiose in Epistola ad Rom. cap. i. ij. iij. & vij. Reliquum igitur est, ꝙ qui facit opera legis, non solum non consequatur benedictionem, uerumetiam sit obnoxius maledictioni. Intelligimus autem per opera legis, non cerimonialia tantum, sicut supra exposuimus, sed maxime omniũ moralia, ut quo plura & maiora facias opera moralia, eo magis obnoxius sis maledictioni. Quomodo igitur consequeris per ea benedictionẽ? Hîc nunc uociferabitur Asoticus quispiã: Quid magis absurdi dici potest? An non hoc est bona opera, quæ Lex præcepit, damnare, & homines ab obedientia diuinæ Legis deterrere? Sed his uociferationibus hypocritarum iam assueti sumus, & calumniæ eorum nõ sunt nobis ignotæ: Quicquid enim dicãt, certe Paulus manifeste dicit. Quicũqꝫ sunt ex operib. legis, sub maledicto sunt. Hîc aũt Paulus non agit de bonis operibus inter nos in hac uita faciẽdis: Certissimũ, n. est, ꝙ debeamus et necesse habeamus ĩ hac uita

bona

bona opera, quæ Deus præcepit, facere, Sed loquitur de bonis operibus coram Deo in conscientia faciendis, hoc est, Iudicio Dei opponendis. Nulla enim bona opera, etiam sanctissimorum hominum, tam perfecta, tam consummata, tam absolutæ pietatis sunt, ut possint seuero Dei iudicio opponi, & coram tribunali eius constare. Quicquid enim boni fecerint Sancti, Lex Dei semper inuenit in eo, quod accuset, et maledicat. Hic ergo accedit Christus, & redimit Sanctos a legis accusatione & maledictione. Sed quomodo? Num eo modo, quem Fraterculi intelligunt, uidelicet, q̃ Christus infundat hominibus quasdam uirtutes in hac uita, quibus diuinæ legi ita satisfaciunt, ut etiam multa supererogent? Sed hanc esse impiam sententiam, abunde demonstratum est. Quomodo ergo redimit nos Christus ab accusatione & maledictione legis? Sic certe nos redimit, quemadmodum in Paulo sequitur. Christus, (inquit) redemit nos a maledictione, dum factus est pro nobis Maledictio. Habes ex Paulo ipso, quomodo redimamur a Legis maledictione, uidelicet, nõ infusione uirtutum in nos, sed assumptione maledictiõis in Christum: Redemit, inquit, nos a maledictione, dum ipse factus est pro nobis maledictio. Assumpsit enim horrores inferni, assumpsit crucem, assumpsit mortem, quæ sunt Maledictio Legis, & his, cum ipse esset innocens, peccata nostra coram Deo ita expiauit, ut

cum deinceps Lex accusat & maledicit Sanctos, q̄ non satisfaciant Legi, q̄ non habeant opera perfecte bona, Christus, in quem credunt, absoluat eos ab hac accusatione & maledictione, & habeant in ipso & propter ipsum benedictionem, hoc est, remissionem peccatorum, Iusticiam, & uitam æternam. Quare sicut Confessio Principis allegauit ad suum institutum, testimonium Pauli cōuenientissime, ita quod Asotus ex Paulo adiungit, manifeste damnat hypocritarum impietatem, qua meritis suorum operum in iudicio Dei sibi confidendum esse somniant, tantum abest, ut Asoticæ uertigini patrocinetur.

Iam nec hoc, quod postea Paulus dicit, Non amplius sub Pædagogo sumus. Omnes enim filij Dei estis &c. quicquā opis Asoto ad confirmādam Pharisaicam suam sententiam afferre potest, sed potius magnopere cum ea pugnat. Quid enim? Num quia sumus filij Dei, apparet nunc in hac uita, quod sumus? Certe, si homo in Christo renatus Legem in hac uita ita impleret, ut posset legi aliquid supererogare, iā non solum appareret reipla esse filius Dei, uerumetiam conditio eius longe melior esset in hac, q̄ in futura uita, propterea q̄ illic nullus sit supererogationi locus. Sed Paulus recte muniuit uerba sua aduersus omnem hypocriticam impietatem. Cum enim dixisset: Omnes filij Dei estis, addit, PER FIDEM, quæ est in Christo Iesu. Vocat Galatas filios Dei,

Sed

Sed per fidem, eamq; quæ habetur in Christum Iesum. Vbi autem est Fides in Christum, ibi non creditur, q; nostræ uirtutes sint tanti coram Deo momenti, ut impleant Legem Dei, & mereantur æternam benedictionem, sed creditur, q; Iusticia Christi nobis imputetur, & q; ea sola in conspectu Dei sit confidendum, ut in hac uita Iusti simus, non iusticia, quæ in nobis est, sed quę est in Christo Dño nostro. Vnde & postea dicit Paulus, Nos Spiritu ex fide, Spem iusticiæ expectamus. Non ait, q; nunc in hac uita habeamus perfectam Iusticiam, in nostris uidelicet operibus, sed q; speremus & expectemus eam ex fide. Quod autem speratur, nondum reipsa habetur. Et Ioannes: Nunc, inquit, filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Quare nisi Asotus sentiat, homines eo q; sint filij Dei per fidem, tam perfecte in hac uita propter uirtutes ipsorum Iustos esse, ut prorsus nullum uicium ipsis inhæreat, non uideo, cur uoluerit hæc Pauli uerba Instituto Confessionis Principis opponere, nisi forte libeat ei arma nobis porrigere, quibus eum deijciamus.

Augustini testimonium, quod Confessio Principis, ex libello, De Spiritu & litera recitauit, prorsus pugnat cum Asotica impietate, & tamen homo im-

pudentiſsimæ frontis, audet adhuc, neſcio quam perfectionem in hac uita ſomniare. Etſi autem abhorreo a tractandis illis minucijs, tamen Aſoti uel eruditum iudicium, uel honeſtus animus, in hoc Auguſtini loco interpretando, non eſt ſilentio prætereundus. Auguſtinus manifeſte hic docet contra Aſotum, q̃ hæc præcepta: Diliges Deum ex toto corde, & proximũ ſicut teipſum, non impleantur in hac uita. Et tamen affirmat ea non eſſe fruſtra nobis propoſita, ſed ut cognoſceremus, qd nobis deſit, & ad quæ nobis ſit connitendum. Et addit. Ac per hoc, quantum mihi uidetur, in ea quæ PERFICIENDA eſt IVSTICIA, multum in hac uita ille proficit, qui q̃ longe ſit a perfectione iuſticiæ proficiendo cognoſcit. Hic Aſotus, arripit illa uerba Auguſtini, (Perficienda eſt Iuſticia) & ait. Eſt ergo in hac uita aliqua iuſticia perficienda. Quod Auguſtinus clare loquitur de futura uita, in qua ſit iuſticia perficiẽda, hoc Aſotus detorquet aperta deprauatione, ad præſentem uitam, ut quod Auguſtinus adiũgit, (Multum in hac uita) & coniungit cum ijs quæ ſequuntur, Aſotus ab ijs ſe parare, & cum prioribus coniungere uideatur, quaſi Auguſtinus ita ſcripſiſſet. In ea quę perficienda eſt iuſtícia multum in hac uita. Et mox aliam ſententiam incipiat. Ille proficit, qui q̃ longe &c. Inuitus iſta attingo. Nihil enim aut parum faciunt ad inſtitutum. Oſtendenda tamen erant, ut emiſſarij Aſoti uideant,

q̃

q̃ eruditum & probum uirum ad oppugnandam Confeſsionem Principis delegerint, & noſtri ſciant, quid in alijs locis tractãdis ab Aſoto ſit expectandũ.

Sed ut Aſotus aliquando etiam uerum dicat, addit in ſuis Scholijs: Non eſt tanta hæc perfectio, quãta patriæ. Agimus Aſoto gratias, q̃ dum noſtra oppugnat, ea confirmet. Nam & nos idem plane ſentimus, ſed hoc adijcimus, q̃ nihilominus illa perfectio, quæ futura eſt in patria, exigatur a nobis, etiam in hac uita, non q̃ poſsimus eam hîc præſtare, ſed ut cognoſcamus, q̃ longe, (ſicut Auguſtinus dicit), ab ea perfectione abſimus, & ut omnes ſub peccatum cõcludantur, ac omnium os obſtruatur, ſoliq̃ Domino Deo noſtro gloria reddatur, ut qui gloriatur, nõ glorietur in ſuis uirtutibus, ſed tantum in filio Dei Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Quo autem longius progredimur, eo plura Sophiſmata Aſoti deprehendimus. Auguſtinus de Caritate ſcribit, q̃ in alijs ſit maior, in alijs minor, in alijs nulla. In nullo autem, quamdiu homo hic uiuit, pleniſsima. Hîc, cum Aſotus audit Caritatem in nobis eſſe, adijcit. Illa uero eſt plenitudo Legis, ut Paulus inquit. Rom. xiij. Qua adiectione Aſotus ſignificat, nos poſſe Legem in hac uita implere Caritate. Hoc eſt manifeſtum Sophiſma. Primũ enim, & ſi nomine caritatis, ſi ſimpliciter enuncietur, ſolet intelligi caritas tam erga Deum, q̃ erga proximum, tamen

Paulus eo loco nõ loquitur de caritate in Deum, sed de caritate erga proximum. Qui diligit, inquiẽs, alterum. Et: Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Quare nomine legis intelligit etiam eo loco, tantum legem secundæ tabulæ, quæ est de dilectione proximi, ut qui alterum diligit, impleat etiam eam legem, quę est de alterius, nimirũ proximi, dilectione. Sed qui hanc implet, nõdum implet legem primæ tabulæ, quæ est de Dilectione Dei. Nondum enim statim diligit uere Deum, qui diligit proximum, hoc est, qui, ut Paulus recensẽt, non designat adulterium, nõ occidit, nõ furatur, non dicit falsum testimonium, non concupiscit, & si quod aliud præceptũ, in hoc sermone summatim comprehenditur, Diliges proximum &c. Deinde Paulus, cum dicit, Caritas seu dilectio est plenitudo legis, non affirmat, ꝙ nos nostra dilectione impleamus hanc legem perfecte in hac uita, sed docet, quid ea lex a nobis exigat, & qua re impleatur. Nam hæc lex impletur quidem dilectione, quam exigit, sed quis est qui eam potest tanta perfectione in hac uita præstare, quanta ab ipso per legem exigitur? Vides ergo nunc præstigias Asoti. Est in nobis dilectio. Ergo implemus legem dilectionis, Siquidem plenitudo legis est dilectio. Recte loqueretur Asotus, si prius probasset in nobis tam perfectam esse dilectionem, quantam Lex exigit. Sed hoc Augustinus ipse negat. Plenissima, inquiens, quæ iam non

non poteſt augeri, quamdiu hic homo uiuit, eſt in nemine. Quare in nemine quoque eſt uera huius legis impletio, in hac uita.

Vides autem, optime mi Lector, q̃ Aſotus ex hoc teſtimonio Auguſtini, luculentam & inſanabilem plagam acceperit. Cum enim Auguſtinus dicat: Quã diu (caritas) augeri poteſt, profecto illud, quod minus eſt, q̃ debet, ex uicio eſt. Et ſtatim pie ac erudite exponit, quid ex hoc uicio conſequatur, ibi Aſotus fortiter, imo impudenter diſſimulans, qua de re agatur, concionatur interea nobis, q̃ non excludamur a regno, ſi non conſenſerimus motibus & operibus innatæ concupiſcentiæ. Sed heus tu, bone uir, non ſic facile te elabi patiemur. Primum enim, ſi tibi ſermo eſt de cralsis motibus conſcientię, & indiſcriminatim de hominibus renatis & nõ renatis, falſum eſt, q̃ non excludantur a regno cœlorũ, qui non conſentiunt motibus concupiſcentiæ. Multi enim fuerunt honeſti Ethnici, qui & ſi non conſenſerunt concupiſcentiæ adulterij, aut homicidij, aut furti, ſed reſtiterunt, nec opere deſignarunt, tamen excluſi ſunt e regno cœleſti. Homo enim non ideo recipitur in regnum cœleſte, quia non conſentit concupiſcentiæ peccati ſui, ſed quia hoc peccatum non imputatur propter Chriſtum, per fidem. Quare qui non ſunt renati in Chriſto per fidem, etiamſi non conſentiant ſuæ concupiſcentiæ, tamen neceſſe habent a cœleſti

regno exulare. Habet et cõsensus ipse in Renatis multum discriminis, qꝑ alius sit consensus carnis, alius cõsensus Spiritus, sicut Paulus ad Rom. cap. vij. docet. Sed hæc uere Apostolica & Theologica, si Asoticis commemoraueris, perinde est, ac si surdis fabulam narrares.

Deinde hoc loco non agitur, quale sit uicium corruptæ nostræ naturæ, ex gratuita Dei clementia. Nõ em̃ ignoramus, qꝑ hoc uicium si credimus in Christũ, non imputetur nobis, sed clementer remittatur propter Christum, Sed hoc agitur, quale hoc uicium sit sua ipsius natura, & quid in homine, etiam renato efficiat. Hîc ergo Augustinus manifeste stat a nostra parte, aduersus omnem Asoticam impietatem, & sicut aliàs ex Paulo docet, qꝑ hoc uicium concupiscat aduersus Spiritum, & rebellet legi mentis, hoc est, qꝑ sit natura sua uere peccatum, ita et hîc docet, qꝑ ex hoc uicio renati minus faciant, q̃ꝑ deben, & non sit in terra Iustus, qui non peccet, Nec iustificetur in conspectu Dei omnis uiuens, Q̃ꝛ & propter hoc uicium, si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis non est. Propter quod etiã quantumlibet profecerimus, necessarium est nobis dicere, Dimitte nobis debita nostra, cum iam omnia in baptismo dicta, facta, cogitata dimissa sunt. Minus aũt facere, q̃ debemus, Non facere bonum, sed peccare, In conspectu Dei nõ iustificari, Falli enim, qui dicit

cit se non habere peccatum, & cõtinenter orare, ut dimittantur nobis debita, an hoc est legem Dei, perfecte, quãtum Spiritus sanctus in hac uita exigit, implere, & legi supererogare, ac tam sibi q̃ alijs regnum cœlorum mereri? De his enim rebus nunc agitur, & ad hæc refutanda testimonium Augustini adductũ est. Ac profecto Augustinus in hoc loco tam apertus, tã perspicuus est, ut ad eum omnia alia ipsius dicta, quę pro temporum suorum ratione de nostra legis impletione, & de meritis nostrorum operum, uel paulo obscurius, uel improprie scripsit, merito exigẽda sint, & per eum interpretanda. Nec dubito, quin tam ipse Augustinus q̃ uera eius Ecclesia, ex hoc loco, & alijs similibus erudita, abiecerit in grauibus tẽtationibus, & uera peccati agnitiõe, coram seuero Dei tribunali, omnem fiduciam in suas uirtutes, aut satisfactiones, & merita, & collocauerit eam Solam, in sola Dei clementia, per Dominum nostrum Iesum Christum. Obscurum enim non est, q̃ Sancti sæpe ac multum aliter extra tentationem, & coram humano iudicio, q̃ in tentationum grauitate, et coram diuino iudicio sentiant ac loquãtur. Cuius experientiæ cum Asotus uideatur omnino expers, non est mirum, q̃ tam Sophistice, tam Pharisaice, tam Ethnice, de uirtutibus & meritis earum scribat.

Sed cum Asotus aliás soleat esse impudentissimus, hîc, cum remittit nos ad Augustini conciliatio

nem,de dictis Ioannis, Omnis qui natus est ex Deo, non peccat.Et,Si dixerimus,quia peccatum nõ habemus &c.sua impudentia se ipse uincit. Augustinus enim in eo loco, qui extat lib.ij. de peccato. merit. & remissione cap.vij.clarissime approbat nostram sententiam & refutat Sophisticas impietates de perfecta legis impletione in hac uita, & de meritis nostrarum uirtutum.Non ex qua hora(inquit) quisq; baptisat, omnis uetus infirmitas eius absumitur, sed renouatio incipit a remissione omnium peccatorum. Et inquantum quisq; spiritalia sapit,qui iam sapit, intantum renouatur. Cætera uero in Spe facta sunt,donec etiam in re fiant, usq; ad ipsius corporis renouationem in meliorem statum immortalitatis &c.Et mox: Profecto enim,qui de die in diem adhuc renouatur, nondum totus est renouatus, & inquantum nõdum est renouatus,intantum adhuc in uetustate est.Ac iterum:Primitias Spiritus nunc habemus, unde iam filij Dei reipsa facti sumus,In cęteris uero Spe, sicut salui,sicut innouati, ita & filij Dei, re autem ipsa sicut nondum salui, ideo nondum plene innouati,nondum etiam filij Dei, sed filij seculi &c.

Et in alio loco,cõtra Epistolam Parmeniani: Qui rectissime, inquit,sapiunt,intelligunt quemlibet hominum, quamuis iam pro consortio societatis humanæ non absurde dici possit,iustissime uiuere, non tamen posse esse sine uicio, quamdiu caro concupiscit

aduersus

aduerſus Spiritum, Spiritus autem aduerſus carnem. Habes memorabilia Auguſtini, uiri de Eccleſia Dei optime meriti dicta. Qui autem tam clare, tam perſpicue affirmat, ꝙ non infirmitas noſtra abſumatur in baptiſmo, ꝙ cum renouamur de die in diē, adhuc ſimus in uetuſtate, ꝙ reipſa nondum ſimus nec ſalui, nec plene innouati, ſed adhuc filij ſeculi, ꝙ nemo etiamſi pro conſortio humanæ ſocietatis iuſtiſsime uiuat, non tamen poſsit eſſe ſine uicio, quamdiu caro cō cupiſcit aduerſus Spiritum: hæc, inquam, & id genus multa alia, cum Auguſtinus manifeſte aſſeueret, quomodo non manifeſte etiam pugnaret cum fratercu lorum impietate, qua iactant, ſe non ſolum implere legem Dei, quantum iuxta ſentētiam Spiritus ſancti in hac uita ab homine exigitur, uerumetiā plura, & excellentiora facere, q̄ Lege Domini ſint mandata? Mirandum igitur eſt, qua frōte Aſotus audeat in medium adducere Auguſtinum, quem conſtat, ſi recte inſpiciatur, Aſoticas impietates aperte refutare.

Operæprecium autem eſt aliam quoq; uertiginē Aſoti, quam in ipſo Auguſtinus excitat, intueri. Confeſsio Principis recitat inſigne illud dictum Auguſtini: Omnia mandata facta deputantur, quando quicquid non fit ignoſcitur. Hîc, bonus ille uir Aſotus, concedit quidē, nos conſequi remiſsione pcrōr̄ premium, (Sic.n. libet ei loqui) quod cōſequimur impletione præceptor̄. Concedit etiā, ꝙ neceſſe habeamus

orare, Dimitte nobis debita nostra: Et cp nullus sit sine peccato, sed addit, cp non propterea nullus sit iustus. Putas ne Asotum mentis suæ satis esse compotem? Num, obsecro, nũc agitur, An homo quispiam sit iustus, & non potius, An homo operibus suarum uirtutum, sit coram Deo Iustus, & an meritis uirtutũ sit in Iudicio Dei confidendum? Non quæritur nunc An sit, sed quomodo sit homo Iustus? Et nos quidẽ respõdemus iuxta Propheticam & Apostolicam doctrinam, hominem esse Iustum ex fide in Iesum Christum: Asotica autem colluuies respondet hominem esse Iustum ex operibus, seu meritis suarum uirtutum. Sed hæc responsio refutatur non solum Propheticis & Apostolicis testimonijs, uerumetiam hoc dicto Augustini, quod in præsentia citatur, adeocp refutatur suis ipsius Asoti uerbis. Si enim necesse habemus orare: Dimitte nobis debita. Et uerum est, nullũ hominem esse sine peccato, quomodo homo potest esse ex operibus aut meritis suarum uirtutum corã Iudicio Dei, (De hoc enim nunc agitur) iustus? Sed faceſſant hinc Asoticæ φλυαρίαι. Nos rem ipsam ita teneamus, cp si quidem pium hominem in Christo renatum intuemur iuxta carnem seu corruptionem naturæ suæ, sicut non potest dicere, mundum esse cor suum, & se esse coram Deo iustum, ita necesse habet cum Dauide exclamare: si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Et: non intres in

iudicium cum ſeruo tuo, quia non Iuſtificatur in cõſpectu tuo omnis uiuens. Si autem intuemur eum iuxta fidem, qua amplectitur Chriſtum filium Dei, uidemus hominem tam Iuſtum & ſanctum, ut conſequatur hæreditatem cœleſtis regni. Iuſtus autem & Sanctus eſt, non propter ſuas quas habet uirtutes, Sed quia Deus non amplius imputat ei ſuam Iniuſticiam, & donat eum Iuſticia filij ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ea coram tribunali Dei confidat & glorietur. Hæc eſt piorum Iuſticia, aliena, uidelicet, in Chriſto, non autem propria, in ipſorum operibus aut meritis uirtutum.

Senſit etiam Aſotus plagam a Hieronymo acceptam, ſed uideo eum eſſe athletam forti animo, q̃ etiamſi deijciatur, & ad humum proſternatur, non tamẽ fateatur ſe victum. Hieronymus dicit hanc ſolam eſſe hominis perfectionem, ſi imperfectos ſe eſſe nouerint, & hanc eſſe ueram hominis ſapientiam, noſſe ſe imperfectum. Quo teſtimonio aperte ſignificatur, q̃ homo in hac uita non poſsit legem Dei ſuis uirtutibus perfecte implere. (Hoc enim Confeſsio Principis probandum ſuſcepit) & q̃ homo non poſsit meritis ſuarum uirtutum in Iudicio Dei confidere. Aſotus autem, uir probus, principali ſtatu huius loci fortiter diſsimulato, concionatur interea de aliqua, neſcio qua, perfectione in hac uita, & ſperat ſe ſuo officio recte defunctum, ſi quædam alia loca Hierony-

mi, quæ nihilo plus ad rem faciunt, q̃ſi baculus ſtaret in angulo, e regione adiiciat. Quis enim negat aliquam eſſe in hac uita perfectionem hominum, ſi fiat collatio, non ad exactam perfectionẽ Dei, ſed ad alia inter creaturas imperfectiora? Nos autẽ, cum in præſentia diſputamus, de perfecta impletione Legis diuinę, non conferimus hominem cum aſinis, aut bobus, nec conferimus eum cum hominibus impœnitentibus, & aperte ſceleratis, Non enim dubium eſt, quin honeſtus uir perfectior in uita ſua dici poſsit, q̃ſi publicus latro aut incẽdiarius, Sed diſputamus de ea hominis perfectione, quæ confertur cum uera diuinę legis ſentẽtia, & quæ conſtet in ſeuero Iudicio Dei. Hîc manifeſtum eſt, q̃ nulla prorſus ſit operum hominis perfectio, quę plene ſatisfaciat ueræ ſententiæ diuinę legis, & quæ ſua integritate coram tribunali Dei cõſtare poſsit. Et hoc etiam teſtificatur Hieronymus, non ſolum iis teſtimoniis, quæ Confeſsio Principis, uerumetiam, quæ Aſotus ipſe adducit. Sed quid Aſoto, cum Hieronymo, uiro tam docto & eloquente, cui admodum familiare eſt, Rhetoricis illis & iucundis ἐναν πώσει ludere, ut his, quaſi aculeis, Lectori fortius, quod docendum ſuſcepit, infigat. Quod eruditi uiri conſilium, ualde dubito, num Aſotus præ nimia ſua eruditione & ſanctitate aſſequatur.

Poſtquàm autem deterſimus Soticas aſperginesa Teſtimoniis,

Testimonijs, quibus Confessio Principis utitur, & restituimus ea pristino suo nitori, reuertemur nunc ad excutienda ea tam Sacræ scripturæ, quàm ueterum scriptorum testimonia, quæ Sotus in suis schoIijs & Confessione recẽset. Etsi enim posito uero fundamento, & confirmata pia sententia testimonijs Spiritus sancti, ueritas oppugnari quidem, non autem expugnari potest, & aduersus eam, non nisi deprauationes, fallaciæ, & calumniæ proferri solent, tamen ne Asotus queratur se nimis fastidiose a nobis contemni, agitedum, percurremus ea, quæ ipse opposuit. Initio ergo probaturus, homines posse Legem implere ea perfectione, quam exigit pro statu huius uitæ, allegat dictum CHRISTI, Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Primum, ostendimus antea, ꝙ Lex exigat in hac uita summam perfectionem, uidelicet, non minorem, ꝙ̃ qualem pij habituri sunt in cœlesti regno. Amen dico uobis, inquit Christus, donec prætereat cœlum & terra, iota unum aut unus apex non præterierit ex Lege, quo ad omnia facta fuerint. Quorum uerborum hæc est sententia. Lex (moralis) seu Decalogus, non durat tantum usque ad priorem aduentum Messiæ, Sed durabit, donec hic mundus constiterit, & ita durabit, ut DEVS obseruationem eius tanta semper seueritate exigat, ut etiam uelit minimas literas, aut apiculos impleri. Non est conten-

tus, si iuxta externas tantum literas et syllabas implea tur, sed exigit, ut etiam ea, quæ uidentur minutissima, obseruentur, & intantum non admittatur aliquod uitium, ut ne ocioſum quidem uerbulum loquaris, tantum abest, ut aliquid incredulitatis, aut dubitationis erga Deum concedatur. Vanissimum igitur est, q̃ Asotus affirmat Legem alia exigere pro statu huius uitæ, q̃ simpliciter. Deinde, quod Christus dicit adolescenti: si uis ad uitã ingredi, serua mandata, remittit adolescentem ad Legem. Quid autem est Lex? In quem præcipuum usum data est Lex? An non data est, ut operetur iram, ut deducat in agnitionem peccati, ut occidat? Si data fuisset Lex, inquit Paulus, quæ posset uiuificare, uere ex Lege esset iusticia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Quare, cum Christus remittit adolescentem ad Legem, non significat, quid adolescens possit, sed quid debeat præstare. Videbatur quidem adolescens sibi insigniter iustus, & iam præstitisse Legem, Omnia, inquiens, hæc seruaui a iuuentute mea, Sed erat, ut mox res ipsa probauit, hypocrita. Remittitur ergo ad Legem, non ut discat, se posse, sed ut discat se non posse Legi perfecte satisfacere, & ut agnoscat peccatum, ac sentiat se æterna morte dignum, quo excitetur, ad quærendam remissionem peccatorum, & ueram Iusticiam, in CHRISTO.

Sed

Sed hæc altiora sunt, q̃ quæ hypocritæ, quorum cordibus uelamen est impositum, intelligant, & sunt in alijs scriptis copiose explicata.

Hic uero considera mihi fidum monitorem. Confessio Principis, utitur uerbo reputandi, Hominem (inquiens) si faceret opera Decalogi ea perfectione et integritate,, quam Lex exigit, uere coram Deo operibus suis Iustum REPVTANDVM. Hic Sotus monet hoc uerbum cauendum. Non sola, inquiens, reputatione sumus Iusti, sed ueritate. Quæ, obsecro, hæc est istius hominis uel incogitantia, uel imperitia? Moses, cum describeret Iusticiam fidei Abrahę, utit̃ hoc reputandi uerbo expresse. Paulus in hac ipsa disputatiõe, & in huius Mosaici dicti expositiõe, quæ extat ad Rom. cap. iij. utitur hoc uerbo, in eodem capite, pene decies, et Sotus tanta est impudentia, ut magna, qua sibi præditus uidetur, autoritate iubeat hoc uerbum cauere? Quid? cauenda ne sunt uerba Spiritus sancti, ne nobis uenenum aliquod occultum instillent? O hominem non uno tantum Cardinalitio galero dignum. Deinde hypocrita suis phãtasijs inebriatus, non uidet, quid dicatur, aut de quo agatur. In eo enim loco, Confessio Principis, non dicit, nos sola reputatione, Sed etiam ueritate Iustos esse, si quidem opera Decalogi ea perfectione, quam Lex exigit, præstaremus. Dicit enim expressis uerbis, VERE CORAM DEO, operibus suis Iustum reputãdum.

Sed Asotus aliò respicit. Assumit enim, q̃ homo possit legem Dei, quantum ab ipsa in hac uita exigitur, perfecte implere, imo nõ implere tantum, uerumetiam ei quædam excellentiora supererogare, ideoq̃ putat hominem in hac uita esse iustum, non tantum ex imputatione per fidem, uerumetiam reipsa, propter opera. Sed hãc impietatem refutauimus antea, & Paulus in eo loco, in quo, Reputãdi uerbo, quod Asotus tanq̃ uenenatum cauere iubet, toties utitur, tam grauiter tam perspicue refutat, ut nisi hypocritæ essent deploratæ cęcitatis, fieri non posset, quin ea luce illustrarentur.

Cæterum, cum Confessio Principis neget hominem posse in hac uita Decalogũ operibus suis implere, tñ abest, ut posit aliqd supererogare, hîc Asotus cum sua ecclesia credit auxilio gratię omnia posse fieri, iuxta illud Christi: Apud homines hoc est impossibile, apud Deũ aũt omnia sunt possibilia. Quomodo intelligendũ sit, q̃ dicimus legem posse per gratiam Dei impleri, paulo ante indicauimus. Nũc igitur expendamus ueram sententiã eius dicti, quod Christus apud Matthæũ de diuite recitat, ut uideamus, q̃ appositè ab Asoto huc transferatur. Nã si Asotus sentit Christum loqui de absoluta Dei potentia, quis nescit Deum esse omnipotentem? Et hac ratione possibile est Deo, ut nõ solum diuitem, uerumetiã equos, asinos, & anseres, imo et fraterculos faciat saluos. Nũc autem

aũt nõ quæritur, quid Deus posit absolute, sed quid uelit & soleat facere ordinarie. Etsi enim non est impossibile Deo, ut efficiat, quo homo in hac etiam uita impleat operibus suis Decalogum perfecte, tamen quãtum nobis uerbo suo, quod in Sacra scriptura cõtinetur, patefecit, non solet carnem hominis in hac uita in Spiritum mutare, sed relinquit carni suam corruptionem & imbecillitatem, et dat Spiritũ quo carnis cupiditas cõpescatur, & subinde magis ac magis expurgetur, non q̃ plena fiat expurgatio in hac uita, sed ne caro Spiritui dominetur, & ne secundum carnem uita ducatur. Itaq̃ impossibile quidem est apud homines, ut homines siue diuites siue pauperes saluentur, possibile autem est apud Deum, non eo modo, quem Asotus somniat, nisi appellet, ut dixi, ad absolutam Dei potentiam, Sed illo modo, quem supra expoſuimus, uidelicet, q̃ Deus recipiat hominem, qui audit Euangelion Christi, & credit ei, in gratiam, & non solum condonet ei peccatum, sed etiam adoptet eum in filium, gratuita clementia, propter Christum, ac donet eum omnibus beneficijs Christi, inter quæ ex una parte est perfectissima iustitia, qua Christus Legi diuinæ satisfecit, ex altera parte Spiritus sanctus, ut homo confidat illa coram tribunali Dei, perinde ac si ipse legem impleuisset: Hoc enim est ex gratia Legi satisfacere, huius autem uirtute incipiat carnem mortificare & in uo-

cationeDei ambulare.Hoc enim est fidem, & gratitudinem suam testificari.Sed de hac re antea copiosius,q̄ ut necesse sit h c plura addere.

Sequit in Scholijs Asoti, nō alius fere μυκτηρισμὸς, aut potius ἐκμυκτερισμὸς, q̄ olim antiquus coluber filiū Dei in pinnaculo tēpli mordere conabat. Nā quēad modum tum obijciebat Christo dictum illud scripturæ,(Angelis suis mandauit de te &c.)ut uel fiduciam eius argueret uanitatis,uel eum in temeritatem impelleret,ita nunc serpentino suo gressu arrepit ad Confessionem Principis, & ubi ea reijcit opera supererogationis,ac dicit,sententiam illam Fraterculorum & Sophistarum de operibus supererogationis alienam esse a Prophetica & Apostolica doctrina,ibi Satan euomit uirulento suo ore quædam dicta Scripturæ,quibus ita nos irridet, ut uideatur sibi de nobis iam triumphare.Sed tu Domine Iesu Christe, fili Dei,qui caput huius serpentis contriuisti,fer,quæso,mihi opem,da uirtutem seruo tuo,ut uirulentiam eius in iugulū ipsius regerere possim. Periclitat tui nominis gloria.Periclitatur æterna salus eorum,pro quibus tu mortuus es,& quos tu Sanguine tuo redemisti.Hic enim agitur,num tu unà cum Prophetis & Apostolis tuis,stes ab eorum parte, qui uidentur sibi multo meliorem & rectiorem uiam ad æternam salutem,q̄ tu,excogitasse,& nobis proposuisse.Spero igitur te intantum nobis non defuturum, ut etiam

palàm,

palàm, nobis Satanam uicissim derisum, consputum, & pedibus tuis conculcatum ostendas. Faciamus nũc periculum, num diuina clemẽtia adiuti, queamus Satanæ uirulentum suum μυκτηρισμὸν excutere. Confessio Principis affirmat falsam esse eorum sententiam, qui dicunt, hominem in hac uita eò posse peruenire, ut non tãtum impleat suis operibus Decalogum, uerumetiam, possit plura & maiora opera facere, q̃s in Decalogo præcepta sunt, quę uocant opera supererogationis. Asotus autẽ dicit, suam Ecclesiam habere autoritatem quædam proponendi sub cõsilio, quorum obedientia supererogemus nonnihil ijs, ad quæ ex necessitate (recito enim uerba eius,) tenemur. Et in huius rei testimonium allegat quædam dicta Scripturæ: Si uis perfectus esse, uade & uende omnia. Et: De uirginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Et de Eunuchis apud Prophetam: Dabo eis in domo mea & in muris meis, nomen melius &c. Itaq; docere conatur, q̃p Ecclesia eius possit quædam statuere, quæ si obseruentur, maiora sint & præstantiora, q̃s ea, quæ diuina lege sunt præcepta. Ea autem sunt, ut nominatim exprimantur, Paupertas, Cælibatus, seu Virginitas, & obedientia Monastica. Conferamus igitur nunc ea, quæ isti excellentiora diuina lege iactant, cum Lege Domini, & operibus eius, ut uideamus utra præponderent.

Guardianus, aut Prior Dominicanus dicit: Si

meo consilio fueris obsecutus, & uoueris Paupertatem, & Virginitatem, ac tradideris te in monasticam disciplinam, multo excellentiorem præstabis cultum Deo, ꝙ Legi Dei præceptum fuerit.

Lex autem Dei est, Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota fortitudine tua. Quid ergo dicemus? Potest ne ullũ opus tali, ac tanta dilectione maius & excellentius excogitari? Quid ni? An non audis, ꝙ Prior Dominicanus dicat, Paupertatem & Virginitatem uouere, aut seruare esse gratius opus, ꝙ id ad quod necessitate tenemur. Tenemur autem necessitate ad dilectionem Dei ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine nostra. Quid ergo aliud reliquum est, ꝙ uotum Paupertatis & Virginitatis multo esse præstantius & Deo gratius, ꝙ diligere Deum ex toto corde? Immane, quanta est hæc hypocritarum impietas. Siccine creatura honorat creatorem suum? Siccine reuerentur maiestatem Dei uermis & putredo? Deus, qui est æterna sapientia, dedit Legem perfectissimam, qua nihil potest absolutius inueniri. Illud autem execrabile genus hominum audet profiteri, se posse consilia proponere, quibus, si obsecutus fueris, maiora & præstantiora facias, ꝙ ea, quæ diuina Lege sunt præcepta. An non hoc est sapientiam & industriam suam, non æquare tantum, uerumetiam præponere Sapientiæ & industriæ diuinæ? Satan dixisse quondam

quondam fertur: In cœlum conscendam, supra astra Dei exaltabo solium meum. Ascendam super altitudinem nubium, Similis ero altissimo. Nunc autem nouum Satanarum genus exortum est, qui non contenti, Similes esse, sed Altissimo altiores esse contendunt. Initio conditionis humanæ putauit Satan sibi sufficere, si persuaderet homini, ut affectaret esse sicut sunt Dij, scientes bonum & malum. Nunc autem, (rem horribilem, & nefariam,) hominum genus est, qui fastidientes uilissimam scilicet illam sapientiam & scientiam, quam Deus de bono & malo habet, affectant, imo se iam habere, multo maiorem, & excellentiorem iactant. Quid est, obsecro, blasphemia in Deum, si hæc non est? Dixit quondam Moses de Lege DOMINI, En hæc est uestra sapientia & intellectus coram populis. Et in Psalmo dicitur: Lex Domini immaculata cõuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam prę stans paruulis. Quid? An non hæc diuinæ Legis encomia erunt mutanda, & in Cõsilia Guardianorum & Dominicanorum transferenda? Quanto rectius aut tolerabilius Dominicanorum κορυφαῖος scribit, q̃ in his duobus præceptis, Diliges Deum ex toto corde, & Proximum sicut teipsum, consistat essentialiter uitę Christianæ perfectio. Et q̃ cõsilia non ordinent̃ sicad prę cepta, ut sine quib. prę cepta seruari nõ possunt, sed sicut ea, per quæ prę cepta facilius, melius &

perfectius seruantur. Et tamen hîc quoq; suam uertiginem patitur, cum aliâs affirmet, obseruationem cõsiliorum esse difficiliorem obseruatione mandatorum, & multa id genus alia absurda effutiat, quæ in præsentia enumerare nihil opus est.

Sed testimonia, inquiunt, Sacræ scripturæ nobis suffragantur. Non ignoro Angelum Satanæ solere sese in angelum lucis transfigurare. Obijciebat Satan etiam Christo scripturam in Sancta ipsa ciuitate Hierusalem, & in pinnaculo templi. Procidebat quoq; apud Marcũ Christo ad genua, & uociferabatur, Tu es filius Dei, Sed iubetur obmutescere. Cũ igitur posuerim iam certum, firmum, & fixum fundamẽtum, q; fieri non possit, ut homines consilijs suis sapientiores sint diuina lege, & q; nullum opus maius dilectione Dei ex toto corde, quam lex Domini præcipit, excogitari possit, liceret mihi nunc Satanam magis ridere & ad tartarum suum remittere, q̃ de allegationibus suis, quas scimus deprauato sensu adduci, sollicito esse. Sed ut neceſſe habeat maiori ignominia & cõfusione discedere, age, percurramus dicta scripturæ, quæ solent obijci, ut uerã eorũ sentẽtiam explicemus.

Si uis, inquit Christus, perfectus esse, uade, uende omnia, quæ habes, & da pauperibus &c. Hæc uerba dicuntur ad diuitem, qui cum profiteretur, se omnia præcepta Dei a Iuuentute obseruasse, audit, Si uis perfectus esse. Ergo põt aliquid maius & perfectius

præceptis

præceptis Dei præstari? Nihil certe minus. Quis.n. dixerit, Vendere omnia, et dare pauperibus, q̃d mandatur huic diuiti, maius & præstantius esse, q̃ Diligere Deū super omnia, ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine, quod generale præceptum Domini exigit? Paulus ad Corinthios scribēs: Si distribuero, inquit, in cibos pauperū omnes facultates meas, caritatem aūt non habuero, nihil mihi prodest. Loquitur autem ibi de Caritate erga proximum, et antefert eam distributioni omnium facultatum in pauperes: quanto magis antefert huic caritatē in Deum? Quid igitur est, Si uis perfectus esse? Primum, quod hoc loco ad diuitem dicitur, non est arbitrariū consiliū, cui iuxta referat, siue diues obsequatur, siue non obsequatur, sed est Diuiti necessarium mandatum. Necessitas salutis suæ exigebat, ut huic mandato obsequeretur. Quare cum non obsequitur, pronūciatur regno cœlorum indignus. Facilius est (inquit Christus) camelum per foramen acus transire, q̃ diuitē in regnū Dei ingredi. Et mox significat, apud homines impossibile esse, ut talis diues, qui obediētiam (sicut hic diues) detrectat, saluetur. Quare uanū est, quod dicūt, Christum hæc consulendi, non præcipiēdi animo, locutū. Deinde, non est præceptum generale, sed tantum personale. Non enim, quia huic diuiti dicitur, Vende omnia, & da pauperibus, & sequere me, idcirco omnibus alijs præcipitur, ut deserant suas facultates, & cōfe

rãt se ad eremũ, aut monasteria. Apud Marcum, qui curatus erat a Dæmonio, rogabat Iesum, ut ipsum sequeretur, & cum ipso esset. Iesus autem non permisit ei, sed ait: Vade in domũ tuam ad tuos, & adnũcia illis, quãta tibi fecerit Dñs, & misertus sit tui. Q; si hic prætexuisset exemplum eius dicti, quod Christus ad diuitem locutus est, & maluisset suę sapientiæ, cę; uerbo Christi morem gerere, & posthabita sua familia Christũ externo comitatu, sicut alij discipuli, qui peculiariter ad hoc uocati erant, sequi, profecto, quantũ peccauit diues nõ deserendo familiã, & non sequẽdo Christũ, tñ peccasset ille uir deserendo familiã, & sequẽdo externũ contuberniũ Christi. Alia. n. erat huius, alia illius uocatio. Necę. n. quod dictũ est ad adolescentem diuitem, idem est, cum eo quod aliâs dicit: Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucẽ suam, & sequatur me. Hoc uniuersis mãdatur, et seruandũ est in mediis etiã diuitijs, in media regni maiestate: illud autem, Vende omnia, & da pauperibus, (nisi ἀναγωγικῶς intelligas) non pertinet, nisi ad hunc adolescentem, & ad eos, qui nominatim ad externam desertionem facultatum, & ad externũ contubernium, atq; comitatum Christi uocabantur. Idẽ sentiẽdum est de hoc dicto: Omnis, qui reliquerit domum uel fratres &c. propter me, centuplũ recipiet, et uitã ęternã possidebit. Nõ. n. docet, ut abijcias uel amicos, uel facultates, uel uitam absq; certa Dei uocatiõe, sed

sed cõsolatur te, si ad uocationẽ Dei certã necesse habeas hęc deserere. In uocationem enim ipsam est intuendũ, ut iudicemus hoc esse opus Deo gratum, quod est diuinę uocatiõis, hoc aũt ei esse ingratũ, q̃d est uel manifeste contra Dei uocationẽ, uel præpostera imitatione, ad singularem cultum Dei ab humana ratione excogitatum, etiamsi alioqui uideatur iustissimũ, & sanctissimum.

Cum igitur Christus ad Diuitem dicit, Si uis esse perfectus, uade & uende omnia &c. nullo modo sentiendum est, q̃ uel arbitrariũ ei cõsilium dederit, uel imposuerit ei aliquod maius & prę̃stantius opus uera & perfecta dilectiõe Dei & proximi faciendũ, sed q̃ proposuerit ei notã, qua manifeste probaret, se, q̃d iactabat, Deum ex toto corde, & proximum sicut seipsum, diligere. Diues enim gloriabat quidẽ se præcepta Dei impleuisse: Omnia hæc, inquiẽs, seruaui a Iuuentute mea, et mirabatur quid sibi adhuc deesset: sed erat Pharisaica doctrina cæcatus, & hypocrita, ut existimaret se satisfacere diuinæ Legi, si externam uitam honestam duceret, nec uideret, quàm longe adhuc a uera & perfecta Dei & proximi dilectione, hoc est, ab impletione Legis abesset. Quare CHRISTVS proponit ei duo facienda, quibus probet se DEVM ex toto corde, & proximum sicut seipsum uere diligere. Alterum est, ut ex præcepto suo facultates suas omnes largiatur pauperibus,

quo testificetur, se diligere proximũ. Alterum, ut relictis omnibus, ipsum pauperem, pauper sequatur, et ministerio, ad quod eum sit uocaturus, sublata in humeros cruce, fungatur, quo probet se Deum uere ex toto corde & ex tota anima diligere. Cum Deus tentaturus esset Abrahamum, iussit eum offerre & in holocaustum mactare unigenitum filium suum Isaac. Quid ergo dicemus? Num Deus iussit Abrahamũ hac filij oblatione aliquod excellentius & præstantius opus, q̃ est dilectio Dei ex toto corde, facere? Nihil certe minus. Sed exigit ab ipso hoc opus, ut probaret, num ipsum ex toto corde uere diligeret. Vnde & cum Abraham in obsequio esset, dicitur ei: Nunc cognoui, q̃ timeas Dominum. Non dicitur, Nũc cognoui q̃ præstantius opus timore Domini feceris, aut aliquid legi supererogaueris, sed q̃ timeas Dominum, hoc est, uere diligas Dominũ. Quod tamen nõ sic intelligendum est, perinde ac si Abraham hoc opere satisfeciſſet diuinæ Legi tam perfecte, ut ex operibus suis coram Deo iustificatus esset. Sed q̃ diuina clementia adiutus præstiterit maius opus, q̃ ab ullo homine in uniuerso terrarum orbe expectatum fuisset. Etsi enim Abraham fecit hoc opere Deo cultum gratissimum, & manifeste probauit, se Deum ex animo diligere, non tamen potuit hoc opere coram Iudicio Dei confidere, sed necesse habuit gratuitam Dei clementiam implorare, quemadmodum Paulus

de

de Abrahamo, ex hoc dicto, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iusticiam, copiose docet.

Sic & Christus tentaturus diuitem, num uere diligat Deum & proximum, non mandat ei opus dilectione Dei & proximi maius & præstantius, sed exigit ab ipso exemplum, quo probet se id uere facere, quod iactabat. Ac Abraham quidem inuentus est in tentatione probatus, Diues autem abijt tristis, & apparuit, quod erat, mendax hypocrita. Quare, quod Christus dixit, Si uis perfectus esse, Vade, uende omnia, & da pauperibus &c. hanc habet sententiam. Tu gloriaris quidem te diligere proximũ sicut teipsum, & interea existimas quoq; te diligere Deum ex toto corde. Vt autem cognoscatur te hoc uere, serio & perfecte præstare, da exemplum. Et ne tu exemplum tuo arbitrio eligas, præscribo tibi, quod faciendum est. Age, distribue facultates tuas in egenos, & tum scietur aliquo modo te proximum tuum serio diligere. Præterea, Sequere me, relictis omnibus, ut opera tua in diuulgando meo Euangelio utar, & tum cognoscetur aliquo modo, te uere Deum diligere. Hæc est uera huius loci sententia, quam & fundamẽtum uniuersæ Propheticæ & Apostolicæ doctrinæ, & analogia fidei, & Circumstantiæ eius loci perspicue probant. Quare magna est fraterculorum cæcitas, & impietas, q; hypocriticam & Pharisaicam su-

am paupertatem collocent non ſolum in æqualitate operum diuinæ legis, uerumetiã in ſublimiori gradu ſupererogationis. Sed progrediamur ad explicanda alia dicta, quibus Satan uidet ſibi in nos uehementer inſultare. I. Cor. vij. dicit Paulus: De Virginibus præceptum Domini nõ habeo, conſiliũ tamẽ do &c. Ergo Virginitas opus eſt multo melius & Deo gratius atq; acceptius, q̃ ſint opera diuinę legis? Ergo uirginitatem ſeruare, excellentius eſt, q̃ Deum diligere ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine, Et proximum ſicut ſeipſum? Ergo collocemus in regno cœleſti Virgines Veſtales Romanorum, Virgines Athenienſium, Virgines Lacedæmoniorum, & multas alias, quarum commendatione plena eſt hiſtoria gentium? Cum enim hæ uirgines plus fecerint, q̃ᵱ diuina lege exigitur, & præſtiterint opus ſupererogationis, reliquum ſcilicet eſt, ut in altiori cœlo, q̃ᵱ in quo Sanctæ matriarchæ, Sara, Rebecca, Lia, Anna, & aliæ piæ coniuges, ſiue Veteris, ſiue noui Teſtamenti habitant, collocentur. Non prædicamus, inquis, Virgines ſeculi, Nec Virginitas ſola ſaluat. Manifeſtum igitur eſt, q̃ᵱ Virginitas non ſit ſupra, ſed infra legem, & rectius dixerit Chriſtus, Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata, q̃ᵱ ſi dixiſſet, Si uis ad uitam ingredi, ſerua Virginitatem. Quid ergo eſt, quod Paulus dat conſilium, ut Virgines maneant innuptæ? Quid eſt, Virgo cogitat quæ Domini ſunt,

ut

ut sit sancta corpore & Spiritu? Quid est, Qui non iungit matrimonio uirginem suam, melius facit? Hæc certe sunt insignia uirginitatis encomia. Nec dubium est, quin honestis mentibus, nihil sit uirginali pudore & modestia amabilius. Sed ne quid controuersiæ ambiguitas uocis afferat, definiendum & constituendum prius est, quid nomine Virginitatis intelligamus. Nam, cum postea Confessio Principis conferat in capit. De uotis Monasticis, cæliba-tum & coniugium cum Iudaismo, Græcismo, Seruitute & libertate, ibi Asotus quærit rimam, qua elabatur, manifesto & impudenti Sophismate. Dicit enim, cælibatum, non autem Iudaismum, nec græcismum, pertinere ad Virtutem. Itaque quod est externum uitæ genus, & habitus corporis, hoc ipse in catalogum uirtutum animi refert, alterum cum altero ita confundens, ut appareat ipsum, aut insignem esse impostorem, aut imperitum Thrasonem. Nomen enim Virginitatis aut cælibatus duplicem habet considerationem. Aliquoties enim hoc nomine intelligitur externa corporis integritas, aut uitæ genus a Coniugio liberum. Aliquoties autem intelligitur uirtus animi, hoc est, pudicitia, & castitas mentis, siue illa specialis, quam proprie uocamus castitatem, siue illa generalis, quam uocamus pietatem. Si ergo sermo est de Virginitate aut Cælibatu, ut de uirtute animi, & de

castitate ac pietate mentis, quis pius & honestus dubitat eam esse singulari commendatione dignissimam? Sed in hac consideratione, Virginitas non tantum ab externis illis, & corporalibus uirginibus, uerumetiã ab omnibus uiduis et coniugibus, adeoq; ab omnibus hominibus, quotquot ad ęternam et cœlestem uitam adspirant, exigitur. Huc nos uocat Paulus, cum dicit: Abijciamus opera tenebrarũ, & induamur arma lucis, tanq; in die cõposite ambulemus, nõ comessationibus & ebrietatibus, nõ cubilibus ac lasciuijs, nõ cõtentione & ęmulatione, sed induamini Dominum Iesum Christũ. Et iterũ: Spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis. Manifesta autem sunt opera carnis, Adulterium, scortatio, immundicia, lasciuia &c. Et Petrus: Nõ accõmodetis uos pristinis concupiscentijs, quibus dum adhuc ignorabatis Christũ, agebamini, sed quemadmodũ is, qui uos uocauit, Sanctus est, ita ipsi quoq; sancti in omni conuersatione reddamini &c. Et iterũ Paulus: Mulier salua fiet per generationẽ liberorũ, si manserit in fide, dilectione, & sanctificatione, cũ castitate. Quo loco Paulus non loquit̃ de filiorũ castitate, perinde ac si tũ mulier fieret salua, cũ gigneret filios, qui essent permãsuri uirgines, nõ uidelicet saluãda, si filij fiant mariti, sicut solet hic locus deprauari, sed loquitur de castitate mulierũ cõiugum, exigẽs & ab his in medio cõiugio pudicitiã et castitatem. Ac rursus: Hęc est uolũtas Dei

sanctificatio

ſanctificatio ueſtra, ut abſtineatis a ſcortatione, & ſciat unuſquiſq; ueſtrum ſuum uas poſsidere cum ſanctificatione & honore, non cum affectu concupiſcentiæ. Et aliâs: Adiunxi (inquit Paulus) uos uni uiro, ut uirginem caſtam exhiberetis Chriſto. Exigit Paulus ab uniuerſa Eccleſia, hoc eſt, a uirginibus, uiduis, & coniugibus, ut ſint VIRGO. Et in Apocalypſi dicitur: Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati. Virgines enim ſunt, tales uidelicet, quales Paulus adiunxit Chriſto, hoc eſt, qui non coinquinãtur cum alienis dijs, ſed ſoli Chriſto adhærent. Hieronymus ipſe quoq; tãtus Virginitatis encomiaſtes, affirmat in Eccleſia ex meretricib. fieri Virgines. O quãta, inquiens, clementia Dei. Meretrix, quæ cum multis amatoribus fornicata eſt, & ob crimen beſtijs tradita, poſtq̃ reuertitur ad uirum, nequaq̃ reconciliari ei dicitur, ſed deſponderi. Et uide, quid ſit inter Dei coniunctionem, & hominum. Homo cum uxorem accipit, de uirgine mulierem facit, id eſt, non uirginẽ. Deus etiã meretricibus copulatus eas mutat in Virgines &c. Manifeſtũ igitur eſt, q̃ Virginitas, ut eſt uirtus animi, exigitur non ab uno tantum hominum genere in Eccleſia Chriſti, ſed ab uniuerſa Eccleſia. Si autem nomine Virginitatis intelligitur externa corporis integritas, tunc non eſt animi uirtus, ſicut Aſotus nugatur, ſed corporis habitus, & recenſetur unũ, inter tria externa uitæ genera, quæ ſunt Virginitas,

Viduitas,& Cõiugium. Videamus ergo,de qua Virginitate loquatur Paulus,cum dicit: De Virginibus præceptum non habeo,ſed conſiliũ do.Et quæ in eo loco epiſtolæ ad Cor.uirginitas,atq; quomodo commendetur.Nõ poteſt aũt uel obſcurꝛ uel dubiũ eſſe, quin Paulus loquaꝛ ibi,non de Spirituali,ſed de corporali Virginitate.Dicit enim,ſe non habere præceptum de Virginibus.Certe ſi loqueretur de Virginibus Spiritualibus,haberet præceptũ Domini.Ab omnibus enim diuina lege exigiꝛ, ut ſint Spirituales Virgines,hoc eſt,ut ſint caſti,pudici, & Soli Chriſto per fidem adhærentes. Omnibus prȩcipitur & mandatur,ut ſint puro & mundo corde, & caueãt ab omni impudicitia.Fornicatio(inquit)& omnis immundicia,ne nominetur quidẽ inter uos, ſicut decet Sanctos.Et iterꝛ:Scitote,q̃ omnis fornicator aut immũdus non habet hæreditatẽ in regno Chriſti. Quare, cum dicit,ſe non habere prȩceptũ de Virginibus,manifeſtũ eſt,q̃ non loquaꝛ de Spũali Virginitate,quæ eſt caſtitas & pietas mentis,quæ etiã prȩcepto Dei ſe ueriter exigiꝛ,Sed loquaꝛ de Virginitate corporali. Quod cũ ita ſe habeat, conſideremus nũc quid illud ſit,quod Paulus prȩferat illic hanc Virginitatem Cõiugio,& dicat eũ,qui non elocauerit filiã ſuã uirginẽ, melius facere.Quid enim? Num huc ſpectat,q̃ cuſtodia corporalis Virginitatis ſit ſupererogatio diuinæ Legis,aut cultus Deo multo gratior, q̃ ſint opera a

Deo

Deo præcepta? Quid? nũ corporalis Virginitas, quę est paucorum, Deo est acceptior, q̃ spiritualis Virginitas, hoc est, castitas & pietas animi, quę est omnium piorum? Nihil certe minus. Qui enim dixit, Seruum & liberum, marem & fœminam, unum esse in Christo Iesu. Et, Neq; circumcisionem, neq; præpucium, quicq̃ in Iesu Christo, sed nouã creaturam ualere. Et, Corporalem exercitationem paululum habere utilitatis, pietatem autem ad omnia utilẽ esse, ut quæ promissiones habeat uitę prę sentis ac futuræ: qui hæc, in quam, & multa id genus alia dixit, quomodo anteferret arbitrarium uitę genus uirtutibus & operibus diuinitus prę ceptis? Et, qui docet Iustum uiuere, nõ ex operibus legis, sed e sua Fide, quomodo doceret eum uiuere e sua Virginitate, aut cælibatu? Sed cum antefert Virginitatem seu cælibatũ Coniugio, non cõfert ea inter se, qualia sint per se in conspectu Dei, sed qualia sint & fiant iuxta Personarum conditionem, & temporum ac aliarum rerum circumstãtiam, atq; opportunitatem. Nam si per se consideraueris, indifferentia sunt, & iuxtà coram Deo refert, siue in cælibatu uel Virginitatis uel Viduitatis, siue in Coniugio uitam agas, modo credas uere in Christum, & serues castitatem atque pudicitiam animi, ac ambules in præceptis Dei. Si autem consideraueris ea secundum conditionem personarum, & circumstantias temporum ac aliarum rerum, præfert

Paulus aliquoties Cælibatũ Coniugio. (Nec℔ enim ipſe probo opinionem Iouiniani,ſi ſenſit, nullo modo fieri poſſe, ut cælibatus preferatur aliquoties coniugio,) aliquoties præfert Coniugium Cælibatui. Nam,cum ea eſt perſonę conditio, ut habeat donum continentiæ,& ea ſunt tempora, ut & nubendum ſit Ethnico,& ſingulis horis expectanda ſit perſecutio, ibi tum Paulus conſilio ſuo recte prefert cælibatum Coniugio: Arbitror(inquit) hoc bonum eſſe, uidelicet,ut uirgo non nubat. Ac mox: Qui non elocat uirginem ſuam,melius facit. Et iterum: Beatior eſt, ſi ſic maneat,iuxta meam ſententiam. Quid ergo eſt, quod dicit,Melius facit. Et: Beatior eſt? Nũ beatior eſt propter uirginitatem,coram tribunali Dei, q℔ maritata? Nihil certe minus: Supra enim oſtendimus,q℔ hæc uitæ genera per ſe in conſpectu Dei ſint indifferẽtia, ſed beatior eſt,quia minus habebit afflictionis,minus periculi in perſecutiõe. Sic enim Paulus ipſe interpretatur,cum dicit: Si nupſerit uirgo,non peccauit,attamen afflictionem in carne habituri ſunt huiuſmodi. Et iterum: Arbitror hoc bonum eſſe,propter præſentem neceſsitatem. PROPTER PRAESENTEM, (inquit) NECESSITATEM. Vna eſt,q℔ cum eo tempore pauciſsimi adhuc eſſent Chriſtiani,nubendum eſſet Ethnico: Quod, &ſi per ſe nõ eſt impium, Sãctificatur em̃ maritus incredulus per uxorem,tamen eſt periculoſiſsimũ. Quid ſi enim maritus

ritus Ethnicus fuerit importunior, & non permittat uxori curare ea, quæ sunt Domini? Quid si uxor degeneret in mores mariti Ethnici, & curet impie ea quæ sunt mundi, quomodo placitura sit uiro? Hæc certe tanta sunt pericula, quæ merito debeant uirginem deterrere, ne nubat uiro Ethnico. Altera necessitas est, q̃ in tanto odio Ethnicorum & Iudæorum aduersus Christianos, singulis momentis expectanda erat persecutio, & eiectio in exilium. Consultius igitur erat abstinere a coniugio, ut ad perferendum exilium expeditior esses.

Sed cum sint aliæ uel personarum, uel temporum circumstantiæ, tunc Paulus ipse p̃fert Coniugium cælibatui. Dicit enim: Propter stupra uitanda, suam quisq̃ uxorem habeat, & suum quæq̃ uirum. Et iterum: Si se non continent, nubant. Melius enim est nubere, q̃ uri. Cum aliâs dixit: Melius facit, qui uirginem suam non elocat, &: Beatior est, si sic maneat, Nunc dicit: Melius est ut nubat. Et aliàs: Volo iuniores (Viduas) nubere, liberos gignere, domum administrare. Quid sibi uult hæc consiliorum uarietas? Num Paulus ex eodem ore calidum & frigidum efflat? Num est inconstantiæ arguendus? Absit, Non est hæc inconstantia, sed est honesta, prudens & pia consiliorum, iuxta rei circumstantias, mutatio. Nam quod Paulus addit: Qui cœlebs est (inquiens), curat ea quæ sunt Domini, quomodo placiturus sit Do-

mino. At qui duxit uxorem, sollicitus est de his, quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori. Et mox: Innupta curat quæ sunt DOMINI, ut sit sancta cum corpore tum spiritu &c. Absit longissime a Paulo, ut his uerbis cælibatum ita prædicet, ꝙ nullus cælebs curet ea quæ sunt mundi, sed omnes sint propter cælibatum coram Deo Sancti, Coniugium autem ita infamet, ꝙ nullus coniunx possit in coniugio curare, quæ sunt DOMINI, & placere DOMINO. Quæ enim hæc esset contumelia, in tam honestum uitæ genus, & in coniugij autorem? Si nupta non potest curare, nisi ea, quæ sunt mundi, & si placere uiro, est impium, quid est quod aliàs scribit, mulieres Saluas fieri, per generationem liberorum, si manserint in fide, ac dilectione, & sanctificatione, cum castitate? An manere in fide, ac reliquis uirtutibus, non est curare quæ sunt DOMINI, & placere DOMINO? Quid quòd Petrus hortatur uxores, ut lucrifaciant maritos per bonam conuersationem, & dent operam, ut Spiritus sit placidus & quietus? An Petrus hoc loco non fungitur officio Apostolico, cum docet, quomodo uxor debeat placere uiro? An non Paulus ipse docet aliâs, quod uxores debeant uiris subditæ esse? Hoc autem est docere, quomodo uxores placeant uiris. Non igitur hoc uult Paulus, quòd Coniugium sit per se tam prophanum, tam damnatum uitæ genus,

nus, ut nemo posit in eo curare quæ sunt Dei, & placere Deo, Sed ostendit & repræhendit uicium Coniugum. Sicut enim curare quæ sunt DOMINI, & placere DOMINO, non est per se uirtus cælibatus, sed uirtus aliquorum cælibum, ita curare quæ sunt mundi, & placere coniugi, non est per se uicium coniugij, sed uicium multorum coniugum. Ac fieri potest, ut sint cælibes, qui curent quæ sunt mundi, & curent, ut placeant mundo, qualis fere est conditio cælibum hypocritarum, ac præsertim eorum, qui contendunt cælibatum præferendum coniugio, contra autem coniuges curent, quæ sunt Dei, & ut placeant Deo. Quid ergo hic dicemus? num & in his anteferendus est coniugio cælibatus? Quare non est sentiendum, q̃ Paulus in hoc loco aut damnet coniugium, aut commendet per se cælibatum præ coniugio, Sed q̃ iudicet de cælibatu & coniugio, secundum temporum, personarum, & aliarum id genus rerum circumstantias. Pius quispiam ecclesiastes adhibetur in consilium a quodam ciue, ecclesiæ suæ alumno, de suscipienda uel agricultura uel mercatura, Vtrum ne uitæ genus sit ipsi ad pietatem conducibilius, & utrum, quod sequatur, sit eligendum. Hîc necesse habet Ecclesiastes, hæc duo uitæ genera, nõ solum inter se corã Deo, in cuius conspectu sunt indifferentia, sed etiã

ad perſonæ qualitatem, & ad temporum ac aliarum rerum circumſtantias conferre. Si quidem enim (inquiet) ſuſcipies mercaturam exercẽdam, neceſſe habebis magno periculo tum uitæ, tum fortunarum omnium, in terris peregrinari, aut in mari nauigare. Accedit & ueræ ſalutis periculum. Nõ habebis tempus, ut cures quæ ſunt Dei, & ut placeas Deo, hoc eſt, Nõ licebit tibi frequenter audire conciones uerbi Dei, non erit tibi præ negociatione integrum, ut ſæpe cõueniás in Eccleſia ad publicas preces, & ad communionem cœnæ Dominicæ. Si autem ſectatus fueris Agriculturam, manebis domi in tuo prædio, expectabis benedictionem Domini de cœlo. Interea licebit ſingulis diebus feſtis, unà cum Eccleſia ad concionem uerbi Dei, ad preces, ad communionem cœnæ Dominicæ conuenire: ut de ingenio tuo nihil dicam, quod ad exercendam agriculturam multo aptius, q̃ ad mercaturam uidetur. Quare cenſeo melius te facere, & beatiorem futurum, ſi magis agriculturam, q̃ mercaturam ſequaris. Hîc agricultura præfertur mercaturæ, quia ſic exigit perſonæ qualitas. Sed ſi ingenium ciuis uidetur ad mercaturam natum, & ea eſt opportunitas uel locorum uel temporum, ut ciuis in exercenda mercatura, non tam rei ſuæ priuatæ, quàm patriæ ac reipub. ſeruiat, nec habeat, ut agrum colat, ſed magis, ut mercaturam exerceat, hîc certe, dicet Eccleſiaſtes, præfero mercaturam. Etſi enim multa

tã adeunda sunt pericula,& nõ licebit tibi domi cum Ecclesia ad conciones,ad preces,ad σύναξιν conuenire, tamen quod ad pericula corporis attinet, tuebitur te Dominus,siquidem ambulaueris in uocatione eius, & inuocaueris eum ex fide. Quod autem ad audiendas cõciones attinet,licebit ut tecum accipias librum Sacræ scripturæ,& diligenter in itinere euoluas: interea sicubi accesseris ad aliam ciuitatem, in qua est Ecclesia,coniũgas te cum ea. Aut si nauigandum est, habebis comites , quibuscum conuenias, ut uobiscum ducatis pium & eruditum Ecclesiæ ministrum,ac in naui ipsa publicam Ecclesiæ formam instituatis. Hic mercatura præfertur Agriculturæ, quia sic rerum circumstantiæ exigunt. Idem plane sequitur Paulus , in dando consilio de Coniugio, & Cælibatu. Cum uidet donum continentiæ, & circumfert oculos ad præsentem necessitatem , præfert cælibatum coniugio. Cum autem considerat personæ qualitatem, & non inuenit in ea donum continentiæ, aut uidet alias uel opportunitates, uel circumstantias, manifeste præfert coniugium cælibatui. Melius est, inquiens,nubere,q̃ uri. Et: Volo ut iuniores Viduæ nubant. Vbi ergo manet illud : Nupta curat ea,quæ sunt mundi,ut placeat uiro? Scio quidem hoc esse uicium quarundam nuptarum, Sed quia tu diuinitus es ad nuptias ordinata, & maius tibi periculum impendet, cum uersaris in cælibatu,q̃ in coniugio, uo

lo ita cures quæ sunt mundi,& ita placeas uiro,ut tamen interea maxime omnium cures,quę sunt Dei,et ut placeas Deo.Sic habeas coniugem,quasi nõ habeas:sic gaudeas,quasi non gaudeas:sic emas, quasi nõ possideas:sic utaris hoc mũdo,tanq̃ non utaris.Hoc si feceris,multo magis curabis,in media rerum mundanarum cura,quæ sunt Dei,q̃ uanus quispiam hypocrita,& sordidus fraterculus, qui propter impurę suum cęlibatum,pollicetur,non sibi tantum, uerum etiam omnibus,qui ab ipso merita sua redimunt,cœleste regnum.Sed quid opus est in præsentia, locum Pauli genuinæ suæ sententiæ restituere, cum nõ obscurum sit,q̃ hypocritæ,si adhibenda est fides Cardinali Cusano,non patrocinentur Cęlibatui suo,principaliter & serio,ex testimonijs Pauli, sed potius e libera potestate suæ ecclesiæ, cui etiam Iudicium Domini Dei nostri cedere debeat. Visum igitur est,uerba Cusani recitare.

Nicolaus Cusanus Cardinalis in Epistola.iij.ad Bohemos.

Arbitraria potestas ecclesię credita,irrestricte a Spõso ligãdi & soluendi,iudicat & discernit inter meritoria opera,& unũ prę fert alteri,secundũ locũ & tẽpus uariãdo,uti quondã uita cõiugalis uirginali,posthęc uirginalis prę lata cõiugali existit, & de his multas ex tẽpore circa sacrificia & sacramenta mutationes legimus.Et nõ est dubiũ,quin pro tẽpore existens, iuxta

Salomonis

Salomonis doctrinã quiſq; ſuũ iudiciũ & ſenſum, ne propriæ innitat prudẽtię, eccleſię iudicio ſubijcere & cõformare debeat. Qui ergo ſecundũ hoc iudiciũ operat, per cordiũ & uoluntatũ ſcrutatorẽ remunerat, iuxta feruorẽ operãtis. Quare neceſſe erit, iudiciũ eccleſię in illis cõforme eſſe iudicio Dei remunerantis, ita ut ſicut quondã cõiugium prę ferebat caſtitati per Eccleſiam, ita & apud Deum remunerantẽ, et poſtea mutato iudicio Eccleſię, MVTATVM eſt & DEI IVDICIVM. Hactenus Cuſanus. Etſi aũt cõſilium de ſuſcipiendis uitæ generibus, capiendũ eſt iuxta circũſtantias perſonarũ, temporũ, locorũ, et aliarũ rerũ, quẽ admodum ſupra expoſuimus, alienũ tñ a uera Chriſti Eccleſia eſt, q̃ Cuſanus faciat ex perſonalibus conſilijs generalia præcepta, q̃ diſtribuat quibuſuis operibus ſua corã Deo merita, q̃ ſentiat ad mutationẽ ſui iudicij, mutari etiã iudiciũ Dei, id q̃d & auditu horrendũ eſt. Nam q̃d ad Apoſtolos dicit: Quicquid remiſeritis in terra etc. intelligendum eſt de miniſterio prædicãdi Euãgelij, quo credentibus pctã remittunt, incredulis retinent, nõ intelligendũ eſt de cõdendis legibus, et de diſtribuẽdis inter opera meritis, quẽadmodum aliàs copioſe explicatũ eſt. Vides igit, q̃ hypocritę, ſiquidẽ, ut ueriſimile eſt, Cardinalis ſui ſentẽtiã nõ dãnauerint, etiãſi iactãt dicta Pauli de ſuo cæli batu, tñ cõfidãt potius autoritate ſuę Eccleſię, quę cũ decreuerit, uitam Virginalẽ, in nouo teſtamento ma

gis esse meritoriam, sicut ipsi loquuntur, & coniugalem, necesse habeat Deus ipse huic decreto cedere, & sententiam suam mutare, etiamsi iudicauerit, melius esse, pro personæ conditione, matrimonium contra here, & contempta diuina ordinatione periculosum cælibatum sectari. Hic est honor, quo summa maiestas ab hypocritis celebratur, & tamen ea adhuc sunt impudentia, ut audeant in tantis blasphemijs sibi nescio quę merita, & quas corollas in cœlesti regno poliiceri. Etsi aũt non cupio, in commemorandis Fraterculorum nugis, patientia pij Lectoris abuti, tamen, ut præter Cusani testimonium, quod iam recitaui, adhuc manifestius cognoscatur, Fraterculos patrocinari suo cælibatui, suisq; consilijs, non ex Paulo, cuius scripta non admodum magni facere uidentur, nec e sola suæ Ecclesiæ potestate, sed maxime omnium e suo Dominico, libet hic adscribere, quæ Antoninus Archiepiscopus Florentinus scriptis suis de Dominico tradiderit, præsertim cum hæc plurimũ faciant ad testificationem & explicationem eorum, quæ in præfatione προλεγομένων, ad Illustriss. Principem D. Christophorum &c. de collatione Pauli & Dominici recitaui.

Antoninus Archiepiscopus Florentinus parte iij. Histor. Titu. xxiij.

De Domino, (inquit) multipharie multisq; modis prenunciatum est de eo. Huic enim, inquit Princeps Apostolo

Apostolorum, omnes Prophetæ testimonium perhibent. Act. x. De Dominico autem & ordine suo, Zacha. xi. cap. cum ait: Assumpsi mihi duas uirgas, unã appellaui Decorem, aliam funiculũ &c. Exponit Abbas Ioachim, duas uirgas esse duos ordines mendicãtium &c. Et mox. Decor est ordo Prædicatorum, per habitum decorum, quasi prelatorum. Funiculus dicitur ordo minorũ, quia funiculo manifesto cinguntur. Et sequitur. Et paui gregem. i. populũ Christianũ doctrina eorum. Sed apertius prænũciatus fuit, & declaratus particularius in pictura quadã, quæ reperta est in ecclesia S. Marci Venetię, Vbi anteq̃ Dominicus nasceretur in mũdo, imagines duorũ depictę cernebantur a cunctis, quarũ una erat admodum religiosi in habitu ordinis prædicatorum cum lilio in manu, altera similitudinẽ habebat Apostoli Pauli, prout pingi consueuit, Super quam scriptum erat, Hagios Paulus, id est, Sanctus. Sub figura uero ad pedes sic, Per istum itur ad Christum. Sub figura altera scriptum erat, Hagios Dominicus, sub ipso uero: Facilius itur per istũ. Nec mireris de scriptura huiusmodi. Quia doctrina Pauli, sicut cæterorum Apostolorum, erat inducens ad fidem & obseruantiam præceptorum. Doctrina Dominici ad obseruantiam Consiliorum, & ideo facilius per ipsum itur ad Christum. Hactenus Antoninus. In quẽ igitur usum citat Asotus testimonia Pauli? An nõ audit Paulũ, ac reliquos quoq; Apostolos,

(nam & hi unà cum Paulo in ordinem redigendi erant) inducere ad obseruantiam præceptorũ. Dominicum aũt ad obseruantiam consiliorum? Phy, detestandos Fraterculos, qui tam effrenata sunt impudentia, ut audeant palàm tam scripturis q̃ picturis, uanissimas imposturas maiestati Apostolicæ doctrinæ anteferre.

Sed inspiciamus etiam eum locum, quem ad commendationẽ impuri sui cælibatus ex Esaia producũt. Scilicet, tanta est sanctitas monastici cælibatus, ut etiã Prophetæ eum e Spiritu sancto præuiderint, & sint de eo uaticinati. Sic enim dicit Esaias: Non dicat Eunuchus, ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodierint sabbata mea, & elegerint, quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius &c. Manifestum quidem est, hũc locum Esaiæ non tam ab Augustino, q̃ a Hieronymo de allegoricis Eunuchis, hoc est, de ijs, qui sua sponte abstinent se a coniugio exponi. Sed hoc quæritur, num horum expositio, cum propria sententia Prophetæ conueniat. Nõ est ignotum, qua infamia, quo probro laborarint steriles in ueteri Testamẽto. Cum enim fœcunditas sit benedictio Domini, uidebatur sterilitas esse maledictio, non in regno tantum terreno coram hominibus, uerumetiã in regno cœlesti coram Deo. Et extat Lex de Eunuchis, Deut. xxiij. quæ nõ permit

Esaiæ 56.

tit

tit Eunuchos intrare in Ecclesiã Domini, hoc est, publico officio in populo Dei fungi. Quare, qui inter Israelitas erant Eunuchi pñ, sollicitabantur putare, ne sicut erant abiecti in populo Dei, ita essent etiam a Deo ipso, & ab æterna sua salute, propter sterilitatis suæ maledictionem abiecti. Sed Esaias suscipit eos in cõcione sua consolandos, & cohortandos, ut bonam Spem concipiant. Si enim ueram pietatem sequantur, non minus fœlicitatis apud Deum consequañ, q̃ fœcundi. Non. n. uaticinañ illic de futuris allegoricis, seu Spiritualibus Eunuchis, sed concionañ de literalibus, ut ita dicã, & corporalibus Eunuchis, qui ꝓpter corporalem maledictionem metuebant sibi ab æterna maledictione. Nam quẽadmodum Propheta, in eo loco, si literam intuearis, non uaticinatur de futura gentium uocatione ad Euangelion, sed consolatur præsentes proselytos, qui ad Iudaismum accesserant, ne abijciant animum, & non dicant: Separatione diuidet me DOMINVS a Populo suo, sed sciant se, etiamsi non sint de externo semine Abrahæ, DOMINO gratissimos esse, si modo ueram pietatem sequantur: ita etiam concionatur eo loco, iuxta literam, de externis Eunuchis seu Spadonibus, & monet eos, ut non dubitent de uera & æterna sua salute, etiamsi sint corporali maledictioni obnoxij. Nam si fœdus Dei tenuerint, Si ueram fidem secuti fuerint, intantum

non nocebit ipsis corporalis maledictio, ut longe maiorem benedictionem sint consecuturi, q̃ multi, qui sibi propter fœcunditatem beatissimi uidentur, interea autem prȩcepta Dei non obseruant.

Sed concedamus sane, q̃ propheta loquatur de allegoricis Eunuchis, qui sua sponte abstinent a coniugio, & agunt uitam in cælibatu, quid ergo sentiendum? Num Deus daturus est talibus Eunuchis nomen melius, & nomen sempiternum, propter cȩlibatum? Minime omnium. Propheta enim addit expresse: Si custodierint sabbata mea, & elegerint, quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meũ. Hoc nimirum illud est, quod Deo in Eunuchis placet. Non respicit Deus externam personam, Sed respicit ueram animi pietatem. Si tenuerint, inquit, fœdus meum. Prȩcipuum fœdus, quod pepigit Deus cum Abrahamo est, q̃ daturus sit ei Semen, in quo consequantur benedictionem omnes gẽtes. In hoc Semẽ, qui est Christus, credere, ac fiduciam suam in eo collocare, & ex hac fiducia, uocationi Dei seruire, hoc demum est tenere fœdus Dei, & Sabbata recte custodire, ac eligere, quȩ Deo placent. Nec est dubium, nisi apud impuros cælibes, quin Paulus ex hoc Esaiæ & ȳs similibus locis sumpserit, quod ad Corinthios scribit: Circumcisio, inquiens, nihil est, & præpucium nihil est, Sed obseruatio mandatorũ Dei. Et ad Galat. In Christo Iesu neq; circũcisio quicq̃ ualet, neq; prȩpuciũ, sed noua creatura.

creatura. Deus enim non respicit personam, sed pietatem hominis. Quare, etiamsi Esaias concionaretur non de corporalibus, sed de allegoricis Eunuchis, tamen non pronunciat eos fœlices propter externum suum cælibatum, sed propter ueram pietatem, seu propter Christum, in quem uere credunt, et cuius uocationem ex fide sequuntur. De uera autem sententia huius loci in Esaia copiosius scripsi in commentarijs, quibus Esaiam exposui. Non libet igitur nunc longius in eo explicando immorari.

Eat nunc Satan, & subsannet nos obiectione dictorum Sacræ scripturæ, ad commendandum impurum suum cælibatum. Quo enim magis conatur se autoritate spiritus sancti tueri, eo amplius solet turpitudo eius illustrari, ac pudefieri.

Perstrinximus breuiter quidem, sed quantum ad hoc institutum satis uidetur, dicta sacræ Scripturæ, quæ Sotus Confessioni Principis obiecit. Trãseamus nunc ad explicanda ea scripturæ dicta, quæ Sotus in sua Confessione ad stabiliendam suam impietatem recitat. Suscipit enim probandum, q̃ possimus per gratiam Dei non solum implere Decalogum ea integritate, quam exigit ab hominibus in hac uita, uerumetiam nonnihil supererogare his, ad quæ ex necessitate tenemur. Et allegat initio testimoniũ Pauli Ro. viij. Lex Spiritus uitę in Christo Iesu liberauit me a lege peccati & mortis &c. Recte de Paulo Petrus; Dile-

ctus,(inquiens) frater noster Paulus iuxta datam sibi sapientiam scripsit uobis,etiam in omnibus ferè epistolis,loquens de his,inter quę sunt nonnulla difficilia intellectu,quę Indocti parumq; firmi detorquēt, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perniciē. Q; si Asotus usq; aliàs,certe hoc dicto Pauli,quod ex epistola ad Romanos cōmemorat,ita abutitur,ut plane in contrarium sensum detorqueat. Legit enim in Paulo hęc uerba:(Vt Iustificatio legis impleretur in nobis) & his e medio corpore excerptis, definit nos posse in hac uita legem Dei implere,neglecto interea fundamento totius doctrinę Pauli. Hæc enim doctrinæ Pauli summa est, q; homo non Iustificetur ex operibus legis,sed per fidem DOMINI nostri Iesu Christi. Et intelligit hanc doctrinam non tam de Renascendis,sicut φθειραπόστοις interpretantur, Sed etiam de Renatis, ut pij per omnem uitam non iustificentur, hoc est,non habeant remissionem peccatorum, nec sint Deo accepti propter sua opera, sed tantum propter Christum, per fidem. Hinc sunt dicta illa. Scimus q; Lex spiritualis est. At ego carnalis sum. Et: Idem ego, seruio quidem mente Legi Dei, carne autem Legi peccati. Et, Affectus carnis inimicitia est aduersus Deum. Nam Legi Dei non subditur. Siquidem ne potest quidem. Et: Caro concupiscit aduersus Spiritum. Spiritus autem aduersus carnem. Hæc inter se mutuo aduersantur, ut non quęcunque uo-

lueritis,

lueritis, eadem faciatis. Et id genus multa alia, quę certe intelligenda sunt de Renatis in Christo, & docent, q̃ etiamsi pĩj donati sunt Spiritu sancto, tamen caro eorum non mutatur in Spiritum, aut non tota purificatur a sua corruptione in hac uita, Sed pergit naturam suam peccato inquinatam retinere, & Spiritui sancto ita obsistere, ut non possint operibus suis, quę semper sua habent uicia, Legem Dei in hac uita perfecte implere. Et tamen nisi quis Legem Domini perfecte impleat, non potest assequi cœleste regnum. Firma enim & fixa est sententia: Maledictus omnis, qui non permanet in omnibus sermonibus Legis, nec eos opere complet. Quo igitur nos uertemus? Non solum enim Impĩj, qui non sunt Renati, uerumetiam pĩj per Spiritum sanctum Renati, hac in parte imbecilliores sunt, q̃ ut queant operibus suis Legi plene satisfacere. In hac igitur difficultate, in hoc discrimine succurrit nobis Paulus suo ministerio, & docet, q̃ & si multum adhuc peccati sit in Renatis, nihil tamen sit in eis damnationis. Quam ob causam? Quia & si caro corruptior & imbecillior est, quàm ut possit Legi Dei in hac uita perfecte subĩjci, Deus tamen hoc compensat per filium suum DOMINVM nostrum Iesum Christum. Misit enim hũc in has terras, ut assumpta humana carne, absq̃ tamen peccato, fieret hostia, pro pcto̅, & expiaret pctũ. Nec hoc tm̃, uerꝝetiam dona-

uit eum nobis, ut Iustificatio Legis in nobis impleretur. Quo modo? Num eo modo, quem finxerunt uani Sophistæ, uidelicet, ut spũ suo efficiat, quo Legi Dei operibus nostris, in hac uita, perfecte, absq; omni uicio satisfaceremus? Donat quidem nos Spiritu sancto, ut opera carnis mortificemus, & non secundũ carnem ambulemus, non autem, ut operibus legem Dei perfecte in hac uita impleamus, sed ut impletionem eius, in Christo per fidem habeamus. Christus enim sicut expiauit passione sua peccatum perfecte coram Deo, ita satisfecit etiam sua obedientia legi Dei perfecte. Cum igitur Christus sit nobis a Deo donatus, donata est etiam nobis obedientia eius, qua legẽ impleuit, ut etiam si nos non impleamus legem, tamẽ quia Christus, noster est, habemus in Christo ueram & perfectam legis impletionem. Sicut enim Inobedientia Adæ, qua coniecti sumus in omne malum, fit nostra, per naturalem propagationem, ita & Obedientia Christi fit nostra per fidem, ut quam Iusticiæ perfectionem lex exigit, eam nos in Christo possideamus, dum Obedientia eius nobis coram Deo imputatur, quæ & sola accusationi ac damnationi legis coram tribunali Dei opponi potest. Hæc est uera Pauli sententia, cui & illud accedit, quod aliâs dixit: Quẽadmodum per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti fuimus multi, ita per Obedientiam unius iusti constituuntur multi. Et illud: Christus

est

est τέλος, finis seu perfectio aut cõsummatio legis ad Iusticiam omni credenti: (hoc est) Christus satisfecit legi perfecte, & qui in Christum credit, habet & ipse in Christo satisfactionem legis. Et illud: Eum qui non nouit peccatum, pro nobis fecit peccatum, ut nos efficeremur Iusticia Dei in illo. hoc est, Christus factus est hostia pro peccato nostro, ut si credimus in eum, reputemur coram Deo tam iusti, q̃ si nos ipsi uniuersæ legi eius perfecte in hac uita satisfeciſſemus. Quod cum ita se habeat, manifestum est, locũ Pauli, qui est ad Roman. viij. intantum non patrocinari Sotico errori, ut ei maxime omnium obsistat & refutet.

Sed hîc considera mihi, quanta laude Sotus celebret Apostolum Paulum, ex epistolis eius. ij. Timot. iiij. & i. Corinth. ix. Affirmat enim Paulum non solum impleuisse Iusticiam legis, uerumetiam supererogasse quædam, ultra ea, quæ necessario (Hæc enim sunt uerba Asoti) imposita erant. Intempestiua (inquiunt) beneuolentia, ab inimicitia nihil differt. Sotus tribuit Paulo quæ ipse nunc̃p agnouit. Nec dubito, quin si Paulus coràm adhuc in corpore superstes adstaret, & nimia illa encomia, quę nulli puro homini in hac uita cõpetunt, audiret, teneri non posset, ut non inuolaret in capillos, aut quia Asotus rasus est, in capitium eius, uel saltem insiliret conscissis uestibus suis in eum, sicut quondam in Lycaones insiliit, & exclamaret: Cur ista de me dicis Asote? Ego

quoq; ijſdem obnoxius ſum malis, quibus alij homi nes, adnuncians, ut uos hypocritæ ab iſtis uanis opi nionibus, ad ueram cognitionem Chriſti, qui ſolus hanc habet laudem, q̃ uniuerſam Iuſticiam legis per fecte impleuerit, conuertamini. Iterum enim nobis redeundum eſt ad fundamentum, & caput doctrinę Pauli. Docet enim hominem Iuſtificari fide abſque operibus legis. Docet hominẽ cõſequi remiſsionem peccatorum, & adoptionem filiorum Dei, non pro ſtter merita ſuorum operum, ſed tantum propter Chriſtum, per fidem. Nec eſt dubium, quin ſentiat ſe quoq;, eodem modo, quo docet alios homines, co ram Deo Iuſtificari. Non ſcriptum eſt (inquit) pro pter Abrahamum tantum, imputatum fuiſſe illi, ſed etiam propter NOS, quibus imputabitur creden tibus in eum, qui excitauit Ieſum Dominum no ſtrum a mortuis &c. Qui autem docet, ſe fide Iuſtifi cari, & iuſticiam ipſi per fidem imputari, fieri nõ po teſt, ut ſentiat ſe Iuſticiam legis impleuiſſe. Alioqui enim ſentiret ſe non ex fide, ſed ex impletione Iuſticię legis, & ex meritis operum ſuorum Iuſtificari, ut mer ces non imputaretur ſecundum gratiam, ſed ſecundũ debitum. Quid autem multis opus eſt? Audiamus Pauli ipſius Confeſsionem. Peccatum, inquit, occaſio ne accepta, genuit in me omnem concupiſcentiam. Si quidem abſq; lege, peccatum erat mortuum. Ego aũt uiuebam quõdam ſine lege. Porro uiuente mãdato,

peccatum

peccatū reuixit,ego uero mortuus sum. Et mox:Lex est spiritualis. Ego autem sum carnalis,uenditus sub peccatum.Fatetur se,etiam post renascentiam, habere adhuc peccatum,quod per legem agnouerit. Quo modo ergo impleret Iusticiam legis?Et iterum: Video aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ,& captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.Fatetur se habere legem in carne sua pugnãtem cum lege Dei, quomodo igitur impleret iusticiam legis?Et aliàs, affirmat quidem se iuxta Iusticiam,quæ est in lege, factum irreprehensibilem,uidelicet coram humano iudicio, sed addit: Arbitror omnia damnum esse,propter excellentiam cognitionis Christi Iesu Domini mei,propter quem omnia pro damnis duxi,habeoq; pro reiectamentis, ut Christum lucrifaciam,utq; reperiar in illo, non habens meam Iusticiam ex lege,sed eam quæ per fidem est Christi &c. Q; si Paulus impleuisset iusticiam legis perfecte(De tali enim impletiõe sermo nobis est) non certe sic cõtemptim abiiceret eam, nec gloriaret de Iusticia fidei, sed potius de Iusticia legis. Et quid obsecro illud est,quod statim ab initio eius epistolæ quę data est ad Timot.scribit:Certus,inquiẽs,sermo, & dignus,quem modis omnibus amplectamur, q; Christus Iesus uenit in mundũ, ut peccatores saluos faceret,quor; ego PRIMVS SVM.Nõ dicit se primũ pctõrem fuisse,ne quis existimet ipsum hoc loco

tantum ad persecutiones suas respicere, Sed dicit, Se iam in præsentia primum ac præcipuum peccatorē ESSE. Nec est hypocrita, quod genus hominum solet quidem uerbis fateri se peccatores, ut laudē humilitatis assequantur, in corde autem sentiūt se tanta esse Iusticia, ut nisi ea sustinerent orbem, iamdudum collapsus fuisset: Sed est homo uerax: quod fatetur lingua aut calamo, hoc idem sentit corde. Et est quoque reipsa uerissimum. Quo enim altius raptus est in cœlum, & magis cognouit Christum, eo manifestius & certius cognouit peccatum suum, ut fuerit duplo peccantior peccator q̄ alij homines. Semel, quia gestauit idem peccatum in carne sua, quod in omnes homines propagatum est. Et iterum, quia cum alij peccatores non soleant magnitudinem peccati sui exacte intueri, Paulus ita eam agnoscit, ut exclamare cogatur: Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore mortis obnoxio? Et quid? Putas ne Paulum tanta fuisse impudentia, tantaq; suæ ipsius iusticiæ fiducia inebriatum, ut adductus ad tribunal Dei, non dixerit cum Dauide: Non intres in iudicium cum seruo tuo. Et, Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit, Sed apud te est propiciatio. Et: Miserere mei Deus secundū magnam misericordiā tuā.

Quid ergo est, quod ad Timotheum dicit: Certamen bonū decertaui, cursum consummaui, fidem seruaui? Quid est, quod ad Cor. scribit, se Euangelion

Christi

Christi prædicasse gratuito? Non affirmat se iusticiã legis ita impleuisse, ut etiam quædam supererogârit, sicut Asotus nugatur, sed cum dicit, se cursum cõsum masse, & fidem seruasse, loquitur de Ministerio suo, & de cursu Euangelij, quem summa, qua potuit fide, & diligentia, inculpate & irreprehensibiliter coram hominibus peregit. Non gloriatur se toti legi coram Deo perfecte satisfeciisse. Quomodo enim hæc gloriatio conueniret cum summa doctrinæ eius? Sed exponit, quanto studio defunctus sit suo officio, in diuulgando Euangelio Christi. Sicut & in Actis Apostolicis dicit: Vos scitis, inquiens, a primo die quo ingressus sum Asiam, quomodo uobiscum per omne tempus fuerim, seruiẽs Dño cũ omni animi humilitate, cũq; multis lacrymis & tentationibus, quæ mihi accĩderunt ex insidijs Iudæorum, ut nihil suffugerim eorum, quæ essent in rem uestram, quin adnunciarem uobis & docerẽ uos publice ac per singulas domos, testificans Iudæis simul & Grẽcis, eam quę erga Deũ est pœnitentiam, ac fidem, quæ est erga Dñm nostrũ Iesum. Et iterum: Argentum & aurum, & uestem nullius concupiui, imo ipsi scitis, q; necessitatibus meis, & his, qui mecum sunt, suppeditauerũt manus hę. Ac rursus. Ego non solũ uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis pro nomine Domini Iesu. Quod igit ad ministerium prędicandi Euangelij attinet, potuit Paulus dicere, Nihil mihi cõscius sum. Sed quia non

Iustificatur ex operibus suis in conspectu Dei omnis uiuens, necesse habuit addere: Non autem in hoc sum iustificatus. Fieri enim potest, ut functionē tuam sum ma fide, ac plane nulla mali conscientia peragas, neces se tamen habes coram Deo fateri, & precari, Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. De Iosia dicit scriptura. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reuerteretur ad Dominū in omni corde suo, & in to ta anima sua, & uniuersa uirtute sua, iuxta omnem Le gem Mosi, neq; post eum surrexit similis illi. Hæc de Iosia sic recitantur, perinde ac si perfecte, absq; omni uicio impleuisset hanc Legem, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde &c. Et tamen Iosias reti nuit adhuc peccatum in carne sua, & humanas suas imbecillitates, ex quibus paulo post temere aggredi tur Pharaonem contra uerbum Dei, & ex quibus ne cesse habuit coram iudicio Dei exclamare: Si iniqui tates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Quare quod scriptura dicit eum reuersum esse ad Dominum ex toto corde suo, iuxta omnem legem Mosi, non respicit ad corruptam naturam Iosiæ, qua semper in hac uita fuit obnoxius peccato, nec respi cit ad exactissimam diuinæ Legis sententiam, quam nullus hominum in hoc corpore ita implere potest, ut propter suorum operum Iusticiam constet coram seuero Dei iudicio, Sed respicit ad functionem regiæ suæ uocationis, quam in gubernando regno, & ab roganda

roganda impietate, ac instauranda uera religione tanto studio sectatus est, nihil ut in eo iuxta humanum iudicium desiderari, aut reprehendi potuerit. Sic & Paulus commemorat fidem suam in ministerio Euangelij tam diligenter seruatam, ut nihil sibi conscius sit. Et tamen semper agnoscit se peccatorum primum, quia aliud est humano, aliud diuino iudicio satisfacere, & aliud est, Deo placere ex meritis suorum operum, aliud est Deo placere, ex gratuita eius clementia & bonitate. Sed cur addit Paulus, Reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi DOMINVS in illo die, qui est Iustus Iudex? Non certe loquitur de Iustitia Legis. Docet enim aliàs, neminem ex operibus Legis Iustificari. Et, Non habens, (inquit) meam Iustitiam ex Lege, Sed loquitur de Iustitia Euangelij seu Fidei, quæ Iustitia est, quòd habeamus remissionem peccatorum coram Deo tantum propter CHRISTVM, & quod Deus sit nobis propicius, atque adoptet nos in filios suos, & cohæredes filij sui, non propter merita nostrorum operum, sed tantum propter Iustitiam seu Obedientiam Christi filij sui, quem nos fide amplectimur. Vnde & addit Paulus. Reddet coronã Iustitiæ, non solum mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Qui ergo sunt, qui diligunt aduentũ Christi? Non certe impœnitentes, ἀκατανύκτους, et in reprobũ sensum dati, q̃ contẽnunt Christũ;

Nec hypocritæ, qui cum sperent se meritis suorum operum consecuturos misericordiam Dei, & uideãt se nondum satis meritorũ habere, ad mentionem aduentus eius non aliter trepidãt, præsertim in tentatione, q̃ si tyrannus quispiam gladio ceruici ipsorum immineret, Sed soli pœnitentes, & credẽtes, q̃ Christus sit non tam Iudex, q̃ Aduocatus ipsorum, & pronunciaturus sit de ipsis sententiam iudicij sui, nõ iuxta seueritatem & maledictionem legis, sed iuxta clementiam & benedictionem Euangelij, ut accipiant hæreditatem cœlestis regni, nõ ex meritis suorum operum. Si enim hæc in ipsis obseruarentur, quis sustineret? Si hæc obseruarentur, uæ Paulo, uę Petro, uæ uniuerso mundo, Sed ex gratuita promissione Dei, propter Iesum Christum Dominum nostrũ. Hic est cursus, quẽ Paulus consummauit, hoc est Euangelion quod in orbe terrarum prędicauit, uidelicet, q̃ qui in Christum credunt, consequant æternam uitam, ex gratuita clemẽtia Dei propter Christum. Qualem ergo Iustitiæ coronam, nimirum, gratuitam, propter Christum, alijs exhibẽdam promisit, talem etiam haud dubie sibi dandam intelligit, hoc est, non propter opera legis meritam, sed propter Christum, cui in ministerio suo fidem seruauit promissam. Deinde, cũ addit, (IVSTVS iudex) non intelligit seuerũ, qualis Christus Iudex est erga omnes incredulos, impœnitentes & hypocritas, qui cũ ignorato aut contẽpto Christo,

nullam

nullam aliam, præter legis iusticiam norunt, iudicabunt etiam secundum sententiam legis, ideoq; dãnabũtur perpetuo, Sed intelligit Iudicem Iustũ, hoc est, probum, ueracem et seruantẽ promissi. Promisit aũt, q; qui in ipsum credit, non solum non iudicetur secũdum seueritatem & maledictionem legis, sed etiam ipse fiat unà secum, Iudex uiuorum & mortuorum. Vos, inquit, qui secuti estis me in regeneratiõe, (hoc enim est testimonium fidei eorum in Christum) cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et Paulus: An nescitis, inquit, q; Sancti mundũ iudicabunt? Hæc est illa iusticiæ corona, quã Christus reposuit, non ijs, qui iactant se non solũ implere Iusticiam legis, uerumetiam nõnihil legi super erogare, & confidunt meritis suorum operum, sed quam reposuit Paulo, & omnibus diligentibus aduentum eius, qui fiducia solius gratuitæ clementiæ propter Christum, ad tribunal Dei accedunt. Nam, q; Asotus garrit, Paulum idcirco aliquid legi supererogasse quia prædicauerit Euangelion gratuito, satis indicat, quanto sit acumine ingenij ad tractandas sacras literas, & q̃ diligenter ac circũspecte dicta scripturæ expendat. Quid enim? Nũ quia Paulus nõ est usus uulgari libertate, sed prædicauit Corinthijs Euangelion gratuito, idcirco supererogauit aliquid legi, & fecit, plus q̃ lex Dei exegit? Non est quidem dubium,

quin per se, per se, inquam, liberum sit, ex Euangelio stipendium accipere, aut prædicare Euangelion ἀσύμφορον, sed multa sunt per se libera, quæ ex circumstantijs fiunt necessaria, & diuinitus præcepta. Vesci Idolothyto, per se liberum est. Vesci autem cum offendiculo proximi, nõ est amplius liberum, sed peccatum aduersus hanc legem, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Si propter cibum, inquit Paulus, frater tuus contristatur, non iam secundum caritatem ambulas, ne cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Et de tali operũ genere Paulus scribit: Omnia, inquiens, mihi licent, at nõ omnia cõducunt. Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Vesci pomo per se liberum est, sed cum in Paradiso accederet Verbum Dei, quo esus pomi ex arbore scientiæ boni & mali prohibebatur, tantum peccatum factum est, ut cum hoc designaret Adam coniecerit non se tantum, uerumetiam uniuersum humanum genus in omnia genera malorum. Respicere post tergum per se liberum est, Sed cum præciperetur Lotho & familiæ eius, ne in fuga e Zodomis post tergum respicerent, & uxor Lothi hoc negligeret, conuersa est in statuam Salis. Videamus ergo, num quod hoc loco dicitur, Ex Euangelio stipendium accipere, & per se liberum est, factum sit Paulo diuinitus ita prohibitum, ut si extorsisset a Corinthijs stipendium, peccasset aduersus Euangelion Christi, & suam uocationem.

nem. An enim non fuit Paulo diuinitus mandatum, ut in ministerio suo sic sese gereret, quo aliquos lucri faceret ac seruaret? An non ad hoc diuinitus uocatus erat, ut non abuteretur sua potestate in Euangelio, & ut Euangelio nullum daret offendiculum? Profecto hæc erant officia, quæ Paulus Christo, ex uocatione sua debebat. Intellexit autem Paulus, & uidit, q̃ si a Corinthijs acciperet stipendium, multos deterreret ab Euangelio, & poneret Euangelio apud Corinthios offendiculum. Sic enim perspicue testatur ipse. Non fuimus usi, inquit, hac potestate, sed omnia sufferimus, NE QVOD offendiculum demus Euangelio Christi. Et iterum: Vt cum Euangelizem, gratuitum efficiam Euangelion Christi, in hoc, NE ABVTAR potestate mea in Euangelio. Nec̃ enim Paulus omnino, nullo prorsus accepto stipendio Euangelion prædicauit. Cæteras (inquit) ecclesias deprædatus sum, accepto ab illis Stipendio, quo uobis inseruirem. Et cum apud uos essem & egerem, non oneros fui cuiq̃. Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui uenerant a Macedonia. Sed apud Corinthos is rerum status erat, ut Paulus intelligeret, se ualde retardaturum ibi cursum Euangelij, si ab ipsis stipendium extorqueret. Quare his circumstantijs non erat iam amplius apud Corinthios liberum, accipere Stipendium, Sed prohibitum, idque non humana, Sed

diuina autoritate, ex his uidelicet legibus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & proximū sicut teipsum. Dilectio enim Dei exigebat, ut non poneret Euangelio, ad quod adnunciandum uocatus erat, offendiculū. Dilectio proximi exigebat, ut ipsum importuna sua libertate ab Euangelio nō deterreret. Si esca (inquit) offendit fratrem meū, haudquaq; uescar carnibus in æternum, ne fratri meo sim offendiculo. Sic & dicendū erat: Si acceptio stipendij offendit fratrem meum Corinthium, haudquaq; accipiam stipendium in æternum, ne fratri meo sim offendiculo. Quod igitur Paulus fecit, nō est supererogatio legis, sicut Asotus nugatur, sed est debitum officium, quod quantum ad Paulū apud Corinthios attinet, in præceptis de dilectione Dei & proximi continetur. Q; si Petrus easdem habuisset causas apud Ioppenses, ubi aliquandiu commoratus est, debuisset ipse quoq; ex diuino præcepto, ab accipiendo stipendio, abstinere. Non enim liberum est, sed diuinitus præceptum, non Remorari cursum Euangelij, & proximo nullum ponere offendiculum. Ecce igitur nūc, non Pauli supererogationem, Sed Asoti uanitatem, qui Paulo id tribuit, quod cum uniuersa ipsius doctrina pugnat.

Allegantur etiam dicta ex Ezechiele & Iacobo. Ezechiel dicit: Spiritum meum ponam in medio uestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis &c.

Iacobus

Iacobus dicit: Estote factores legis, & non auditores tantum &c. Sed quo, Asote, quo? Nos nunc differimus de perfecta legis impletione, & de supererogatione legis. Asotus autem concionatur nobis ex Ezechiele & Iacobo, ambulãdum esse in præceptis legis, & faciendam, non tãtum audiendã esse legem. Quin dicit, In principio creauit Deus cœlum & terram. Ergo non solum possumus legem Dei perfecte implere, uerumetiam legi aliquid supererogare? Fratercule, non hoc agitur, utrum ne ambulandum sit in præceptis Dei, & Lex Dei facienda, non audienda tantũ. Quis hæc negat? quis hæc ignorat? Sed quæritur, An nos nostra legis obseruatione, tam perfecte ei satisfaciamus, ut non solum eam, iuxta sententiam Spiritus sancti impleamus, uerumetiam nonnihil supererogare queamus? Sed quia hæ supra copiose explicuimus, pergemus ad reliqua.

Testimonia Augustini & Hieronymi, quę Sotus commemorat, continent nõnulla & commode & incommode dicta. Etsi enim Augustinus & Hieronymus sunt immodici admiratores cælibatus, quem & nos, sed suo loco laudamus, tamen non sunt ijs erroribus, quibus monachi hypocritę, implicati. Augustinus dicit, ꝙ ad consequendam egregiam gloriam in æterna uita, parum sit liberatum esse a peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori uoueatur, quod non sit criminis nõ uouisse, sed uouisse & reddidisse sit laudis &c.

Quanto tolerabilius loquitur Auguſtinus, q̃ hypo critæ, qui ſentiunt ſua uota, & ſuum cælibatum eſſe expiationem peccatorum coram Deo, & meritum æternæ uitæ? Et tamen, ſi libere eſt iudicandum, ne ſic quidem defendi poſſe uidetur. Neq; enim cum Paulus dicit, Conſilium do de uirginibus, conſulit Virginitatem uouendam, ac ſibiipſi uinculum uoto iniiciẽdum, quia diſerte addit: Non ut laqueum uobis iniiciam. Neq; probabile eſt, q̃ uouenda ſit Virginitas ſeu cælibatus, alioqui per ſe liber, ut conſequaris in ęterna uita, ſingularem præ coniugibus gloriam. Etſi enim ſicut tolerabilius erit terrę Sodomorum & Gomorrhorum in die iudicij, q̃ ciuitati Euangelij contẽptrici; ita etiam alter altero erit in die iudicij glorioſior. Stella (inquit) a ſtella differt in gloria, tamen hæc differentia gloriæ, non uenit ex meritis eorum operum, quæ homines ex aceruo eorum, quæ per ſe libera ſunt, ad cultum Dei ſuo proprio arbitrio ſeligunt, ſed ex iis, quæ homines pij ex certo Dei mandato, & uocatione aut faciunt, aut patiuntur. Et tamen ne ſic quidem datur locus meritis noſtrorum operum, ſed tantum gratuitæ Dei clementiæ. Non enim dubium eſt, quin quæ homines ex eorum numero, quæ per ſe libera ſunt, ad ſingularem cultum Dei, ſuo proprio arbitrio, abſq; certo Dei mandato, ſeligunt, pertineant ad eos cultus, de quibus Chriſtus ex Eſaia concionatur, FRVSTRA colunt me, docentes

tes doctrinas, præcepta hominum, quemadmodum suo loco, in gratiam hypocritarū, in quorum oculis hoc dictum Christi sudes est, copiosius Deo propicio demonstrabimus. Cum autem Spiritus sanctus pronunciet eos cultus, quos homines non ex mandatis Dei, sed ex consilijs, hoc est, operibus per se liberis, seligunt & instituunt, frustraneos ac inanes, quomodo uotū Virginitatis seu Cælibatus, quod & ipsum est ex ordine consiliorum & per se liberorum, meretur gloriam in æterna uita singularem? Quare quod Augustinus de hac re scripsit, suo, non Ecclesiæ periculo scripserit. Nam quo illud Pauli: De Virginibus consilium do, respiciat, supra explicatum est.

Eodem pertinet quoque illud Augustini; Multa sunt facienda, non iubente Lege, sed libera caritate, & ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum liceret nobis, etiam non impendere, tamen causa dilectionis impendimus. Quid? an quæ impendimus ex caritate, & causa dilectionis, non sunt officia diuinitus præcepta? Quid ergo illud est: Diliges proximum, sicut teipsum? Et: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi uos? Fateor, multa sunt opera, quę nō uerbis, seu literis diuinæ legis diserte mandantur, sed quæ in sententia legis continentur & exiguntur. Diuinæ Leges sunt capita uniuersalia, & continent

in se suas species,& singularia.Non dicit lex:Da quatuor aut sex numos egenti. Non dicit lex:Obliga semimortuo uulnera,infunde oleum & uinum, impone illum in iumentum tuum,duc eum in diuersoriũ, & commenda eum,depromptis duobus denarijs,hospiti.Sed dicit: Dilige proximum sicut teipsum. Et, Qui habuerit substantiam mundi,& uiderit fratrem suum egentem,& clauserit uiscera sua ab eo,quomodo caritas Dei manet in eo? Quod Samaritanus præstitit semimortuo,prestitit quidem ex libera caritate, sed non erat liberum,tam miserum hominem crudeliter negligere, Sicut Leuita & Sacerdos negligebant. Q; Christus soluit tributum,fecit quidem ex libera uoluntate,sed erat debitum officium eius uocationis,ad quam a patre suo in has terras missus erat. Venit enim filius hominis,non ut dominaretur,sed ut seruiret.Suscepit & mortem sua sponte,& liberrima uoluntate,sed ex uocatione Dei.

Ioannes ἐλεήμων Episcopus Alexandrinus expendit egenti duas libras auri, & cum egens fateretur hoc beneficium maius esse, q̃ quod agnoscere,aut pro quo,uel uerbis satis gratiarum agere posset,respondit Ioannes,Nondum (inquiens) sanguinem meum pro te effudi frater,sicut mandauit mihi Dominus meus Iesus Christus.Quod prestitit egenti,libera caritate præstitit, & tamen ingenue ac uere quoq; fatetur se adhuc minus feciſſe,q̃ mandatũ fuerit.

rit. Quare non sunt ista opera Supererogationis, sed legitimæ uocationis, ideoq; factu necessaria, non ut coacto & inuito, sed ut spontaneo, hilari & liberali animo fiat. Quod autem ab Augustino dictum est remissibiliter, hoc ab Asoto dicitur irremissibiliter. Ille enim, & si suas habet infirmitates, tamen manet in uera Ecclesia Christi, ubi est infirmitatum remissio. Hic autem alienus est a uera Ecclesia, extra quam non est peccatorum remissio. Ille est homo uere pius, quia haud obscure testatur, se omnem salutis suæ fiduciam in solo merito obedientiæ Christi collocare, hic autem est hypocrita, & Idolatra, quia collocat fiduciam salutis suę in meritis suę ipsius obedientię, & aliorum suorum operum. Quare, & si idem dicunt, tamē quia non idem sentiunt, unus assumitur, alter relinquitur.

Cæterum, quod de perfectione nostra, & de impletione legis ex Augustino & Hieronymo affertur, supra explicatum est. Manifestum enim est, q; sit aliqua perfectio hominũ, uidelicet, si fiat collatio ad imperfectiores, & q; pij impleant ex gratia Dei Legem secundum hominis mortalis capacitatem, pro huius uitæ modulo, sicut Augustinus loquitur. In præsentia autem non de hoc agebatur, sed num Lex Dei nõ amplius ab homine exigat, q̃ quantum ab ipso in hac uita præstari potest? Et, Num homo per Spiritum sanctũ renatus, satisfaciat in hac uita diuinæ legi, tam

perfecte,ut non solum operibus suis coram iudicio Dei confidere,uerumetiam nõnihil legi supererogare possit. Demonstratum aũt est, ꝙ Lex Dei non sentiat sibi satisfactum,cum homo facit quædam opera secundum externã speciem,sed exigat in hac uita perfectissimam & absolutissimam sui impletionem, adeoq; tantam,quanta pijs donabitur in futura uita. Demonstratũ item est,ꝙ homo tanta sit naturæ suæ corruptione per peccatum, ut etiamsi renascatur per Spiritum sanctum,tamen non impleat operibus suis Legem Dei perfecte,tantum abest, ut possit nonnihil legi Dei supererogare. Manet igitur hic locus de Lege,in Cõfessione Principis aduersus omnes portas inferorum,inuiolatus,ut per Legẽ,in ueram peccati nostri cognitionem adducti,excitemur ad quærendum Christum filium Dei,& in eo solo ex gratuita Dei clementia,remissionem peccati cõsequamur.

De bonis Operibus.

HIC iterum necesse habet Sanctissimum Catholicæ Ecclesiæ nomen,turpissimis Fratercu-lorum fœditatibus seruire. Et si unquàm aliàs, certe hoc loco testificatur Asotus, se tam projecta & effrenata esse impudentia, ut nihil prorsus pensi habeat, quid scribat aut loquatur, modo non conticescat.

Quæ

Quæ enim est hypocritarum, Pharisæorum, & Fraterculorum impietas, audet temerarius homo non solum pro summa pietate iactare, uerumetiam Ecclesiæ catholicæ adscribere. Et cum non habeat, quod respondeat, mauult manifeste pugnantia effutire, q̄p uictrici ueritati palmam deferre. Libet igitur ipsa Confessionis eius uerba recitare, ut palam cognoscatur, q̄p graues habeamus causas, cur Fraterculorum doctrinam reprehendamus & deseramus.

Credit, (inquit) catholica Ecclesia, q̄p bona opera quæ a Deo præcipiuntur, necessaria sunt ad salutem, & gratia eius fieri a nobis, atq̄ ita habent proprium suum prę̄mium, æternā gloriā. Nec inferius aliquid illa, uerum est & propriū horum bonorę̄ operę̄ prę̄miū. Sentiendum itaq̄ iuxta catholicę̄ Ecclesiæ hunc sensum, bonis operib. quę̄ ex diuina gratia fiūt, ITA ESSE FIDENDVM, ut ad expianda pc̄tā, irā Dei placandā, & uitam ę̄ternam consequendā, necessaria sint & utilia, nec propterea NOBIS, SED DIVINæ GRATIAE propter Christū fidimus. Quanq̄ ēm oīa opera nostra perfectioni glorię̄ cōparata, imperfecta sint, nō tn̄ oīa sunt pc̄tā, sed multa iusta, perfecta & plena corā Deo inueniunt̄ humana opera, sed nō aliūde, q̄ a misericordia Dei, & Christi meritis in nobis. Quare his solis fidimus, nō nobis, nec tn̄ sine aliq̄ uel leuiori pc̄tō, ꝓpterea credimus Iustos in hac uita esse. Hactenus Asotus. Hęc aūt nō est COnfessio,

Sed CONFVSIO, non est ueritas, sed uanitas, sed uertigo. Quod ut planũ faciam, cõmemorandum est initio cõsilium, quo Confessio Principis hunc locum de bonis operibus nominatim exponendum susceperit. Non enim est obscurum, q̃ Sycophantæ traducant nos palàm in orbe terrarum, perinde ac si bona opera diuinitus præcepta, reiiceremus & damnaremus. Et quia magno studio urgemus doctrinam uere Apostolicam, de gratuita Dei clementia, idem plane de nobis spargi solet, quod olim de Apostolis, nos uidelicet docere, facienda esse mala, ut eueniant bona, & licere nobis peccare, q̃ non amplius simus sub Lege, sed sub gratia. Nec hoc obscurum est, q̃ Fratercu-li, hypocritæ & Pharisæi, merita suorum operum, non eorum tãtum, quæ per se sunt lege Domini præcepta, sed etiam eorum, quæ sibi legi diuinæ supererogare uidentur, ita extollant, ut censeant se ijs & Ecclesiam sustinere, & tam sibi, q̃ alijs peccata expiare, cœlestem iram placare, & æternam uitam, ab ipsis mortis faucibus uindicare. Quod & si Asotus ipse in hac sua Confusione palàm profitetur, tamen uisum est huc adscribere, quod Fraterculi eius Dominico ordinis sui Magistro tribuunt. Ne enim existimemus, fratres Dominicanos habere minorem præceptorem, Dominicũ, q̃ nos reliqui uulgares Christiani, Christum habemus. Solent Dominicum suum cum Christo conferre, & si non inueniunt omnia æqualia, inueniunt

ueniunt tamen omnia fere similia, aliquoties etiam maiora in Dominico. Sed audiamus.

Antoninus Archiepiscopus Florentinus, parte. iij. histor. Titu. xxiij.

Dominus, (inquit) dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris, in sanguine suo. Dominicus uero caritatis perfectione non uacuus, noctem impẽdebat Deo, meditationi, & orationi uacans patriæ, diẽ uero proximis accommodabat prædicationibus, disputationibus cõtra hæreticos, in exhortationibus ad fratres, audiendis Confessionibus insistendo. Ita zelus cõpassionis ad proximos comedebat eum, ut pro redimenda persona ab infidelibus capta, se offerret uenundandum. Trinã disciplinam quasi quotidie de manu, propria, nõ chordula, sed catena ferrea usq; ad sanguinis effusionem capiebat. Pro suis culpis unam, quæ minimæ erant, Pro in purgatorio existẽtibus aliam, Tertiam pro his qui uersantur in mundo &c. Et ne quis putet scriptori hæc temere excidisse, paulo post repetit eadem de disciplinis clarius. Ex magna, inquiens, caritate, tres sibi disciplinas cum catena ferrea quotidie dabat usq; ad sanguinis effusionem, Vnam uidelicet, pro peccatoribus in seculo degentibus, ut conuertertẽtur ad pœnitententiam. Secundã pro his animabus, quæ in purgatorio cruciantur, ut subleuarẽtur a pœnis, Tertiã pro suis peccatis, quę tam modica & leuia

erant, ut pro eis satisfaceret &c. Ac ne hæc gēma amitteretur, aut obliuioni traderet, repetit & inculcat Scriptor eadem tertio. Scilicet tāti fuit meminisse Dominicum Christo similem esse, & sicut hic expiauit peccata nostra sanguine suo, ita etiam illum non pro suis tantum, quæ sane pauciſsima & leuicula fuisse dicuntur, sed etiam pro uiuorum & mortuorum peccatis, non alieno, sed suo ipsius sanguine satisfeciſſe. Nec hanc esse solius Dominici, si modo scriptor uera de eo narrat, uerumetiam uniuersæ colluuiei Fratercularum sententiam, testatur Asotus in hac sua confusione, cum dicit: Bonis operibus ita fidendum, ut sint necessaria & utilia ad expianda peccata, iram Dei placandam, & uitam æternam consequendam. Confessio igitur Principis, cum suscepisset capita ueræ piæ doctrinæ recitanda, & hæreticas ac Pharisaicas impietates notandas, tribuit bonis operibus, quę eis Spiritus sanctus certo tribuit, & adimit eis, quæ ipsis ex doctrina Prophetica & Apostolica, quæ est uerus consensus Catholicæ Ecclesiæ, merito adimuntur. Itaq; duo tribuuntur bonis operibus, ijs uidelicet, quæ Deus præcepit, & quæ pij ex fide faciunt. Alterum est, q; sint factu necessaria. Debemus enim Deo obedientiam, & gratitudinem: & fides in Christum, si uera est, teneri non potest, quin se bonis operibus exerceat, & ea tanq; fructus proferat. Alterum est, q; hæc opera mereantur ex gratuita Dei clementia

sua

ſua quædam tam corporalia, ꝙ ſpiritualia præmia. Sic enim uiſum eſt cœleſti parenti, ut & ſi nihil, ſi ius ſuum perſequi uelit, nobis debet, tamen quia adopta uit nos ex gratuita clementia, in filios ſuos propter Ieſum Chriſtum, per fidem, per quam etiam habe mus quæ præcipua & uere neceſſaria ſunt, condona tionem peccatorum, & ius æternæ uitæ, idcirco lo quitur in ſcriptura nobiſcum, ut pater cum filijs, ac pollicetur præter illa generalia & uere neceſſaria, quæ ſunt condonatio peccatorum, & ius æternæ uitæ, quæ & iam per fidem habemus, alia noua præ mia, ut renouet teſtimonia ſuæ gratuitæ clementiæ, & excitet in nobis ſtudium bene operandi, quemad modum in ſuperiori capite oſtendimus. Quæ autem adimuntur bonis noſtris operibus, hæc ſunt, ꝙ non expient peccata coram Deo, nec mereantur factori bus uitam æternam, ꝙ ſint imperfecta, nec poſsint ſeueritatem diuini Iudicij ferre, ideoꝙ non ſit eis con fidendū, ſed ſoli diuinæ miſericordiæ propter Chri ſtum. Hic Aſotus tribuit bonis operibus, non tan tum ea, quæ eis Confeſsio Principis tribuit, uerum etiam quæ eis adimit. Dicit claris uerbis, ꝙ bona o pera, neceſſaria & utilia ſint ad expiãda peccata, iram Dei placandam, & uitam æternam conſequendam, atꝙ ita eis eſſe fidendū. Et tamẽ ut hanc impietatẽ a liq̃ modo tegat, & imperitis tenebras offundat, addit,

tam in confusione sua, q̄ in Scholijs suis, q̄ bona o-
pera habeant hanc seu uirtutem, seu prærogatiuam,
(nescio enim quo nomine delectetur Asotus) a mise-
ricordia Dei & meritis Christi. Et quanq̄ manifeste
affirmet, q̄ bonis nostris operibus sit fidendum, ta-
men tanta uertigine laborat, ut mox neget, ac sibi ipsi
contradicat. Sed ut sceleratus hypocrita etiam hoc a-
liquo modo tegat, pro (Bonis operibus) utitur uoca-
bulo, (NOBIS.) Nec propterea (inquiens) NO-
BIS, sed diuinæ gratiæ propter Christum fidimus.
Non ausus fuit dicere (Nec propterea fidimus bo-
nis operibus) ne parum memor suæ paulo ante di-
ctæ impietatis uideretur, Sed eadem prorsus est sen-
tentia, Et bonis nostris operibus, Et Nobis fidere.
Nam quod hypocrita hic dissimulat, supra expresse
dixit: His, inquiens, meritis, in iudicio Dei sibi uerac-
ter fidendum. Et, Virtutes hæ ab ipso sunt, neq̄ eis
fidimus, nisi propter ipsum, Ipsi ut causæ, illis ut effe-
ctibus & posterius. Quare manifesta est uanitas &
uertigo fraterculi, q̄ gladio uerbi Dei ea sit percus-
sus amentia, & furore, ut palpet in meridie, sicut cæ-
cus solet in tenebris palpare.

Ac primum quidem, q̄ affirmat bona opera ha-
bere ex meritis Christi, ut expiēt peccata coram Deo,
ut placent iram Dei, ut mereantur æternā uitam, de-
testanda est impietas. Et quanq̄ eam antea refutaui-
mus, tamen nunc quædam repetemus & addemus,

ut

ut hypocrisis imposturæ huius magis perspicua fiat. Vident enim uani homines, nec possunt negare, nisi extremo furore laborent, q̃ Legendæ eorum, ut uocant, multo plus tribuerint meritis operum, q̃ par sit, & absq̃ contumelia Christi ferri queat: & tamen ne impietas ipsorũ nota fiat, solent hoc uti κρυπτῷ, q̃ quicquid meriti opera habent, hoc habeant ex merito seu Sanguine Christi. Tum enim demum opera esse merita, si fuerint sanguine Christi tincta. Sic enim sibi, non tam belle q̃ pie loqui uidentur. Quis ad hæc ouium uestimenta, non potius exhilaresceret, q̃ exhorresceret? Sed intueamur propius, & deprehendemus luporum rapacitatem. Manifestum enim est, q̃ expiare peccata, placare iram Dei, & mereri æternam uitam, tantæ sint maiestatis, ut non possint in aliud quiddam, siue in cœlo siue in terra, competere, q̃ in eam solam personam, quæ est Deus & homo, hoc est, in Iesum Christum Dominum nostrũ. Infinitæ est potentiæ, Creare cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt. Nec potest nec debet hæc potentia in alterum, præterq̃ in Deum ipsum creatorem conferri. Cuicunq; n. rei eam tribueris, facis ex ea, quantum in te est, Deum Creatorem. Non est autem minoris potentiæ & maiestatis, Iram Dei placare, & uitam æternam mereri, q̃ cœlum & terram creare. Sicut ergo maiestas creandi cœli & terræ, non potest nec debet alteri, præterq̃ uni soli Deo

creatori attribui, ita maiestas expiandi peccati, placãn dæ iræ Dei, & merendæ æternæ uitæ non potest, nec debet alio transferri, sed in una sola illa persona, quæ est DEVS & Homo, relinqui. Vnus enim Deus, unus etiam conciliator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum precium redemptionis pro omnibus. Itaq; si dixeris, bona opera hominum expiare peccata, & placare iram Dei, cum fuerint tincta sanguine & meritis Christi, perinde fuerit, ac si dixeris, Musca potest creare cœlum & terram, si fuerit tacta potentia Dei. Hoc autem est ex musca facere, non Elephantem, sicut habet prouerbium, sed Deum ipsum creatorem. Quare, cum hypocritæ tribuunt suis operibus maiestatem expiandi peccati & placandæ iræ Dei, ex sanguine & meritis Christi, sicut collocant sua opera in throno Christi, ita quo magis pij uideri uolunt, eo contumelioſiores sunt in Christum filium Dei. Sed de hoc supra copioſius.

Consideremus etiam ipsum uerum finem expiationis peccatorum, quæ per Christum facta est, & manifeste deprehẽdemus hypocritarꝫ uanitatem. Filius enim Dei descendit de cœlo, & suscepit negocium conciliationis, non propter bona opera hominum, ut ipsa fierent merita expiationis peccatorum, & placationis iræ Dei, Sed propter homines ipsos, ut peccata eorum, suo ipsius sanguine expiarentur,

&

& ipsi æternam Salutem suo solius merito conseque rentur. Nam & hoc meritum, & hunc finem Spiritus sanctus in scriptura tam perspicue proponit, ut qui non uidet, plane nihil uideat.

Esa. quinquagesimo tertio: Vulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra. Et mox: Oēs nos, quasi oues errauimus, unusquisq; in uiam suam declinauit, & posuit DOMINVS in eo iniquitatem omnium nostrum. Non dicit Propheta, Vulneratus est propter bona nostra opera, ut ipsa fierent propiciatio pro iniquitatibus nostris, Sed, Vulneratus est, Propter mala nostra opera, ut expiarentur, Et Attritus est propter scelera nostra, quæ non tantum sunt in peccatis, uerum etiam in bonis nostris operibus, Sicut antea perspicue comprobatum est. Si autem bona nostra opera indigent ipsa, uicij sui expiatione, quomodo possent alia opera expiare?

Ioannis primo. Ecce agnus Dei qui tollit peccatum mundi. Agnus Dei non in hoc offertur & mactatur, ut efficiat, quo bona nostra opera tollant peccatum mundi, Sed ut ipse sua ipsius oblatione illud tollat.

Matthæi uigesimo sexto. Hic est Sāguis meus, qui est noui Testamenti, qui pro multis effunditur in

remissionem peccatorum. Non ait: Qui pro bonis operibus effunditur, ut sint merita remissionis peccatorum, sed qui effunditur pro Multis, uidelicet hominibus, non Iudæis tantum, sed etiam gentibus, non ut bona eorum opera expient peccata, sed ut ipsi remissione peccatorum, tam in malis q̃ in bonis ipsorum operibus fruantur. Aliud enim est beneficium mereri, aliud beneficium accipere & eo frui. Filius Dei meretur effusione sui sanguinis, beneficium remissionis peccatorum. Homines autem accipiunt hoc beneficium per fidem, & fruuntur eo in omni uita sua. Nec sic fruuntur, ut ipsi expient peccata, sed ut ipsis peccata non imputentur.

I. Pet. ij. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum. Non dicit, filium Dei reiecisse peccata nostra, in bona nostra opera, ut per ea expiarentur, sed pertulisse ea ipsum in suo ipsius corpore, in suis ipsius actionibus & passionibus, ut per has expiarentur. Nec dicit, ipsum idcirco pertulisse peccata nostra super lignum, ut pro ijs, nostra iusticia satisfaceremus, sed ut peccatis mortui, iusticiæ uiueremus.

I. Timot. ij. Dedit semetipsum precium redemptionis pro omnibus. Non ait, Effecit, ut nostra opera essent precium redemptionis, sed dedit, (inquit) SEMETIPSVM, redemptionis precium.

Quid multis opus? Petrus uno dicto testificatur uniuersam

uniuersam Catholicam Ecclesiam in hoc consentire, ꝙ habeamus remissionem peccatorum, non per nomen nostrorum operum, sed tantum per nomen Christi. Huic, inquiens, testimonium ferunt omnes Prophetæ, (Hic enim est consensus catholicæ Ecclesiæ) ꝙ remissionem peccatorum accipiat per NOMEN EIVS, quisquis crediderit in ipsum.

Quæso autem te, qua necessitate, aut qua utilitate Christus filius Dei conferret suam expiandi peccati, & promerendæ æternæ uitæ maiestatem, in bona hominum opera? Consideremus enim hominem cum operibus suis, uel ante conuersionem ad cognitionem Christi, uel post cõuersionem ad Christum, cum homo adhuc in obsequio fidei constat, uel cum in peccata conscientiam uastantia relabitur, & amittit Christum, ac uideamus, num aut necessitas aut utilitas aliqua cogat, ut nostra opera accipiant meritum expiandi peccati & placandæ ire Dei, ex merito Christi. Nam si fuerit sermo de bonis operibus, quæ homo facit ante conuersionem suam ad Christum, manifestum est, ꝙ ea opera non solum non accipiant ex merito Christi, meritum expiandi peccati, ut etiam ipsa sint peccatum. Omne enim, quod non est ex fide peccatum est. Et, Oratio, inquit Augustinus, quæ nõ fit per Christum, non solum non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit in peccatum.

Si autem sermo est de homine iam ad Christum

conuerso, & in uocatione Dei pie ambulante, ne sic quidem uel necessarium, uel utile est, ut sentiamus, ꝙ opera nostra mereantur merito Christi expiationem peccatorum, & placationem cœlestis iræ. Nam, qui in Christum uerè credit, habet remissionem peccatorum, & propicium Deū, in Christo ipso, & propter Christū ipsum. Quæ ergo necessitas est, aut quę utilitas, ut quærat peccatorum remissionem, & placationē iræ Dei, in suis operibus, quam antè habet perfectissime, & plenissime, in Christo? Nisi forte sentiās, te in uno & solo Christo, ac propter unum & solum Christum, non habere satis remissionis peccatorum, & fauoris Dei. Sed quis ita insaniat? Nam ut nonnulli diuitias & thesaurum beneficij Christi aliquo modo explicent, dicere solent, Vnam solam guttam Sanguinis Christi tam precioſam esse in conspectu Dei, ut posset esse sufficiens expiatio pro peccatis non huius tantum, Sed etiam innumerabilium, si essent, mundorum. Ac Deus tanto fauore complectitur eum, qui est ad ipsum per fidem conuersus, & ab ipso propter Christum, in filium adoptatus, ut non solum condonet ei peccata, quæ externis operibus designauit, sed etiam clementer conniueat ad id uicium, quod adhuc carni inhæret. Itaque fit, ut cum Deus eū hominem, qui in CHRISTVM credit, paterno affectu prosequatur, boni consulat, non

non tantum ea opera, quæ homo facit iuxta præscriptum diuinæ Legis, uerumetiam ea, quæ per se sunt indifferentia, qualia sunt, Edere, Bibere, dormire, ambulare, & quæ sunt huius generis alia? Vade, inquit Salomon, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio uinum tuum, quia Deo placent opera tua. Et Ioannes, Omnis, inquit, qui natus est ex Deo, peccatum non committit, quoniam semen ipsius in eo manet. Et non potest peccare, quod ex Deo natus est. Non hoc uolunt Salomon & Ioannes, quòd qui renatus est, non possit relabi in peccata, & quod peccata Deo placeant, Sed hoc uolunt, cp qui habet propicium Deum, & est ab ipso adoptatus in filium, is non tantum Deo placeat, cum ea facit, quæ ex Lege mandata sunt, uerumetiam cum ea facit, quæ per se libera sunt, & indifferentia. Qui enim dilectus Dei filius est, multo plus placet Deo, esu, potu, & somno suo, quàm omnes hypocritæ, cum omnibus suis triduanis ieiunijs, chameunijs, & flagellationibus. Imo hi sunt in conspectu eius cum omnibus operibus suis execrabiles, cum ille, etiam cum imbecillitatibus suis, sit DEO acceptissimus. Hæc non eo dicuntur, ut carni frena laxemus, Sed ut amplitudinem beneficij CHRISTI cognoscamus, & sciamus, quòd & si bona opera piorum placent DEO, ex

merito Christi,nõ tamen idcirco habeant ex hoc me-
rito,q̃ & ipsa expient peccata,& mereantur ꝙternam
uitàm,alioqui dicendum esset,q̃ pij expient peccata
sua,& mereantur æternam uitam,faciendo opera,nõ
solum quæ diuinitus sunt mãdata, uerumetiam quæ
per se sunt indifferentia,hoc est,edendo,bibẽdo,dor-
miendo,oscitando,sternutando,festucam leuãdo,&
quis ea omnia enumerare posset? Nam & hæc placẽt
Deo,& pij,qui ea faciunt,fruũtur merito Christi per
fidem. Quis autẽ,uel ab ipsis met hypocritis, non exi
bilaretur,qui serio affirmaret, se suo esu, potu, som-
no,oscitatione,sternutatiõe,ac ijs etiam uiliori actio-
ne expiare peccata sua,& mereri æternam uitam? Etsi
enim hypocritæ adscribunt aliquoties expiationem
peccatorum rebus penè abiectioribus,aspersioni ui-
delicet aquæ benedictæ, tunsioni pectoris, & id ge-
nus alijs,tamen quia collocant magnam pietatis suæ
partem in ieiunijs,& uigilijs,ferre non possent, ut ex
piatio peccatorum,& meritum æternæ uitæ,esui,po
tui,& somno adscriberentur,præsertim cum & Pau-
lus dicat: Esca non commẽdat nos Deo. Et, Regnum
Dei non est cibus aut potus,sed Iustícia,pax & gaudi
um in Spiritu sancto.

Si uero sermo est de homine ad impietatem,& in
peccatum uastans conscientiam relapso, & si hypocri
tæ proponunt ei tres pœnitentiæ suæ partes,Contri
tionem,Confessionem,& Satisfactionẽ,quibus sen-
tiunt eum

tiunt eum conuerti ad Deum, & expiare peccata, ac mereri æternam uitam, tamen ostendemus propicio Deo, in suo loco, has esse Pharisaicas & ficticias pœnitentiæ partes, & nihil certius est, q̃ q̃ relapsus, eadem gratuita clementia per fidem propter Christum, in gratiam Dei recipiatur, qua initio, cum ex Ethnica impietate & Idolatria, ad Christum conuerteretur, receptus fuit. Etsi enim baptismus semel acceptus, non est in conuersione relapsi repetendus, tamen repetendum, audiendum, & credẽdum est idem Euangelion de Christo, quod ab initio est prædicatum & fide acceptum. Hoc Euangelion autem docet, q̃ homo non iustificetur ex operibus Legis, sed ex fide in Christum, hoc est, q̃ Deus remittat nobis peccata, & adoptet nos in filios, non propter ulla merita nostrorum operum, sed tantum gratuita sua clementia, propter Iesum Christum, si in eum credimus.

Acto. iiij. Non est aliud nomen sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri.

Rom. viij. Quis intentabit crimina aduersus electos Dei? Deus est qui iustificat, (hoc est, remittit crimina, & iniusticiam). Quis ille, qui cõdemnet? Christus est qui mortuus est, imo qui & suscitatus est, qui etiam est ad dexterã Dei, qui & intercedit pro nobis.

Roman. xi. Dona & uocatio Dei eiusmodi sunt, ut eorum illum pœnitere non possit. Sicut ergo

ab initio,cum Deus hominem ad fidem uocauit, condonauit ei peccata, gratuita sua clementia propter Christum,ita postea cum homo a peccatis,in quæ relapsus est,conuertitur,inuenit adhuc eandem gratuitam Dei clementiam,propter Christum,nec fieri potest,ut Deum unq̃ gratuitæ suæ clemẽtiæ, quam nobis in Christo exhibuit, pœniteat.

ij. Timoth.ij.Si negabimus, (& perduraverimus in negatione) & ille negabit.Si increduli sumus, (& ad fidem reuertamur) ille fidelis manet, negare seipsum non potest.

I.Ioannis.ij.Filioli mei,hæc scribo uobis, ne peccetis,Et si quis peccauerit,aduocatum habemus apud patrem,Iesum Christum Iustum.Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

Habes idem Euangelion,eundem Christum,eandem fidem in conuersione relapsi,quę initio erant in prima conuersione ex impietate.Etsi enim ueteres nõ recipiebant relapsos, nisi publicis pœnitentiæ ritibus,tamen hæc externa spectacula,non fuerũt expiationes peccatorum coram Deo,sed tantum protestationes agnitionis peccatorũ corã hominibus,et expiationes offendiculorum, quæ Ecclesiæ ex peccatis data erant,sicut suo loco demõstrabitur.Nam quod ad ueram expiationem peccatorum corã iudicio Dei attinet,sicut solus Christus filius Dei expiauit pctã humani

mani generis sua passione & morte, ita tam impius, q̃ relapsus, si conuertunt̃, habent peccatorũ remissionem in solo Christo filio Dei per fidem. Quæ cum ita se habeãt, reliquũ est, q̃ tribuere meritũ expiationis pctõrũ, & æternæ uitæ, operibus nostris ex merito Christi, non solum nõ sit necessariũ & utile, sed sit etiã contumeliosum & blasphemum in Christum filiũ Dei, qui & si excitat spiritu sancto suo pios ad bona opera, & clementer condonat, quod in eis reliquũ est peccati, maiestatem tamen expiandi peccati, placãdi Dei, & promerendæ æternæ uitæ Soli sibi ita retinet, ut uelit quidẽ fructum horum beneficiorum ad homines transferre, & eorũ ipsos participes reddere, non uelit autem maiestatem ipsam cum ulla creatura siue in coelo siue in terra communicare. Nam q̃ nõnulli affirmant, operibus nostris meritum expiationis peccatorum idcirco tribuendum, ut homines excitentur ad faciendа bona opera, Respondeo, ueritatem ad sui stabilimentum non indigere mendacijs & imposturis. Facienda omnino sunt bona opera, & ad hæc admonendi sunt homines, non autem nugis, & mẽdacijs, sed ueritate, uidelicet, præceptis Dei, ingenio ueræ fidei, officio, gratitudine, & alijs id genus causis, quibus si homines ad sectanda bona opera non excitantur, frustra laboraueris mendacio: quòd si multum efficit, hypocrisim externam, non uere pia opera in homine efficit.

Deinde,& si supra copiose refutatum est,quod Sotus toties impudenter & impie affirmat,bonis operibus fidendum esse,tamen,quia hoc loco addit quasi correctionem aut explicationem, Nec propterea,inquiens,nobis,sed diuinæ gratiæ propter Christum fidimus,ostendendum erit,Sotum in eorũ catalogo continerí,de quibus Paulus scribit, Aberrarunt, inquiens,quidam, & deflexerunt ad uaniloquium,uolentes esse legis doctores,non intelligentes quæ loquũtur,neq; de quibus asseuerant.In primis autẽ, ne uocabuli ambiguitate ludamur,cum dicitur, Fidẽdum esse diuinæ gratiæ, nomine Gratiæ intelligi potest, aut fauor seu beneuolentia, qua Deus homines in Christum credentes complectitur,aut donum illud trium uirtutũ,fidei, Spei & caritatis, in hominibus. Si ergo Asotus intelligit nomine gratię donum uirtutum,hoc uult dicere,fidendum esse dono Dei, hoc est,uirtutibus,quæ in nobis sunt.Hæc autem est uetus eius impietas & uanitas,& antea pluribus confutata. Qui enim collocat fiduciam suam in eo dono, quod a Deo accepit,non iam uere confidit in donatorem Deũ,sed in donũ ipsum Dei,non confidit uere in Creatorem,sed in creaturam.An non etiam Sapientia,fortitudo,diuitiæ sunt dona Dei? Et tamen apud Hieremiam dicit Dominus Deus: Non glorietur sapiens in sapientia sua,non glorietur fortis in fortitudine sua, non glorietur diues in diuitijs suis.

Quid

Quid autem est gloriari in Sapientia sua, nisi Sapientia sua coram Deo confidere? Si uero nomine gratiæ intelligit gratuitum fauorem, clementiam & beneuolentiam Dei erga nos, consistere non potest, ut simul confidamus meritis uirtutum, quæ in nobis sunt, & gratuitæ beneuolentiæ, quæ in Deo est. Hoc enim est claudicare iuxta Baalitas, in duas partes, Et colere quidem Dominum, iuxta Samaritas, nihilominus autem timere suos deos, adeoq; duobus dominis simul seruire. Si ad expianda peccata, & consequendam æternam uitam confidendum est meritis operum gratiæ, certe debebitur his meritis expiatio peccatorum, & uita æterna. Si autem est debitum, non est gratia. Ei, inquit Paulus, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et iterum: Si per gratiam, iam non ex operibus, quandoquidem gratia iam non est gratia. Sin ex operibus, iam non est gratia. Eligat igitur hypocrita utrum uelit. Aut confidat gratuita Dei clementia, & nullo modo potest confidere meritis uirtutum suarum, aut confidat ijs meritis, & nullo modo potest confidere gratuita Dei clementia. Diliges, (inquit) Deum ex TOTO, non dimidiato corde. Et, Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes. Et: Nemo potest duobus dominis seruire. Sicut nemo potest colere alienum Deum, propter uerũ Deum, quia uerus Deus uetuit, ne colas alienum De-

um : ita nemo potest meritis uirtutum confidere, propter Deum, quia Deus exigit, ut non suis uirtutibus in nobis, quæ sunt creaturæ, sed sola sua ipsius gratuita clementia & misericordia, quæ est Creator ipse, confidamus. Manifesta igitur est uertigo, & non tam ridicula, q̃ detestanda inconstantia Asoti, q̃ nunc quidem dicat, ad expianda peccata, iram Dei placandam, & uitam æternam consequendam, fidendum esse bonis operibus, nunc autem dicat, Diuinæ gratiæ propter Christum, non nobis fidendum.

Eadem est uertigo, cum in Confusione sua addit: Quanq̃ omnia, inquiens, opera nostra perfectioni gloriæ comparata, imperfecta sint, non tamen omnia sunt peccata, sed multa iusta, perfecta & plena coram Deo inueniuntur humana opera, sed non aliunde q̃ a misericordia Dei &c. Quæso te, amicissime Lector, potes ne in animum inducere, ut credas, Asotum, cum hæc scripsit, sobrium aut mentis suæ compotem fuisse? An hoc non est turbari, moueri & errare, sicut ebrius & uomens? An non manifestum est, sapientiam eius, sicut Psalmus loquitur, deuoratam esse? Fatetur, omnia nostra opera, perfectioni gloriæ comparata imperfecta esse. Et tamen mox addit: Non omnia esse peccata, sed multa iusta, perfecta & plena coram Deo, idque ex misericordia Dei, & meritis CHRISTI. Ac mox

hac

hāc illac uacillans, Non tamen, (inquit) sine aliquo uel leuiori peccato. Tribuit nostris operibus imperfectionem, tribuit aliquod, uel leuius peccatum. Et tamen audet uociferari multa eorum inueniri iusta, perfecta & plena coram Deo. Sed ne uideatur nimis impudenter loqui, addit, ea opera non aliunde sic esse, q̄ꝫ a misericordia Dei, & meritis CHRISTI in nobis.

Supra exposui, quomodo intelligendum sit, quod dicimus, Bona nostra opera, esse peccata, uidelicet, non q̄ per se ipsa facta, quatenus conueniunt cum Lege Dei, peccata sint, Sed quòd sint imperfectiora, q̄ꝫ ut Legi Dei plene satisfaciant, & q̄ minus habeant, quàm debent, ideoque sint uiciosa. Quod ne ipse quidem Asotus negare potest, ac si negaret, conuincitur autoritate non Sacræ tantum scripturæ, sed etiam Augustini, qui ait: Plenissima (caritas) quæ iam non possit augeri, quamdiu hîc homo uiuit, est in nemine, quamdiu autem augeri potest, profecto illud, quod minus est, quàm debet, EX VICIO est.

Sed hoc uicium existimat Asotus leuius esse, q̄ꝫ quod requiri debeat. Scilicet hypocritis illis leuiculà sunt, Non bene credere in DEVM. Dubitare de clementia & bonitate Dei. Dubitare de ueritate promissionum Dei, & si quæ sunt id genus alia, quæ ex peccato originali in homine reliqua

sunt. Et leuiculum est tale cor gestare, ex quo, si sibi rē linquatur, exire solent cogitationes malæ, cędes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia & conuicia.

Deinde, manifestum quidem est, ꝙ imperfectio seu uicium bonorum operum, quę ex fide fiunt, non imputetur a Domino ex misericordia, propter merita Christi, sed condonetur. Dicere autem talia opera ex meritis Christi esse coram Deo Iusta, perfecta & plena, hoc certe aut est impudenter effutire, quod nescias ipse quid sit, aut est affirmare hominē in hac uita non Spe, sed re ipsa perfecte & plene beatum ac fœlicem esse, ut non iam Spiritu ex fide Spem iusticiæ, iuxta Paulum, expectemus, sed rem ipsam possideamus. A qua sententia, cum Asotus ipse abhorrere uideatur, quid est, ꝙ inanibus uerbis, perfectionem & plenitudinem humanorum operum in hac uita, coram Deo iactet? Nunc enim, non quæritur, qualia sint bona hominum piorum opera, ex condonatione & clementia Dei, seu ut alij loquuntur, ex bonitate Dei acceptantis, Sed quæritur qualia sint bona opera, collata ad ueram sententiam diuinæ legis, & e sua ipsorum dignitate. Etsi enim Deus non imputat pijs uicia bonorum suorum operum propter merita Christi, tamen opera non sunt idcirco in se, coram Deo perfecta & plena, nec implent perfecte legem Dei, imo eiusmodi sunt, ut pius exclamare cogatur, Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

ſuſtinebit? Si quis de puero, parentibus quidem dilecto, leproſo autem, diceret, & ſi lepra huius pueri non imputatur ipſi a parentibus, nec eſt eis abominationi, tamen puer non eſt ſanus, ſed uera & abominabili lepra infectus, importunus autem Sophiſta uociferaretur, Imo puer coram parentibus uere ſanus, & uenuſtus eſt, quis hominem litigioſum non iudicaret odio dignum, ac non faciem ſuam ab eo, tanq̃ abominabili ipſo auerteret? Confeſsio Principis perſpicue loquitur de bonis operibus, non qualia ſunt ex bonitate Dei acceptantis, ſed qualia ſunt ex ſua ipſorum dignitate, et coram ſeuero iudicio Dei. Non poſſunt, (inquit) ſeueritatem diuini Iudicij ferre. Hoc cũ Fraterculus negare nec poſsit, nec audeat, niſi plane omnem pudorem abiecerit, tamen ut emiſſarijs ſuis aliquid dicere uideatur, concionatur nobis interea, qualia opera noſtra ſint, ex miſericordia Dei. An non eadem ratione, ſi quis doceret ex lege Dei, q̃ peccatum, ſeu impietas damnaret homines, poſſet uanus quiſpiam ἀγωνίστως contendere, Imo, inquiens, peccatum ex miſericordia Dei, non damnat homines? Sed ehodũ Fratercule, Non iam hoc agitur, qualia ſunt peccata, ex miſericordia Dei, Scimus enim ea credentibus in Chriſtũ remitti, ſed qualia ſunt ex lege Dei, & coram ſeuero tribunali Dei.

Etſi autem ſpero, q̃ ex his quæ dicta ſunt a nobis, perſpicuum ſit, q̃ inepte, q̃ incongruenter adducat

fraterculus testimonia sacrę scripturę in scoriis, (ich̄o iijs dicere uolui) & in Cōfusione sua, tñ uisum est ea perstringere, ut pia scripturæ dicta, ab impijs depra-uationibus uindicentur.

Confessio Principis affirmat bona nostra opera mereri ex gratuita Dei clemētia quędam corporalia & spiritualia bona, hîc statim quærit Asotus, Cur, inquiens, non ęterna & cœlestia, Deū scilicet ipsum? Et remittit nos ad loca scripturę, quę se ultimo afferre in hoc capite dicit. Credo aūt eum loqui de eo, quod ad Abrahamū dicit Dñs: Ego merces tua magna nimis.

Primum, An qui dicit, nos mereri præmia Spiritualia, negat nos mereri æterna & cœlestia? Quid? Spiritualia, non sunt æterna, nō sunt cœlestia? Quid cum tam crasso Theologo facias? Scio, discrimen esse donorum Spiritualium, & alia esse caduca alia æterna. Confessio autem Principis loquitur, non tantum de caducis, sed etiā æternis donis. Ac negat quidem, ꝙ nostra opera mereantur Remissionem peccatorę, & uitam ipsam æternam. Et si quidem Sotus quærit, cur hoc neget, facilis est responsio, quia blasphemum est, maiestatem meriti Christi transferre in merita humanorum operum. Maiestas enim promerendæ nobis remissionis peccatorum, & æternæ uitæ pertinet tantum ad Vnigenitum filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum. Postq̄ autem accepimus remissionem peccatorę, & uitam æternā propter Christum,

ſtū, ibi tū conferunt in nos uaria dona, prout fidē ſuā quiſq; Domino probauerit, & talento ſuo ex fide uſus fuerit. Da filium hominis, Nō meretur ius paternæ hæreditatis, ſed habet illud ex Natiuitate. Poſtq; autem factus eſt hæres, ſolent in ipſum ex paterna bonitate uaria dona, iuxta obedientiam ſuam, conferri. Eadē eſt hac in parte ratio filiorum Dei. Accepimus, inquit, Spiritum adoptionis, per quem clamamus, Abba Pater. Idem Spiritus teſtatur cum ſpiritu noſtro, q; ſimus filij Dei. Q; ſi filij, igitur & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Itaque in ratione mundanorum hæredum, propoſitum eſt nobis exemplum cœleſtium, ut quemadmodum illi habent plenū ius hæreditatis paternæ, nullo prorſus ſuo merito, ſed tantum ex Natiuitate, Et tamen accipiunt interea ſingularia dona, ſi parentibus diligens præ alijs obſequiū præſtiterint, ita cœleſtes hæredes, aſſequunt ius cœleſtis hæreditatis, nullo plane ſuo merito, ſed tantū per Renaſcentiā propter Ieſum Chriſtum: Et tñ quia Paulus plus omnibus laborat, quod & ipſum habet nō ex ſe, ſed eſt gratuita Dei clementia, plus etiam donorum q; alij, in cœleſti regno conſequitur. Qui docti fuerint, inquit Daniel, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Sed quid iſta ad Aſotū, & Sodaliciū eius, qui cum propter hypocriſim ſuam non habeant remiſ-

sionem peccatorum,& Ius æternæ uitæ, nihil etiam prẽmiorum eis in æterna uita expectandum erit.

Deinde,q̃ Deus ad Abrahamum dicit:Ego merces tua magna nimis,impudẽs est & furiosum eo trahere,perinde ac si doceret nos nostris operibus mereri,ut Deus ipse sit Noster, adeoq; Merces nostra. Quæ,obsecro,proportio thesauri illius infiniti & lõge omnium perfectissimi,ad opera nostra non tantum finita,sed etiam sordida & mutilata? Docuit nos Christus: Non uos me elegistis, sed EGO elegi uos. Docuit Paulus, Commendat caritatem suam erga nos Deus, q̃ cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Docuit Ioannes, In hoc est caritas,non q̃ nos dilexerimus Deum, sed q̃ ipse dilexerit nos et miserit filium suum propiciationem pro peccatis nostris. Fraterculus autem nunc diuersum nos docet,uidelicet,q̃ nostris operibus prius mereamur,utDeus sit merces nostra,utDeus nos diligat,nos eligat,& omnem cœlestem suum thesaurum in nos cõferat. Sic solent hypocritæ proficere, ut cum piam doctrinam oppugnandam suscipiunt, suã ipsorum impietatẽ subinde magis ac magis prodãt. Cum Dominus ad Abrahamũ diceret: Ego merces tua magna nimis, non hoc significat, q̃ Abraham meritus sit suis operibus, ut DEVS factus sit Deus eius: Respexit enim DEVS ad Abrahamum, non propter merita Abrahæ, Sed ex gratuita sua clementia.

clementia. Trans fluuium, (inquit scriptura) habitauerũt patres uestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nahor, SERVIERVNTQVE ALIBNIS DIIS. Tuli ergo patrem uestrum Abrahã de Mesopotamiæ finibus &c. Et aliâs: Si Abraham iustificatus fuit ex operibus, habet quod glorietur, at non apud Deum. Cum igitur Deus dicit ad Abrahamum, Ego merces tua magna nimis, nõ commendat merita Abrahæ, sed pollicetur suam gratuitam clementiam, & consolatur miserum in afflictione sua. Nam cum dicit: Noli timere Abraham, dubium nõ est, quin Abraham, grauissima tẽtatione affectus fuerit, ac metuerit, ne Deus, cum non det ipsi liberos, iuxta promissionem antea dictam: Faciam te in gentem magnam. Et, Semini Tuo dabo hanc terram, abiecerit ipsum, & sit ab ipso auersus, nec habeat ullam ipsius rationem. Itaq; cogitat sibi pereundum esse, non tantum in hoc mundo, inter tot alienas & infestas gẽtes, Sed etiam perpetuo, inter multas Satanarum myriades. Hîc ergo consolatur eum Deus, & confirmat fidem eius, Ego, inquiens, protector tuus sum, et merces tua magna nimis. Non metuas tuum interitum. Sicut hactenus te in omnibus uijs tuis tutatus sum, ita deinceps te in omnibus aduersis tuis tuebor, & cõferam in te maxima quæq; beneficia, idq; non propter tua merita, Sed ex mea gratuita clementia, qua te antea ex Idolomania eduxi, & peccatum, in quo con-

ceptus & natus es, condono. Nam uocabulum mercedis, apud Hebræos non tãtum significat precium debitum, sed etiam donum gratuitum. Et, quę post hęc uerba in Geneli cap. xv. sequuntur, testimonium ferunt, q̃ Deus hoc mercedis uocabulo, non intelligat meritum, sed gratuitum beneficium. Sequitur enim celebre illud dictum: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad Iusticiam. Quod Paulus exponens: Ei (inquit) qui operatur, merces non imputatur secũdum gratiam, sed secundum debitum. Ei autem, qui non operatur, sed credit in eum qui iustificat impiũ, imputatur fides sua ad Iusticiam. Non enim est uera fides, quæ innititur meritis operum, sed quæ innititur gratuitæ Dei clementiæ per Christum. Quare, cum scribitur Abrahamum Credidisse, confestim intelligendum est, Abrahamum non esse confisum meritis suæ ipsius iusticiæ, sed tantum diuina misericordia, quæ ipsi in semine suo, qui est CHRISTVS, promittebatur.

Sed pergit Asotus testimonijs etiã Pauli (si Deo placet) probare q̃ confidendum sit meritis nostrorũ operũ. Scio, inquit Paulus, cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illũ diẽ. Et iterum: Spes non confundit. Nihil quidem, ut de utilitate taceam, iucundius est, q̃ in sacris literis meditari, ac præsertim uerba Pauli, quę ad nos e tertio cœlo attulit, diligenter tractare. Sicut enim odoriferi flo-

res,

res,ēo ſuauius redolent,quo plus eos contrectaueris, ita ſcripta Pauli eo ſunt ſpirātiora,quo magis ea uer ſaueris.Sed hoc demum moleſtiſsimum eſt, q̄ uide as Fraterculos,tanq̄ immundos porcos,abominan dis ſuis fœditatibus cœleſtia illa oracula turpiſsime contaminare.

Paulus,tantus gratuitæ clementiæ Dei, quæ no bis in Chriſto exhibita eſt,prædicator,ut in hunc u ſum ſingulari quodā conſilio Dei ſit excitatus,nusq̄ non ſolet nobis ob oculos ponere, q̄ iuſtificemur co ram Deo, ſeu conſequamur remiſsionem peccatorū, & hæreditatem æternæ uitæ,non ex operibus legis, quæ ſunt merita operum,ſed tantū per fidem in Do minum noſtrū Ieſum Chriſtū, ex gratuita uidelicet clementia Dei propter Chriſtū, ſi in eum credimus, nihilominus tamen cogitur, uelit, nolit, hoc ſentire, quod Fraterculi de ſuis ipſorū meritis ſomniant. Vni uerſa doctrina Pauli eò ſpectat,ut abducat nos a fidu cia noſtrorū operū,ad fiduciā ſolius Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Et tamen Aſotus tanta eſt impudentia, ut palàm audeat de eo uulgare, q̄ & ipſe collocauerit fi duciam & Spem ſuam in bonorum ſuorum ope rum meritis.Nam quod Paulus dicit, Deum ſerūa re depoſitum ipſius in illum diem, hoc Aſotus inter pretatur de depoſito bonorum operum. Cauſa, in quiens, quare non confunditur,eſt depoſitum bono rū operū.Qui in priori epiſtola ad Timoth. dixerat,

se esse peccatorum primum: qui aliàs ingenue confessus fuerat, se uenundatum sub peccatum, & carne seruire legi peccati: qui scripserat, se habere omnia pro reiectamentis, ut Christum lucrifaciat, & in Christo reperiatur, non habens, (inquiens) meam iusticiam ex lege, sed eam, quę est per fidem Christi: qui & paulo ante in hac posteriori ad Timotheum epistola, & in hoc capite dixerat, Saluos nos fecit, & uocauit uocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam (hoc est,) gratuitã clementiam, quæ exhibita nobis est per Christum, ei audet Pharisaicus scurra adscribere, ꝙ per depositum suum intelligat depositum bonorum suorum operũ, propter quorum merita Deus sit ipsi regnum cœleste daturus. O deploratam hominis temeritatem. Depositũ enim, de quo in eo loco Paulus loquitur, non est depositum bonorum suorum operum, id quod e statu uniuersæ doctrinę Pauli manifestum est, sed est depositum fidei de æterna sua salute, quam sperat ex gratuita Dei dilectione & clemẽtia propter Christũ, & de qua certus est ex Euangelio Christi. Postꝙ em̃ Paulus conuersus est ad Christum, agnoscit ex Euangelio eius, ꝙ non solum remissa sint ipsi peccata, uerumetiam parata hæreditas æternæ salutis & fœlicitatis propter Christum. Et quod Euangelion certo promittit, hoc etiam Paulus firmiter, quãtum quidẽ præ imbecillitate carnis fieri potest, credit, Sed interea,

rea, dum quæ Euangelio promissa sunt, reipsa patefiunt, multa accidunt Paulo aduersa, multæ afflictiones, quæ pro uita minantur mortem, procœlo infernum, ut periculum uideatur, ne Deus eum odio habeat, & æternam ei salutem neget. Quare Paulus dicitur æternã suam salutem per fidem deposuisse apud Deum, ꝙ & si tam graues afflictiones ipsi accidunt, ut appareat nullam ei amplius salutis spem relictam, tamen certissime sciat per fidem, Deũ se ipsum nõ negaturum, nec gratuitam suam dilectionem seu clementiam abiecturum, sed firmissime seruaturum, quod per Christum promisit, nec unq̃ commissurũ, ut de ijs, quæ de gratuita ipsius clementia in Christo promissa, & in ipsum per fidem deposita sunt, credẽtem fallat. Vnde & ad Romanos scribens, Persuasum mihi habeo, (inquit) ꝙ neq̃ mors, neq̃ uita, neque angeli, neq̃ principatus, neq̃ potestates, neq̃ instantia neq̃ futura, neq̃ altitudo neq̃ profunditas, neq̃ ulla creatura alia poterit nos separare a dilectione Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Loquitur autem Paulus, nõ de ea dilectione, quam nos habemus erga Deum, sicut a nõnullis exponitur, sed de ea dilectionẽ, quam Deus habet erga nos, & qua nobis procurauit ꝛternam salutem propter Christũ. Et hæc siue dilectio Dei erga nos, siue æterna salus, quæ nobis ex dilectione Dei propter Christum præstatur, est Depositum nostrum apud Deum, si Euãge

lio Christi, in quo hæc de Dei dilectione erga nos patefacta est, firmam fidem adhibuerimus. Sic enim fieri non potest, ut Deus, siue acciderit nobis mors, siue uita, auertatur a sua erga nos dilectione, & neget nobis ueram & æternam salutem, quam ex promissione eius, per fidem apud eum, quasi deposuimus, ut eam opportuno suo tempore recipiamus. Quare, cum Paulus captiuus & uinctus esset, ac expectaret quouis momento mortem sibi inferendam, non uidetur quidem extrinsecus, q̃ Deus ipsum diligat, & q̃ habeat æternam salutem, sed quia ex Euangelio Christi non dubitat de dilectione, qua Deus ipsum complectitur, & de uera salute, quæ ipsi propter Christum, ex gratuita Dei clementia parata est, idcirco læta & confidenti mente exclamat, Noui certus q̃ sum, q̃ is cui credidi, potens sit depositum meum custodire in illum diem. Hoc uult dicere. Etiamsi uideor nunc abiectissimus hominum, & morti traditus, tamen siue mors siue Satan in me fæuiat, non dubito, quin Deus me tanto fauore complectatur, ut seruaturus me sit in ipsa morte, & daturus æternam salutem, propter Christum, cuius nomine uinctus sum. Q̃ si Paulus intelligeret per depositum, bona sua opera, nunq̃ potuisset tam alacri animo, in media mortis expectatione, oculos suos, ad thronum diuinæ maiestatis attollere, propterea q̃ bona eius opera suas habuerunt imbecillitates, propter quas non potuis-

sent

sent seueritatem diuini tribunalis sustinere. Nunc autem, quia confidit Sola Dei dilectione & clementia erga ipsum, quæ & certissima est, & firmissima, nec fieri potest, ut auertatur ab eo, qui in Christum credit, tanta est mentis alacritate, ut audeat etiam morti ipsi medium digitum ostendere, & insultare.

Huc facit, quod ad Romanos scribit, Spem nõ confundere. Video enim Sotum alludere allegatione huius dicti ad Sophistarum suarum definitionem, qui dicunt Spem prouenire ex gratia, (quam & hoc loco, ut puto, intelligunt de donis gratiæ,) & meritis. Quæ definitio, ita cum Paulo, hoc est, cum uera sententia totius Scripturæ pugnat, ut mirandum sit, qua fronte eam Paulo acceptam referant. Postq; enim Paulus docuisset nos Iustificari, hoc est, recipi in gratiam Dei, & consequi remissionem peccatorum, ac hæreditatem æternæ uitæ, non propter merita operum nostrorum, sed tantum per fidem propter Christum, addit nos sic iustificatos habere pacem seu tranquillitatem conscientiæ & Spem gloriæ Dei, uidelicet, quòd liceat nobis gloriari de clementia Dei erga nos, etiam in omnibus aduersis & afflictionibus, quas patimur, & quibus probamur. Et mox subiungit, quòd hæc Spes non pudefaciat nos. Sed ob quam causam Spes non pudefacit nos? Num quia ea sunt operum nostrorum merita, ut possimus propter ipsa

certam ſpem ſalutis concipere? Nihil uero minus. Sed Paulus ipſe ueram addit cauſam. Spes, inquiens, non pudefacit, eo q̃ caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Hîc, iterum caritas Dei non ſignificat eam caritatem, quam nos habemus erga Deum, Sed quam Deus erga nos habet. Nam q̃ Paulus hoc loco ſic de caritate Dei loquatur, teſtantur aperte ea quæ ſequuntur. Commendat, (inquit) ſuã caritatem erga nos Deus, q̃ cũ adhuc eſſemus peccatores, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Quod ſupra dixerat (Caritas Dei,) hoc ſtatim quaſi exponens dicit, Deus SVAM caritatem erga NOS cõmendat. Hęc enim eſt uera illius dicti ſententia, q̃ Spes idcirco non confundat, ſeu pudefaciat nos, quia Spiritus ſanctus, qui datus eſt nobis, teſtificatur copioſe, large, & effuſe in cordibus noſtris, q̃ Deus diligat nos ex animo, & complectatur nos ſumma caritate. Niſi em̃ nos effuſiſsime amaret, non tradidiſſet pro nobis filium ſuum. Nunc autem, quia dedit pro nobis Chriſtum, non cum aliquid boni feciſſemus, non cum gratiam eius mereremur, ſed cum adhuc infirmi, peccatores & impij eſſemus, manifeſtum eſt, Caritatem eius erga nos eſſe immẽſam, & inæſtimabilẽ. Spes igitur, quæ non confundit, ſeu pudefacit, non prouenit ex gratia & meritis, ut Fraterculi balbutiunt, Sed tantum ex gratia, hoc eſt, ex gratuita Dei clementia, ut is demum uere & certo

ſperare

perare posſit æternam ſalutem, non qui deponit Ieunia, horas Beatæ Virginis, quas demurmurauit, Vigilias, Cucullas, & alia operum ſuorum merita, ad tribunal Dei, ſed qui Deponit Deo ſuam ipſius gratuitam clementiam in unigenito filio ſuo exhibitam, & credit ſe conſequi ſalutem, nullo prorſus ſuo, Sed tantum Domini noſtri Ieſu Chriſti merito. Nam q̄ Spes, quæ nititur ſuis meritis, & non ſoli gratuitæ Dei clementiæ confundat coram Deo, & pudefaciat, manifeſtum eſt, ex eorum exemplo, qui iactant quidem apud Matthæum ſua dona & merita: Nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus, & per nomen tuum multas uirtutes præſtitimus, ſed audiunt, Diſcedite a me qui operamini iniquitatem. Et exemplo Phariſæi, qui apud Lucam obtrudit Deo ſuam Iuſticiam, honeſtatem coniugij, Ieiunia & decimas, neceſſe autem habet Spe ſua fruſtrari & pudefieri, q̄ publicanus, qui ſola gratuita Dei miſericordia confidebat, deſcēderit relicto illo in ſua impia hypocriſi, e templo Iuſtificatus. Mox fatetur Aſotus ipſe, q̄ opera noſtra ſint imperfecta, ex eo, quod a nobis habent, ut ipſe loquitur. Quid ergo ſuſcepit hunc locum oppugnandū? Sed q̄ addit, multa eſſe perfecta ex eo quod habent a Spiritu diuino, iterꝝ uertiginem patitur, quia confeſtim addit, Non ultima illa beatitudinis perfectione, ſed pro menſura huius uitæ. Ha

bemus ergo ipſiusmet Aſoti teſtimonio, q̃ noſtra bona opera in hoc ſeculo ſemper ſint imperfecta, ſiue ex eo, quod ſunt a nobis, ſiue q̃ ſunt a diuino ſpiritu. Neq; enim ne ſic quidem, cũ ſint e Spiritu ſancto, attingunt in hac uita eam perfectionem, quæ a nobis exigit̃, ut ſupra expoſuimus, & quæ futura eſt in cœleſti regno. Quæ eſt autẽ hæc hominis furia, quæ ueſania, q̃ in Confeſsione Principis condemnet, quæ ipſemet affirmat et probat? Cõfeſsio Principis aſſeuerat omnia noſtra bona opera eſſe imperfecta, non ea tm̃, quæ nos noſtris uiribus facimus, ſed etiam, quæ Spiritus ſanctus in nobis facit. Aſotus autem ſuſcipit hoc refutandum, & tamen eo ipſo affirmat noſtra opera eſſe imperfecta tam ex eo quod ſunt a nobis, q̃ ex eo, quod ſunt a diuino Spiritu. Non enim reſpondent ei integritati, quę eſt futura in æterna uita. Quis tantam uecordiam non deteſtaretur? Non ſum Aſoto iratiſsimus, qui fortaſsis eo eſt ingenio, ut nusq̃ ſibi conſtet, & rectiora ſcribere neſciat, ſed illi execratione digniſsimi ſunt, qui Aſotum, hominem tanta uertigine laborantẽ, ad hoc ſcriptiõis genus impulerũt, & non potius eũ ad cellulã ſuam, & ad demurmuranda horas beatæ Mariæ uirginis (ſiquidem omnino cenſent hũc cultũ Deo ualde gratũ eſſe) ablegarunt. Nam q̃d ex Paulo ad Philipp. recitatur. Is qui cœpit in uobis opus bonũ, perficiet uſq; ad diem Ieſu Chriſti. Et, Deus eſt is, qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut efficiatis,

efficiatis, p beneplacito. Nō hoc uult Paulus, q̄ possimus legi Dei in hac uita perfecte satisfacere, aut q̄ bona nostra opera sint tam perfecta, ut queant coram seuero tribunali Dei constare, sed altero quidē dicto, sperat Deū, qui accepit Philippenses in gratiam, & illustrauit eos luce Euāgelij, non passurꝰ, ut hæc lux apud eos extinguatur, & hoc bonum ac salutare opus, quod est cognitio Euangelij, in ipsis intercidat, sed cō seruaturum perpetuo, donec Christus de cœlo in maiestate sua pateſiat. Sed quid hoc ad institutū Asoti? Num idcirco Philippenses satisfaciunt legi diuinę, et bona eorum opera possunt in seuero iudicio Dei cō stare? Fortasis hoc uult Asotus, q̄ cum Paulus dicit, Deus perficiet opus bonum usq; ad diē Iesu Christi, sentiat Philippenses posse, diuina gratia, tam bona, tā perfecta opera facere, ut ea in aduentu Christi seueritati diuini iudicij opponere queant & propter ipsa æternam salutem consequantur. Sed hāc sententiam pugnare cum statu totius doctrinæ Pauli, supra demonstratum est. Altero autem dicto docet tam uolūtatem benefaciendi, q̄ benefactum ipsum esse a Deo, & Deum in nobis utrumq; agere, uidelicet, ut nō solum bona cogitemus, Sed etiam, quæ bona cogitamus, eadem & faciamus. Sed quomodo? num tam perfecte, ut possimus ea opera seuero Dei iudicio opponere, & meritis eorum æternam salutem consequi? Hoc tam longe abest a sententia Pauli, quàm

longe abest Asotus a uera cognitione Christi. Quare sicut hæc dicta Pauli obseruatione dignissima sunt, ita sententiam Confessionis Principis magis approbant, & refutant.

De eo, quod dicitur, Reddet unicuiq; secundum opera sua, supra copiose explicatum est. Nam, quod addit Asotus, q̃ per dictionem, SOLA, cum dicitur, (collocandã esse omnem fiduciam, in Sola misericordia Dei, non excludant bona opera, quæ sunt in nobis ex ipsa misericordia) aut intelligit, bona opere sic non excludi, ut tamen necessario fieri debeant, sed quid hoc ad institutum? Etsi enim omnis salutis nostræ fiducia collocanda est non in operibus nostris bonis, sed in sola Dei misericordia, nihilominus tamen bona opera facienda esse non solum fatemur, sed etiam urgemus, non uidelicet hoc consilio, ut homines meritis suorum operum confidant, sed ut ueritatem fidei suæ testificentur, & obedientiam atque gratitudinem suam Deo probent. Aut Asotus intelligit bona opera sic non excludi, ut tamen etiam in ijs fiducia salutis sit collocanda. Sed hæc impietas antea pluribus refutata est, & ut operæpretium sit, quædam alia hoc loco addere.

Quod Asotus de hoc dicto Psalmi, Non intres in Iudiciũ cum seruo tuo &c. balbutit, declarat insignem eius imperitiam in explicandis Psalmis, & uera eius dicti sententia supra exposita est. In Ecclesiasta quidem

quidem dicitur, Sunt iusti atq; sapientes, non autem dicitur, q̄ homines sint iusti coram Deo, propter suam ipsorum iusticiam, nec dicitur, q̄ homines debeant fiduciam salutis suæ in iusticia & meritis suorum operum collocare. Qui enim Iusti sunt inter homines, aut sunt ciuiliter tantum iusti, sicut Ethnici. Et hi non constant cum ciuili sua iusticia in Iudicio Dei. Aut sunt theologice Iusti, sicut omnes uere p̄ij, in Christo renati. Et hi nondum sunt in se & operibus suis, in hac uita perfecte iusti, sed reputantur coram Deo Iusti, per fidem, propter Iesum Christum, (quemadmodum sæpe expositum est,) & habent Spiritum sanctum, qui &si excitat eos ad facienda bona opera, tamē ea non fiunt in hac carnis imbecillitate, tam perfecte, ut possimus meritis eorum in conspectu Dei confidere, Sed semper dicendum est: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me. Et, Remitte nobis debita nostra.

Ad illud, quod Confessio Principis e Galat. capite quinto, citat: Caro concupiscit aduersus Spiritum &c. Sotus facit discrimen inter opera, q̄ alia sint, quæ Sancti uolunt, sed non possunt, alia, quæ uolunt, & possunt. Volunt Sancti, inquit, Non concupiscere, sed non possunt. Cæterum multa alia bona uolunt, quæ & possunt, dante eo, qui operatur & uelle & perficere. Crassum Theologum. Quasi uero pugna carnis & Spūs in hac uita aliquoties sit in ho-

mine, aliquoties non sit, & non potius sit continua usq; ad excessum ex hac uita. Ac fieri quidem potest, q̄ in Asoto & ipsi similibus nulla sit hęc pugna, quippe q̄ careant Spiritu sancto, & non habeant nisi spiritum Pharisaicum, qui cum sit nigrore teterrimus, uidetur ipsis candidissimus. In ijs autē qui uere sunt pij, caro semper pugnat cum Spiritu: & Lex, quæ est in membris, rebellat semper Legi mentis ipsorum. Non uidet non sentit eam semper homo, sed uidet & sentit eam semper Dominus Deus noster, qui est scrutator cordium & renum. Epitome enim diuinæ legis hæc est, Diliges Deum ex toto corde, Et proximum sicut teipsum. His præceptis caro in hac uita ne potest quidem subdi, & quanc̄q; homo pius fuerit præditus Spiritu, ac faciat ex Spiritu bona opera, quæ uel ad dilectionem Dei, uel ad dilectionem proximi referuntur, tamen quia adhuc habet carnem rebellātem spiritui, nec potest eam abijcere, nulla prorsus sunt opera diuinitus præcepta, (de his enim sermo est) quæ possit in hac uita sic præstare, & perfice re, ut coram seuero tribunali Dei constent. Nam, q̄d Psalmus de Sanctis dicit: Omnis uoluntas mea in eis, non hoc significat, q̄ Deus efficiat in Sanctis, ut operibus suis impleant legem suā in hac uita tam perfecte, et tam integre, ut possint eorum meritis cōfidere, & ea seueritati diuini Iudicij opponere, sed iuxta hebræi uocabuli proprietatem, pro Voluntas legendum

dū est uoluptas, seu beneplacitū & beneuolentia. Hic .n. Psalmus est uox Christi, & hęc est uera huius uersiculi sentētia, ꝙ Christus habeat summā uoluptatē, & afficiat̄ summo fauore ac beneuolētia erga Sāctos suos, quibus ita delectat̄, ut malit, pfundere Sāguinē suū, q̄ ad interitū eorꝝ cōniuere. Sed quo merito eorꝝ sic afficitur filius Dei erga ipsos? Num merito Iusticiæ eorū? Sed Paulus dicit: Cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est. Et Ioannes: Non ꝙ nos dilexerimus Deum, sed ꝙ ipse dilexerit nos. Quare hic uersiculus Psalmi, non confirmat perfectam Iusticiam Sanctorum, sed confirmat perfectā beneuolentiam Christi erga sanctos, ꝙ etsi & ante renascentiam fuerunt impij, & post renascentiam retinent peccatum in carne, tamen tanto fauore eos complectat̄ Christus, ut & susceperit eos gratuita sua clementia in gratiam, & condonet eis peccatum adhuc in carne remanens, & adoptet eos in cohæredes cœlestis regni.

Iam, ꝙ Asotus scribit Paulū, postꝙ dixisset, Noui ꝙ nō habitet in me, hoc est in carne mea bonū, statim subiūgere, Infœlix ego homo, quis me liberabit &c. quid ad propositū facit? Nū quia Paulus addit, Infœlix ego homo, quis me liberabit? Et, Gratia Dei per Iesum Christū, Et, Nihil nunc est dānationis his, qui sunt in Christo &c. idcirco falsum est, q̄d antea dixit, Noui ꝙ nō habitet ī carne mea bonū? Imo utrꝝ ꝙ ue

rissimum & certissimum est, uidelicet, ꝙ quamdiu pij in hoc mundo uitam agunt, non habitet in carne eorum bonum. Et tamen nullam habeant damnationem. In pijs enim aut Sanctis, aliud est habere peccatum, aliud habere damnationē. Nā qui sunt in Christo per fidem, nullam quidem habent damnationem propter Christum, multum autem habent adhuc peccati in carne sua, propter quod peccatum, non est iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet, propter quod peccatum, non iustificatur in conspectu Dei omnis uiuens, propter quod peccatum, Si dixerimus, quia peccatū non habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis nō est. Quid ergo est, ꝙ Asotus huc ex Paulo adscribat, quę nemo negat, nisi forte hoc uelit, ꝙ qui sunt in Christo & non uersantur iuxta carnē, sed iuxta Spiritum, intantum nihil habeāt damnationis, ut etiā nihil habeant peccati, & ut legi Dei ex omni parte, sine ullo uicio in hac uita satisfaciant, ac merita operū suorꝝ seuero Iudicio Dei opponere possint. Sed hęc sentētia iamdudū est manifestę impietatis cō uicta. Eadem tam insciti͂a, q̄ impietate suscipit Asotus locum Danielis ex nono cap. sua expositione deprauandū. Confessio enim Principis asseuerat, non esse coram seuero Iudicio Dei confidendum iusticia nostrorum operum, Et probat testimonio Danielis. Nō in Iustificatiōibus nostris prosternimus preces ante faciem tuā, sed in miserationib, tuis multis. Hic locus

perspicue

perſpicue teſtatur, non eſſe fiduciam ſalutis in noſtro rum operum iuſticia, ſed tm̃ in miſerationibus Dei collocandam. Aſotus autem opponit huic loco primum, concionẽ Ezechielis de pœnitentia, ut probet homines eſſe coram Deo uere iuſtos, & iuſticia operum in iudicio Dei confidendum eſſe. Expendamus igitur Ezechielem. Si impius (inquit) egerit pœnitẽtiam ab omnibus peccatis ſuis quę operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit Iuſticiam & Iudicium, uita uiuet, & non morietur. Initio, Ezechiel hac concione nihil noui docet, ſed cõcionatur plane idem, quod antea in lege cõtinetur. Si audieris uocem Domini Dei tui, ut facias atq; cuſtodias omnia mandata eius, uenient ſuper te omnes benedictiones &c. Et: Teſtes inuoco hodie cœlum & terram, q̃ p̃poſuerim uobis uitam & bonum, benedictionem & maledictionem. Elige ergo uitam etc. Et, Cuſtodite leges meas et Iudicia, quæ faciẽs homo, uiuet in eis. Cũ his dictis legis conuenit etiã quod Chriſtus ait: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Quid igitur? Num quia Ezechiel dicit, ſi impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis, Et, Lex ait, Si feceris & cuſtodieris omnia mandata Dei, Et Chriſtus, Serua mandata, id circo impius ſic agit pœnitentiam in hac uita, ut non ſolum nullum amplius habeat peccatum in carne, uerumetiam cuſtodiat & impleat OMNIA mandata Dei tam perfecte, ut poſsit & debeat Iuſticia operum

suorum, coram seuero tribunali Dei confidere? Sed talem sententiam adscribere legi, & ueris eius concionatoribus, est suam imperitiam prodere, & contumelioſum esse. non in homines tantum, sed etiam in Spiritum sanctum. Lex enim & conciones eius, siue in scriptis Veteris siue Noui testamenti continentur, non in hoc sunt nobis propositæ, ut testificentur, homines posse in hac uita legi satisfacere, & re ipsa ex operibus suis uere coram Deo iustos fieri. Non sequitur. Si impius custodierit omnia præcepta Dei. Ergo custodit omnia præcepta Dei. Sicut non sequitur. Si Asotus esset probus uir, Ergo Asotus est probus uir. Si Asotus uolaret super pennas uentorum, ergo Asotus uolat super pennas uentorum. Nec sequitur: Lex dicit, Serua omnia mandata Dei. Ergo potes ea omnia seruare. In quem ergo usum Lex & conciones eius nobis proponuntur? Non certe in hoc proponuntur, ut testificentur de uiribus nostris, quibus Legem seruare queamus, sed de imbecillitatibus nostris, quarum agnitione ad quærendum Euangelion excitemur. Si data fuisset Lex, (inquit Paulus) quæ posset uiuificare, uere ex Lege esset Iustitia. Sed concluſit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Et mox. Lex Pœdagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide Iustificaremur. Quare cum concio Ezechielis de pœnitentia pertinet ad

Legem,

Legem, ut paulo ante indicauimus, non hoc docet, q̃ homo posſit in hac uita ab omnibus peccatis purus fieri, & omnia præcepta Dei perfecte implere, ut ea impletione coram ludicio Dei confidere debeat. Sed ducit auditorem in agnitionem peccatorum, & ostendit ei iram Dei, propter inobedientiam & iniusticiam, non ut in peccatis & ira Dei moriatur & dãnetur, sed ut excitetur ad quærendum Christum, & credendum in Christum, ut in ipso habeat remissionem peccatorum, & quam iusticiam non potest habere in suis operibus, habeat eam in Christo per fidem. Itaq̃ conciones Ezechielis de pœnitentia, & Danielis de fiducia in miserationes Dei multas non sunt apponendæ, sed coniungendæ. Cum enim Ezechiel dicit, Si impius egerit pœnitentiam ab OMNIBVS peccatis, & custodierit OMNIA præcepta, audit uicissim ab homine in peccati agnitionem ducto, Ego uero, (inquit peccator,) facile concesserim, me uita uicturum & non moriturum, Si, quod tu Ezechiel doces, essem purus ab OMNI peccato, & custodirem OMNIA præcepta Dei. Nunc autem, & si fortasis duco honestam uitam iuxta externam Speciem, tamen uideo aliam Legem in membris meis rebellantem Legi mentis meæ, & captiuum reddentem me Legi peccati, quæ est in membris meis. Quo igitur me uertam? quid faciam? Quo diutius tuam,

Ezechiel,concionem audio,quo diligentius eam in-
tueor,eo magis agnoſco peccatum meum,et eo longi
us uideo me a cuſtodiendis omnibus præceptis Dei
abeſſe. Vbi igitur ſalutem conſequar? Hîc concio-
nabitur ei Aſotus aut Iebuſita quiſpiam, Si non potes
omnia præcepta Dei ſeruare,age,Serua Conſilia,In-
due cucullam,Voue paupertatem, caſtitatem & obe
dientiam,tranſige uitam in leiunijs, in Vigilijs & a-
lijs bonis operibus. Sic enim fiet,ut ab ipſa animæ ex
halatione adhuc calidus in cœleſte regnum ingredia
ris. Sed pene præterijſſem,Inuoca etiam Beatam Ma
riam Virginem. Maria mater gratiæ,tu nos ab hoſte
protege,& nos in hora mortis ſuſcipe. Aut illud, q̃d
extat publice in eo horario,cuius titulus eſt,Hiſtoria
ſecundum chorum Auguſtenſem de commemoratio
ne beatiſsimæ uirginis Mariæ.

Gaude matrona cœlica
Exultando magnifica
Deum tuum ſalutarem,
Qui te fecit ſingularem
Tu ancillam Ieſu Chriſti
Te uocare uoluiſti
Sed ut docet Lex diuina
Tu ipſius es Domina
Nam ius habet & ratio
Matrem præeſſe filio
Ergo ora ſuppliciter

Et præ-

Et præcipe sublimiter
Vt nos in mundi uespera
Ad regna ducat suprema.

Aut illud, quod mox in eodem libello sequitur.

O Maria uirgo uirginum
Summum trinitatis sacrarium
Angelorum speculum
Scala Sanctorum omnium
Tutum peccatorum refugium
Cerne pia nostrum periculum
Sume suspirium
Ac nobis placatum tuum pium
Iam redde nobis filium.

Sed præstat & illud, quod in eodem libello continetur, recitare.

O Virgo uirginum decus, magna est gloria in salutari tuo, quis enarrare laudes tuas potest? Tu sola sine exemplo, quam elegit Dominus, ut esses MEDIATRIX Dei & hominum, Reparatrix seculi, terminus exilij, ABLVTIO peccati, uia consilij, fiducia præmij, Scala cœli, Ianua Paradisi &c.

Quarum precum tanta est efficacia, ut ꝙprimum eam Legiones inferni audierint, necesse habeant sese confestim ad tartarum suum propipere. O cœlum, o terra, sed reprimam me, ad suum usq; locum. Hæc est Fratercul orũ Rhetorica, imo Asotorum blasphe

mia, qua miseros peccatores consolari solent. Sed facessant hinc Asoticæ & Iebusiticæ consolationes. Peccator enim concione Ezechielis de pœnitētia, territus, ducēdus est, non ad Fraterculorum φλυαρίας & blasphemias, sed ad concionem Danielis, ut dicatur ei: Si agnoscis peccatum tuum, & uides te nec custodiuisse, nec posse custodire OMNIA præcepta Dei, iuxta sententiam Spiritus sancti, & intelligis, te æternam damnationem meritum, age, prosterne preces tuas ante faciem Dei, nō in tuis Iustificationibus, sed in miserationibus Dei multis. Inuoca Deum, ut exaudiat orationem & deprecationem tuam, & ostendat super te faciem suam, propter Dominū, hoc est, Iesum Christum Dominum nostrum. Ad hunc Dominum Iesum Christum cōuerte te, & crede in eum, ut cum non possis ex te, & tuis operibus habere iusticiam & salutem, ex hoc uno, qui se unà cum omnibus bonis suis tibi donauit, consequaris. Nec solum ad Danielis concionem ducendus est peccator, uerum etiam reducendus ad alteram concionem Ezechielis. Cum enim Ezechiel in concione de pœnitentia iubet impium agere pœnitētiam, et conuerti ad Dñm, docet postea ca. xxxiiij. quomodo pœnitentia uere agi, & conuersio ad Dominum salubriter fieri possit. Suscitabo, inquiēs, super ea pastorē unum, qui pascat ea, seruum meum Dauid, ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum,

& ſeruus meus Dauid Princeps in medio eorũ. Hæc eſt concio Euãgelij de Chriſto, ut qui agnitione peccati ita territus ac perturbatus eſt, ut nullam poſsit ſpem ſalutis e ſuis operibus coram Deo concipere, cõuertatur ad Chriſtum, agnoſcat eum paſtorem ſuũ, qui ponat pro ipſo animã ſuam, & tueatur eam a lupis inferni tanta potentia & clementia, ut etiamſi non impleuerit legem Dei, tamen non moriatur, ſed uiuat. Qui enim in Chriſtum credit, ei imputatur Iuſtitia Chriſti, & donatur Spiritus ſanctus, ut excitetur ad obedientiam, non qua expiet peccata, & conſequatur æternam uitam: Hæc enim beneficia habet in Chriſto, & ex meritis Chriſti, Sed qua teſtificetur fidẽ, & gratitudinem ſuam. Quare Ezechiel & Daniel ita ſibi conueniunt, ut uno ore, & uno Spiritu, pugnent cum Aſotica impietate, & docent, non eſſe confidendum meritis noſtrorum operum, ſed tantum meritis Domini paſtoris, qui eſt Chriſtus, ſolus peccatorum noſtrorum expiator.

Deinde, recitat Sotus, quæ apud Danielem in nono capite ſequuntur, Abbreuiatas eſſe ſeptuaginta hebdomadas, ut conſumetur pręuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducãt iuſtitia ſempiterna. Hic mihi uide optime lector, quantum referat, ut in lectione Sacræ ſcripturæ, uelamen ab oculis & cordibus noſtris tollatur. Hæc concio Danielis de CHRISTO, eſt ſuauiſsimum

Euangelion de beneficijs Christi,& docet, q̃ Christus sit talis peccatorum nostrorum expiator coram Deo,ut Deus nunq̃ amplius uelit ea credenti in Christũ imputare,& in seuero suo iudicio meminisse, sed potius clementer ei condonare,& largiri, ut Iusticia Christi,in sempiternũ fruatur. Iusticia enim Christi est obedientia eius,qua nobis placauit, & reconciliauit Patrem in cœlis,sicut Rom. v. dicitur. Qui ergo credunt in Christum, fruuntur hac Iusticia perpetuo,primum quidem,quia possunt eam opponere iræ Dei,in accusatione legis & peccatorum, & confidere,q̃ Deus propter eam tanta ipsos beneuolentia complectatur,ut non solum remittat ipsis peccata,uerumetiam adoptet ipsos in hæredes suos, & seruet eos in morte ad sempiternam uitam. Deinde, quia Deus propter eam donat credentibus spiritum sanctum,qui incipiat carnem in hac uita & in hoc corpore mortificare, ut non secundum carnem, sed secundum Spiritum,uersentur, donec ex hac carne liberati,ornentur in cœlesti regno perpetua Iusticia. Hæc est uera sententia concionis Danielis de beneficijs Christi, sicut est per Apostolicam doctrinam tradita & exposita. Asotus autem habet uelamen ob oculos suos positum,præ quo non potest in ueram Prophetæ sententiam intendere. Existimat enim pro more Pharisæorum & hypocritarum, q̃ homines possint operibus suis peccata ita expiare, ut non solum

satisfaciant

satisfaciant Legi Dei, uerumetiam nonnihil Legi coram Deo supererogent: itaq; non tantum reipsa iusti fiant, quod ueniat ex obseruatione præceptorum, sed etiam metas Iusticiæ aliquantum transiliant, quod ueniat ex obseruatione Consiliorum. Hac igitur opinione fascinatus, uenit ad concionem Danielis, & cum ibi legit: Consummabitur præuaricatio, finem accipiet peccatum, delebitur iniquitas, & adducetur sempiterna iusticia, statim accommodat ea ad suam, qua inebriatus est, opinionem, & intelligit, q; Christus ita deleat peccatum & iniquitatem, & adducat sempiternam Iusticiam, ut homo non habeat amplius in hac carne peccatum, ut totus fiat in hoc seculo purus & mundus, & uera operum Iusticia sic in eo uiuat, ut & Legem perfecte impleat, ac insuper etiam Legi nonnihil supereroget. Vides igitur Asotum recitare quidem posse dicta Prophetarum, & aliquoties pia quoq; uerba addere, Sed si propius in mentem eius introspicias, non inuenies, nisi impiam hypocrisim & Pharisaicas impostura.

Postremo hoc bellissimum est, quod de miseratio nibus apud Danielem exponit. Sed libet uerba ipsa Asoti adscribere, ne gemma illa in reliquo precio sorum lapidum aceruo contemptibilis & abiecta iaceat.

Obserua (inquit) q; inter miserationes Dei, sunt & Opera nostra, a quibus fit, ut illa faciamus. Non

ergo in Iustificationibus nostris, ut nostris, & a nobis, sed in miserationibus tuis multis, hoc est, inter cætera, IN IPSIS OPERIBVS NOSTRIS, ut a tuis miserationibus, prosternimus preces nostras. Habes Asotica, & uere ἀσωτικὰ, hoc est, ab omni salute & pietate alienissima. Nam cum Propheta dicit, Non in Iustificationibus nostris, sed in miserationibus tuis multis, aperte opponit inter se Iustificationes nostras, & Miserationes Dei, ac intelligit per Miserationes Dei, non dona Dei in nobis, sed affectum clementiæ & misericordiæ in Deo. Quare manifesta est deprauatio Asoti, q̃ per Miserationes Dei in hoc loco apud Danielem exponat opera Dei in nobis. Et quæ est hæc Sophistica uertigo? An Iustificationes, quæ erant in Daniele, non erant in eo ex miseratione Dei? Num quæ bona opera Daniel fecit, non fecit ex fide, sed ex carne, hoc est, impietate? Certe quia fuit pius, & multi alij fuerunt in Babylone pij, quæ bona fecerunt, ex fide fecerunt, & habuerunt ea ex dono Dei. Nihilominus tamen non audet in eis, Sed tantum in misericordia, quæ est in Deo, precandi fiduciam collocare. Etsi enim bona opera, quæ per nos fiunt, sunt a Deo, ne tamen sic quidem sunt tam perfecta, & tam integra, ut possimus ijs coram Deo confidere. Quod si hæc est ratio interpretandæ scripturæ, quid, obsecro, tam diserte, tam circumspecte a Spiritu sancto dici

dici poteſt, quod impiorum libidini & calumniæ non pateat? Moſes dicit: Non propter tuas Iuſtici-as & æquitatem cordis tui ingredieris in terram, Sed quia Gentes impie egerunt, & ut Deus compleret uerbum ſuum. Opponant ergo ſe Iſraelitæ hypocri-tę Moſi, & dicant ei: Profecto tu falleris, & mentiris. Ingrediemur enim in terram propter noſtras Iuſtici as, nō quidem quatenus ex nobis ſunt, ſed quatenus ſunt ex miſerationibus Dei in nobis. Viciſsim uero audient: Maledictus omnis, qui non permanſerit in OMNIBVS, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut fa ciat ea. Vos autem, & ſi habetis quaſdam iuſticias ex Deo, tamen ijs nō permanetis in omnibus præceptis legis, nec impletis ea iuxta ſententiam ſpiritus ſancti. Quare, quo magis gloriamini de Iuſticijs, quas habe tis ex Deo, eo plus maledictioni obnoxij eſtis.

Pſalmus cxiij. precatur, Nō nobis (inquiens) Do-mine, nō nobis, ſed nomini tuo da gloriam, propter miſericordiam tuam & ueritatem tuam. Obſiſta-mus igitur precatori, & inuertamus precationem: Non nomini tuo tantum Dñe, ſed etiam nobis. No-bis, inquam, quatenus quidē a te ſumus creati, da glo riam. Hieremias, imo Dominus per Hieremiam, dicit: Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, non fortis in fortitudine ſua, non diues in diuitijs ſu-is, ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, Scire & noſ-ſe me &c. Reprehendant igitur Sapientes, fortes &

diuites Dominũ ipsum,& dicant:Cur non gloriare/mur in ea sapientia,fortitudine& opulẽtia, quam tu nobis dedisti? Tua dona sunt. Ex tua miseratione nobis donata sunt.Cur igitur non liceret tam in ipsis q̃ in te gloriari?

An non Pharisęus apud Lucam,bona sua opera, quæ fecerat,Deo ita accepta refert,ut etiam ei pro ijs gratias agat? Sed& hypocritæ apud Matthæum,ag/noscunt sua dona,esse dona miserationis Dei, Domine,inquiunt,nonne per nomen TVVM (non no/strũ) prophetauimus? per nomen TVVM (non nostrum) dæmonia eiecimus, per nomen TVVM, (non nostrũ) multas uirtutes pręstitimus? Et tamen audiunt:Discedite a me,qui operamini iniquitatem.

Ac profecto,Ethnici, qui agnouerũt quidem Deum,non autem glorificauerunt eum,ut Deum,maximam salutis suæ iacturam fecerunt, q̃ Asotus non uixerit ipsorum temporibus,& docuerit eos hãc Theologiam,ut cum colerẽt Solem,lunam,ligna, lapides, feles,crocodilos,& alias bestias, profiterentur,se hæc non colere,nec adorare, ut sua ipsorum opera,sed ut sunt ex Deo,& ut sunt bonæ creaturæ Dei. An non hæc fuisset compendiaria uia excusandæ imo approbandę omnis Ethnicæ impietatis,& Idolomanię? Tales Theologos profert Pontificia Religio, qui tanto sunt ingenij acumine,ut e sacra scriptura, non solum Pharisaismum,& Papismum,uerumetiam Ethnicis/mum,

mum, nec dubito, quin & Turcismum tueri possent.

Testimonia, quæ recenset Confessio Principis, ex Augustino, Gregorio & Bernhardo, tam aperte, tam perspicue probant, Non esse confidendum operibus nostris, coram Deo, nec opera nostra posse seueritatẽ diuini iudicij ferre, ut hypocrita prorsus nõ habeat, quo se uertat. Et tamen ea est hominis impudentia, ut cum nihil solidi nihil firmi habeat, quod respondeat, tacere tñ & ueritati gloriam dare nõ possit. Nũc Augustinus loquit̃ de matre sua et orat pro ea. Nunc nulla sunt nostra bona opera et merita sine misericordia Dei. Nunc opera nostra prosunt ex meritis Christi. Nunc nõ negant̃ bona opera, sed sunt ex gratia. Nũc suspicio est, literam Bernardi esse forte, aut inscitia aut inaduertentia corruptam. Et tñ etiãsi legatur, sicut habent exemplaria, paratæ sunt suæ expositiões, quibus intelligatur, ut nec merita, nec bona opera negentur. Quid est in utramq; partem uacillare, quid est Spiritu uertiginis agi, si hoc non est? Quis negat bona opera? Quis negat, bona piorum opera, esse ex gratia ac meritis Christi? Non hoc agitur hypocrita, num sint aliqua bona opera, & unde sint: nec agitur, qualia bona piorum opera habeantur ex gratuita clementia & misericordia Dei. Non est ueræ Ecclesiæ Dei ignotum, qua se extendat Misericordia Dei. Secundum altitudinẽ cœli, inquit Psalmus, a terra corroborauit misericordiã suam super timẽtes se. Nam

quos Deus ex misericordia elegit, hos tanto fauore, tanta clementia complectitur, ut placeant ipsi, non solum cum operibus, uerumetiã sine operibus suis. Cũ nõdum nati essent Esau & Iacob, neq; boni quippiã fecissent (ut Paulus ait), neq; mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non EX OPERIBVS, Sed ex uocante dictum est, Maior seruiet minori. Sicut scriptum est Iacob: dilexi, Esau autem odio habui. Et iterum, Elegit nos in ipso, anteq; iacerẽtur fundamenta mundi. Et additur, Vt essemus Sancti & irreprehensibiles coram illo per caritatem. Nõ autem elegit nos propter nostram sanctitatem & iusticiam, sed ex gratuita sua clementia, iuxta beneplacitum uoluntatis suæ, ut laudetur gloria gratię suæ. Placent igitur Electi Deo, etiam sine operibus, quomodo ergo non placerent ei cum operibus? Imo, ut hypocrita habeat, ad quod cohorrescat, placẽt Deo multo magis, etiam cum peccatis suis q̃ omnes hypocritę cũ omnibus suis bonis operibus, non q̃ peccata Deo placeant, quoniam Non Deus uolens iniquitatem tu es, Sed q̃ electis suis clementer ea condonet, & cõseruet ipsos, ne in peccatis suis pereant. Oues meæ, inquit, uocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam ęternam do eis, neq; rapiet eas quisq̃ de manu mea. Quare non hoc ab ignoto Fraterculo expectabatur, q̃ sint bona opera, & qualia sint, si misericordiam & clementiam Dei per

Christum

Christum considerauerimus, Non hoc in præsentia agebatur, qualia illa opera sint coram Misericordia, Sed qualia sint coram SEVERITATE Dei, Num uidelicet Legi Dei tam perfecte satisfaciant, ut homines possint ijs coram seuero Dei tribunali confidere? & queant ea horrendæ iræ Dei opponere? Hoc certe negat uniuersa tam Prophetica, & Apostolica scriptura. Hoc negant pij Patres, quorum testimonia Confessio Principis recitauit. Q; si hypocritæ contendunt eos, ex alijs locis, suo Pharisaismo patrocinari, nihil ad nos. Habemus hîc aperta & perspicua eorum testimonia. Et quia hæc conueniunt cum uere Prophetica & Apostolica doctrina, speramus eos in tentationibus ipsorum, coram Iudicio Dei, in hac sententia constitisse. Et quid cum Euãgelio Christi congruentius, quid iucundius, quid consolatione plenius dici potest, & quod Augustinus scribit, & alicubi etiam Bernhardus usurpat: Tota spes mea, (Libet enim & hîc uerba eorum quæ, non dubito quin sint in oculis hypocritarum spinæ & tribuli, iterum recitare) in morte Domini mei. Mors eius, meritum meũ est, refugiũ meũ, Salus, uita & resurrectio mea. Meritum meum, Miseratio Domini. Non sum meriti inops, quamdiu ille misericordiã Dominus nõ defuerit. Et si misericordiæ Domini multæ, multus ego sum in meritis. Hactenus Augustinus & Bernardus. Quæ dicta, non certe intelligẽda & exponen-

da sunt, iuxta Asoticum Pharisaismum, sed iuxta sententiam Spiritus sancti, qui interprete Apostolo Paulo dicit, Christus Iesus factus est nobis a Deo sapientia, iusticiaq; & Sãctificatio & redemptio. Et: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Quare sicut hypocriticæ φλυαρίαι ceciderunt antea in conspectu maiestatis eorum testimoniorum, quæ Confessio Principis, e sacra scriptura cõmemorauit, ita nunc necesse habent cadere ante ea testimõia, quę e pijs Patribus recitauit.

Sed reuertamur a scorijs Asoti, ad Confusionem eius, & expẽdamus loca scripturæ, quæ adducit, ut uideamus, cq; apte cum statu nostri instituti cõueniant.

De Noe dicit Dominus, Te uidi iustum coram me in generatione hac. De Iob, q; erat simplex & rectus, et timens Deũ. Et, In omnibus his non peccauit. De Zacharia & Elizabeth dicit: Erãt iusti ambo ante Deũ. Etsi hypocrita indignus est, quo cũ de sacra scriptura aliquid cõferas, quippe q; prę uelamine, quod cordi eius impositum est, nõ possit uidere uel finem scripturæ, uel officiũ Christi, tamen scriptura ipsa digna est, quã omni diligẽtia tractemus, & Ecclesia filij Dei exigit a nobis hoc officium, ut scripturam ab hypocritis fraterculis, tanq; ab iniustis possessoribus, aut potius prædonibus & grassatoribus recuperemus. Quare, non pigebit hæc loca, quæ iam e scriptura sunt recitata, percurrere. Confessio Principis affirmat quidem bona opera diuinitus præcepta facienda

facienda esse, sed negat ea opera posse seueritatem diuini Iudicij sufferre, & ijs esse coram tribunali Dei confidendum. Contra autem Asotus suscipit probandum, aliquos esse iustos in hac uita, ideo q̃ recitat exemplum Noe, Iob, Zachariæ & Elisabeth. Quis hoc aut negat, aut in præsentia probandum requirit? Nõ hoc quæritur, Num sint aliqui Iusti in terra, Sed quæritur, quomodo hi, qui dicunt Iusti, sint Iusti? Quæritur num opera illa iusta, quæ faciunt iusti, possint opponi seuero Dei iudicio? Quæritur, Non qualia habeantur opera illa iustorum seu piorũ, coram gratuita Dei clementia & misericordia, sed qualia habeantur coram seueritate Iudicij Dei. Non ignoramus q̃ bona opera piorum placeant Deo, ex gratuita ipsius clementia, sicut antea expositum est, sed si Deus remota clementia, iudicauerit de ijs pro legis suæ seueritate, ibi tum, non inuenit, quod ita placeat, ut condonet peccata, & largiatur cœleste regnum. Quod cum ita se habeat, uideamus nunc de Iusticia Noe. Te, inquit Dominus, uidi Iustum coram me, in generatione hac. Quid igitur dicemus? Quomodo quæso, uidit Dominus Noam Iustum? Num ex eius natura? Sed manifestum, q̃ sicut alij omnes homines, qui iuxta seminalem rationẽ ab Adamo descendunt, concipiuntur & nascuntur in peccatis, ita & Noe in peccatis conceptus sit & natus. Et quemadmodum de alijs hominibus dictum est, Omnis caro corruperat

uiam ſuam ſuper terram. Et: Omnes declinauerunt, ſi mul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonū, non eſt uſque ad unum. Et: Omnis homo mendax, ita de Noe dicendum eſt, cp cum Deus reſpiceret ad naturam & carnem eius, non uiderit eum coram ſe, Iuſtum, ſed unà cum omnibus alijs corruptum, inutilem, mendacem, & abominabilem. Num autem uidit eum Iuſtum ex operibus ſuis? At opera ſunt imperfectiora, cp ut propter ipſa homo coram Deo fiat Iuſtus. Et neceſſe eſt, ut quemadmodum arbor prius eſt bona, cp bonos fructus proferat, ita homo ante ſit iuſtus, cp iuſta & Deo grata opera faciat. Etſi enim Noe obediuit uocationi Dei in architectanda arca, tamen ne hæc quidem obedientia caruit in Noe ſuo uicio, propter quod non fuit in conſpectu Dei Iuſtificatus. Quomodo ergo Deus uidit eum coram ſe Iuſtum? Hoc ſcriptura ipſa ſignificat, cum ait: Noe inuenit gratiam coram Domino. Non ait, inuenit meritum, inuenit debitum, Sed Gratiam, hoc eſt, Deus reſpexit Noham ex gratuita ſua clementia. Nam ſi uoluiſſet cum ipſo intrare in iudicium, non minus potuiſſet eum iuſtiſsime diluuio perdere, cp alios homines. Dicit etiam Epiſtola ad Hebr. Per fidem admonitus oraculo Noe, ueritus ea quæ nondum uidebantur, apparauit arcam. PER FIDEM, inquit. Noha autem non credidit tantum ei oraculo, quod adnunciabat futurum diluuium, ſed credidit etiam,

etiam, quod maximum omnium erat, Euãgelio, quo promissum erat semen mulieris, seu filius Virginis, qui est Christus Dominus noster. Quam fidem testificabatur quoq; publice, q̃ statim, postq̃ egressus fuerat ex arca, obtulerit Domino holocausta, quæ erant adumbratio Christi, & admonebãt pios de expiatione peccatorum, quæ futura erat per sacrificium Christi. Sicut ergo de Abrahamo scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iusticiam, ita sentiendum est de Noha, q̃ Deus uiderit eum coram se, inter suos συγχρόνους iustum ex eo, q̃ credidit in semen mulieris, in Christum DOMINVM nostrum. Deus enim tanto fauore prosequitur Christum filium suum, ut in quocunq; homine eum per fidem inuenerit, absoluat illum ab omni peccato, adoptet ipsum in filium, uideat ipsum iustum, & agnoscat ipsum hæredem cœlestis regni. Habes Noham Iustum a Deo uisum, non autẽ ex operibus, nec propter opera, sed ex fide, propter Christum.

Idem de Iobe sentiendum. Quis enim negat eum probum, rectũ, ac timentẽ Dei fuisse? Quis affirmat eum, cum diceret, Dominus dedit, Dominus abstulit, labijs suis peccasse? Sed hoc quæritur, quomodo fuerit probus ac rectus? Et num opera proba & recta, quæ fecit, per se tanti sint momenti, ut possint coram seuero Dei iudicio constare? Non quæritur, qualiter DEVS de ijs operibus, ex gratuita

sua clementia, sed qualiter de ipsis, ex seueritate legis suæ iudicet. Iob enim non fuit Iustus natura sua. Fatetur ipse, se ex immundo semine conceptum. Et, Vere, inquit, scio, ꝙ non Iustificetur homo compositus Deo, si uoluerit contendere cum eo, non potest respondere ei unum pro mille. Nec fuit iustus ex operibus suis. Etsi enim in sufferendis aduersis præstitit admirabilem & heroicam patientiam, & fuit alioqui inculpatæ uitę, tamen non caruit carne, præ qua non potuit de integritate suorum operum coram seuero Dei iudicio gloriari. Et mox, postꝙ Dominus retraxit manum suam, & reliquit eum in carnis suæ natura, manifeste apparuit, quale sit in aduersis ingeniū carnis, & ꝙ contumelioſe tam in Deum, ꝙ in omnes creaturas inuehatur. Si Iustificare, (inquit) me uoluero, ipse condemnabit me. Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. Etiãsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Quomodo igitur rectus & Iustus fuit? Non nisi ex fide propter Christū. Credidit enim & ipse in semen mulieris, hoc est, in Christum mediatorem, ꝙ Deus sit ipsi propter hūc propicius, & condonet ei peccata ex gratuita clementia. In hunc enim usum offerebat holocausta, ut significaret se in eum credere, quem holocausta designabant, & confirmaret ex ijs, tanꝙ sacramentis fidem suam, quam in uenturum mediatorem, autore Spiritu sancto, conceperat. Fuerunt & Zacharias atꝙ Elizabeth

beth ambo iusti coram Deo. Sed quomodo? Num ex natura suæ carnis? Sed sunt ambo in peccatis concepti & nati. Num ex operibus? Scriptum quidem est de ipsis, q̃ uersati fuerint in omnibus præceptis & Iustificationibus Domini irreprehensibiles: aliud autem est, irreprehensibiliter uiuere, iuxta humanum iudicium, & coram gratuita Dei clementia, aliud irreprehensibiliter uiuere coram seuero iudicio Dei. Nam si ad hoc iudiciũ adducti fuerimus, nullus hominum est, qui sit non solum reprehensione, uerum etiam damnatione dignissimus. Sed concluſit scriptura omnia sub peccatũ, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Quare Zacharias & Elizabeth Iusti quidem sunt, non autem coram seueritate Dei, quod hoc loco quærebatur, sed ex gratuita Dei clementia, per fidem, propter Christum, in quo solo ueram suam salutem expectabant.

Da operã, inquit Augustinus, esse Iustus. Et quantumcunq̃ fueris, confitere te peccatorem esse, & semper spera misericordiam. Libet & huc adscribere testimonium Augustini, quod de Zachariæ & Elizabethæ iusticia nominatim apud eum extat. Illud, inquit, propter quod sic laudauit Sanctum Ambrosiũ, q̃ scilicet in scriptis eius inuenit ex laudibus Zacharię et Elizabeth, posse hoiem in hac uita esse sine peccato. Quanq̃ negandum non sit, si hoc uelit Deus, apud quem sunt omnia possibilia, cõsideret tamen di

ligentius, quemadmodum dictum sit. Dictum enim est, quantum mihi uidetur, secundum quandam inter homines conuersationem probabilem atq; laudabilem, quam nullus hominum iuste posset in accusationis & criminationis querelam uocare. Quam propterea in Dei conspectu Zacharias & eius uxor habuisse referuntur, quia in ea homines nulla dissimulatione fallebant, sed ut apparebant hominibus, ita noti erant oculis Dei. Non autem dictum est hoc secundum illam perfectionem iusticiæ, in qua uere atque omnino immaculati perfectique uiuemus. Nam & Apostolus Paulus dixit, Secundum iusticiam, quæ ex Lege est, se fuisse sine querela, in qua Lege etiam Zacharias sine querela conuersabatur, Sed hanc Apostolus iusticiam in stercoribus & detrimentis deputauit in comparatione iusticiæ, quam speramus, & quam nunc esurire & sitire debemus, ut ea quandoque saturemur in specie, quæ nunc est in fide, quamdiu iustus ex fide uiuit. Hactenus Augustinus.

Manifestum igitur est, q; & si Zacharias & Elizabeth dederunt operam, ut essent Iusti & irreprehensibiles, tamen necesse habuerunt illud Psalmi dicere: Non intres in Iudicium cum seruis tuis, quia non Iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Et illud Pauli. Nihil nobis conscij sumus, sed in hoc non sumus Iustificati.

Quod

Q2 Paulus dicat: Vos in carne non estis sed in Spiritu. Et iterum, Debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus. Ac mox: Quicunque Spiritu Dei aguntur hi filij Dei sunt &c. non hoc uult, q̃ homo sit iustus ex suis operibus, aut q̃ perfecta & integra sint opera hominum, ut constent in seuerõ iudicio Dei, Sed q̃ Iustificati, hoc est, in gratiam Dei accepti, & absoluti ab iniusticia, per fidem propter Christum, donemur Spiritu sancto, qui excitet nos ad sectancta bona opera, quæ sic a renatis facta, & si Deo placent ex gratuita clementia, tamen non placent ei, si exegerit ea ad seueram Legis suæ sententiam, nec condonat propter ea peccatum, nec largitur propter ea regnum cœleste. Quare nec ijs coram Iudicio Dei confidendum est.

De Loco Ezechielis, Si Impius egerit pœnitentiam &c. Et Geneseos: Ego merces tua magna &c. supra dictum est.

Nam quod ad Apostolos dicitur, Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cœlo. Primum, non dicitur, quòd afflictiones Apostolicæ mereantur cœlum ipsum seu Regnum cœleste, Sed quod habeant in cœlo multam mercedem. Necessarium igitur est, ut prius cœlum, seu Regnum cœleste consequaris: Quomodo autem hoc fiet? Num ex meritis uel actionum, uel passionũ? Num propter opera, uel afflictiones nostras? Nihil

minus, Sed ex gratuita Dei clementia per fidem propter Christum. Postq̃ uero factus fueris per fidem filius Dei & cohæres Christi, ac possideas iam ex clementia Dei, ius cœlestis regni, ibi tum accipies dona, uel in hac uita, uel post eam, in cœlesti regno, iuxta operam seu laborem, quem præ alijs in uocatione tua nauaueris. Quæ tamen & ipsa dona, non sunt proprie nostrorũ operum merita, si exacte sit de meritis loquendum, sed sunt munera gratuitæ miserationis Dei, quemadmodum Confessio Principis in huius capitis initio scribit. Deinde ostẽdimus supra, q̃ mercedis nomen nõ semper referatur ad Debitũ, sed etiam ad Gratuitum, præsertim si fuerit colloquium parentis cum filiolis suis, quo modo etiam Spiritus sanctus nobiscum in scriptura loquitur. Postremo, cum nostra opera sint tam imperfecta & uiciosa, ut non possint ullam rationem meriti coram seuero iudicio Dei habere, manifestum est, q̃ cum uel actionibus uel passionibus nostris promittitur merces, non debeatur nobis ex nostro merito, sed tantum ex gratuita Dei promissione. Quare cum dicitur, mercedem eorum, qui patiuntur persecutionem propter Christum, multam esse in cœlo, & pro leui & momẽtaneo tribulationis nostrę rependendum nobis æternum gloriæ pondus, & id genus alia, non significat Spiritus sanctus, quid afflictionum patiẽtia ex dignitate suæ uel actionis uel passionis coram seuero Dei

iudicio

iudicio mereatur. Non enim reputo, inquit Paulus, afflictiones pręsentis temporis pares esse ad gloriam, quę reuelabitur erga nos, Sed significat, quid afflictiõ nẽ ex gratuita Dei promissione & clementia sequat.

In quẽ suũ usum Sotus citet dictũ Augustini, Multi baptisati fideles sine crimine sunt, sine peccato autem in hac uita neminem dixerint, quantumlibet Pelagiani &c. non uideo. Nam si hoc dictum commemorat, ad oppugnandam hoc loco Confessionem Principis, insanit, ꝙ quæ eam confirmant, in sui ipsius perniciem recitet. Si autem commemorat ad eam probandam, delyrat, ꝙ immemor sui instituti, probet, quæ suscepit improbanda.

De loco Pauli, Reposita est mihi corona Iusticiæ, supra copiose. Hic autem uide mihi, optime Lector, mirandam Asoti, & sodalicij eius impudentiam, ꝙ insignia illa, & memorabilia dicta Augustini, & aliorum piorum Patrum, quibus damnatur fiducia nostrorum meritorum, audeant ad eam confirmãdam in mediũ producere. Augustinus dicit: Si dona Dei sunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua, tanq̃ merita tua, sed tanq̃ dona sua. Bernardus dicit: Merita habere cures, habita data noueris. His & alijs id genus dictis, non hoc uolunt pij Patres, ut fiducia salutis nostræ collocanda sit in meritis nostrorum operum, sed ut non sit in ipsis collocãda. Cum em̃ uersantur in exhortanda Ecclesia, ut faciãt bona opera, &

ducant uitam pijs hominibus dignã, duos præcipue locos tractare solent. Alter est, ꝙ Bona opera necessario sint facienda, ꝙꝙ officium hominis pij sit, ut & faciat obedienter, quæ Deus præcepit, & sufferat patienter, quæ Deus sufferenda imponit. In hoc loco cum uersantur, ibi tũ liberrime de meritis loquũtur, ac bona opera tam seueriter exigũt, perinde ac si nos nostris meritis remissionẽ peccatorum, ac uitam æternam consequeremur. Quid.n. liberius dici potest, ꝙ quod Bernardus de Ieiunio concionatur? Bonũ, inquiens, & salutare Ieiunium, quo redimũtur æterna supplicia dum remittunt hoc modo peccato. Nõ solum autem abolitio est peccatorum, sed extirpatio uiciorum: non solum obtinet ueniam, sed & promeretur gratiam: nõ solum delet peccata præterita, quæ commisimus, sed & repellit futura, quæ committere poteramus. Alter est, ꝙ bona opera, quæ facimus, nõ sint nostra, sed dona Dei. Quid enim habes, quod non accepisti? Hunc autem locum solent priori coniungere hoc consilio, ut libertatem aut uehemẽtiam suam, qua in exhortatiõe ad bona opera usi sunt, exponãt, & doceant, ꝙ etsi faciẽda sunt bona opera, tñ non sit meritis eorum, sed tñ gratuita Dei clemẽtia, in Christo exhibita, confidendum. Augustinus in Psal. lviij. Attendens (inquit) Dauid omnia bona quęcunq; habere possumus, siue in natura, siue in instituto, siue in ipsa cõuersatiõe, in fide, in spe, in caritate, in bonis moribus

morib. in Iusticia, in timore Dei, totū nō esse, nisi ex illius donis, ita cōclusit: Deus meus, misericordia mea. Et mox. Misericordia mea, quid est? Totū quicquid sum, de misericordia tua est. Sed pmerui te, inuocādo te. Vt essem, quid feci? Vt essem, q̄ te inuocarē, quid egi? Si. n. egi aliq̄d ut essem, iā erā anteq̄ essem. Porro, si oīo nihil erā anteq̄ essem, nihil te pmerui ut essem. Feci sti ut essem, & non tu feci sti ut bonus essem? Dedisti mihi ut sim, & potuit mihi alius dare, ut bonus sim? Et Bernhar. Hoc totū (inq̄t) hoīs meritū, si totā spem ponat in eo, qui totum hominem saluū fecit. Et cum aliàs dixisset: Merita habere cures, habita data noueris, addit, Fructū speraueris Dei misericordiam.

Ex his uides, q̄ etsi pij Patres docēt multa & magna de meritis nostrorū operū, tñ cū addūt, ea opera non esse nostra, sed Dei dona, & amādant nos ad Misericordiā Dei, perspicue significant, q̄ quæ ꝯcionā tur de meritis operū, per hæc sint exponenda, ne quis fiduciā salutis suę in operibus suis, & nō in misericordia Dei collocet. Quid aūt Asotica colluuies? Legūt in sacris literis, Mercedem, legunt in pijs Patrib. Merita operū. Confestim ergo inferunt, nos nostris operibus mereri remissionē peccatorū & uitam æternā, & horū operum meritis in Iudicio Dei confidendū esse. Cumq̄ Augustinus dicat. Deus nō coronat merita tua, tanq̄ merita tua, Sed tanquàm dona sua, Asotus putat se Augustinum recte sequi, si intulerit,

confidendum esse nostris meritis, non ut nostris, sed ut Dei donis. Atqui, bone uir, Augustinus non loquitur de nostra fiducia, sed de Dei coronatione. Quod igitur Augustinus pie dixit, eo Asotus Sophistice & impie abutitur. Quid enim est, quod dicitur, Confidendum esse nostris meritis non ut nostris, sed ut Dei donis? Si ita intelligitur, facienda quidem esse bona opera, non autem meritis eorum, sed tantũ gratuita Dei clementia, cuius dona sunt bona opera, confidendum, pia quidem est sententia, & ea est, quã propugnamus, sed obscure & periculose dicitur. Si autem intelligitur, q̃ bona opera ita sint facienda, ut coram Deo non tantum gratuita Dei clementia uerumetiam merito bonorum operum confidas, Sicut impia est sententia, ita & uerba fiunt impia, & damnanda. Q̃ si Asotus sequitur illam priorem sententiam, sceleratissimus impostor, & detestandus sycophanta sit, necesse est. Non potest enim ignorare, q̃ Confessio Principis eam sententiam non solum sequatur, sed etiam propugnet, & tamen ipse suscipit cum ea bellum, ac re quidem ipsa consentit cum Confessione, uerbis autem cum ea pugnat, ut tam nobis q̃ Suis præstigias obijciat, se non frustra in hoc certamen descendisse. Si autem alteram sententiam sequitur, manifeste impius est, & non unum tantum deũ, sed tot deos, tot Christos colit, quot operum meritis coram Deo se confidere profitetur. Quare, siue hãc, siue

siue illam sententiam sequatur, effugere non potest, quin uel sceleratæ impostura, uel detestandæ impietatis damnetur.

Postremo concludit Asotus Confusionem suam testimonio Gregorij et Augustini, quorum alterum dicit asserere, nos in hac uita perfectos, alterum, nos ex Dei miseratione operari bona, quibus corona redditur. Sed cum Confessio Principis ostenderit in superiori loco, ex Hieronymo, eã esse hominibus perfectionẽ, si se imperfectos esse nouerint, & paulo ante explicuerimus quid illud sit, Deum coronare sua dona in nobis, non abutemur patientia Lectoris, ut eum diutius in hoc loco detineamus. Non enim dubito, quin quod Confessio Principis proposuit, satis explicatum, probatum & confirmatum sit, uidelicet, ℘ cum bona nostra opera sint tam imperfecta, ut nõ queant seueritatem diuini Iudicij sufferre, fiducia salutis nostræ non in meritis eorum, sed in sola misericordia Dei, quæ nobis in Christo filio eius exhibita est, collocari debeat.

De Euangelio CHRISTI.

CONfessio Principis recitat in hoc loco discrimẽ Legis & Euangelij, quod cum in tanta Luce piæ doctrinæ sit uulgatissimum & decantatissimum, non putaui quenq̃ exoriturum, qui hunc locũ oppugnandum susciperet. Et recitauit eum Confessio Principis, magis ne uideretur hoc discrimen Legis & Euangelij negare, aut aspernari, sicut & eodem consilio recitauit superiora quædam loca de Deo, de filio Dei, & de Spiritu sancto, q̃ ut uel dubitaret, uel disputandum proponeret. Sotus autem ut declararet se esse publicum Hyperbolum & Sycophantam, uel non intelligens, uel dissimulans quid agatur, nunc quidem manifestam exercet Sophisticam, nunc uero aut secum, aut sine aduersario pugnat. Exponemus igitur paulo copiosius, quid noīe Legis et Euangelij in hoc loco intelligamus, ut Asoti uanitas & uertigo manifeste cognoscantur.

Nam si de generali usu huius uocabuli Legis quẽadmodum & Confessio Principis nõ dissimulat, loquẽdum est, refert nomen illud Hebręum תורה Thora, q̃d significat Doctrinã. Sunt aũt in Sacra scriptura, præcipue duę diuersę species doctrinę. Altera, quę præcipit quę sunt faciẽda, et uetat, quę sunt uitãda. Altera,

tera, quę pmittit, diuinitus ex gratia & clemẽtia Dei accipienda. Si ergo Legis uocabulo intelligas doctrinã, quę sit genus ad has duas species, tũc & Euangelion de Christo, quo nobis promittitur in Christo remissio peccatorum & æterna uita, solet dici Lex, hoc est, doctrina, quæ nobis salutaria proponit.

Esa. ij. & Mich. iiij. De Zion exibit Lex. Hic per Legem non intelligendus est Decalogus, qui ante exierat de Sinai in deserto, sed intelligenda est doctrina Euangelij de Christo, quæ a die Pentecostes exiuit per Apostolos in uniuersum mundum.

Esa. xlij. Legem eius insulæ expectabunt. Hic nomine Legis intelligendum est Euangelion de Christo, quod in gentibus est patefactum.

Esa. li. Attẽdite a me populę meus, & tribus mea, me audite. Quia Lex a me exibit, & iudicium meum in lucem populorum requiescet. Hic iterũ, per Legẽ & Iudicium intelligenda est doctrina Euãgelij, quæ sparsa est in orbem terrę, et qua illustrati sunt populi.

Hier. xxxi. post dies illos, dicit Dominus, Dabo Legẽ meã in uisceribus eorũ, & in corde eorũ scribã eã. Et ero eis in Deũ &c. Etsi non ignoro, hunc locũ uulgo ita exponi, q̃ Deus daturus sit Spũm sanctũ, qui inflectat et excitet corda hoĩm, ut in prę ceptis Dei ambulent. Quæ sententia, si ita accipiatur, non q̃ pij in hoc seculo impleant operibus suis præcepta Dei perfecte, sed q̃ donati Spiritu sancto incipiãt, & aliquo

usq; pergant in obedientia, quam Deo debemus, bona est & pia, tamen si uerba ipsa proprie considerentur, per Legem intelligendũ est Euangelion de Christo, & est sensus. Post hos dies, uidelicet cum plenitudo temporis uenit, & Ego, (dicit Dominus, Christus filius Dei,) homo factus fuero, prædicabo Euangelion meum, ut quotquot credunt in cordibus suis, accipiant remissionem peccatorum, & habeantur coram Deo perinde ac si uniuersum Decalogũ implesuissent, adeoq; adoptentur in filios Dei, & cohæredes meos. Hæc autem fides, qua Euãgelion meum agnoscitur, non solum eo ualet, ut credentes accepti sint Deo, sed etiam excitabit eos, ut incipiant carnem suã mortificare & in mandatorum Dei obediẽtia ambulare. Etsi enim bona opera, quę credentes Euangelio, in hoc seculo faciunt, non sunt perfecte bona, nec satisfaciunt per se seueritati diuinę Legis, tamen placẽt Deo propter me filium eius, & fiet in futuro seculo, ut pij exuta omni carnis imperfectione, perfecta & æterna iusticia ornent. Et quanq̃ in hoc seculo necessarium est ministeriũ prędicandi Euãgelij, ut ex auditu doneť Fides, tñ postq̃ reuelabiť Euangelion meũ, & uulgabiť in uniuersum mundũ, tanta erit lux pię doctrinę, ut oẽs discipuli Euangelij uideãtur prę scribis & legis interpretibus, doctores. Omnes enim qui audient Euangelion, & credent, tanta luce illustrabunť, ut cognoscant Deum a minimo usq; ad maximum,

donec

donec in futuro seculo cognoscant Deum facie ad faciem, & uideant eum sicuti est. Vide mihi quo euentu Petrus habuerit primam concionem Euangelij apud Gentes in domo Cornelij Centurionis. Adhuc, (inquit Lucas) loquente Petro uerba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant sermonem; Et mox: Audiebant illos loquentes linguis & magnificantes Deum. Hoc certe illud est, quod in Hieremia dicitur, Omnes cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum. Et quod postea Ioannes scripsit: Vnctio, inquiens, quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisq; doceat uos, Sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mẽdacium. Quanq; enim hæc unctio & cognitio per se nondũ est in hoc seculo perfecta, tamen si conferatur ad eam, quam habuerunt homines de Deo ante aduentum Christi, est clarissima, &, quod est certissimum, in futuro seculo perficietur ad summum.

Rom. 8. Lex Spiritus uitæ per Christum Iesum liberum me reddidit a iure peccati & mortis. Hic per Legem Spiritus uitę intelligendum est Euangelion, quod aliâs Paulus ad Corinthios scribens, uocat administrationem Spiritus, qui uiuificat, & administrationem Iusticiæ. Doctrina enim Euangelij, quæ patefacit Iesum Christum, subministrat nobis Spiritum sanctum, ut credamus in Christum. Qui autem cre-

dit in Christum, non est amplius obnoxius iuri peccati & mortis, hoc est, maledictioni & damnationi, sed est ab his liber propter Christum, quia reputatur propter hunc iustus, & conseruatur in morte, ne pereat, sed habeat æternam uitam.

Si ergo hoc modo de significato huius uocabuli, LEX, dicẽdum est, uidelicet, ut generaliter intelligatur pro Doctrina, tunc Euangelion de Christo recte dicitur, Lex Noua, non q̃ Christus non fuerit etiam antea ueteribus promissus, cum de ipso adnunciatum sit ab initio orbis terræ, Sed q̃ aduenientẽ Christo, ueteres umbræ sint impletæ, & facta sint noua omnia, tam Euangelij in uniuersum mundum diuulgatione, q̃ ueteris hominis renouatione.

Si autem loquendum est, non de generali usu huius uocabuli Legis, q̃ significat doctrinam, sed de speciali eius usu, de quo plerunq; Paulus, in disputatione de Iustificatione hominis loquitur, tũc Lex significat quidem suis in locis præcepta ceremonialia & Iudicialia, maxime autem omnium naturalia & moralia, quæ cum in Decalogo, tanq̃ in compendio cõtineãtur, recte Decalogus nomine legis significatur.

Rom. iij. Per legem agnitio peccati.

Rom. iiij. Lex iram operatur.

Rom. vij. Peccatum non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

I. Cor. xv.

I.Cor.xv.Potentia peccati,Lex.

In his & similibus locis apud Paulũ nomine Legis præcipue intelligẽdus est Decalogus,seu Lex naturalis aut moralis.Etsi enim agnitio peccatorum uenit etiam suo quodam modo,e Lege cerimoniali & Iudiciali,tamen maxime omnium uenit e Lege naturali seu morali,quæ est Decalogus.Sicut & Paulus ipse perspicue significat,cum ait:Concupiscentiam nõ nouissem,nisi Lex diceret,Non cõcupisces.Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnem concupiscentiam.Et mox: Peccatũ occasione accepta per præceptũ,decepit me,& per illud occidit.

Si ergo de hoc significato nominis Legis sermo est,tunc tantum abest,ut Euangelion sit Lex, ut alterum alteri ex diametro opponatur.Per Legem enim agnitio peccati,quod est in carne.Per Euangelion autem agnitio Iusticiæ,quam habemus in Christo per fidem.Lex operatur iram, Euangelion autem gratiam:Lex occidit,Euangelion autem uiuificat. Postq; enim homo corruptus est per peccatum, & audit ueram sententiam Decalogi,atq; confert cum ea suas uires,manifeste agnoscit,se nõ solũ longissime a uera iusticia,quã decalogus exigit,abesse, uerũetiã se imbecilliorẽ,q̃ut eã implere queat,ideoq; necesse habet iudiciũ de se ipse ferre,se perpetuę dãnationi obnoxium. Quis ibi horror, & tremor, q̃ ibi trepidatio & mors in conscientia non exurgit? Quo se miserrimus

peccator conferat, quo confugiat? Num ad operum suorum iusticiam? Sed ea propter seueritatem Decalogi non potest in iudicio Dei consistere. Num ad clementiam et misericordiam Dei? Sed in Decalogo dicitur: Faciens misericordiam in milia, his qui diligunt & custodiunt præcepta mea. Peccator autem non custodiuit præcepta Dei. Quomodo igitur speraret misericordiam Dei?

In his angustijs, & inferni doloribus, quos Lex excitauerat, succurrit Euangelion, quo adnunciatur, ꝙ Christus expiauerit peccata nostra, & reconciliauerit nos cũ Deo Patre, ut quotquot in Christum credunt, non damnẽtur per Legem propter peccatum, sed saluentur per fidem propter Christum. Itaque si nomine legis Decalogus intelligitur, certe Euangelion Christi, sicut Confessio Principis recte dicit, non est Lex.

Habes explicationem huius uocabuli Legis, quãtum quidem ad præsens institutum sufficit. Videamus nunc etiam explicationem uocabuli Euangelij. Etsi autem molestum fortassis erit Lectori, has grammaticas minucias audire, tamen quia non puduit Asotum, lucem ueritatis Sophismatum suorum tenebris obscurare, officium exigit, ut dispulsis, quoquomodo fieri potest, tenebris, ueritatẽ illustremus. Nomine igitur Euangelij nonnunq̃ significatur Liber, in quo & conciones Christi tam de uera sententia legis,

gis, & de proprio suo officio, propter quod in hanc terram præcipue missus est, & aliæ res gestæ Christi, conscriptæ sunt. Vt cum dicimus Euangelion secundum Matthæum, aut secundum Ioannem, intelligimus uel librum totum, quem Matthæus aut Ioãnes de concionibus & rebus gestis Christi cõscripsit, uel etiam περικοπὴν aliquam ex eo libro desumptam, & a reliquo corpore ad suum quendam usum abscissam. Sed si in hoc nostro proposito de significato huius uocábuli proprie, iuxta etymologiam eius loquendum est, cum ab εὖ, & ἄγγελος, qui est nuncius, deducatur, significat, quemadmodum Confessio Principis diserte recitat, & Asotus, aut non intelligit, aut maliciose dissimulat, & aliò se proripit, bonam, lætam, & iucundam adnunciationem de filio Dei Domino nostro Iesu Christo, qui ipse solus sit expiator peccatorũ nostrorum, placator iræ Dei, & Redemptor ac Seruator noster. Cum autem uideam, nihil fere esse tutum a Sophistarum & fraterculorum deprauationibus, explicanda erit & hæc Euãgelij descriptio paulo clarius. Nam cum dicimus Euangelion esse iucundam adnunciationem de filio Dei, non loquimur, de literis & syllabis, quibus uerba Euãgelij, uel in papyro continentur, uel uoce recitantur, extra propriũ, legitimum & ordinarium suum usum. Etsi enim Euangelion idcirco literis mandatum est, ut ex ijs, tanquã e penu, suo tempore ad suum usum depromatur, ta-

men per se,per se (inquã) extra suum officium & u-
sum,nec est triste nec iucundum,nec occidit,nec uiui-
ficat,Sed loquimur de adnunciatione Euangelij, ut
est in proprio,legitimo,et ordinario suo officio ac u-
su,in quem diuinitus est instituta. In historia Esther
extat edictum,ut si quis uel uir uel mulier, non uoca-
tus intrauerit interius atrium Regis, statim interfi-
ciatur,nisi forte Rex aureum sceptrum,pro signo cle
mentię ad eum porrexerit.Hoc sceptrum, etsi erat ex
auro architectatum,tamen per se,uel in abaco collo-
catum,uel in cista incluſum,nullam cuiq̃ afferebat ui-
tæ salutem, Sed si Rex ipsum manu apprehenderet,
& intranti porrigeret,tum erat in suo legitimo usu,
& attactum seruabat intrantem, ne a satellitibus Re-
gis interficeretur. Sic & de Euangelio sentiendum
est,q̃ cum uel literis tantum cõtinetur,uel etiam uo-
ce pronũciatur,sed extra suum legitimum usum,per
se non est efficax.Cum uero assumitur in eum usum,
ad quem diuinitus est institutum, & uel loquitur,
uel adnunciatur,uel etiam cogitatur legitima sua or-
dinatione,tunc est uere cœleste organon, quo Spiri-
tus sanctus omnem salutem in electis suis operatur,
adeoq̃ uere est sceptrum illud, de quo Psalmus ca-
nit:Sceptrum uirtutis tuæ emittet Dominus ex Zi-
on,quo domineris in medio inimicorum tuorum.
Et extant multa alia testimonia scripturæ,quibus pro
batur,adnunciationem Euangelij de Christo esse cœ-
leste

leſte organon, quo Spiritus ſanctus ad conferendam electis ſuis æternam ſalutem utitur.

Mar. decimoſexto: Prædicate Euangelion omni creaturæ. Qui crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit. Qui crediderit (inquit). Quid aut cui crediderit? Certe ſubintelligendum eſt Euangelion, ut ſit ſenſus. Qui crediderit prædicationi Euangelij, & baptiſmum Euangelio additum ſuſceperit, ſaluus erit. Prædicatio igitur Euangelij inſtituta eſt diuinitus in hunc uſum, ut auditoribus a Deo electis afferat ſalutem.

Romanorum primo. Non pudet me Euangelij Chriſti. Potentia ſiquidem eſt Dei ad ſalutem omni credenti. Hic Euangelion ſignificat externam adnunciationem Euangelij de Chriſto, & dicitur eſſe uirtus ſeu potentia Dei, hoc eſt, potens & efficax organon, quo Deus confert in credentes ſalutem.

Roman. decimo: Fides ex auditu eſt, auditus per Verbum Dei. Hoc autem eſt, (ut Paulus paulo ante dixit) Verbum fidei, quod prædicamus. Prædicatio igitur uerbi Dei, quod eſt Euangelion de Chriſto, in ſuo ordinario uſu, eſt organō, quo Deus effundit in electos ſuos donum fidei.

I. Corinthiorum quarto: In CHRISTO IESV per Euangelion ego uos genui. Si regeneramur per prædicationem Euangelij, certe

ea est organon quo per Spiritum sanctum uiuifica-
mur.

Galat.iij. Vtrum ex operibus legis Spiritum acce
pistis, an ex prædicatione fidei? Prædicatio fidei est
prædicatio Euangelij de Christo. Cum autem per
hanc datur Spiritus sanctus, manifestū est, ꝙ sit cœ-
leste organon, quo salus & uita in nos confertur.

I. Thessa.ij. Cum acciperetis sermonem a nobis,
quo discebatis Deum, accepistis non sermonem ho-
minum, sed sicut erat uere, sermonem Dei, qui & a-
git in uobis credentibus. Hic sermo est prędicatio E-
uangelij, quæ cum sit efficax in credentibus, perspicu-
um est, ꝙ sit organon ad hoc diuinitus ordinatum,
ut per illud credentes cœlestem uitam consequantur.

I. Pet. I. Renati nō ex semine mortali sed immorta
li, per sermonē uiuentis Dei, manentem in æternum.
Et mox. Hic autem est sermo qui per Euangelion ad.
uos delatus est.

Si per prædicationem Euangelij defertur ad nos
sermo Dei, semen immortale, & manens in ęternum,
quo renascimur, certe prædicatio Euangelij est orga
non ad hunc usum institutum, non ut sit litera occi-
dens, sed ut sit administratio Spiritus, quo Electi ui-
uificantur.

Habes quid sit Euangelion, hoc est, læta & iucun
da adnunciatio de Christo filio Dei, cum est in pro-
prio, legitimo & ordinario suo usu.

Quæ

Quæ cum ita se habēt, uideamus nunc primum Sophismata Soti. Vociferatur enim in sua Confusione: Credit, inquiens, Catholica Ecclesia a Christo nouam Legem datam, nouumq; Testamentum conditum, Legem, inquam, Spiritus uitæ &c. Audio quidem uerba Sacræ scripturæ, audio uerba Pauli, Sed si sententiam, quam his uerbis hypocrita tegit intuearis, uidebis eam plenam uertiginis & impietatis. Dicit, Christum dedisse nouam Legem, & nouum Testamentum. Et mox addit: Quam Legem & Testamentum Euangelisauit ipse, præeunte Ioanne Baptista, & sequentibus Apostolis, & Prophetæ promiserunt. Et in Scorijs, Euangelion, inquit, quod & Christus, & Apostoli adnunciauerunt, certe nō aliud est, q̄ ipsum Testamentum nouum, & Lex noua. Hic audis, Christum & Apostolos Euangelisasse nouā Legem, & Prophetas promisisse eam, ac Euangelion, quod Christus & Apostoli adnunciauerunt, esse nouam Legē. Sed ne quis ignoret hypocritam furere, subiungit in Confusione sua. Quanq̄ (inquiēs) hęc noua Lex & Testamentum proprie nulla est exterior aut prædicatio, aut scriptura, &c. Quid igitur de hac uertigine dicendum est? Num Christus & Apostoli, cum adnunciarent Euangelion, non sunt usi externa uoce, aut prędicatione? Quid? Num Euangelistæ, cum conscripserunt conciones Christi, non sunt usi externis literis, syllabis & dictionibus? Cum Ioā-

nes scribit, Christū dixisse, Sic Deus dilexit mũdum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Quid? Num hæc ipsa uerba, horum ipsorum uerborum adnunciatio, hæc ipsa scriptura, nõ sunt proprie Euangelion, & nouum Testamentum? Cum ergo Sotus affirmat Christum prædicasse Euangelion seu nouam Legem, & addit, nouam illam Legem non esse proprie exteriorem prædicationem aut scripturam, diuinandum erit, quid sibi ὁ σκοτεινὸς uelit, præsertim cum in eadem pagina secum ipse pugnare uideatur. Nunc enim dicit, Euangelium, quod & Christus & Apostoli annunciauerunt, certe nõ est aliud, q̃ ipsum Testamentum nouum, & Lex noua. Mox uero in eadem pagina addit: Ex hac fit, inquiens, ut in Euangelio, siue in Nouo Testamento aliud sit scriptura ipsa, uel adnunciatio Euãgelij, aliud uero Lex ipsa Spiritus seu noua. Quid, obsecro, est uertigo & furia, si hæc non est? Fortasis enim existimat, Confessionem Principis nomine Euangelij intelligere literas illas per se & syllabas, quibus Euangelion conscriptum est. Venit autem hic mihi in mentem eius fabulæ, quam narrant de Satana. Is enim cum aliquãdo se humana forma immiscuisset cœtui fraterculorum, (plurimũm enim hoc contubernio delectatur) pertęsus multarum precum, quas illi recitare solent, proiecit librũ Psalterij de scalis. Et cũ a proximo fraterculo

terculo increparetur: Quid.n.inquit Satan, non tamen sunt, nisi uerba? Sic & Asotus, cum audit Euangelion celebrari, Quid (inquit) Euangelion? Nō est nisi litera. Et quia Paulus ad Corinthios scribens, Litera, inquit, occidit, sentit Asotus, prædicationem siue scripturam Euangelij esse literā occidentem, quod & aliàs scripsit, & hoc loco non solum affirmat, uerumetiā Augustino adscribit: Augustinus, inquiēs, lib. de Spiritu & litera docet & efficaciter probat, ꝙ ad literam occidentem scriptura omnis & quicquid exterius proponitur, pertinet. Quanto excusatius maritus ille, qui cum percuteret suam mulierem, incusso in eam libro Bibliorum, & mulier conquereretur, se male tractari, Quin imo, inquit maritus, bona ibi uerba sunt. Non habes quod cōqueraris. Sed Asotus, homo stupidus & uanus, sicut non intelligit sententiam Confessionis Principis, ita luculentam iniuriam facit Augustino. Augustinus em̄ suscipit in libello de litera & spiritu explicandum illud Pauli ad Corint. Litera occidit, Spiritus aūt uiuificat, & scribit quidē, ꝙ per literā nonnunq̄ intelligat Scriptura falso intellecta, quæ sentētia & si per se, extra hunc locum Pauli, non est falsa, Verissimum enim est, ꝙ scriptura falso intellecta magna afferat incommoda, atque adeo plerunq̄ mortem ipsam, & infernum, Tamen non conuenit cum eo dicto, quod Paulus ait, Litera occidit, Paulus enim in hoc loco non loquitur de litera

falso,sed uere & recte intellecta,hoc est, de Lege seu Decalogo,cum intelligitur secundum uerum & rectum sensum Spiritus sancti. Audiamus igitur uerba ipsa Augustini. Doctrina illa (inquit) qua mandatum accipimus,continenter rectecp uiuendi,litera est occidens,nisi adsit uiuificans spiritus. Necp enim solo illo modo intelligendum est,quod legimus,litera occidit,Spiritus autem uiuificat, ut aliquid figurate scriptum,cuius est absurda proprietas, non accipiamus,sicut litera sonat,sed aliud quod significat intuētes,interiorem hominem spirituali intelligentia nutriamus. Quoniam sapere secūdum carnem mors,sapere autem secundum spiritum, uita & pax. Velut si quiscp multa,quæ scripta sunt in Cantico Canticorū carnaliter accipiat, non ad luminosæ caritatis fructum,sed ad libidinosæ cupiditatis affectum. Non ergo isto solo modo intelligendum est, quod ait Apostolus: Litera occidit,Spiritus autem uiuificat,sed etiam illo,eocp uel maxime,quod apertissime alio loco dicit: Concupiscentiam nesciebam nisi Lex diceret: Non concupisces. Et paulo post ait: Occasione accepta peccatum per mādatum fefellit me,& per illud occidit. Hactenus Augustinus. Vides autem,Augustinum,non negare quidem,quin,cum dicitur, Litera occidit,intelligi possit,de litera scripturæ falso intellecta: manifeste aūt affirmare, cp Paulus loquatur proprie,non de quauis doctrina,quę in scriptura cōtinetur,

tinetur, sed de doctrina, qua mandatū accipimus continenter rectecꝫ uiuendi, hoc est, de Lege morali, seu Decalogo, idcꝫ nō de doctrina Decalogi falso, sed uere & recte intellecta. Vnde & mox addit: Volo, inquiens, si potuero, demonstrare illud, quod Apostolus ait: Litera occidit, Spiritus autem uiuificat, nō de figuratis locutionibus dictum, quamuis & illic congruenter accipiatur, Sed potius de LEGE aperte q̄d malum est prohibente. Et iterum cap. 14. Quāuis euidētius eo ipso loco ad Corint. ubi ait, Litera occidit, Spiritus autem uiuificat, NON ALIAM uelit intelligi LITERAM, q̄ IPSVM DECALOGVM in illis duabus tabulis scriptū. Habes Augustinum tandem eo euadere, ut sentiat, in Paulo per literam occidentem, non aliud intelligendū, cꝫ Legem in Decalogo cōscriptam. Et hæc profecto uera est & propria sententia Pauli, cꝫ & si per Literam occidentem nonnulli intelligunt scripturam falso intellectam, id quod sane extra hunc locum Pauli nihil incommodi habere uidetur, tamen Paulus proprie loquatur de Decalogo, eocꝫ iuxta sententiam Spiritus sancti uere intellecto. Nam paulo ante dixerat: Non in tabulis lapideis. Non autem erat alia doctrina in lapideis tabulis Mosi data, præter cꝫ Decalogus. Et postea: Administratio mortis in literis deformata in saxis, fuit in gloria, adeo ut non possent oculos intendere filij Israel in faciem Mosi, propter gloriam uultus

eius, quæ aboletur. Scriptum autem est in Exod. capite trigesimoquarto, ꝙ cum Moses descenderet de monte & teneret duas tabulas lapideas testimonij, ac Israelitæ uiderent faciem eius cornutam, timuerint propius accedere. Quare perspicuum est, ꝙ cum Paulus dicat, Literã occidere, intelligat ipse hoc in loco, non quãuis scripturã, nec scripturã falso intellectã, sed Decalogum, eumꝙ uere iuxta sententiam Spiritus sancti intellectum. Videamus etiam, quid illud sit, quod addit, Spiritus aũt uiuificat. Nomẽ eñ Spiritus, uaria habet significata. Nos ea tantum percurremus, quæ ad præsens nostrum institutum pertinere uidentur. Aliquoties enim, sumitur pro ipso Spiritu sancto, qui est tertia persona in diuinitate, & est autor atque dator uitæ. Quo ibo, inquit Psalmus, a Spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Et Paulus, Diuisiones (inquit) donorum sunt, & idem Spiritus. Aliquoties sumitur pro admirandis donis Spiritus sancti, qualia effusa sunt in Apostolos, in die Pentecostes. Baptisabit, inquit Ioannes, uos Spiritu sancto, & igni, hoc est, donabit uos admirandis donis Spiritus sancti, specie ignearum linguarum. Et, Nondum erat Spiritus, hoc est, nondum erant effusa admiranda dona Spiritus sancti, quia Iesus nondum erat glorificatus. Et, Repleti sunt omnes Spiritu sancto. Ac, Cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audierant Sermonem. Aliquoties sumitur

generaliter

generaliter pro prædicatione de rebus Spiritualibus. Ne cuiuis, inquit Ioannes, Spiritui credatis, Sed probate Spiritus an ex Deo sunt. Hoc loco per Spiritum, intelligenda est prædicatio de rebus Spiritualibus, ut sit sensus, Non esse cuiuis dogmati, aut prædicationi, credendum, Sed eam exigendam esse ad Verbum Dei, num sit prædicatio boni & Sancti Spiritus. Aliquoties autem speciaLiter sumitur pro prædicatione seu ministerio Euangelij de CHRISTO, quo ministerio Spiritus sanctus est efficax in ijs, qui iuxta propositum Dei uocantur. Accipite, inquit, Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata &c. Hic nomine Spiritus sancti non intelliguntur admiranda Spiritus dona, qualia Apostoli acceperunt in die Pentecostes: Hoc enim dictum est a Christo ad Apostolos, in die Paschæ, non in die Pentecostes, Sed intelligitur Ministerium prædicandi Euangelij de Christo, quo ministerio Spiritus sanctus utitur, ad patefaciendum & illustrandum Christum, & ad conferēdam hominibus fidem in Christum, ac salutem propter Christum. Cum enim Apostoli tēpore passionis Christi abnegassent & deseruissent Christū, uidebantur ex eo ministerio, ad quod antea uocati erant, excidisse. Postq̄ igitur Christus resurrexisset a mortuis, recipit eos in gratiam, ac restituit eos pristino ministerio, ut prædicatione Euangelij

peccata credentibus remittantur, incredulis autem retineantur. Sic & hoc loco, cum Paulus ait: Spiritus uiuificat, intelligit nomine Spiritus, Ministerium prædicandi Euangelij de Christo, quo tanq̃ organo utitur Spiritus sanctus ad uiuificanda corda hominum, ut agnoscant Christum, & credant in eum, atq̃ propter eum ueram & æternam salutem consequantur. Hoc Paulus ipse haud obscure significat, cum dicit: Deus idoneos nos fecit ministros noui Testamẽti non literæ, hoc est, Decalogi, sicut supra expositum est, sed Spiritus, hoc est, Euangelij, quo Spiritus sanctus efficax est in cordibus piorum. Et sicut literam mox uocat administrationem mortis, ita & Spiritũ statim uocat administrationem Iusticiæ. Quare manifestum est, q̃ cum dicit, Spiritus uiuificat, intelligat per Spiritum, prædicationem seu Ministerium Euangelij de Christo, Quod ministerium est organon, quo Spiritus sanctus uiuificat eos, qui sunt ad uitam ordinati. Etsi enim Prædicatio Euangelij de Christo, multis est stultitia, offendiculum & exitium. Prædicamus, inquit Paulus aliàs, Christum crucifixum, Iudæis quidem offendiculum, Græcis autẽ stulticiam. Et iterum: Christi εὐωδία sumus Deo, in his qui pereunt odor mortis ad mortem, tamen hoc non fit uicio Euangelij, sed uicio impiorum, qui Euãgelio non adhibent fidem. Nam quod ad ipsum Euangelij ministerium attinet, ad hoc est diuinitus

institutum

institutum & ordinatum, ut sit potentia Dei ad salutem omni credenti, & in his qui ad salutem destinati sunt, odor uitæ ad uitam.

Habes ueram sententiam huius dicti: Litera occidit, Spiritus autem uiuificat. Nunc ergo cõsidera mihi, quo candore, & qua diuinarum rerum peritia Sotus suscipiat in Confessione Principis hũc locum de Euangelio Christi oppugnandum.

Confessio enim Principis, cum hoc loco de Lege loquitur, & opponit eam Euãgelio, intelligit per Legem, Decalogum, hoc est, Legem moralem seu naturalem, cuius epitome est Decalogus. Per Euangelion autem intelligit prędicationem seu Ministerium Euangelij de Christo. Asotus autem, quæ perspicuã sunt, siue non intelligens, siue de industria inuoluẽs, nunc quidem affirmat, Euangelion, quod Christus & Apostoli adnunciauerunt, non esse aliud q̃ ipsum testamentum nouum, & Legem nouam: nunc autem sui ipsius oblitus, refert omnem scripturam, & quicquid exterius proponitur, seu adnunciatur, ad literã occidentem. Nouam autem Legem dicit esse unctionem & caritatem diffusam in cordibus nostris, & cũ per gratiam Spiritus sancti cordibus persuadentur, Sic enim loquitur ipse. Quasi uero in hac disputatione sermo nobis sit de donis, quæ nobis diuinitus dãtur, & non potius de Ministerio, de organo, de Medio, de instrumento, quo in nos Spiritus sanctus do-

na ſua cõfert. Aliud enim eſt Remiſsio peccatorum, Iuſticia, Salus, & uita æterna. Aliud, Miniſterium, per quod hæc dona Dei in nos conferuntur. Hic ergo dicimus, q̃ Miniſterium legis ſeu Decalogi, cum eſt in ſuo proprio & legitimo uſu atq̃ officio, in hac corrupta hominis natura, ſiue ſcribatur in libris Veteris, ſiue Noui Teſtamenti, ſiue adnuncietur temporibus Patriarcharum ante aduentum Chriſti, ſiue tẽporibus noſtris, poſt aduentum Chriſti, ſit miniſterium per quod confertur in nos, ſeu reuelatur nobis, non remiſsio, ſed augmentum & ſupplicium peccatorum, non Iuſticia, ſed iniuſticia noſtra, non ſalus, ſed perditio noſtra, non æterna uita, ſed æterna mors & dãnatio. Miniſteriũ aũt prædicationis Euangelij de Chriſto, cum et ipſum eſt in ſuo proprio & legitimo uſu atq̃ officio ſiue in libris Veteris, ſiue Noui teſtamenti ſcribatur, ac ſiue illis ſiue noſtris temporibus adnuncietur, ſit miniſterium, per quod Spiritus ſanctus offerat hominibus & conferat in credentes non ſupplicium, ſed Remiſsionem & condonationem peccatorum, non iniuſticiam, ſed Iuſticiam, nõ perditionem, ſed ſalutem, non mortem & dãnationẽ, ſed ęternam uitam & fœlicitatem. De his & aliis id genus rebus, quas Cõfeſsio Principis uerius, ut in cõpendio, attingit, q̃ pluribus explicat, debuiſſet Aſotus reſpondere, ſiquidẽ omnino libuiſſet in hanc harenã deſcendere, Sed quid cęcatus hypocrita de his reb. cognoſcere? Ne

Ne autem confessio Principis finxisse uideatur, q̃ significet, nonnullos sentire, Christum dedisse nouam Legem moralem seu naturalem, (de hac enim nũc sermo est,) quę durioribus & seuerioribus pręceptis afferat factoribus ęternam salutem, agitedum, recitabimus aliquot dicta Ecclesiasticorum scriptorũ, quæ uidentur doctrinam Legis & Euangelij ita cõfundere, ut ex ijs imperiti non aliter iudicent, q̃ Christum ad hũc usum præcipue uenisse, ut doctrina sua impleat, quod Legi Mosi desit, & Legem moralem tam perfectam tradat, ut quotquot eam factis suis prẽstant, (possint autem (ut ipsi quidem sentiũt) per gratiam, in hoc seculo præstare) æternam salutem operibus suis mereantur.

Si Asotus queratur, nos detegere uerenda Patrũ, sibi ipse imputet. Confessio Principis summa modestia hunc locum proposuit. Asotus aũt sua confusione & scorijs, eo necessitatis nos adigit, ut manifeste sit ostendendum, unde hęc sint desumpta.

Tertullianus aduersus Marcionem. lib. iiij.

Nouam plane patientiam docet Christus, etiã uicem iniurię cohibens, permissam a creatore, oculum exigente pro oculo, & dentem pro dente. Cõtra, ipse alterã amplius maxillã offerri iubens, & super tunicã pallio quoq; cedi. Plane hæc Christus adiecerit, ut

SVPPLEMENTA consentanea disciplinæ creatoris.

Et de Monogamia.

Quæ ad Iusticiam spectant, non tantum reseruata permaneant, uerum & AMPLIATA, ut scilicet redundare possit iusticia nostra super Scribarum & Pharisæorum.

Qui hæc Tertulliani dicta legit, quid aliud intelligeret, q̃ Christum dedisse nouam Legem naturalem seu moralem, non quidem contrariam legi Mosi, sed ampliorem, perfectiorem, & excellentiorem? Et tamen perspicuum est, q̃ cum Christus dicat: Ne resistatis malo, Sed quisquis impegerit alapam in dexteram tuam maxillam, obuerte illi & alteram, nõ sit noua Lex moralis, quæ non extiterit prius in Lege Mosi, sed sit tantum refutatio imperitiæ Scribarum & Pharisæorum, qui Legem Mosi, in qua & hæc sententia, & si non talibus uerbis, comprehẽdebatur, peruerse sunt interpretati. Quod enim dicitur in Lege, Oculum pro oculo, ad publicam administrationem magistratus pertinet. Quod autẽ Christus dicit, Ne resistatis malo, & Da percutienti maxillam, ad priuatam tolerantiam singulorum pertinet. Nec minus hoc in Lege Mosi, q̃ illud exigitur. Lex enim dicit: Diliges proximum sicut teipsum. Significat enim proximum non esse odio habendum, propter iniuriam ab ipso illatam. Lex item dicit: Mea est ultio, &

ego

ego rependam, dicit Dominus. Et iterum. Non quæras ultionem, nec memor sis iniuriæ ciuium tuorum. Hæc omnia plane idem significant & exigunt, quod uerba illa Christi, Ne resistatis malo etc. Quare Christus his uerbis non docet nouam Legem moralem seu naturalem, nec affert nouam expositionem Decalogi, nec supplet, quod deest Legi Mosi, nec ampliat, quod erat restrictum, sed affert plane eandem sententiam, quam cõtinet Lex Mosi, & quæ antea in Lege extabat.

Hilarius in Matthæum.

Propositis his, quæ in Lege præscripta sunt, profectu ea, non abolitione transgreditur. Lex uetuit occidere, reatum homicidij seueritate Iudicij expiatura. Sed malæ in alterum commotæ mentis affectio, idem in Euangelijs habet pœnæ, & ex præcepto fidei non minus rea ira est, sine ratione suscepta, q̃ in operibus Legis homicidium.

Et iterum.

Lex infidelem Israel intra metum continebat, & iniuriæ uoluntatem iniuriæ uicissitudine coercebat. Fides autem nullius tam grauem dolorem esse patitur iniuriæ, ut ultionẽ expetat, & illatę sibi quisq̃um dex sit contumeliæ.

Ac rursus.

Amari Lex proximum exigebat. Et inimicum licentiam odij dabat. Diligi uero inimicos fides præ-

cepit,& petulantes humanarum mentium motus publicæ caritatis frangit affectu,non solum iram ab ultione depellens,sed etiam in amorem mitigans iniurioſi &c.Aperte dicit,ꝙ Lex cõceſſerit odium inimici, cum tamen Lex iubeat proximum diligere,& nomine proximi intelligatur non amicus tantum, ſed etiam inimicus.Et iterum. Nõ oderis fratrem tuum in corde tuo. Ac rurſus. Si occurreris boui inimici tui,aut aſino erranti, reduc ad eum. Etſi enim licuit contra publicos hoſtes legitima bella gerere,ſicut adhuc pio magiſtratui licet,tamen priuatum odium erga proximum ſemper ab initio mundi fuit prohibitum.Et quod Ioannes ſcripſit:Omnis qui odit fratrem ſuum,homicida eſt,ſemper uerum fuit,non tantum poſt aduẽtum Chriſti,ſed etiam ſub Patriarchis & Prophetis,ut teſtantur exempla Cain,Eſau,fratre Ioſeph,Saulis,& aliorum.Quare,quod Chriſtus dixit:Diligite inimicos ueſtros, non eſt noua Lex,ſed tantum ueteris Legis,quæ per Phariſæos obſcurata erat,expoſitio.

Euſebius lib.1. Demonſtra. Euang.cap.vi.

Moſes quidem illorum temporũ hominibus,quaſi ijs,qui cædibus inquinari ſoliti eſſent,non occidere imperabat,ego autem ijs,qui hoc ipſum antea didicerint,& primo illi præcepto ſatisfecerint, alterum PERFECTIVS impono,atq; ut ne irę quidem perturbationę

turbatione uincantur præcipio. Et rursus: Moses quidem adulteris, dissolutisq; hominibus Legem posuit, non mœchari, maribus nõ miscerí, uoluptates prę ter naturam nõ sectari, & supplicium mortis ijs, quî non obtemperassent, adiunxit, ego autem meos uolo, ne intueri quidem mulierem cum petulanti cupiditate. Et lib. iij.

Moses ponit Legem, quæ dicit: Non occides, nõ mœchaberis, non furaberis, non peierabis. At Saluator noster lege proposita, non occidere solum, sed etiam irasci prohibet &c.

Ac iterum.

Admonebat etiam eos, ut altius saperent ijs, quæ Iudæis a Mose præcepta fuerant. Illum enim Legem illis posuisse, Non occidere, tanq; procliuibus ad occidendum. Item non mœchari, tanq; ijs, qui lasciuissimi atq; ad libidinem propensissimi essent. Rursus non furari tanq; seruile maxime ingenium præ se ferentibus. Ipsos uero arbitrari oportere, has sibijpsis nusq; esse accommodatas Leges, sed animi liberationem ab omni morbo plurimi facere, & ab imis partibus ac de profundo cogitatiõis, tanq; a radicibus malitiam pullulantem resecare, iramq; atq; omnem minus honestam cupiditatem uincere conari, ac potius ex summa animi trãquillitate, ne irasci quidem, neq; mulierẽ cũ libidine intueri, ac nõ modo non furari, sed contra, res etiã suas indigentibus erogare. Hactenus Eusebius.

Hîc, negari nõ potest, quin Eusebius sentiat, Christum tulisse suis perfectiorẽ Legem moralem, q̃ Mosen Israelitis. Ac præsertim hoc urget, q̃ Moses prohibuerit externum adulterium, Christus autem prohibeat etiam concupiscentiam, & impudicum aspectum. Quasi uero Decalogus non aperte dicat: Non cõcupiscas. Et quid perfectius, quid absolutius, quid sanctius præcipi potest, q̃ quod in lege expressis uerbis dicitur: Diliges Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine. Et, proximum sicut teipsum?

Chrysostomus In Matt.

Hom. 16.

Per quæ manifestissime undiq̃ reluceſcit, non ideo ueterẽ Legem desijsse, in regnũ inducere, quia mala sit, sed qa PERFECTIORVM utiq̃ MANDATORVN tempus aduenerit. Si uero ad cõparationem Legis nouæ, uetus IMPERFECTA mõstratur, ne hoc quidem illam malã esse conuincit &c.

Et iterum.

Cum fuisset præuaricantibus comminatus supplicia, ac præmia obediẽtibus ampla posuisset, cum q̃ ostendisset, quia merito a nobis supra prioris iusticiæ mensuras requirat, incipit recẽtis Legis ordinare præcepta, non simpliciter, sed per comparationem Legis antiquæ.

Ac rursus.

Interrogemus eos, qui ueterem Legẽ penitus explodunt,

plodunt. Nō irasci contrariū est eius præcepto, quo prohibemur occidere, an potius SVPPLETORIVM, per quod illud quoq; ipsum custodiri queat? Haud dubie hoc illius SVPPLEMENTVM, propterea q; PERFECTIVS.

Et iterum.

Vidisti quantis ad perfectionem gradibus ascēderit, & quemadmodū nos ad ipsum uirtutis cacumen eduxerit. A superioribus igitur ad inferiora numerādo descende. Primus gradus est, nequaq; priorē ad lę dendum uenire &c. Et mox: Perspexisti celsitudinem Philosophiæ, & idcirco tam claro est digna prēmio, quia tam magno est subiecta præcepto, q; q ingentē semper animam et studium omnino multū requirat. Nam & prēmium illi tale proponit, quale priorū omnino nulli. Neq; n. terræ hic meminit, sicut in mitibus, nec consolationis ac miserationis, sicut in lugētibus atq; miserentibus. Neq; regnum cœlorū memorat, sicut in pauperibus spiritu, persecutionem q; patientibus, sed quod his erat longe sublimius, ut scilicet fierēt similes Dei, prout tñ hominibus id esset possibile. Vt similes, inquit, sitis Patris uestri, q est in cœlis. Hęc et similia dicta Chrysostomi palā significāt, q Chrysostomus senserit Christū apud Matthęū, cū docet, Nō irascendū nō aspiciendam mulierē ad cōcupiscendam eam, Malo non resistēdum, Maxillam dexterā percussori obuertendā, Inimicos diligendos, &

benefaciẽdum ijs, qui nos odio habent, dediſſe nouã & perfectiorem, ac etiam ſeueriorem Legem q̃ fuerit Lex Moſi. Et quia Chryſoſtomus multus & copioſus eſt in prædicandis meritis operum, obſcurum eſſe non poteſt, quin ſentiat homines noua illa Lege, hoc eſt, perfectioribus & excellentioribus operibus, quæ iuxta ipſius ſententiam noua Lege exigun tur, æternam ſalutem cõſequi. Nec hoc in his dictis, quæ recitauimus, diſsimulat. Perſpexiſti, inquit, celſitudinem Philoſophiæ, & idcirco tam claro eſt digna prẽmio, quia tam magno ſubiecta eſt præcepto, q̃p̃ ingentem ſemper animum & ſtudium omnino multum requirat. Nam & prẽmium illi tale proponit, quale priorum omnino nulli &c. Sed audiamus de hac re etiam Hieronymum.

Hiero. In Epiſtola ad Gerontiam de Monogamia.

Tunc oculum pro oculo, nunc uerberanti maxillam prẽbemus & alteram. Illo tempore bellatoribus dicebatur: Accingere gladio tuo ſuper femur tuũ potentiſsime. Modo audit Petrus: Conde gladium tuũ in uaginam.

Et in Matt. cap. xi.

Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Quo modo leuius Lege Euangelion? cum in Lege homicidium,

cidium, in Euangelio ira damnetur? Qua ratione Euangelij gratia facilior, cū in Lege adulterium, in Euangelio concupiscentia puniatur?

Etsi autem Hieronymus in eo loco quædam alia addit, quibus conatur explicare, cur Euangelion leuius sit Lege, tamen sicut hoc implicat potius q̄ explicat, ita non est obscurum, quin sentiat plura, maiora, perfectiora, & grauiora, in Euangelio, q̄ in Lege Mosi mandata esse. Et quia ipse quoq; sæpe ac multū prædicat merita nostrorum operum in expiandis peccatis, & promerenda æterna uita, manifestū est, q̄ perfectioribus & grauioribus operibus, tribuat perfectius & excellentius meritum, atq; præmium.

Fortasis autem iucundius est Asoto audire Thomam suum Aquinatem, q̄ sint eiusdem professionis, q̄ alium quemuis Scriptorem. Agedum igitur, recitemus ipsa uerba Thomæ. Quanq; enim Thomas uidetur sibi omnino dissimilis, et patitur ipse quoq; hac in re uertiginem, ut hanc materiā, de discrimine Veteris & Noui Testamenti magis inuoluat, q̄ euoluat, tamen commemorabimus ea, quæ ad præsens institutum perspicue faciunt. Sic autem scribit.

Præcepta (inquit) nouæ Legis sunt grauiora præceptis ueteris Legis, quantum ad hoc, q̄ in Noua Lege prohibentur interiores motus animi, qui expresse in ueteri Lege non prohibebātur in omnibus, & si in aliquib. prohiberent, in quibus tñ pro-

hibendis pœna non apponebatur. Hactenus Thomas. Sed quod dicit, utrumcp falsum est. Primū em̄, Lex seu Decalogus manifeste, perspicue & expresse dicit, Non concupiscas. Et, Circuncidite prępucium cordis uestri. An prohibere cōcupiscentiam, & iubere circuncidere prępucium cordis, non est impios & iniquos motus animi aduersus Deum & proximū, expresse prohibere? Qp si nulla alia Lex extaret præter has duas, Diliges Dominum Deum tuū ex toto corde tuo, ex tota aīa tua, & ex tota fortitudine tua, Et proximum sicut teipsum, dici tn̄ non posset, qp Lex non expresse prohiberet impios animi motus, nisi si quis Sophisticam exerceat, & de literis potius ac syllabis, cp de uera et aperta sententia rixetur. Vbi enim exigitur dilectio Dei ex toto corde, & dilectio proximi sicut suipsius, ibi certe clare & perspicue prohibetur, ne odio habeamus Deum, & proximū. Deinde, an Lex non apponit satis horribilem pœnam, cum ait, Ego sum Dominus Deus tuus Deus zelotes, reddens iniquitatē Patrū super filios, in tertiam & quartam generationem his, qui oderunt me? An odium Dei non est interior & impius animi motus? An minari supplicīū in posteritatem etiam transferendū, non est apponere pœnam? Et ut sciamus nullam esse Legem, uel inter minimas numeratam, quæ non habeat suam pœnam adiunctam, additur generale νόμα: Maledictus qui nō permanet in sermonibus Legis

gis huius, nec eos opere perficit. Vel sicut Paulus exponens legit: Maledictus OMNIS, qui non manserit in OMNIBVS, quæ scripta sunt in libro Legis ut faciat ea.

Iactatur & hoc inter ueterum sententias, q̄ Lex comprimat manum & non animum, Euangelion uero & manum & animum. Ac is quidem, qui collegit Theologicas sententias, conatur hoc dictum explicatione sua mitigare. Illud, inquiens, de Lege dicitur secundum cerimonialia, non secundum moralia, uel quia in Lege nō est generalis prohibitio omnis mortiferæ concupiscentiæ, ut in Euangelio. Est & hoc utrumq̄ falsum. Nam qui dixerunt, Legem comprimere manum non animū, intelligunt id maxime omnium de morali Lege, quemadmodum testificantur ea dicta, quæ paulo ante e ueteribus scriptoribus recensui. Et Lex generaliter prohibet omnem mortiferam concupiscentiam, ut iam demonstrauimus.

Adiungemus Thomę etiam Scotum, quorum discipuli &si plurimum inter se rixantur, tamen autores in ignorantia ueri discriminis, quod est inter Legem & Euangelion, consentire sibi uidentur. Sic autem scribit Scotus: Lex noua, (inquiens) continet omnia moralia quæ Lex uetus, & addit alia, uel saltem addit aliquam explicationem aliquorum, ad quæ forte ipsi non tenebantur, q̄ quantum ad hoc est grauior &c. Vides, q̄ temere, q̄ dubitanter incedat Sco-

tus. Dicit Legem nouam addere quædam alia, (intelligit autem Moralia) ad ueterem Legem. Et tamen quia uidet hoc uix constare posse, emendat ipse se, Vel saltem, (inquiens) addit aliquam explicationem aliquorum. Sed metuit, ne & in hoc erret, ideo mox subiungit, Ad quæ (inquiens) forte ipsi non tenebantur. Recte habet τὸ σκότος, hoc est, Tenebrarum nomen. Quid enim potest tenebricosius, & implicatius dici? Sed tales tenebras merentur, qui oculos a luce Euangelij Christi, ad figmenta humanæ rationis deflectunt.

Sunt & alia dicta inter huius farinę Scriptores de discrimine Legis & Euangelij, seu ut ipsi loquuntur, Veteris & Nouæ Legis uulgata. Omnes differentiæ, inquiunt, quæ assignantur inter Nouam Legem & Veterem, accipiuntur secundum perfectum & imperfectum. Et, Lex noua comparatur ad Veterem sicut perfectum ad Imperfectum. Et, Mandata Legis sunt minora, In Euangelio autem sunt mandata maiora. Et, Christus impleuit ueterem Legem opere & doctrina. Doctrina tripliciter, Verum intellectum exprimendo, præcepta Legis ordinando, & præceptis superaddendo.

Hæc & similia dicta uidentur sumpta ex Epistola ad Hebręos, ubi dicitur. Nihil ad perfectum adduxit Lex. Hoc igitur Apostolicū dictum explicandū erit

erit, ut uarij errores refutentur. Apostolus enim hoc dicto non intelligit, ꝙ naturalis seu Moralis Lex non sit sufficienter & perfecte tradita aut exposita in scriptis Mosi. Quid enim potest de Lege Morali sufficientius & perfectius dici, ꝙ Diliges DOMINVM Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine. Et, Proximum sicut teipsum? Quod opus absolutius & Sanctius potest ulla doctrina tradi & exponi? Quare nugæ sunt, ꝙ dicunt Veterem Legem continere mandata minora & imperfecta, nouam uero Legem, maiora & perfecta. Dictum autem Apostoli partim eò respicit, ꝙ Lex, & si per se perfecta est & Sancta, ac præcipit tam iusta & pia opera, ut non possint iustiora & magis pia dici, tamen præcipiendo non affert homini uires ea faciendi & implendi, Sicut & Paulus dicit, Lex ipsa quidem Sancta, & præceptum sanctum, ac iustum & bonum, sed peccatum occasione accepta per præceptum, decepit me, & per illud occidit. Partim, et maxime omnium respicit in eo loco ad partem Legis Cerimonialis seu Leuiticæ. Refutat enim Apostolus impiam opinionem Iudæorum, qui sentiebant sanguinem taurorum & hircorum expiare peccata nostra coram Deo, & confert hunc sanguinem cum Sanguine Domini nostri Iesu Christi, ac docet, ꝙ sanguis hircorum & taurorum, non expiet peccata corã Deo, sed adumbret tantum sanguinem

Christi, qui solus sit coram Deo expiator peccatorum nostrorum. Vnde & postea dicit: In priore tabernaculo offeruntur dona & Sacrificia, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectum reddere cultorem. Et iterum: Lex umbram obtinens futurorum, non ipsam imaginem rerum, his hostijs quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunq̃ potest accedentes perfectos reddere. Lex enim de Sacrificijs, recte quidem ac uere adumbrat Sacrificium Domini nostri Iesu Christi. Et hac in parte non est imperfecta, quia est & diuinitus instituta, & satis ac sufficienter adumbrauit pijs sacrificium Christi, ut potuerint ex sacrificijs fidem suam confirmare, hac autem in parte dicitur imperfecta, & inutilis, q̃ sacrificia eius non expient peccata, ex dignitate actionum, seu ex opere ipsorum, ut loqui solent, operato, sicut hypocritæ, & imperiti homines sentiebant. Maiestas enim expiationis peccatorum coram Deo pertinet tantum ad sacrificium & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, non ad sanguinem taurorum & hircorum. Quare absurdissimum est, q̃ nonnulli dicũt ueterem Legem esse imperfectam, hoc uidelicet sensu, q̃ Lex Mosi non contineat nec exigat perfectam iusticiam operum, quæ uel Deo uel proximo præstãda sunt, aut non recte nec utiliter adumbrauerit Sacrificium Christi.

Quid plura? Asotus ipse, ne sit in hoc Sympo-

sio

posio asymbolus, & ut ingenue fateatur se esse eorum discipulum, qui ex Euangelio faciunt Legem, quæ duriora præcepta tradat, q̄ Lex Mosi, in scorijs suis ita scribit. Si aspicias (inquit) ad exteriorem doctrinam uel scripturam, duriora certe sunt nonnulla, ut illud propter quod dixerunt Apostoli Matth. 19. Si ita est causa hominis cum uxore, melius est nō nubere, & similia. Propter quæ etiam intelligi potest illud dictum, Nisi abundauerit iusticia uestra plus q̄ Scribarum & Pharisæorum &c. Etsi autem hypocrita habet uarias huius dicti sentētias, sicut fatetur ipse, tamen manifeste hîc affirmat, quod ante negauit, & quod refutandum suscepit.

Exposuimus, quid in hac disputatiōe nomine Legis & Euangelij intelligamus. Et quæ sit uera sententia huius dicti apud Paulum, Litera occidit, Spiritus autē uiuificat. Recitauimus etiam catalogum quorūdam Scriptorū, qui sentiunt Christum dedisse nobis perfectiorem & seueriorem Legē, q̄ fuerit Lex Mosi. Quæ oīa paulo copiosius eo consilio exposuimus, ut argentum Confessionis Principis ab Asoticis scorijs repurgaremus. Nunc addemus quædam de ueteri & nouo Testamento, deq̄ horum inter se discrimine. Neq̄ enim Confessio Principis negat, neq̄ dubium est, quin suum sit ueteris & noui Testamenti discrimen, Sed cum dicitur, q̄ Christus nō sit nouus legislator, & non tulerit nouam Legem, significat, nō

hoc esse ueteris & noui Testamenti discrimen, quod nonnulli Scriptores Ecclesiæ obtrudũt. Dicamus igitur quædam de hac re, ut & sententia Confessionis Principis illustretur, & Asotica uanitas refutetur. Non est autem nobis nunc sermo, de ea Testamenti significatione, qua libri Prophetici, Vetus Testamẽtum, & libri Apostolici, Nouum Testamentum dicuntur, Sed nomine Testamenti hoc loco intelligimus, quod Hebræis est בְּרִית Berith, hoc est, Pactum aut fœdus, Et Græcis διαθήκη, quod proprie significat statutum, aut Constitutionem. Ac ubi Hebræus in sacris literis habet Berith, ibi Græcus transtulit διαθήκην, & Latinus interpretatus est Pactum, fœdus, aut Testamentum. Etsi autem Deus iniit etiam Pactum, seu Testamentum cum Noha, sicut scriptum est Gen. vi. & ix. tamen præcipuũ est, quod iniit & instituit cum Abrahamo. Pactus enim est cum Abrahamo, & testatus est ei, ꝙ uelit posteritatem eius multiplicare sicut sunt stellæ cœli, & arena maris, ac dare ei possessionem terræ Canaan, & ꝙ in Semine suo benedicendæ sint omnes Gentes. Hoc Pactum seu Testamentum continet duos Articulos, seu duas partes. Altera pars est promissio multiplicationis externæ posteritatis Abrahæ, & possessionis terræ Canaan. Hæc pars complectitur promulgationem Decalogi, institutionem Sacerdotij Leuitici, & Legum Politicarum, quibus Israelitæ in regno & Politeia eius

ius uterentur. Vbi enim est multitudo populi, & inhabitatio regionis, ibi necessaria est doctrina morum, cultus Dei, & obseruatio publicorum Iudiciorum, ut populus in officio pietatis & honestatis contineatur. Quare cum Deus promittit Abrahę se multiplicaturum posteritatem eius, & daturum ei terrã Canaan in possessionem, eo ipso promittit, se religionem & Politeian eorum ita constituturum, ut piam, honestam, & tranquillam uitam agere possint. Quod & postea in exitu Israelis ex Aegypto, & in ingressu in terram Canaan impletum est. Altera pars est Promissio de Semine benedicto, hoc est, de Christo nascituro ex posteritate Abrahæ. Et hæc est præcipua pars Pacti seu Testamenti, quod Deus cum Abrahamo fecit. Nam propter hanc, Deus priorem illam Abrahæ promisit. In hunc enim usum promissa est Abrahæ multiplicatio posteritatis eius & possessio terræ Canaan, ut in ea & familia, e qua nasciturus erat Christus, & prædicatio, qua Christus uenturus, & peccatum humani generis expiaturus promitteba tur, conseruaretur, donec Christus ipse ueniret, ac officio suo in terris defungeretur. Ac illa quidem prior pars uocatur Vetus, posterior autem, Nouum Testamentum, non quòd promissiones diuersis temporibus factæ sint, Sed quod diuersis temporibus sint impletæ. Prior enim impleta est

eo tempore, quo Israelitæ egressi sunt ex Aegypto, & ingressi in terram Canaan, ac possederunt eam, usque ad aduentum Christi. Etsi enim fuerunt aliquot annis a Babylonijs eiecti, tñ promissus erat eis receptus, ac redierunt etiam postea ad auitas possessiones. Posterior autem impleta est in plenitudine temporis, quando Deus emisit filium suũ factum ex muliere, factum Legi obnoxium, ut eos, qui Legi erant obnoxij, redimeret.

Quæ cum ita se habeant, manifestũ nunc est, quæ sit Veteris & Noui Testamenti uel conuenientia, uel differentia. Ac Scriptores quidem Scholastici, quos & Asotus in sua Confusione sequitur, affirmant Nouum Testamentum distare a Veteri per Præcepta, Sacramenta & Promissa. Sed quomodo hæc sese habeant, explicandum erit. Primum enim, si tempus, quo hæ duæ partes Pacti seu Testamenti, quas recensuimus, dictæ & promulgatæ sunt, consideraueris, manifestum est, ꝙ cum Deus promitteret Patriarchis Abrahamo, Isaaco & Iacobo, multiplicationem posteritatis, & possessionem terræ Canaan, simul etiam promiserit se e posteritate eorum missurum Christum, Ad Abrahamum dicitur: Multiplicabo Semen tuum sicut stellas cœli. Et possidebit Semen tuum portas inimicorum suorum. Hæc est pars Pacti, quæ uocatur Vetus Testamentum. Sed mox additur altera pars: In Semine tuo (qui est Christus)

Christus) benedicentur omnes gentes terræ. Hęc est pars pacti, quæ uocatur Nouum Testamentum. Ad Isaacum dicitur: Multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, daboq; posteris tuis omnes regiones has. Habes uetus Testamentum. Sed continuo subiungitur; In Semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Habes nouum Testamentum. Ad Iacobum dicitur: Terram in qua dormis dabo tibi & semini tuo, eritq; semen tuum, quasi puluis terræ. Ecce uetus Testamentum. Sed accedit statim & nouum; Benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ. Quare si tempus, quo hæc duo testamenta Patriarchis promissa sunt, consideraueris, uno singulis tempore promissa uidemus. Si autem tempus impletionis eorum consideraueris, manifestum est, q uetus quidem Testamentum seu Pactum de multiplicatione Seminis Patriarcharum, & possessione terræ Canaan, tunc impleri cœperit, cum familia Israel in Aegypto multiplicaretur, & Israelitæ ex Aegypto proficiscerentur, atq; acciperent Legē in deserto, & postea possessionem terræ Canaan. Nouum aūt Testamentum, seu Pactum de mittendo Christo e posteritate Abrahę, implebatur post egressum ex Aegypto & instaurationem ueteris Testamenti, annis plus minus mille quingentis, cum Christus nasceretur e uirgine in Bethlehem, & postea officio suo defungeretur in Galilæa & Iudæa. Hæc autem non eo dicuntur, q

uel antẽ Abrahamum, non fuerit promissio de uẽturo CHRISTO, uel ante egressum Israelitarum ex Aegypto, non fuerit inter homines cognitio Legis seu Decalogi. Nam promissio de Christo extitit iam inde ab initio orbis terræ, cum dictum est, Semen mulieris, seu filius Virginis, conteret caput Serpentis. Et noticia Decalogi solet humanis mentibus a Deo naturaliter imprimi, sicut testatur Paulus, Sed eò dicuntur, ꝙ promissio de uenturo Christo, quæ antea extabat, determinabatur tum primum, temporibus trium illorum Patriarcharum, Abrahę, Isaaci & Iacobi, ad certam familiam, e qua Christus esset nasciturus, & Decalogus tum primum, in egressu ex Aegypto promulgabatur manifestis miraculis, et tradebatur scriptus in tabulis lapideis. Habes unum discrimen Veteris & Noui Testamenti.

Deinde, quod ad præcepta attinet, secundum quę isti ponunt aliquod discrimen inter Vetus & Nouũ Testamentum, siquidem sermo est de Decalogo, qui est epitome Legis naturalis ac moralis, falsum est, ꝙ Christus, cum aduenisset, dederit nouam Legem naturalem aut moralem, quemadmodum supra demõstratum est. Et dicit ipse Sentẽtiarum autor, ꝙ Moralia in Lege & Euangelio sint eadem. Addit quidem ea plenius cõtineri in Euangelio: Sed quid de hoc sit sentiendum, ex ijs, quæ antea copiose dicta sunt, manifestum est. Nam, ꝙ Asotus affirmat Christum

quædam

quædam Legis Mosi reuocasse, inter quæ commemorat illud de libello repudij, quod scriptum est apud Matth. cap. xix. satis perspicue prodit suam insciam. Christus enim eo loco non reuocat ueterem Legem Mosi de repudio, nec reprehēdit eam, alioqui reprehenderet Spiritum ipsum sanctum, quo autore hæc Lex lata fuit, sed exponit causam, cur Moses tale repudium permiserit, & reprehendit populum, q̄ præ duricia eius, Moses non potuerit in ea politia perfectam Legis Naturalis obseruantiam exigere. Nec reponit in locum eius nouam Legem, sed restituit ueterem Legem naturalem. Manifeste enim dicit, Ab initio non erat sic. Et, An non legistis q̄ is, qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit, Propterea deseret homo &c. Hoc certe non est nouam Legem ferre, sed ueterem naturæ Legem, quæ fuit ab initio humanæ cōditionis, suę integritati restituere. Quare si de naturali seu Morali Lege sermo est, uanissimum est, q̄ nonnulli sentiunt Christum, in nouo Testamento, nouā legem tulisse.

Si autem loquendum est de Cerimonijs seu Sacris & Ritibus Leuiticis, dubium non est, quin externus & Leuiticus horum rituum usus sit in aduentu Christi, & in diuulgatione Euangelij eius in orbem terrarum, abrogatus. Hi enim ritus fuerunt adumbratio Christi, & officij eius, quo in terris erat defuncturus. Postq̄ igit̄ uenit Christus, deleta est umbra,

& positum nobis est ob oculos corpus ipsum. Nox progressa est, dies autem appropinquauit. Sed quo uerius ac certius est, Leuiticos ritus abolitos esse, hoc magis peccat Asotica Ecclesia, q̃ hactenus chrismata, thymiamata, & multa alia Leuitica in Sacris suis restituerit, & clarissimo Soli, tenebras umbrarum offuderit.

Si uero sermo est, de præceptis, ut uocant, Iudicialibus seu politicis, manifestum est, q̃ Christus nec ipse nouas politicas Leges tulerit, nec cũ iussisset Apostolos Euangelion suum diuulgare inter gentes, obtruserit Ecclesiæ Iudiciales seu Politicas leges Mosi, sed concesserit, ut quæuis gens utatur suis Politicis Legibus, Si modo non pugnauerint cum Lege naturali. Quis me, (inquit) constituit Iudicem, aut diuisorem super uos? Et iterũ. Regnum meum non est de hoc mundo. Et testantur ipsi quoq; Asotici scriptores, q̃ Christus nulla Iudicialia (Sic enim loquuntur) imposuerit. Quo magis detestandum est, q̃ Asotus scribat Christum esse Nouum Legislatorem, & instituisse nouum regnum Politicum. Ac paulo antefacit quidem discrimen, inter spiritualem ac cœlestem, & inter mundanam politeian, sed quæ est professio cæcati hypocritæ, facile cognosci potest, q̃ per mundanam politeian intelligat regna secularium Principum, quæ administrantur legibus Cæsareis, Per Spiritualẽ autem & cœlestem politeian intelligat dominationem

nationem Prælatorum, ut uocant, Spiritualium, quã gubernant iuxta Leges suas, quas uocãt, Canonicas, & iuxta decreta suorum Conciliorum ac scrinia pectoris Põtificij. Si ergo Asotus facit Christum huius politiæ autorem, certe facit ex Christo nõ solum Cæsarem Octauianũ, aut Iustinianum, sed etiam plusq; Sardanapalum. Quod cum ex aliorũ scriptis manifestius sit, q̃ ut hoc loco repeti debeat, nec sit huius instituti, pergemus nunc ad reliqua, si tamen prius e Bernardo recitemus, quibus moribus prælati suam illam spiritualem et cœlestem politian administrent.

Bernardus super Cantica,

Sermo. 77.

Non omnes sunt amici Sponsi, quos hodie Sponsæ hinc inde assistere cernis, & qui; ut uulgo aiunt, eã quasi addextrare uidẽt. Pauci admodum sunt, qui non quę sua sunt quærant ex omnibus caris eius. Diligunt munera, nec possunt pariter diligere Christũ, quia manus dederũt mammonæ. Intuere, quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti uarietatibus, tanq̃ Sponsa procedens de thalamo suo. Nonne si quempiam talium eminus procedentem aspexeris, Sponsam potius putabis, q̃ Sponsæ custodem? Vnde uero hanc illis existimas exuberare rerum affluentiam, uestium splendorem, mensarum luxuriem, congeriem uasorum argenteorum & aureorum, nisi de bonis Sponsæ? Inde est, q̃ illa pauper & inops,

& nuda relinquitur facie miſeranda, inculta, hiſpida, exangui. Propter hoc non eſt hoc tẽpore ornare Spõſam, ſed ſpoliare, non eſt cuſtodire, ſed perdere, non eſt defendere, ſed exponere, nõ eſt inſtituere, ſed proſtituere, non eſt paſcere gregem, ſed mactare & deuorare, Dicente de illis Domino: Qui deuorant plebẽ meam ut cibum panis, & quia comederunt Iacob, & locum eius deſolauerũt. Et in alio Propheta: Peccata populi mei comedent, quaſi dicat, Peccatorum precia exigunt, & peccãtibus debitam ſollicitudinem nõ impendunt. Quem dabis mihi de numero Præpoſitorum, qui non plus inuigilet ſubditorum VACVANDIS MARSVPIIS, cꝫ uicijs extirpandis? &c.

Hæc eſt illa Spiritualis & cœleſtis politia, quam Prælati gubernãt. Sed fortaſsis talis erat Prelatorum politia, temporibus Bernardi. Nunc autem, poſtcꝫ Aſotus in mundo natus eſt, et in Dominico ſuo renatus, emendata ſcilicet eſt in melius. Quare pergemus in noſtro inſtituto. Nam quod ad Decalogũ ſeu Legem naturalem, aut Moralem attinet, ſicut cognitio eius fuit a condito homine, diuinitus humanæ menti inſcripta, & ſententia eius poſtea in tabulas lapideas relata, ita obedientia eius ſemper ab hominibus, ſiue illis, qui fuerunt ante Legem ſcriptam, ſiue iſtis, qui fuerunt a Moſe uſcꝫ ad Chriſtum, ſiue his, qui ſunt a priori aduentu Chriſti, uſcꝫ ad extremum diẽ huius mundi, ac poſteriorẽ Chriſti aduentũ, ſeueriſsi

me

mẽ exigitur. Sed in hoc loco non est prætereundum, q̃ &si Christus non liberauit homines, ne obediant amplius Decalogo, seu naturali Legi (in hac enim dī sputatiõe, per Decalogum intelligimus Naturalem tantum Legem, non Mosaicam illam de die Sabbati determinationem, quæ & ipsa in Decalogo continetur, non est autem Legis naturalis, sed Leuiticæ aut Mosaicę) tamen liberauit eos, qui in ipsum credunt, ne maledictiõe Decalogi damnentur. Decalogus.n. exigit perfectam obedientiam & iusticiã. Et si quis eam non præstiterit, execratur eum extremis malis. Ab hac autem execratione redemit nos Christus, ut Paulus ait, dum factus est pro nobis execratio. Quod beneficium Christi, non pertinet tantum ad eos homines, qui sunt post aduentum Christi & diuulgationem Euangelij eius, in terris, sed etiam ad illos, qui fuerunt ab initio orbis terræ, ante aduentum eius, & crediderunt in ipsum. Itaq̃ sicut obedientia Decalogi seu Legis naturalis semper exigitur, ita execratio eius semper per Christum in ijs, qui credunt in eũ, antiquatur & abolet̃. Quod aũt attinet ad Leuiticas Leges, abrogati quidẽ sunt externi earũ ritus, sed postq̃ aduenit Christus, ueritas eorum ita illustrata est, ut qui his nunc autoritate Mosi utendum susciperet, uideretur Christum aduenisse negare. De forensibus uero & Politicis Legibus Mosi, sicut post aduentum & exaltationem Christi sublata est Politeia Mo-

ſaica, ita cum Chriſtus dixit, Prædicate Euangelion OMNI creaturæ, hoc eſt, non tantum Iudæis, ſed etiam gentibus, omnibus, inquam, populis, in uniuerſo orbe, permittit unicuiuis genti ac populo, ut ſuis forenſibus atq; politicis Legibus utatur, tantum ut audiat Euangelion, & credat in Chriſtum, q; ipſe placauerit iram Dei, & impetrauerit nobis adoptionem filiorum Dei, atq; ex hac fide teſtificetur quouis poteſt pietatis officio, gratitudinem ſuam. Habes aliam tam conuenientiam, q; differentiam Veteris & Noui teſtamenti.

Venio ad Sacramenta. Nam & in his dicunt eſſe diſcrimen inter Vetus & Nouum Teſtamentum. Etſi autem Circunciſio & Baptiſmus, Agnus Paſchalis, & cœna Dominica, diuerſa ſunt Sacramenta, Res tamen, quæ per ea ſignificantur, & beneficia, quæ per ipſa offeruntur, & diſpenſantur, nõ ſunt diuerſa. Circumciſio enim non ſolum fuit ſignum eius promiſſionis, quę erat de multiplicatione Seminis Abrahę, & poſſeſsione terræ Canaan, quod uocabatur Vetus Teſtamentum, ut ſupra dictum eſt, ſed fuit etiam ſignum illius promiſsionis, quæ erat de uenturo ſemine benedicto, hoc eſt, de Chriſto Seruatore noſtro, quod uocatur Nouum Teſtamentum. Vnde & Paulus ad Roman. de Abrahamo ſcribens: Accepit, (inquit) ſignum circumciſionis ſignaculum Iuſticiæ fidei, quæ fuerat in præpucio, hoc eſt, Abraham

fuit

fuit iustificatus seu absolutus a peccatis, & Deo acceptus per fidem, quam habebat in Christum de posteritate eius uenturum, priusq; circumcideretur. Accepit autem ex institutione Domini circumcisionem, ut hoc signo confirmaretur in fide, quam habebat non solum de promissione multiplicationis seminis & possessione terræ Canaan, sed etiam de Christo e posteritate sua uenturo. Itaq;, qui in populo Israelitico accepit circumcisionem, non minus coniunctus est per hoc Sacramentum Ecclesiæ Dei, nec minus consignatus fuit in communionem beneficiorum Christi, hoc est, Remissionis peccatorum & æternæ uitæ, q; qui hisce temporibus accipit baptismum. Et qui uescebatur tunc agno Paschali, qui adumbrabat Christum, ex fide, non minus capiebat fructum corporis & sanguinis Christi uenturi, hoc est, remissionis peccatorum & uitæ æternæ, quæ per mortem & sanguinem Christi impetrata sunt, q; is qui nunc sumit cœnam Dominicam. Quid, q; & hi, qui egressi ex Aegypto, uagabantur adhuc incertis sedibus in deserto, & credebant in Christum Abrahæ promissum, comederunt, suo quodam modo, corpus Christi in Manna, & biberunt, ad quod fortasis Asotus & fraterculi eius obstupescent, sanguinem eius in aqua, profluente de petra? Sic enim Paulus scribit: Omnes, (inquiens) eandem escam spiritualem comedebant, & omnes eundem potum

ſpiritualem bibebant. Bibebant autem de Spiri-
tuali, quæ illos comitabatur, petra, Petra autem
erat CHRISTVS. Dicit quidem aliàs Paulus,
Nunc propius adeſt nobis ſalus, q̃ tum, cum crede-
bamus, hoc autem intelligendum eſt, non de melio
ri & excellentiori ſalute, ſed de illuſtriori reuelatio-
ne ſalutis. Eadem enim ſalus, eadem remiſsio pec-
catorum, eadem æterna uita, quæ nobis in exhibi-
to nunc Chriſto offertur & traditur, oblata fuit &
tradita ueteribus in Chriſto ſuis temporibus exhibē
do, & reuelando, nobis quidem manifeſtiori, & his
obſcuriori prædicatione, utriſq; autem rerum ueri-
tate, per eundem Chriſtum Seruatorem noſtrum.
Quare & ſi diuerſa ſunt Sacramenta Eccleſiæ, quæ fu
it ante aduentum Chriſti, & quæ eſt poſt aduentum
eius, tamen ſicut una eſt Eccleſia, ita unus eſt Chri-
ſtus tam Adami, Abrahami, Dauidis, Eſaiæ, & alio-
rum Patriarcharum, q̃ Petri, Pauli, Stephani, Cypria
ni, Auguſtini, & omnium piorum. Ieſus Chriſtus (in
quit Apoſtolus) heri & hodie, idem eſt etiam in ſecu
la. Traditur in Promiſsis quoq; diſcrimẽ. Lex, inqui
unt, promittit terrena, Euangelion autem cœleſtia.
Hoc quidem tolerabiliter dicitur, ſiquidem recte in-
telligitur. Nam ſi hoc ſenſu diceretur, q̃ cum dupli-
cia promiſſa ſint Abrahæ, alterum multiplicatio ſe
minis, & poſſeſsio terræ Canaan, alterum Chriſtus
e poſteritate eius naſciturus, qui eſt æternus noſter

Seruator,

Seruator, illud quidem quod terrenum fuit, exhibitum sit ueteribus Patriarchis, hic autem Christus, qui & ipse promissus erat, & est cœlestis Seruator, non sit temporibus eorum exhibitus & natus, bona esset sententia, & amplectenda. Si autem isto sensu diceretur, ꝙ Veteribus Patriarchis, & pijs, qui fuerunt ante aduentum Christi, non fuissent promissa, nisi terrena, nobis autem, qui sumus post aduentum Christi, non promittantur, nisi cœlestia, manifesta esset uanitas. An non enim Adamo promissum fuit, ꝙ Semen mulieris, seu filius Virginis contriturus sit caput Serpentis? Conterere autem Caput Serpentis, est spoliare Satanam sua potentia, ut & peccatum expietur, & mors uincatur, & exterminetur, ac pro peccato, Iusticia, pro morte, uita æterna reddatur. Quid? an hæc non sunt cœlestia bona? At enim, inquies, litera non sic sonat. Quasi uero nunc de externo literarum sono, et non potius de uera literarum sententia, quam pij quique per Spiritum sanctum intellexerunt, tractaremus. Ad Abrahamum dicitur: In Semine tuo benedicentur omnes Gentes terræ. Hoc dicto promittitur Christus, promittitur benedictio per Christum, quæ est Remissio peccatorum, & uita æterna. Hæccine tu dices, non esse bona cœlestia? Cũ Christus de Abrahamo dicit, Abrahã Pater uester exultauit ut uideret diem meũ, uidit, et gauisus

est: Putás ne sentit, q̃ Abraham in ipso non uiderit nisi terrena & caduca? ac non potius cœlestia & æterna? In Exodo dicit: Ego sum Deus Abrahã, Deus Isaac, Deus Iacob. Ex hoc loco probat Christus ipse resurrectionem mortuorum. Quomodo igitur uetcribus non essent promissa bona cœlestia?

In Leuitico cap. xviij. dicit Dominus, Custodite Leges meas, atq̃ iudicia, quæ faciens homo, uiuet in eis. Existimas ne nomine uiuendi Spiritum sanctũ intelligere tantum externam & corporalem, non autem æternam & cœlestem uitam? Hæc quidem porcorum de grege Epicuri sententia est. Christus autẽ ipse interpretatur de æterna uita. Si uis (inquiens) ad uitam (uidelicet æternam. De hac enim quæsiuerat Scriba) ingredi, Serua mandata. Esaias conciona tur de Christo: Vocabitur, inquiẽs, pater futuri seculi. Et, Multiplicabitur imperium eius, & pacis non erit finis. Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, ut cõfirmet illud & corroboret in iudicio & Iustitia, amodo & usq̃ in sempiternũ. Hîc certe promittuntur in Christo cœlestia & æterna bona, quæ &si non cogitauerunt carnales Iudæi, quorum Deus uenter est, intelligit tamen Spiritus sanctus & intellexerunt pij per Spũm sanctum. Et ca. xxv. Prȩcipitabit (inquit) in mõte isto faciẽ uinculi colligati super oẽs populos, & tegumẽtum, quo oẽs nationes tecti sunt. Prȩcipitabit mortẽ in sempiternũ, uel sicut Paulus legit, absorbebit mortem in uictoriã. Hic

Hic perſpicue concionatur Eſaias, q̄ Chriſtus ſupera turus ſit mortem, et daturus æternam uitam. Quo cū conuenit etiā concio Oſeæ cap. xiij. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua o mors, ero morſus tuus, inferne. An hoc non eſt promittere cœleſtia? Quid, q̄ & Daniel ait: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuū, & ſuper urbem ſanctam tuam, ut conſumetur prēuaricatio, finem accipiat peccatum, deleatur iniquitas, & adducatur iuſticia ſempiterna. Qui hæc non iudicat cœleſtia bona, inſanit. Ac breuiter, ubi in libris ueteris Teſtamenti prædicatur de uita & benedictione, reddenda ijs, qui uel Legem ſeruant, uel in Chriſtū Abrahæ & Dauidi promiſſum credunt, ibi Spiritus ſanctus maxime omnium intelligit æternam uitam & cœleſtem benedictionem. Ita q̄ tam Lex q̄ Euangelion promittūt æterna & cœleſtia bona. Etſi enim nullus hominum Legem ita ſeruat, ut perfecte eam impleat, ideo q̄ nullus ex meritis operum Legis conſequatur æternam uitam & cœleſtem benedictionē, tamen Lex, quæ eſt Sancta, factoribus ſuis hæc bona promittit. Nobis autem, qui ſumus in his terris, poſt aduentum Chriſti, non promittuntur tantum cœleſtia, ſed etiam terrena. Primum, inquit, quærite regnum Dei & Iuſticiam eius, & hæc omnia, uidelicet, alimenta & ueſtimenta, adijcientur uobis. In oratione Dominica iubemur petere Panem quotidianum.

An non hoc ipso, quo sic orare iubemur, promitti/tur nobis quotidianus uictus, qui est terrenus? A/pud Lucam dicit Christus: Amen dico uobis, nemo est, qui reliquit domum aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, propter regnum Dei, q̃ nõ rece/pturus sit multo plura in hoc tempore, & in seculo uenturo, uitam æternam. Hîc simul & terrena & cœ/stia promittũtur. Et Paulus clare dicit, Pietas ad om/nia utilis est, ut quæ promissiões habeat p̃sentis ui tæ ac futuræ. Quid plura? Euangelion, cum concio/natur Deum nobis esse factum propicium propter Christum filium suum, promittit nobis non spiritua lia tantum & cœlestia, uerumetiam corporalia & ter rena bona, uidelicet Deum seruaturum nos nõ æter na tantum salute, sed etiã in his corporalibus necessi/tatibus. Ne sitis, inquit, solliciti uitæ uestræ, quid esu ri sitis aut bibituri, neq; corpori uestro, quibus indu mentis usuri. Nonne anima pluris est, q̃ cibus, et cor pus pluris, q̃ indumentum? Et mox: Si gramen agri, quod cum hodie sit, cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit, an non multo magis uobis id faciet, o pa/rum fidentes? Quare sicut Lex nomine terrenor̃ bo norum promittit etiam cœlestia, ita Euangelion no/mine cœlestium bonorum promittit etiam terrena, q̃ ubicunq; promittatur nobis Deus propicius, ibi significetur, Deum effusurũ in nos uaria genera tam terrenorum in hac uita, q̃ cœlestium beneficiorum.

Augustinus

Augustinus contra Adimantum Manichæi discipulum scribens, duobus uerbis exponit discrimen Veteris & Noui Testamenti. Hæc est, inquiens, breuissima & apertissima differentia duorum Testamẽtorum, TIMOR, & AMOR. Hoc dictum Augustini recte intelligendum est. Nam si intelligeretur de præceptis, uidelicet, qꝑ in Nouo Testamento, reuelato Christo, data esset Noua Lex de amore, Caritate seu dilectione, quæ antea non extitisset in Lege ueteris Testamenti, falsa esset sententia. Commendat quidem in concionibus noui Testamenti Caritas seu dilectio, de meliori nota, nihil autem maius & excellentius dici & exigi potest, cꝑ quod in Lege dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine tua. Et, Proximum sicut teipsum. In his duobus mandatis, inquit Christus ipse, tota Lex & Prophetæ pendent. Nam quod aliàs dixit: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis uos mutuo, sicut ego dilexi uos, non idcirco nouum uocat, qꝑ antea nihil tale extiterit. Neqꝫ enim his uerbis aliud exigitur, cꝑ quod Lex dicit: Diliges proximum tuum, sicut teipsum, Sed quòd Christus hoc, quod & Lex exigit, & ipse aliquoties antea inculcauerat, noua repetitione commendet. Vnde & Ioannes in prima sua Epistola, uocat hoc præceptum Vetus & Nouum. Vetus, quod ab initio semper exigitur dilectio proximi, eaque non

tepida,sed tam ardens,ut etiam animã pro salute pro ximi ponas.Hæc enim est uera sententia huius præ cepti,Diliges proximum sicut teipsum.Nouum au tem,ꝙ subinde repetatur & renouetur. Quare cum dicitur Vetus & Nouum Testamentum distingui Timore & Amore,non est intelligendum,ꝙ maior aut melior Lex de Caritate uel Dei uel proximi data sit in aduentu Christi & diuulgatione Euangelij e ius,ꝙ antea,Christo nondum patefacto extiterit.

Sed si dictum Augustini intelligitur de effectio ne Ministerij Legis & Euangelij, uera est sententia. Ministerium enim Legis, quod quemadmodum su pra explicuimus,Paulus uocat Literam, ducit in ag nitionem peccati,operatur iram,& occidit. Manife stum igitur est,ꝙ excitet atꝙ efficiat timorem.Mini sterium autem Euangelij,quod Paulus uocat Spiri tum,offert remissionem peccati, pollicetur gratiam seu fauorem Dei,& uiuificat. Perspicuum igitur est, ꝙ excitet atꝙ efficiat in credẽte amorem. Interea hoc quoꝙ non est dissimulandum,ꝙ hic Amor, seu Ca ritas,quam excitat in credentibus Spiritus sanctus per Ministerium Euangelij, non sit perfecta imple tio Legis.Augustinus enim aliâs dicit: Lex data est, ut gratia quæreretur,Gratia data est,ut Lex implere tur.Intelligunt autem nomine Gratiæ, Amorem seu Caritatem diffusam per Spiritum sanctum in cordi bus piorum.Ac uerba quidẽ Augustini per se nihil incommodi

incommodi habent, si ita intelligantur, ꝙ Lex ostendendo nobis peccatum excitet nos ad quærendam remissionem peccati in Christo, per gratuitam Dei clementiam, Et ꝙ cum remissa nobis sint peccata, gratuita Dei clementia propter Christum, non condemnemur coram Deo, sed ita absoluamur, perinde ac si totam Legem perfecte impleuissemus. Ostendimus enim antea, ꝙ cum dicitur, Legem gratia impleri, intelligenda sit nomine gratiæ, gratuita Dei clementia & misericordia, qua non imputantur nobis peccata propter Christum, & qua ab accusatione & maledictione Legis absoluimur. Quæ absolutio habetur coram Deo, propter Christum, pro nostra Legis impletione. Si autem in uerbis Augustini, nomine gratiæ intelligitur Caritas, quæ in nobis est, & ꝙ ea Caritas Legem Dei tam perfecte impleat, ut homo possit fiducia eius ad tribunal Dei accedere, & constare, hoc demum cum Prophetica & Apostolica doctrina uere ac manifeste pugnat. De qua re, quoniam antea sæpe ac multum diximus, non ero nunc longior. Nam quod uel ad conuenientiam uel ad differentiam Veteris ac Noui Testamenti attinet, spero in præsentia ita planum factum esse, ut qui magis studiosus fuerit ueritatis q̄ amans contentionis, sibi mediocriter satisfactum esse fateatur. Hypocritam Sotū nihil moror, quippe quem uideam in harum rerum cognitione nondum esse factum Catechumenum,

ac in Schola Christianorum non didicisse, nisi quod Psittaci solent, uerba Sacræ scripturæ & maiorũ suorum, sine mente recitare.

Etsi autem dicta scripturæ, quæ commemorat, nihil prorsus pugnant cum Confessione Principis, quæ non negat suum esse Veteris ac Noui Testamẽti discrimen, quemadmodum iam copiose explicatum est, tamen, quia suus debetur honos Sacræ scripturæ, & non sunt ferendæ Fraterculorum depraua tiones, paucis ea percurremus.

Esa. xxxiij. Dominus Iudex noster, Dominus Legifer noster, Dominus rex noster. Non est obscurũ, ꝙ hoc dictum intelligẽdum sit de Christo. Sed num probat, Christum uenisse in hunc mundum, ut ferat nouam Legem naturalem seu Moralem, & ut instituat in terris tale Ecclesiæ suæ regnum, quale fuit uel Nabuchodonosoris, uel Alexandri Magni, uel Iulij Cæsaris, uel etiã Dauidis aut Salomonis? Nihil certe minus. Regnum meum, inquit, non est de hoc mũdo. Et, Reges gentium dominantur eis, et qui potestatem habent super eas, benefici uocantur. Inter uos autem non sic. Sed qui maior est inter uos, fiat sicut iunior. Num probat Christum esse autorem Regni Pontificij, & Canonum Pontificiorũ? At hoc regnũ tm̃ abhorret a regno Christi, quantũ magna pars Põtificum & Fraterculi eorũ absunt a uera pietate. Nihil nunc dicã, de tyrannide, quam Pontifices, & satel-

lites

ſites eorꝝ, legibus ſuis, in Eccleſia filij Dei, & in conſcientijs hominū, prętextu uerbi Dei exercēt: nihil de impietate & Idolomania, quam p libidine ſua inſtituunt, & quibus poſſunt armis tuentur: conſidera ſalem in præſentia luxum & faſtum eorum, quem, qui fuerunt ſpectatores, affirmant luxum Perſicū atq; Sybariticum ſuperare. Et quia forte in hoc argumētum incidi, libet hîc referre, quod Eraſmus in Eccleſiaſta ſuo, de Roberto Lycio commemorat. Erat Robertus Lycius (inquit) apud Cardinales et ſummum Pontificem dicturus. Quos cū uideret ſtrepitu plusq; regio ingredi, deniq; & Pontificem geſtari hexapharo, & ab omnibus adorari. Vbi tandem cōſediſſent, iamq; expectaretur uox hominis. Is nihil aliud prolocutus, Phy Sanctum Petrū, Phy Sanctum Paulū, ſubinde cum execrantis uoce expuēs, nunc in dextrum, nūc in ſiniſtrꝝ, nec aliud addens e medio proripuit ſeſe, relinquens oēs attonitos, alijs ſuſpicantibus eū uerſum eſſe in furorem, alijs dubitantibus, num in hæreſim quampiam aut Iudaiſmum, Paganiſmū ue prolapſus in eas blaſphemias erupiſſet. Cumq; ageretur de homine conijciēdo in uincula, Cardinalis quidā, qui propius nouerat eius ingeniū, atq; etiā amabat, perſuaſit, ut prius ad Pontificē euocaret, paucisq; Cardinalibus teſtibus, audiret. Rogatus, quomodo in tā horrendas blaſphemias erupiſſet, reſpondit ſibi longe aliud argumentum fuiſſe præparatum, & paucis

ſummam orationis expoſuit. Cæterum, ubi ſpectarē (inquit) uos tanto ſtrepitu, tantisq; delitijs uiuere, ſimulq; reputarem, q; humilē, laborioſam, & inamœnam uitam egerint Apoſtoli, quorum uices geritis, colligebam aut illos fuiſſe dementes, qui tam ſpinoſo itinere contenderint in cœlum, aut uos rectà ad inferos ꝓficiſci. Sed de uobis, qui tenetis claues regni cœlorum, nihil malæ ſuſpicionis in animū inducere potui. Supererat, ut illorum ſtulticiā deteſtarer, qui quū licuiſſet ad iſtum modum ſplendide ſuàuiterq; uiuere, maluerint per omnem uitam ieiunijs, uigilijs, ac laboribus diſcruciari.

Hanc fabulam eo recenſui, ut ſi Aſotus ſentit uerba Eſaiæ pertinere ad inſtituendum & confirmandū regnum Pontificium, boni quiq; intelligant, qualis Regni autorem faciat Chriſtum Dominum noſtrū. Sed faceſſant hinc Aſotica. Quod in Eſaia dicit, Dominus Iudex noſter, Dominus Legifer noſter, Dñs rex noſter, non eſt uox Romanorum Pontificum & Cardinalium de ſuis Canonibus & Decretis, ſed eſt uox ueræ Eccleſiæ de Euangelio, quod Chriſtus adnunciauit, & quo Chriſtus gubernat in his terris regnum ſuum, & dominatur in medio inimicorū ſuorum, donec ponat eos ſcabellum pedum ſuorū. Chriſtus enim idcirco dicitur Iudex, Legifer, & Rex noſter, non q; inſtituat politica Iudicia, & ferat nouam Legem naturalem ſeu Moralem, ac ſuſcipiat adminiſtrationem

ſtrationem regni Mundani, Sed q̃ adnunciet Euangeliõ miſeris & afflictis hominibus, uidelicet, peccata per ipſum remitti, iram Dei placari, & quotquot in ipſum credunt, in filios Dei, atq̃ ſuos cohæredes adoptari. Hoc Euãgelion eſt Iudicium, quod Chriſtus in his terris inſtituit, & iuxta cuius ſentẽtiam iudicabit in extremo die, de uniuerſo humano genere. Hoc Euangelion eſt Lex illa, quę exíjt de Zion, & de Hieruſalem. Hoc Euangelion eſt ſceptrum illud, quo regnum ſuum adminiſtrat. Quare Eccleſia excipit eum merito hac fauſtiſsima acclamatione, & congratulatione, Dominus Iudex noſter, Dominus Legifer noſter, Dominus Rex noſter: Ipſe ſaluabit nos. Hactenus expectauimus ſalutem ſub Iudicibus Iedeone, Iepte, Samſone: Sub Legiferis ſeu doctoribus Eli ac Samuele: Sub Regibus Dauide, Salomone, & poſteris eorum. Etſi autem hi bonam operam nauarunt in defendendo & docendo Iſraele, non tamen liberarunt nos ſua potentia & ſapientia a peccatis, a Satana & a morte. Hactenus expectauimus ſalutẽ a Scribis, Phariſæis & Rabinis, ſed longe a uera ſalute uerba eorũ. Hactenus expectauimus ſalutem a Pontificibus & Canonibus eorum, ſed uidemus eos innumerabiles populorum cateruas ad perpetuum gehennæ incendium ducere. Quare Chriſte, fili Dei, te Solum agnoſcimus Iudicem, Legiferum & regem noſtrum, & tuam ſolius ſalutẽ, quam nobis in Euãgelio tuo offers, expectamus.

Esa.xvi.Præparabitur in misericordia Solium, & sedebit super eum in ueritate, in tabernaculo Dauid iudicans,& quærens iudicium etc.Recte & hic locus Esaiæ intelligitur de Christo.Sed idem accidit Asoto, quod Iudæis. Vbi enim Iudæi legunt in Prophetis de Regno Messiæ, & uident prædicari insignem maiestatem, & plusq̃ Regium apparatum, ibi non nisi mundanum regnum somniant, Ita Asotus cæcatus splendore Pontificiæ maiestatis, ubi legit de Christo Iudicia, & Leges, existimat intelligenda esse Decreta & Canones Pontificum. Sed quod Prophetæ concionantur, Christum administraturum regnum suum,In Iudicio & Iusticia,Christus ipse apud Ioannem interpretatur: Cum uenerit,inquiens,Paracletus,arguet mundum de peccato, de Iusticia & de Iudicio, hoc est, Christus longe aliter administrabit regnum suum in his terris,q̃ Mundani Principes.Hi enim suscipiunt tantum curam, si multum,de externis sceleribus,de externa uitæ honestate,& de externis hostibus.Christus autem,administrabit regnum suum per Euangelion,quod confirmabit magnis miraculis Spiritus sancti:& in genere quidem peccati,iudicat summum esse peccatum,Nõ credere in ipsum.Qui enim non crediderit,condẽnabitur.In genere aũt iusticiæ, iudicat summam esse iusticiam & uirtutem, Credere q̃ ipse abierit ad Patrem, hoc est,q̃ morte sua expiauerit peccata,& placauerit

cauerit nobis Patrem, & Resurrectione sua restituerit nos ueræ ac perpetuæ uitæ. In genere uero Iudicij, quo sontes puniuntur, iudicat summum hostem esse Principem huius mundi, qui est Satan, & qui per Christum ita uictus & oppressus est, ut deinceps nihil prorsum iuris in eos, qui credunt in Christum, habeat. Hæc omnia adnunciantur nobis per Euangelion Christi. Quare, cum Prophetæ dicunt Christum regnaturum in Iudicio & Iusticia, non significant eum laturum Leges Iudiciales aut forenses, nec laturum Canones Pontificios, Sed patefacturum & diuulgaturum Euangelion suum, in orbe terrarum, ut qui credunt, seruentur, qui autem non credunt, condemnentur.

Danie. ij. In diebus regum illorum, suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur. Comminuet autem & consumet uniuersa regna hæc etc. Cur Asotus uoluerit hunc Danielis locum huc adscribere, nõ admodum perspicue uideo. Si enim intelligit eum de Regno Christi, (qui et uerus est sensus) quis in Ecclesia negat, & Christum habere regnum, & hoc Christi regnum esse perpetuum? Num idcirco faciendus est e Christo forensis Legislator, & Babylonicus aut Romanus Imperator? imo quia regnum eius est perpetuum, ideo nec Leges eius sunt forenses, nec Regnum eius est aut Babylonicum, aut

Romanum, sed spirituale, & cœleste. Si aũt intelligit hunc Danielis locum de Regno Pontificũ, non põt esse obscurꝫ, quid bonus uir sentiat. Cum.n. Prophe ta de illo perpetuo regno dicat: Comminuet & cõsu met uniuersa alia regna, & ipsum stabit inæternum, somniat Asotus Regnum Pontificiũ autoritate pro phetici uaticiniꝝ perpetuo duraturum, & redacturũ omnia alia regna in suam potestatẽ. Manifestum igi tur est, quò Pontifices & fraterculi adspirent, & quid sibi Reges ac Principes a Pontificibus & fraterculis eorum expectare debeant. Eant nunc, & tueantur san guine piorum, pontificiam tyrannidem & Idoloma niam, reportaturi tandem non eam tãtum mercedẽ, quam fabulæ uocant, anguinam, sed quam ipsorum etiam Canones profitentur, ut etiamsi duxerint eos Satanæ inæternum mancipandos, repugnare tamen aut contradicere non audeant. Tu uero, optime Le ctor, scias Danielem non esse uaticinatum de Ponti ficio regno, nisi si, q̃d in cap. vij. & viij. de Antiocho Epiphane dicitur, in regnum Põtificium competat, Sed de regno Christi, quod est Regnũ sempiternũ, Primum, quia Christus semper habet suã ueram Ec clesiam in his terris. & tuetur eam aduersus oẽs furo res Põtificios & Satanicos, donec ueniat nouissimus huius seculi dies. Deinde, quia Christus ueniet ma gna maiestate ad iudicandos uiuos & mortuos, & du cet secũ Ecclesiam suã ad cœleste & perpetuũ regnũ.

Mortui,

Mortui, inquit Paulus, in Christo resurgent primũ, deinde nos q̃ uiuemus, q̃ reliqui erimus, simul cũ illis rapiemur in nubibus in occursum Dñi in aera, & sic semper cum Dño erimus. Omnia, n. mũdana, omnia Sardanapalica, & Sybaritica regna, qualia sunt Põtificia, trãsibũt, solũ aũt regnũ Christi perpetuo stabit.

Ioãnis xviij. (inquit Asotus) nõ negat se Christus regnum habere, sed non est, inquit, de hoc mũdo. Putãs ne Asotum sana mente præditum fuisse, cũ hoc dictum Christi huc adscriberet? Cõfessio Principis in hoc capite exponit, Christum non esse nouum legislatorẽ, nec nouã Legem tulisse, nec nouũ politicũ regnũ instituisse. Et nomine Legislatoris intelligit talem, qualis fuit Moses, quales etiã fuerũt Lycurgus, Solon, Numa Põpilius, Iustinianus, et alij forẽses Legislatores. Noĩe aũt legis intelligit decalogũ seu naturalẽ Legẽ. Et noĩe regni Politici intelligit regnũ mũdanũ, quale fuit Pharaonis in Aegypto, Dauidis in Israel, Nabuchodonosoris in Babylõe, Alexãdri Magni in Macedonia, Iulij Cęsaris Romæ, quemadmodum Confessio Principis haud obscure significat, & paulo ante clare explicatum est. Nam quod Christus apud Matthęum & Lucã de non iracundo, non concupiscẽdo, malis non resistẽdo, inimicos diligendo, et de alijs similibus concionat̃, non est nouus Decalogus, nec est noua Decalogi expositio, sed est uetus ueteris Decalogi explicatio, sicut antea explicuerat De-

calogum Spiritus ipse Sanctus per Mosen & Prophetas, obscuratus autem erat traditionibus Scribarum & Pharisæorum. Et quanꝯ Prophetica scripta non utuntur ijs omnino uerbis in explicando Decalogó, quibus Christus utitur, eadem tamen est sentẽtia, sicut aliàs copiose demonstratum est. Manifestum etiam est, ꝙ Christus nullas nouas forenses aut Iudiciales Leges instituerit. Manifestum item est, ꝙ Christus non susceperit in hoc mundo administrationem externi & Politici Regni. Sed cum Satan offerret ipsi omnia regna mundi, seueriſsime eum repulerit: cum uulgus ipsum in Regem eligendum cogitaret, fugerit: cum Apostoli de primatu contenderent, grauiter reprehenderit. Hæc sunt, de quibus Confessio Principis in hoc capite loquitur. Et tamen Asotus tam perfricta est fronte, ut audeat his tanꝯ contrarium opponere illud dictum Christi, Regnum meum non est de hoc mundo. Quæso uos, Prælati, quorum Patrocinium Asotus suscepit, teneri ne potestis, si hæc in scripto Asoti legeritis, quin non solum uehementer σφαιρῃ uestro, tam inepto, tam impudenti succenseatis, uerumetiam sententiam uestram de eo mutetis, si forte hactenus cogitaueritis eum in ordinem Cardinalium, quo tamen dignissimus uidetur, cooptare? Cum enim allegat hoc dictum Christi, Regnum meum non est de hoc mundo, an non sententiam Confessionis

Principis,

Principis, maxime omnium confirmat, tantum abest, ut refutet? Arripit uocabulum Regni, & existimat, ꝙ quia Christus habeat Regnum, idcirco necessario sequatur, ꝙ ferat etiam Leges forenses, & habeat dominationem pro mundano more in Regionibus huius terræ. Beati, inquit, Pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum: Affirmat pauperum Spiritu esse REGNVM. Pauperes igitur Spiritu habent potestatem condendi Leges forenses, & dominationem super Regiones Gentium. Petrus dicit Christianos esse genus electum, & regale Sacerdotium. Et Apocalypsis: Fecit nos, inquit, Reges & Sacerdotes Deo & Patri suo. Si Christiani sunt Reges, necesse est ut suum quisq; quantumuis Priuatus, seu Opifex, seu Agricola, habeat regnum. Inuadant igitur Opifices & Agricolæ regna Principum, & condant, iuxta Dialecticam Asoti, Leges forenses, ac exerceant dominationem summa, qua possunt, in his terris maiestate. Sed abeant horrendæ Asotorum absurditates. Habet quidem Christus regnum, sed quale sit, exponit ipse per spicue: Regnum meum, inquiens, non est de hoc mũdo, uidelicet hoc sentiens, ꝙ Regnum suum non sit Politicum, seu mundanum, non sit Cæsareum, aut Imperatorium, non sit Pontificium, quod est plane mundanum, sed Spirituale, non quales Pontifices & Fraterculi uocant Spirituales, sed ꝙd habet regẽ spiri

tualem, Christum ipsum Dñm nostrũ. Et habet sceptrũ spirituale, quod est Euangelion, quod emissum e Zion, gubernat per Spũm sanctum ecclesiam in toto orbe terrarum. Hoc etiam sceptrũ est lex Spiritualis, non illa, quæ uocat Decalogus: Hic enim emissus est e monte Sinai, sed Euangelion, quod est emissum in orbem terrarꝝ e monte Zion, sicut supra dictũ est. Habet & bona Spiritualia, non Principatus illos Põtificum, non Prębẽdas Canonicorꝝ & Vicariorꝝ, nõ aureos calices, non argenteas cruces, sed dona Spiritus sancti, quę sunt, gratuita Remissio peccatorꝝ propter Christũ, Iustitia, adoptio in filios Dei, uictoria mortis, & æterna uita. Hoc est regnum illud quod Christus dicit non esse de hoc mundo, regnum cœleste & æternum. Nam quale officiũ Rex ille in his terris habeat, & qui sint subditi huius regis, exponit ipse perspicue. Ego, inqens, in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum. Ad quod? num ut dominer more gentium? num ut instituam tantam Pontificum maiestatem in his terris, quę superet splendorem Regũ & Monarcharum? Num ut condam Leges & Canones Pharisaicos, quibus conscientiæ hominum ita inuoluantur, ut de uera salutis uia prorsus desperent? Nihil certe minus, sed ut testimonium perhibeã ueritati, ut doceam Euangelion, quo Deus uere cognoscat & colatur. Habes officium Regis. Sed & qui sint subditi eius additur: Omnis qui est ex ueritate, audit uocem

uocem meam. Nam omnis, qui est ex mendacio, audit Scribas, Pharisæos, Fraterculos, Pontifices, audit humanas & Pontificias traditiones, & reliquas id genus nugas. Qui autem est ex ueritate, qui amat uerã doctrinam pietatis, audit uocem Christi, quæ est Euangelion, quod per Apostolos uulgatum est in orbe terrarum, et autore Spiritu sancto literis mandatum, ac diuina prouidentia, ad nos usq; inuitis Satanis, & Fraterculis propagatum. Desinat igitur Asotus uerbo Christi abuti, & timeat Dominum, ut cum hactenus fuerit uanus Professor Pontificiarum traditionum, tandẽ fiat uerus piæ doctrinæ catechumenus.

Addit & hoc, q̃ Christus promittat se ædificaturum Ecclesiam, cui postea tribuat autoritatem iudicandi de peccatis, & soluendi atq; ligandi. Sed cum Asotus intelligat nomine Ecclesiæ, non ueram Christi, sed Pontificiam Fraterculorum, non est opus ut pluribus respondeamus. Nego enim Pontificiam ecclesiam, esse a Christo ædificatam, nego ecclesiæ Pontificiæ datas esse claues regni cœlestis. Quare inique & tyrannice usurpat, quod est ueræ Ecclesiæ CHRISTI. De qua re in πολεμικοῖς copiose dictum est.

Matthæi quinto: Nisi abundauerit iustitia uestra plusq̃ Scribarum & Pharisæorum &c. Cur Asotus hoc dictum adscribat, obscurum uidetur, nisi forte significare uelit, q̃ Christus ijs dictis, quæ sequun

tur, doceat nouum Decalogum, nouam Legem naturalem, aut Moralem. Sed hoc satis antea refutatum est. Christus enim in ea concione non abrogat ueterem Decalogum, nec docet nouam ueteris Decalogi sententiam, quæ antea per Mosen & Prophetas non fuerit tradita, Sed refutat nouas Scribarum & Pharisæorum deprauationes, & docet ueram, & ueterem ueteris Decalogi Sententiam. Docet autem eam hoc consilio, non ꝙ significet hominem posse eam in hac uita perfecte implere, sed ut homo ducatur in agnitionem peccati, & excitetur ad quærendum Christum, ut in Solo ipso habeat remissionem peccati, & accipiat Spiritum sanctum, quo uocationi Dei pro uirili obsequatur. Quare hoc dictum Christi, quod Asotus adscripsit nihil ad rem, nisi forte det nobis occasionem, ut seruata dicti sententia accommodemus ad nostra tempora, & dicamus nostris uerbis: Nisi abundauerit Iusticia uestra plusq̃ Pontificum, Prælatorum, & Fraterculorum, non poteritis ingredi in regnum cœlorum.

Adscribit huc Asotus etiam illud apud Matthæum: Non quod intrat per os, coinquinat hominem. Et illud in Actis Apostolicis: Quod Deus sanctificauit &c. ut probet Christum abrogasse Legem de discrimine ciborum. Sed in quem usum, aut cõtra quẽ aduersarium hoc probat? Hanc cantilenam canat sibi & suis, qui &si sentiunt se non teneri Leuitico aut Mosaico

Mosaico ciborũ discrimine, tñ aliud discrimẽ in cibis excogitarũt, quo putãt se non minorẽ cultũ Deo præstare, q̃ Iudęi sua abstinẽtia. Nos, ut clare fatemur, q̃ Lex Leuitica seu Cerimonialis de generibus ciborum abrogata sit, unà cum abrogatione Mosaicæ Politiæ, diuulgato inter omnes gentes Euangelio, quẽadmodum supra exposuimus, ita etiam affirmamus q̃ autoritate horum dictorum, sublatum sit non solum Leuiticum, uerumetiam Pontificium, & Asoticum discrimen ciborum, nec licuerit Pontificibus præscribere Ecclesiæ certum genus ciborum, quorũ abstinentia homines expient peccata coram Deo, & mereantur æternam uitam.

Deinde, & si hoc dictum Christi, Non, quod intrat in os coinquinat hominem, late patet, sicut iam attigimus, tamen Christus in eo loco Matthæi, quo hoc dictum recensetur, non reprehendit discrimen ciborum, quod Moses diuino Spiritu excitatus Israeliticæ Politiæ tradiderat, & quod Christus ipse, ut ciuis Israeliticus, suis temporibus obseruabat, Sed reprehendit uanam superstitionem, quam Scribæ & Pharisæi in abluendis manibus suis, nõ ex Lege Domini, sed ex traditione ecclesiæ suæ Pharisaicæ sectabantur. Ex quo etiam loco iudicamus & damnamus magna animi fiducia, uniuersas illas Traditiones, quas Pontificia ecclesia, hominibus tanq̃ cultus Deo gratissimos, & ueras peccatorum expiationes, absq̃

testimonio uerbi Dei seruandas obtrudit.

Nam, quod ad Petrum dicitur: Quæ Deus purificauit, tu communia ne dixeris, cur non etiam Pontifices, qui gloriantur se Petri successores, sibi hoc dictum intelligunt? Cur in generibus ciborum, uestiū, & dierum, cur in gradibus consanguinitatis & affinitatis commune dicunt, quod Deus purificauit? Sed huic difficultati facile medebitur Asotus, si saltem in medium produxerit illud Cusani, quod supra retulimus: Ad mutationem Iudicij Ecclesiæ, mutari & Iudicium Dei. Vides igitur q̄ inepte & impertinenter allegauerit Asotus hæc dicta, q̄ etiamsi probent Leuiticum ciborum discrimen nihil ad nos pertinere, tamen probare non possint, Christum esse Legislatorem noui Decalogi, & institutorem nouarum Legum Iudicialium aut forensium in his terris, quod Confessio Principis improbandum susceperat.

De libello repudij supra dictum est. Q̄ autem addit Asotus, Christum promulgasse, Ioannis iij. Legem de necessitate Baptismi, & tradidisse multa alia noua præcepta, & noua Sacramenta ad salutem necessaria, manifestam exercet Sophisticam. Confessio enim Principis loquitur manifeste de Lege Naturali seu Morali, uidelicet, quòd CHRISTVS non ad hoc uenerit in hunc mundum, ut nouum Decalogum doceret, aut mundanum Principatum more Regio administraret, Sed ut

doceret

doceret Euangelion suum,& expiaret morte sua pec cata nostra,ut propter ipsum solũ haberemus pc̃õr̃ remissionem,si crederemus in eũ.Asotus aũt concio/ natur nobis de nouis Sacramẽtis, quæ Christus insti tuit.Quid ergo? Num institutio nouorum Sacramẽ torum est Legis naturalis? Vanus homo tãtis furijs agitatur,ut hinc inde iactatus,nõ meminerit,de qui/ bus rebus sermo fiat. Cõfessio Principis nihil in hoc loco de Sacramentor̃ institutione dicendũ suscepit, sed de doctrina Legis naturalis,& de discrimine Le/ gis,quæ occidit,& Euangelij,quod uiuificat.Ac pau lo ante exposuimus,quid sit de ueteribus & nouis Sa cramentis sentiendum.Nam,quæ Sacramenta Euan gelij,præter Baptismum & cœnam Dominicã,Asoti ca Ecclesia fingit,suo loco explicabit.Quæ aũt Chri/ stus alia noua pr̃cepta ad salutem necessaria dederit, quæ in his duob.ueteribus præceptis:Diliges Dñm Deũ tuum ex toto corde,Et,Proximũ sicut teipsum, non continentur,tum respondebitur,cum Asotus ea in medium produxerit.

Postremo cogit & coaceruat Asotus multa dicta e Sacris literis,atq; etiam ex Augustino,quibus pro/ bet discrimen esse,inter Vetus et Nouum Testamen tum.Sed hac in re belligerat̃ sine hoste.Quis.n.negat suum esse Veteris & Noui Testamenti discrimen? Quis deinceps negabit Asotum esse impudẽtem Sy/ cophantam,qui cõmemoratione tot testimoniorum

scripturæ, suspitionem iniicere conatur, perinde ac si Confessio Principis suum Veteris et Noui Testamenti discrimen negaret? Nam, quo in Scoriis suis mirat, cur Noui Euangelistę, ut ipse loquitur, negent Christum nouum Legislatorem, maxime cum hęc ad sua, inquiens, fulcienda nec adiuuant, quæ de eis dicunt, nec nobis quicquam detrahunt, non miror ego, quo hypocrita nõn intelligat, quantum hæc illustrent uerã doctrinam pietatis, & quantum consolationis afferant piis & afflictis mentibus: miror autem hominis stuporem, quo non uideat, quantum ea incommodi afferant suis Prælatis, hoc est, impio regno Pontificio? Nam si Christus non est nouus Legislator, qualem quidem Cõfessio Principis describit, & nos supra explicuimus, quid uos, qui gloriamini uos esse Vicarios Christi in terris, usurpatis uobis autoritatem nouas Leges condendi, regna huius terræ mutandi, Reges & Principes deiiciendi, subditos Principum a Iuramentis & ab obedientia sua absoluendi? Hæc & id genus alia detrahuntur uobis, quod tu scias Asote, cũuere & iuxta sententiam Spiritus sancti exponitur, Christum non esse nouum Legislatorem. Nobis autem, hoc est, ueræ Ecclesiæ Christi, nihil iucũdius adnunciari potest, quam quo Christus uenerit in hunc mundum, non ut Legislator, sed ut Saluator. Cum enim Lex operetur iram, & occidat, sumus sic satis ex ueteri Lege afflicti, ut si Christus uenisset in has terras, ad ferendam,

ferendam, præter illam ueterem, nouam eiusdem generis Legem, bis certe miseri, bis mortui, & deplorati fieremus. Nunc autem, o fœliciſsimum diem, uenit Christus non ut Legislator, hoc est, occisor, sed ut Seruator & uiuificator. Non misit Deus Deus, (inquit) filium suum, ut Iudicet mundum, (Hoc est esse Legislatorem) sed ut Mundus per ipsum saluetur, Hoc est esse Seruatorem. Quod uerum et proprium officium Christi, cum ecclesia Pontificia seu Asotica nõ solum ignoret, uerumetiam oppugnet, habemus grauissimas causas, cur eam deseramus, de perpetua uidelicet Salute nostra periclitaturi, si diutius in ea hæsissemus. Hic finem faciemus primæ ἀθλικοπρ huius Apologiæ. Si Dominus uitam & ocium propicius concesserit, reliqua etiam Capita, quæ sequuntur, suo tempore percurremus.